

«Se vorbește despre un umor specific englezesc, așa cum se vorbește despre un umor francez sau un umor american. În fiecare literatură, vitalitatea și spiritul critic își găsesc o formă specifică de exprimare și, deși e greu să închiți într-o sumară etichetă complexitatea unei literaturi, există expresii care sugerează existența unor domenii și trăsături specifice... Dar umorul englez?... El este, spun unii cercetători, produsul unei istorii apte să insufle poporului o deosebită prețuire a experienței concrete de viață, o istorie care a favorizat apariția în Anglia, mai devreme decât în alte țări, a filozofiei empiriste. Tradițiile burgheze ale unei țări, pentru care negustoria a fost din vremurile medievale o sursă majoră de prosperitate, explică prețuirea pe care o acordă spiritul englez experienței practice, detaliului concret și palpabil de viață. Spiritul englez și literatura engleză au fost empiriste înainte de John Locke, care a fundamentat teoretic empirismul, la sfârșitul veacului al XVII-lea...»

Vera Călin

proză umoristică engleză

Ilustrația copertei : *N. Claudiu*

povestea butoiului

proză umoristică engleză

ANTOLOGIE DE
VERA CĂLIN
ȘI SILVIAN IOSIFESCU

PREFAȚĂ DE
VERA CĂLIN

1965

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Traduceri de : Andrei Bantaș ● Margareta
Bărbuță ● Elena Bîră-Niculescu ● Vera Călin
● Eugenia Cîncea ● Ioan Comșa ● G. Dogaru ●
Ion Frunzetti ● Mihnea Gheorghiu ● Al. Iaco-
bescu ● Silvian Iosifescu ● Leon Levițchi ● Du-
mitru Mazilu ● Ion Pas ● Liliana Pamfil-Po-
povici ● Catinca Ralea ● Constanța Tudor

PREFAȚĂ

Umorul este o modalitate greu de definit, nu numai datorită înfinității de nuanțe conținute în gama lui, dar și din cauza mulțimii de sensuri cu care a fost investită noțiunea. Caracterizările care urmăresc delimitarea conceptului în raport cu altele înrudite și aparținând tot sferei comicului sîcotesec toleranța, simpatia, îngăduința față de obiectul ridiculizat, complicitatea cu el ca fiind atitudini specifice modalității umoristice, în opoziție cu distanța pe care și-o ia ironistul față de ținta ironiei sale, cu anestezia sentimentală vădită de satiric. Citim în *Enciclopedia Britanică*: „Umorul poate fi definit ca un simț interior care înlesnește o contemplare binevoitoare a ciudățeniilor vieții și exprimarea acestui simț în artă (...) Elementul bunăvoinței este esențial umorului: trebuie să existe nu numai o percepere a particularităților, a contrastelor și lipsurilor care acordă unui caracter sau unei împrejurări un aspect bizar, ci și toleranță, acceptare față de acestea.”

Un teoretician al ironiei și umorului, Vladimir Iankelévitch, discipol și comentator al lui Bergson, stabilește deosebirea între atitudinea ironică și cea umoristică, pe baza aceleiași caracterizări a umorului: „În timp ce ironia mizantropă păstrează în raport cu oamenii o atitudine polemică, umorul presupune compătimire pentru

obiectul zeflemisirii, este în chip secret complicele ridicolului, se simte de conivență cu el (...) În fond, umorul are slăbiciune pentru ceea ce batjocorește și totuși batjocorește, pentru că a trecut prin faza antitezei malițioase; bonomia lui nu este îndulșirea ridicolă a primei naivități, ci o tendință maturizată de zîmbetul amar al scepticismului.“¹

Chiar și aceste caracterizări, de o totală indiferență față de elementul social, subliniază faptul că umorul este rezultatul unei bogate experiențe, experiență ce include faza polemică și presupune înțelepciunea maturității. Ele prezintă, între altele, neajunsul izolării umorului într-o stare pură, stare ce ne întâmpină rar, căci cel mai adesea umorul se învecinează, coexistă cu atitudini de altă calitate și intensitate afectivă, de care e greu separabil. Marii umoriști au manifestat succesiv și simultan față de creaturile lor atitudinea de simpatie, ce acordă personajului viață interioară și stimulează pătrunderea în subiectivitatea lui și atitudinea satiricului, care pentru a putea distruge ceea ce socotește nonvaloare consideră obiectul ironiei sale din exterior și refuză personajului vizat privilegiul unei vieți interioare. S-a remarcat că Dickens, ca și mulți alți umoriști și satirici, folosește în același roman cele două moduri de abordare a personajelor. El evocă de obicei, în tonalitățile comicului și cu sentimentul participării, viața personajelor modeste și simpatice, și din exterior, cu detașare ironică, pe profitori.

Etimologia cuvîntului poate și ea să ofere unele indicații cu privire la conținutul noțiunii. Derivat din latinescul *humor* — umiditate, fluid, apoi secreție a organismului —, noțiunea de umor a intrat în domeniul esteticii de-abia după ce a slujit vestitei teorii a humorilor formulată de Hippocrates, preluată de Galienus. Cele

¹ *Nouvelle Encyclopédie Philosophique*, Paris, Félix Alcan, 1936, pp. 136—137.

patru humori — flegma, sângele, bila galbenă, bila neagră — erau socotite determinante pentru temperamentul uman, și predominanța vreuneia dintre ele era considerată hotărîtoare pentru structura unor tipuri umane ca flegmaticul, sanguinul, colericul și melancolicul. Dacă humorile funcționau normal, omul era socotit a fi în bună humoare (*de bonne humeur, in good humour*). Anumite manifestări, înclinații, capricii ale individului uman erau puse în legătură cu humorile, cu exagerata funcționare a vreuneia dintre ele. Teoria humorilor a găsit aderenți în Renaștere, și cîteva din tipurile cele mai violent temperamentale din literatura timpului ne vorbesc despre această adeziune. Don Quijote este evident un melancolic, Falstaff și uriașii lui Rabelais — niște sanguini. Dar aceste tipuri humorale reprezentau pe atunci niște scheme foarte încăpătoare, pe care marii creatori ai Renașterii au știut să le umple cu un conținut psihologic de o infinită bogăție, sugerat de imensa varietate umană a unei epoci de înnoire.

Oricum, în literatură, bizareria, incongruitatea, ciudățenia (firește în limitele benignului) au devenit o sursă de comic. Față de asemenea temperamente excentrice, bizare, care se manifestă comic, cu alte cuvinte în spiritul concepției aristotelice despre comic, „fără vătămare” pentru ei și pentru alții, atitudinea umoristului presupune o indulgență amuzată, uneori nuanțată de tandrețe (tandrețe pe care o deslușim cu siguranță în sentimentele lui Cervantes față de ridicolul Cavaler de la Mancha și în cele ale lui Dickens față de atîtea dintre personajele sale). Falstaff și Malvolio, creaturile lui Shakespeare, unchiul Toby al lui Laurence Sterne, Pickwick al lui Dickens, Tartarin al lui Daudet, căpitanul Shatover din piesa lui Bernard Shaw *Casa inimilor sfărîmate* devin, prin bizareria lor — dar nu numai datorită ei —, surse de umor, stimulente ale atitudinii umoristice.

În sensul cel mai propriu de manifestare exagerată a unei umori, bizateria a fost socotită sursă de comic de către dramaturgul englez clasicizant, contemporanul și succesorul imediat al lui Shakespeare — Ben Jonson. În acord cu preferința lui de autor clasic pentru tipuri general umane și cu atracția pentru ordine, reglementare, sănătate morală, care țin de clasicism, Ben Jonson socotea că tot ceea ce nu corespunde acestui ideal de moderație este efectul unui exces humoral și ca atare i se părea materie de comedie. Maniile, ticurile, bizariile, pasiunile sînt, de aceea, după Jonson nefaste și blamabile. Pînă și avariția lui Volpone reprezintă pentru Jonson manifestarea unui asemenea surplus humoral. Dar celui care a devenit prin comedii *Orice om în humoarea lui* și *Orice om scos din humoarea lui* creatorul „comediei umorilor“ îi este străină atitudinea de umorist, pentru că lui îi scapă tocmai varietatea umană, posibilitățile infinite de dozare între trăsături și caractere.

Atitudinea umoristică, așa cum o caracterizează definițiile de mai sus, pare un cîștig al timpurilor moderne. Antichitatea n-a cunoscut acel dozaj subtil și nuanțat între rîs și înduioșare, persiflaj și simpatie, care este umorul. Începutul vremurilor moderne a favorizat, prin apariția unor noi relații sociale, ce înlesneau dezvoltarea multilaterală a individualității umane pînă atunci constrînse de rigoarea cadrelor medievale (biserica, imperiul, corporația), desfășurarea unor atitudini complexe ce îmbinau atitudini socotite pînă atunci incompatibile. Astfel, arta renascentistă înregistrează îmbinarea tristeții cu o anumită voluptate în reprezentările plastice și literare ale melancoliei. Rîsul care ridiculizează coexistă cu simpatia plină de compasiune tandră în Don Quijote al lui Cervantes. Posibilitatea acestor modalități subtile se asociază evident cu lărgirea hărții cunoașterii omenești și cu acea varietate de experiențe pe care le prilejuiesc timpurile noi. De aceea și apar primele manifestări ale

atitudinii ce se va numi umoristică la precursorii Renașterii (Boccaccio, Chaucer, François Villon), atitudine calitativ deosebită de aceea manifestată de autorul comic din antichitate sau evul mediu. De aceea Renașterea culminantă ne oferă cîteva creații — eposul comic al lui Rabelais, dramaturgia shakespeariană, eseurile lui Montaigne, Don Quijote al lui Cervantes —, creații în care umorul solicitat de varietatea peisajului uman și social se impregnează de gîndire filozofică.

Sensul comun al noțiunii de umor este însă mai larg decît acela sugerat de caracterizările amintite și discutate mai sus. El îngăduie includerea în sfera umorului a unor opere ce vădesc o atitudine ironică, atitudine ce se exprimă literar, prin satiră. Acesta este și sensul pentru care am optat în alcătuirea antologiei de față, între altele, din convingerea că granița dintre diferitele tonalități ale rîsului este anevoie de stabilit. E greu de precizat bunăoară linia de demarcație între domeniul umorului negru, tragic, al umorului numit „de spînzurătoare” și domeniul ironiei și al sarcasmului, pentru că, tocmai datorită plurivalenței afective a unor atitudini ce oscilează între comic și tragic, delimitarea lor se arată cel mai adesea dificilă. Compartimentarea riguroasă în acest domeniu al rîsului ar duce apoi la pulverizarea unității unora dintre cele mai ilustre personalități de autori comici, în opera cărora expresia umoristică se învecinează, se suprapune cu expresia ironică, iar umorul tandru sau jovial alternează cu sarcasmul uci-
gător.

Se vorbește despre un umor specific englezesc, așa cum se vorbește despre un umor francez sau un umor american. În fiecare literatură, vitalitatea și spiritul critic își găsesc o formă specifică de exprimare și, deși e greu să închizi într-o sumară etichetă complexitatea

unei literaturi, există expresii care sugerează existența unor domenii și trăsături specifice. Așa, de pildă, umorul american este umorul unui popor tinăr, fără străvechi tradiții, un popor a cărui istorie a cunoscut o dezvoltare rapidă, marcată de procese sociale accelerate și violente. Aceste fapte pot explica ireverența ostentativă afișată de umoriștii americani față de tradiții (ireverență ce ne întâmpină în multe pagini din cărțile lui Mark Twain ; în *Ageamiii în străinătate*, ca și în *Un jankeu din Connecticut la curtea regelui Arthur*), de asemenea și predominanța umorului sec și negru în literatura americană, umor solicitat de o realitate deosebit de brutală. Umorul francez e dominat de expresia clară, rațională și elegantă. El e deopotrivă impregnat de vitalitatea poporului francez, care izbucnește în *grivoiserie* (picanterii), și de tradițiile vieții în societate, care și-au pus atât de decisiv amprenta asupra spiritului francez, acordându-i grația și eleganța specifice.

Dar umorul englez ? El este, spun unii cercetători, produsul unei istorii apte să insuflă poporului o deosebită prețuire a experienței concrete de viață, o istorie care a favorizat apariția în Anglia, mai devreme decât în alte țări, a filozofiei empiriste. Tradițiile burgheze ale unei țări, pentru care negustoria a fost din veacurile medievale o sursă majoră de prosperitate, explică prețuirea pe care o acordă spiritul englez experienței practice, detaliului concret și palpabil de viață. Spiritul englez și literatura engleză au fost empiriste înainte de John Locke, care a fundamentat teoretic empirismul, la sfârșitul veacului al XVII-lea.

Încercînd o caracterizare a umorului shakespeareian, Louis Cazamian, autorul citorva lucrări despre umorul englez, spune : „Umorel lui (al lui Shakespeare) și gîndirea sa ne mai reamintesc și de orientarea dominantă a celei mai naționale filozofii engleze, empirismul, pluralismul (...). Natura ajunge, natura e multiplă ; orice

efort pentru a o unifica într-o singură categorie este mai puțin util și, prin urmare, are mai puțină greutate decât hotărîrea de a-i explora în întregime aspectele cele mai diverse.“¹

Caracterizarea lămurește interesul nesecat al umorului englez pentru o infinită varietate de tipuri umane considerate în toate particularitățile lor. În asociație cu acest neistovit interes, aria socială foarte întinsă ce intră în sfera comicului englez (de la Chaucer, care în vestitul *Prolog* la *Povestirile din Canterbury* oferă o secțiune în societatea vremii, întreprinsă cu mijloace de umorist, pînă la cei mai recentți autori comici englezi), ca și atracția umoriștilor englezi pentru figurile ciudate de excentrici, originali, trăsniți se explică.

Dar caracterizarea de mai sus omite faptul că în literatura engleză, ca și în alte literaturi, funcția majoră a umorului este critica socială, și această constatare ne îndeamnă să descoperim, pe lîngă sursele lui naționale, de altfel inseparabile de împrejurările istorice, determinările istorico-sociale ale umorului.

În momente istorice asemănătoare, în configurații sociale echivalente, s-au născut, în diferite puncte geografice și în colectivități naționale felurite, opere umoristice de o tonalitate și intenționalitate frapant asemănătoare. În zorile lumii moderne, Boccaccio și Chaucer întreprind aceeași persiflare a tradițiilor religioase, aceeași negare a valorilor medievale devenite nonvalori în ambianța produsă de noile relații sociale, manifestă aceeași complicitate încîntată cu păcatele omenеști, care denotă vitalitate.

Personajele *Decameronului* lui Boccaccio, ca și cele din *Povestirile din Canterbury* ale lui Chaucer vorbesc despre o plenitudine de viață care desfide orice norme și îngrădiri, chiar dacă această vitalitate încalcă morala.

¹ Louis Cazamian, *L'humour de Shakespeare*, Aubier, Editions Montaigne, p. 216.

Ingăduința lui Boccaccio pentru femeile adultere, deliciul cu care Chaucer dă grai măscăricioasei cumetre din Bath caracterizează acest tip de umor, ce devine o manifestare simptomatică pentru începutul vremilor moderne. Este un umor în care, firește, intenția satirică este hotărâtoare. Dar — fenomen interesant și caracteristic epocii — autorii comici ai timpului întreprind o disociere între instituția perimată și coruptă pe de o parte și indivizii umani pe de alta. Călugării lui Boccaccio și ai lui Chaucer (vezi cunoscutul portret al stareței din *Prologul la Povestirile din Canterbury*), care vorbesc despre corupția bisericii și caracterul anacronic și nefiresc al instituției monahatului, au parte, ca indivizi, de simpatia amuzată a creatorilor lor. Încă înainte de Cervantes, care disociază instituția îmbătrînită a Cavalerismului, condamnată, fără putință de apel, de conștiința individuală merituoasă a lui Don Quijote, Chaucer și Boccaccio întreprind și ei această separare. O fac în numele celui violent individualism care pretinde realizarea multilaterală a omului pe toate planurile vieții terestre și spirituale, individualism ce va izbucni în Renaștere și îndeamnă încă din cel de al XIV-lea veac pe umoriști să considere cu complicitate voioasă toate ipostazele umane dictate de natură.

Renașterea matură menține ca sursă de umor la reprezentanții ei cei mai iluștri manifestările vitale și terestre ale omului. Gigantismul lui Gargantua și Pantagruel, cultul divinei butelii preconizat de Panurge, imensa lăcomie a lui Falstaff, năzbîtiile de tinerețe ale viitorului Henric al V-lea sînt în spiritul aceleiași atracții pentru comicul succulent, al aceleiași pactizări cu toate manifestările naturale ale individului uman. Este triumful rîsului copios, sănătos, care exprimă sentimentul eliberării din cadrele constrîngerii feudale.

Există un Shakespeare umorist, există însă și un Shakespeare ironist. Există în Shakespeare rîsul scrișnit, sar-

donic, umorul negru, care acordă, într-un moment crepuscular al Renașterii, unei „comedii tragice“ de felul lui *Troilus și Cresida* ambivalența tulburătoare a ultimelor producții dramatice din veacul nostru, între ele comediiile tragice ale lui Dürrenmatt. Alternarea dintre tragic și grotesc, dintre patosul grav și orgia comică în opera marelui elizabetan e evident produsă de sentimentul frenetic generat de descoperirea unor noi continente ale simțirii omenești, sentiment care a fost al oamenilor Renașterii în mai toate țările Europei. După cum umorul filozofic ușor obosit și colorat de scepticism din ultimele piese ale lui Shakespeare, din *Furtuna* mai cu seamă, sau din eseurile de sfârșit ale lui Montaigne vorbesc despre finalul Renașterii, despre zăgăzuirea acelei explozii vitale, o dată cu apariția unor noi cadre de viață dominate de autoritate, în ambianța creată de absolutismul monarhic.

Epoca în care burghezia puritană opune un ideal auster de moralitate aristocrației libertine, cu morala ei laxă, ușor de identificat în producțiile dramatice de un comic riscat și obscen ale Restaurației engleze, a generat un umor sentimental nuanțat, ce-și găsește aliment în ambianța domesticității tandre. Acest tip de umor apare mai întâi în Anglia secolului al XVIII-lea. L-au ilustrat atunci un Goldsmith în *Vicarul din Wakefield* și chiar Fielding, al cărui debut de romancier se plasează sub semnul polemicii împotriva romanului sentimental. Moralismul lui Addison — La Bruyère-ul Angliei — se exprimă în tonalitatea aceuiași umor, al cărui subtext este prețuirea vieții simple și pioase. În Germania, Goethe, care a trăit în momentul *Werther* o exaltare sentimentală, își corectează sentimentalismul prin umor în eposul domestic *Hermann și Dorothea*.

Secolul al XVIII-lea a produs varietăți numeroase ale comicului. Călătoria fantastică, satiric orientată încă de Rabelais, își găsește în Secolul luminilor adepții. Sti-

mulată de febra călătoriilor, relațiunea fantastică își arată avantajele într-un veac în care filozofia zdruncină, prin relativizare, certitudinile moștenite și depășite. Efectul relativizator și l-a dovedit și vestita teorie a climatului, unul dintre rezultatele ei cele mai evidente fiind înflorirea unei literaturi de călătorie ce urmărea stabilirea, în spirit satiric, de comparații și confruntări.

Acel mijloc de critică socială ce s-a numit „ficțiunea străinului” stabilește de obicei o comparație între tipul de societate pe care autorul urmărește să-l discrediteze și legea „naturală”, ce domnește pe meleaguri socotite de către prejudecata curentă exotice, deci primitive sau sălbătice. Comparația este de obicei pusă în gura unui exotic, oriental sau sălbatic, care, cu falsă ingenuitate și cu mirarea străinului neprevenit, observă și confruntă. Ceea ce era socotit etern și absolut devine astfel relativ și supus schimbării. E plină literatura din Veacul Luminilor de persani, chinezi, americani, siamezi, insulari exotici, care se miră cu prefăcută candoare și discreditează astfel ceea ce trebuie să piară. În Franța îi întâlnim pe persanii lui Montesquieu, pe huronul lui Voltaire. În Anglia — pe chinezul lui Oliver Goldsmith.

Infățișînd societăți imaginare, cu proporții răsturnate, călătoriile fantastice ale veacului evidențiază și ele puțină soliditate a instituțiilor contemporane și, uneori la pătimașul Swift, în momentele lui de mizantropie, corupția întregii seminții omenești. Călătoriile lui *Gulliver* de Swift, povestirea *Micromegas* de Voltaire ilustrează deopotrivă genul, folosind o imensă gamă de procedee și motive comice, printre care, în primul rînd, reducerea la absurd și motivul „lumii răsturnate”.

Utopia ca mijloc de satiră socială reprezintă un capitol amplu în literaturile moderne. De la utopiile Renașterii (Thomas Moore, Campanella, Bacon), dominate

de elementul afirmativ, de elementul construcției teoretice, trecînd prin utopia satirică inaugurată de Swift și preluată de un scriitor victorian ca Samuel Butler în *Erewhon* și *Reîntoarcerea în Erewhon*, pînă la utopiile care rezolvă relația trecut—viitor în favoarea trecutului, rezolvare dictată de oroarea față de progresul tehnico—științific și chiar social, utopii concepute într-un spirit net reacționar, cum este aceea a lui Huxley, intitulată *Cea mai bună dintre lumi*, distanța este tot atît de mare în concepție ca și aceea reprezentată în durată și înfățișare de epocile respective.

Umorul tandru, caracterizat de solitudinea pentru omul simplu și mărunț, umor care dă un timbru particular operei atîtor romancieri englezi de la Oliver Goldsmith la Dickens și pînă la George Eliot, își are și el coordonatele lui social-istorice. El însoțește de obicei fenomenul de prăbușire a păturilor intermediare și mărunte, pauperizarea meseriașilor, fermierilor, micilor burghezi, procese adînci care au răscolit viața engleză, începînd de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea pînă în epoca numită victoriană.

Opera lui Dickens, cel mai ilustru reprezentant al amintitei modalități umoristice, este o pledoarie pasionată pentru victimele acestor procese și mai ales pentru cea mai patetică victimă a industrialismului secolului al XIX-lea: copilul. Patetismul pledoariei este permanent neutralizat prin umor, un umor ce acordă celor necăjiți dimensiunile unor conștiințe considerate cu vibrante sentimente de participare și refuză, în spirit satiric, opresorilor viața interioară. Nu lipsesc din opera lui Dickens, ca surse ale unui inepeizabil umor, nici excentricii: Micawber și Dick din *David Copperfield*, nici vitalii de felul lui Pickwick și al servitorului său Sam Weller. Predomină însă simpatia pentru cei mo-dești și necăjiți și, mai ales, interesul sentimental pentru copilăria dureroasă. Această copilărie e evocată de

Dickens într-o tonalitate specifică lui, cu un umor care ne face să zîmbim printre lacrimi. Și dacă menționăm extinderea pe care o cunoaște în veacul al XIX-lea tema copilăriei în tratare umoristică, dacă amintim de o tematică ilustrată, în tonalități nenumărate, de Mark Twain, Cehov, Anatole France, Creangă, afirmația că în domeniul comicului pătrunse de istoricitate nu sînt numai teme și modalitățile, ci și motivele și procedeele se justifică încă o dată.

Dar resursele umorului și ironiei engleze sînt infinit mai bogate decît poate sugera amintirea cîtorva momente din pluriseculara lui istorie, enumerarea cîtorva tonalități.

În perioade mai apropiate de noi, tonalitățile mai sus amintite continuă să fie ilustrate, accentele însă se deplasează. Umorel alimentat de evocarea copilăriei nu s-a epuizat, fantasticul își menține drepturile în literatura comică, uneori amplificat de nota terifiantă, neagră. Umorel absurd despre care se vorbește atît în legătură cu literatura comică actuală se afirmă în mod firesc în literatura engleză, susținut de o tradiție în care își ocupă locul Laurence Sterne și Lewis Carroll. Excentricii au continuat să atragă umoriști ca Chesterton și Bernard Shaw.

Parodia istoriei a găsit un reprezentant ilustru în Bernard Shaw. Bagatelizarea faptelor și a personajelor în mod fals sau chiar îndreptățit învestite de tradiție și istorie cu o incontestabilă reputație, desacralizarea miturilor se înscriu pe linia unei atitudini ce combate individualismul istoric excesiv al unor construcții teoretice de felul aceleia susținute la sfîrșitul veacului trecut de Nietzsche. Acest ironism — replică la adresa celor ce priveau istoria ca produsul personalității gigantice — are reprezentanți numeroși. Parodia istorică — amplificată de formulări paradoxale, de efecte de modernizare și anacronisme voite — s-a justificat în tot

lungul secolului nostru și mai ales în momentele când echilibrul istoric se afla primejduit de vreo politică de forță.

Au ilustrat-o de aceea scriitori din țări și momente diferite: Robert Graves în Anglia, Giraudoux în Franța, Brecht în Germania și de curînd Dürrenmatt cu al său *Romulus cel Mare*. Este o modalitate ce neutralizează prin ironie, bagatelizare și scepticism — uneori fals, alteori autentic — cîteva eronate certitudini istorice cu efecte nocive.

E manifestă atracția celei mai recente literaturi comice și mai ales a aceleia postbelice pentru umorul negru, feroce, de spînzurătoare. Acest tip de umor nu reprezintă o descoperire a epocii noastre. L-au cultivat cu intenții felurite Shakespeare, François Villon, Swift (vezi pamfletul *Modestă propunere*), poetul german Christian Morgenstern, în epoca wilhelmină, iar mai tirziu Evelyn Waugh, Saki și mulți alții.

Antagonismele violente și aspectele de brutalitate, care caracterizează viața contemporană în Anglia, în America și în alte țări occidentale, ca și lipsa de iluzii a unei masive părți din generațiile postbelice în aceleași țări, angoasa atomică și alte realități sociale și psihice de care se vorbește mereu cînd se caracterizează direcțiile cele mai recente ale literaturii actuale pot oferi explicații și pentru predominanța acestui tip de umor în literatura comică occidentală de astăzi. Literatura Tinerilor furioși din Anglia, a Beatnicilor americani, teatrul englez așa cum îl ilustrează Pinter, Mortimer, Osborne, Auden ne oferă exemple de umor sec, lipsit de comentarii sentimentale, de umor negru, ce se desprinde din pagini cu suspense, de umor feroce, adecvat unei realități violente și deconcertante.

Această excesiv de simplificatoare enumerare a cîtorva tonalități, timbruri și nume din lunga și bogata istorie a literaturii umoristice și satirice engleze poate

doar să sugereze cît de bogate sînt resursele umorului englez. Subtil produs deopotrivă al inteligenței și al afectivității omenești, umorul a salvat atîtea opere de îmbătrînire. Căci dacă putem astăzi citi și reciti romanele unor sentimentaliști ca Goldsmith și Sterne și — de ce să n-o spunem ? — romanele lui Dickens, în timp ce lectura romanelor sentimentale de Richardson, a dramelor sentimentale și a melodramelor reprezintă o grea încercare pentru cititorul modern, o asemenea biruință asupra timpului se datorește, între altele, umorului, ironiei, categorii ce au la bază acea nobilă și distinctivă manifestare omenească — rîsul.

VERA CĂLIN

DANIEL DEFOE

(1660—1731)

Daniel Defoe este cunoscut pe tot întinsul globului ca autorul romanului Robinson Crusoe. Această creație, socotită unică, a împins în umbră una dintre cele mai pitorești figuri ale istoriei literare și una dintre cele mai bogate și variate opere scriitoricești.

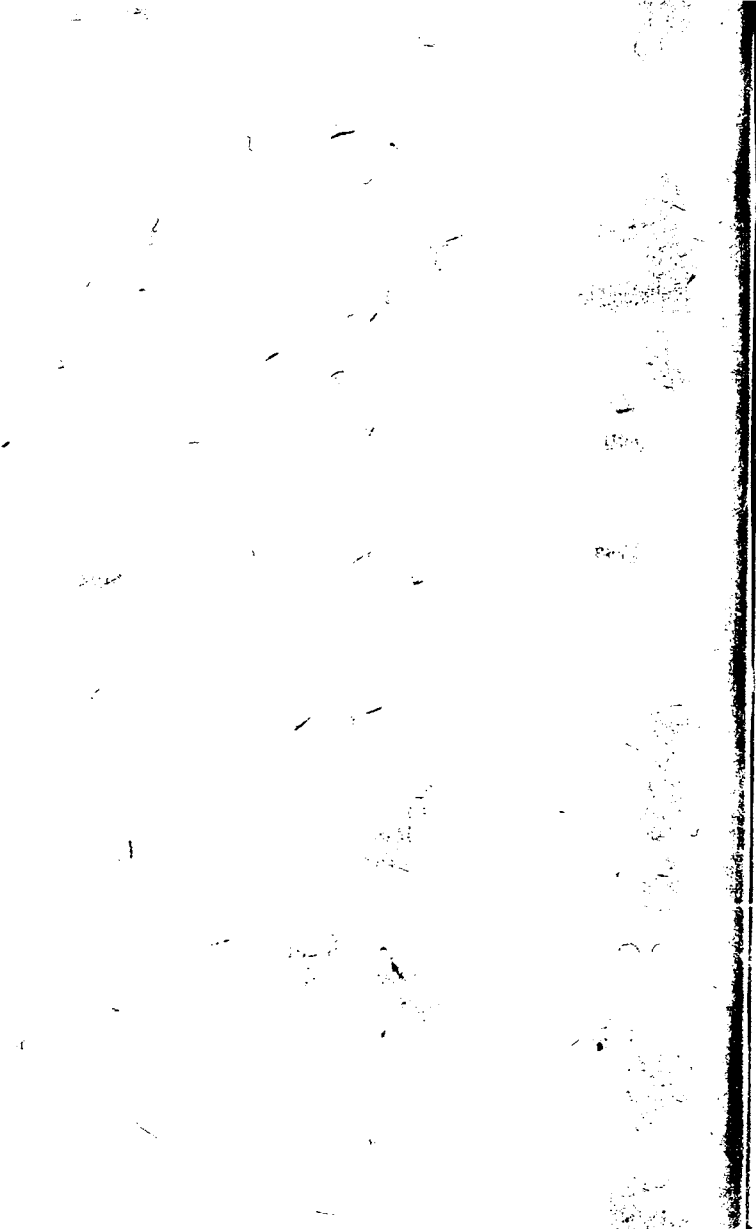
Fiul măcelarului prezbiterian din Londra, Daniel Defoe a fost martorul cumplitei ciume a Londrei, pe care a immortalizat-o în Jurnalul din anul ciumei, și a participat cu zel la luptele politice ale vremii, trecînd fără scrupule dintr-o tabără într-alta. Dedicat bisericii, a renunțat curînd la cariera clericală, pentru îndeletniciri mult mai lumeste și mai practice. E atras de negustorie, speculații, afaceri, și nu e crușat de neplăcerea falimentelor. Pamfletar de vervă și ironist, Defoe are o carieră jurnalistică uimitor de fecundă. Oricare ar fi fost însă partidul, clica pe care o sluzea cu pana lui, Defoe a vorbit mereu ca un fiu al burgheziei mărunte, întreprinzătoare și neconformiste. Era gata oricînd să ironizeze morga, aroganța englezului snob și mulțumit de sine, așa cum face în poemul satiric Englezul binecrescut.

Pamfletul Cea mai expeditivă cale cu disensioniş-tii, în care, cu un sarcasm demn de Swift, reco-mandă bisericii desfiinţarea sectelor prin spânzu-rarea predicatorilor şi exilarea credincioşilor drept cea mai expeditivă soluţie, îi aduce condamnarea la stîlpul infamiei, condamnare pe care Defoe o salută cu un Imn stîlpului infamiei.

Cînd a început să scrie romane, Defoe era aproape un veteran al scrisului polemic. Şi în do-meniul beletristicii a fost de o fecunditate rară. În cei doisprezece ani de viaţă ce i-au mai rămas, a îmbogăţit literatura engleză cu: romane de aventuri extraordinare şi călătorii, ca Robinson Crusoe, Regele piraiţilor, Căpitanul Singleton; isto-rii senzaţionale, ca Povestea şi aventurile domnu-lui Duncan Campbell — surdomutul; memorii sau pseudomemorii, atribuite unor personaje exis-tente, ca Jurnalul din anul ciumei; biografii fic-tive, unele de inspiraţie picarescă, aducînd în lite-ratură oameni din subteranele societăţii, hoaţe şi prostituate, ca Moll Flanders, curtezane aven-turoase, ca Roxana etc., etc. E evidentă atracţia exercitată asupra scriitorului de caracterele vitale, de oamenii puternici, gata să înfrunte natura şi so-cietatea, pătrunşi de spirit practic şi capabili de eforturi statornice şi îndelungi. În mare măsură, aceasta era firea lui Defoe, el însuşi om de ac-ţiune, burghez tenace şi întreprinzător, gata ori-cînd, după orice înfrîngere, să ia viaţa de la capăt.

Aventurile nemaipomenite ale hoaţei de buzu-nare şi prostituatei Moll Flander nasc umorul prin sinceritatea amorală cu care personajul feminin îşi consemnează întîmplările vieţii, prin nevinovăţia aparentă cu care îşi mărturiseşte duplicitatea şi necinstea în momente ce i-ar fi solicitat, în cel mai înalt grad, dăruirea de sine şi devotamentul.

Ea își justifică pungășiile cu un cinism ingenuu, care o caracterizează de altfel. În *Moll Flanders*, contrastul dintre candoarea povestirii și grozăvia faptelor relatate dau întregului roman o tonalitate umoristică specifică scriitorului englez. Și această particularitate a personajului intensifică forța satirică a cărții, căci, în contact cu *Moll Flanders*, personajele onorabile și puritane ale timpului își dezvăluie adevărata față.

INTÎMPLĂRILE FERICITE ȘI NEFERICITE ALE VESTITEI MOLL FLANDERS

(Fragment)

Pe scurt, m-am încumetat să nu semnez contractul, și pricina era că doamna care mă poftea să plec cu ea în Lancashire stăruia mereu și-mi făgăduia noroace atît de grozave și atîtea minunății, încît eram ispitită să mă duc și să încerc. Poate că, îmi ziceam eu, se drege situația ; și n-veam muștrări de cuget la gîndul c-o să-l părăsesc pe cetățeanul meu cel de ispravă, de care nu eram însă chiar atît de îndrăgostită încît să nu-l las pentru unul mai bogat.

Ca să nu lungesc vorba, m-am ferit de contract, dar i-am spus că plec în nordul țării, ca să știe unde să-mi scrie în legătură cu treaba ce i-o încredinșasem ; că-i ofeream o garanție destul de mare a respectului ce i-l purtam, lăsîndu-i aproape tot ce aveam pe lume ; și-i dădeam cuvîntul că dacă-mi trimite o dovadă de îndată ce sfîrșește cu divorțul, mă întorc la Londra, și atunci vom vorbi serios despre chestiunea asta.

Trebuie să mărturisesc că plecam cu un gînd josnic, deși eram poftită cu un gînd și mai josnic, cum vor arăta cele ce urmează. Și așa, am plecat cu prietena mea, cum o numeam eu, spre Lancashire. În tot timpul drumului, m-a copleșit cu manifestările celei mai sincere și neprefăcute iubiri ; mi-a plătit

toate cheltuielile drumului, în afară de costul rădvanului ; iar frate-său ne-a primit la Warrington cu o caleaşcă de nobil, şi de acolo am fost duse la Liverpool, cu toată pompa pe care mi-o puteam dori.

Am fost frumos găzduite vreo trei-patru zile în casa unui negustor din Liverpool, al cărui nume-mă feresc să-l dau, din pricina celor ce urmează. Pe urmă, ea mi-a spus că mă duce în casa unui unchi de-al ei, unde voi fi găzduită regeşte ; şi unchiu-său, cum îi spunea ea, a trimis după noi o căleaşcă cu patru cai, care ne-a dus aproape patruzeci de mile, nici eu nu ştiu încotro.

Pînă la sfîrşit, am poposit la reşedinţa unui *gentleman* care avea familie mare, un parc întins şi o societate într-adevăr nemaipomenită şi unde ei i se zicea verişoară. I-am spus că dacă avea de gînd să mă aducă într-o astfel de societate ar fi trebuit să mă lase să-mi fac rost de haine mai bune. Doamnele au prins vorbele mele şi mi-au spus cu bunăvoinţă că în ţinutul acela oamenii nu erau atît de preţuiţi după haine, cum se întîmplă la Londra ; că verişoara lor le înştiinţase despre rangul meu şi că n-aveam nevoie de haine ca să mă înfrumuseţez ; pe scurt, nu se purtau cu mine cum s-ar fi purtat cu femeia care eram într-adevăr, ci cum s-ar fi convenit să se poarte cu femeia care îşi închipuiau ele că eram, adică o văduvă cu mare avere.

Prima descoperire pe care am făcut-o a fost că toată familia era catolică, şi verişoara de asemenea ; totuşi, nimeni nu s-ar fi putut purta mai frumos cu mine şi mi-au arătat tot respectul de care aş fi avut parte dac-aş fi fost de o credinţă cu ei. Adevărul e că n-aveam principii de nici un fel, aşa că nu-mi stătea bine să mai fac nazuri cu privire la religie ; şi curînd am învăţat să vorbesc frumos despre biserica din Roma ; le spuneam, mai ales, că nu vedeam

altceva decît o prejudecată deprinsă prin educație în neînțelegerile dintre creștini cu privire la religie și că dacă s-ar fi întîmplat ca taică-meu să fie catolic nu mă îndoiam că aș fi fost la fel de mulțumită cu credința lor cum eram cu a mea.

Cuvintele astea i-au îndatorat la culme și, fiind zi și noapte asaltată de o societate aleasă și de cuvinte plăcute, am avut parte și de vreo două-trei doamne bătrîne, care mă tot pisau în legătură cu credința. Eu aveam atîta bunăvoință, încît n-am șovăit să iau parte și la o slujbă de-a lor, ba chiar să le imit toate gesturile, dar nici nu m-am vîndut prea ieftin ; i-am făcut doar să spere că mă voi converti la catolicism, după ce le voi cunoaște doctrina, cum ziceau ei ; și lucrurile au rămas aici.

Am petrecut la ei vreo șapte săptămîni ; și după aceea, călăuza mea m-a dus înapoi într-un sat, la vreo șase mile depărtare de Liverpool, unde fratele ei, cum îi spunea ea, veni să mă vadă cu caleașca lui, însoțit de doi lachei în livrele elegante ; și nici una, nici două, s-a apucat să-mi facă curte. După cîte mi se întîmplaseră, vă veți închipui că nu era ușor să mă păcălească cineva, și așa credeam și eu, mai ales că ce era al meu era pus deoparte acasă și eram hotărîtă să nu las vrabia din mîină pe cioara din par. Totuși, după cum se arăta, fratele ăsta era o partidă la care merita să aplec urechea, iar moșia lui, care se afla toată în Irlanda, îi aducea cel puțin 1.000 de lire pe an, deși soră-sa zicea că aduce 1.500 de lire.

În ce mă privește, ca o femeie putred de bogată, fiindcă drept asta treceam, eram mai presus de întrebările cu privire la averea mea ; iar fățarnica mea prietenă, luîndu-se după un zvon prostesc, o ridicase de la 500 la 5.000 de lire, ba cînd am ajuns la țară vorbea chiar despre 15.000 de lire. Irlandezul

— fiindcă asta înțelesesem eu că ar fi — era nebun de-a binelea după prada lui ; pe scurt, îmi făcea curte, îmi trimitea daruri și s-a îndatorat ca un ză-natic ca să facă față cheltuielilor de curtezan. Ca să fiu dreaptă cu el, arăta ca un *gentleman* de soi ; era înalt, bine făcut și avea purtări minunate ; vorbea atît de firesc despre parcul și grajdurile lui, despre caii și pădurarii lui, despre pădurile, arendașii, servitorii lui, de parcă s-ar fi aflat chiar atunci într-un conac, iar eu aș fi văzut toate astea în jurul meu.

Nici măcar nu m-a întrebat despre situația și averea mea și m-a asigurat că el, de îndată ce vom ajunge la Dublin, va trece pe numele meu niște pămînturi cu un venit de 600 lire pe an și că se va lega să perfecteze acest lucru printr-un ~~act~~ de punere în posesiune sau printr-un contract.

Zău că nu prea fusesem învățată cu limba asta, așa încît am pierdut orice măsură ; mai era și diavolița aceea care se ținea scai de mine, tot spunîndu-mi în fiecare ceas pe ce picior mare trăiește frate-său. Cîteodată ea venea ca să-i dau porunci, cum aș dori să mi se vopsească trăsura și cum să mi-o căpușească ; altă dată, să spun cum vreau să-mi îmbrace pajul ; pe scurt, îmi luase ochii, pierdusem orice putere de a mă împotrivi și, ca să nu mai lungesc vorba, am primit să mă mărit ; dar ca totul să se petreacă mai intim, am fost duși undeva departe, la țară, și cununați de un preot, despre care am fost asigurată că ne va cununa în lege ca orice pastor al bisericii anglicane.

Nu pot spune că n-am avut muștrări de cuget cînd mă gîndeam cît de necinstit îl părăsisem pe cetățeanul meu cel cumsecade, care mă iubea din toată inima și, ostenindu-se să scape de o tîrfă nerușinată, o femeie care se purtase groaznic cu el, își făgăduia

o fericire fără margini alături de noua lui aleasă, care aleasă se dădea altuia cu aproape tot atîta nerușinare ca și o tîrfă.

Dar strălucirea unei averi mari și a unor lucruri frumoase, pe care înșelatul — acum înșelătorul meu — mi le flutura în fiecare clipă înaintea ochilor, mă zorea și nu-mi dădea răgaz să mă gîndesc la Londra, la nimic din ce lăsasem acolo și cu atît mai puțin la datoria mea față de un om de mult mai mare preț decît tot ce se afla acum în fața mea.

Dar lucrul se întîmplase; eram acum în brațele noului meu soț, care mai era încă același ca înainte, darnic pînă la măreție, așa încît îi trebuia 1.000 de lire pe an și nici un ban mai puțin ca să întrețină luxul lui obișnuit.

La vreo lună după căsătorie, începu să mă îndemne să plec la West Chester ca să mă imbarc de acolo spre Irlanda. Totuși, nu mă zorea, fiindcă am mai zăbovit vreo trei săptămîni, în care timp el a trimis la Chester după o calească cu care trebuia să ne întîlnim la Black Rock, cum se numește locul, dincolo de Liverpool. Într-acolo ne-am îndreptat într-o barcă frumoasă cu șase vîsle, care prin partea locului se numește caic; servitorii lui, caii și bagajele călătoreau pe un bac. El și-a cerut scuze că nu cunoaște pe nimeni la Chester, dar a spus că va merge el înainte ca să-mi găsească o locuință frumoasă într-o casă particulară. L-am întrebat cît o să stăm la Chester. El mi-a răspuns că în nici un caz mai mult de o noapte sau două, fiindcă va închiria numaidecît caleasca pînă la Holyhead. Atunci i-am spus că nu face să-și bată capul ca să găsească locuință într-o casă particulară, pentru o noapte sau două, fiindcă într-un oraș mare ca Chester nu mă îndoiam că sînt hanuri bune și destule locuri unde să înnoptezi; așa

Încît am tras la un han, care nu mai țin minte ce firmă avea, nu departe de catedrală.

Aci, soțul meu, tot vorbindu-mi despre plecarea în Irlanda, mă întreba dacă n-am treburi de lichidat la Londra înainte de a ne îmbarca. I-am răspuns că nu, nimic însemnat, doar lucruri ce se puteau orîndui tot atît de bine din Dublin, prin scrisoare.

— Doamnă, spuse el respectuos, îmi închipui că cea mai mare parte a averii dumitale, despre care soră-mea mi-a spus că se află mai toată în bani depuși la Banca Angliei, se găsește în singuranță, dar în caz că e nevoie de vreun transfer sau schimbare de titluri, ar fi cu cale să ne repezim pînă la Londra și să rînduim totul înainte de plecare.

Eu am făcut ochii mari și i-am spus că nu înțeleg ce spune; că, după cîte știam, n-aveam nici un fel de efecte la Banca Angliei și sper să nu susțină că a aflat una ca asta de la mine. Nu, mă asigură el, nu eu îi spuseseam, dar soră-sa pomenise că cea mai mare parte a averii mele acolo s-ar afla.

— Și eu am amintit de asta, draga mea, zice, numai pentru cazul că ar fi nevoie să rînduim ceva sau să dăm vreo dispoziție, ca să nu mai riscăm greutățile unei alte călătorii; fiindcă, mai adăugă, nu-mi place să te știu încumentîndu-te prea mult pe mare.

Pe mine vorbirea asta mă uimea și mă osteneam să-i descopăr înțelesul; mi-a trecut numaidecît prin minte că prietena mea, care-i spunea lui frate, mă zugrăvise în culori care nu mi se potriveau; și mi-am zis că trebuie să descopăr adevărul înainte de a pleca din Anglia și înainte de a încăpea cine știe pe mîinile cui, într-o țară străină.

Cu gîndul acesta, am chemat-o, a doua zi de dimineată, pe soră-sa în odaia mea și, înștiințînd-o despre cele ce vorbisem în ajun cu frate-său, am rugat-o din tot sufletul să-mi dezvăluie ce-i spusese

lui și pe ce temeiuri încheiase ea căsătoria asta. Mi-a mărturisit a-i fi spus că sînt putred de bogată și m-a încredințat că așa aflate și ea la Londra.

— Ai aflat? am întrebat-o eu cu năduf; ți-am spus eu vreodată una ca asta?

— Nu! zice — e adevărat că eu nu-i spusese niciodată, dar pomenisem de mai multe ori că sînt stăpîină pe tot ce-i al meu.

— Asta am spus, am răspuns eu repede, dar niciodată n-am suflat vreo vorbă că aș avea ceea ce se numește avere; nici măcar că aș avea 100 de lire sau ceva în valoare de 100 de lire. Și cum se potrivește cu averea mea, zic eu, faptul că am venit în nordul Angliei cu dumneata, numai fiindcă aci se trăiește mai ieftin?

La cuvintele astea, pe care le-am rostit tare, cu glas înfierbîntat, bărbatul meu a intrat în odaie, și eu l-am poftit să șadă, fiindcă am ceva important de spus în fața amîndurora, și el trebuie neapărat să audă.

Omul s-a tulburat un pic cînd a auzit cu ce siguranță vorbesc și s-a așezat lîngă mine, după ce a închis mai întîi ușa; după care eu am spus ce am avut de spus, fiindcă îmi ieșisem din pepeni.

— Mă tem, zic întorcîndu-mă spre el, dragul meu (cu el vorbeam politicos), că ai căzut pradă unei mari înșelăciuni și că te-ai ales cu o pagubă de care n-ai să scapi niciodată prin căsătoria cu mine. Și fiindcă eu n-am nici o vină în treaba asta, doresc să fiu dezvinovățită așa cum se cuvine, iar învinuirea să cadă pe cine trebuie, nu pe altcineva, deoarece, cît mă privește, eu îmi spăl mîinile.

— Cu ce pagubă mă pot alege, draga mea, zise el, căsătorindu-mă cu tine? Nădăjduiesc că va fi în toate privințele spre cîntea și folosul meu.

— Am să te lămuresc numai decît, zic eu, și tare mă tem că n-o să ai de ce să socotești că te-ai ales cu vreun folos ! Dar am să te încredințez, dragul meu, zic eu iarăși, că eu n-am nici un amestec în treaba asta.

Îl vedeam acum înspăimîntat și furios, fiindcă începea, cred, să bănuiască ce avea să urmeze ; totuși, uitîndu-se la mine, a rostit numai atît :

— Spune mai departe.

Și pe urmă a rămas tăcut, ca și cum s-ar fi pregătît să asculte ce mai aveam eu de spus ; așa încît eu am vorbit mai departe.

— Te-am întrebat aseară, zic uitîndu-mă spre el, dacă m-am lăudat vreodată față de tine cu averea mea sau dacă ți-am spus vreodată că am bani la Banca Angliei sau în orice alt loc, și ai recunoscut că nu mă lăudasem niciodată, și ăsta-i adevărul adevărat ; și te rog să spui aici, de față cu sora dumitale, dacă ți-am dat vreodată motiv să crezi una ca asta despre mine sau dacă a fost vreodată vorba între noi despre așa ceva.

Și el iar a recunoscut că nu fusese vorba, dar a adăugat că-i părusem totdeauna o femeie cu avere și el se bizuia pe acest lucru, nădăjduind că nu va fi păcălit.

— Eu nu te întreb dacă ai fost păcălit, zic eu, deși mă tem că ai fost, și eu la fel, ci mă spăl pe mîini de orice amestec în păcăleala dumitale. Adineauri am întrebat-o și pe sora dumitale dacă i-am pomenit vreodată de banii sau averea mea sau i-am dat vreun amănunt în privința asta ; și a recunoscut că nu-i pomenisem niciodată despre una ca asta. Și te rog, doamnă, zic, să ai bunătatea de a mă învinui, dacă poți, în caz că am susținut vreodată că am avere ; și să spui de ce era nevoie, dacă aveam avere, să

plec cu dumneata la țară, tocmai ca să economisesc bruma de avut și să trăiesc ieftin ?

Ea n-a putut să tăgăduiască nimic, dar o ținea morțiș că la Londra aflase că am avere mare, depusă la Banca Angliei.

— Și acum, scumpe domn, zic eu întorcându-mă iarăși spre noul meu soț, fii bun și spune-mi cine ne-a înșelat pe amândoi în așa hal încît te-a făcut să crezi că-s bogată și te-a îndemnat să-mi faci curte cu gîndul de a mă lua de soție ?

El nu era în stare să scoată un cuvînt, dar arăta spre ea ; apoi, după cîteva clipe de tăcere, și-a ieșit din minți de furie, cum n-am mai văzut în viața mea un om ieșindu-și din minți ; o blestema și o făcea tîrfă, zvîrlindu-i în față toate grozăviile care-i treceau prin minte ; îi spunea că-l nenorocise, că-l asigurase că am 15.000 de lire, ba ceruse chiar 500 de lire pentru că-i mijlocise partida. La urmă a adăugat, întorcîndu-se spre mine, că nu era soră-sa, ci că fusese tîrfa lui cu doi ani mai înainte ; că el îi dăduse 100 de lire în contul tîrgului și că, dacă lucrurile stăteau așa cum spuneam eu, era pierdut ; și, în furia lui, se jura c-o s-o ucidă pe loc — ceea ce o înspăimînta pe ea, și pe mine de asemenea. Ea striga cît o ținea gura că așa aflase în casa unde locuiam eu. Dar asta l-a scos și mai rău din minți, fiindcă zicea că-l împinsese spre înșurătoare și dusese lucrurile atît de departe, nebizuindu-se pe nici un alt temei decît pe un zvon ; după aceea, întorcîndu-se din nou spre mine, mi-a spus cu sinceritate că se teme că sîntem pierduți amândoi.

— Fiindcă, draga mea, zice, ca să fiu cinstit, n-am nici o avere ; puținul pe care-l aveam l-am băgat, la îndemnul acestui diavol, în caleașcă.

Ea s-a folosit de momentul cînd el îmi vorbea în serios ca s-o șteargă din odaie, și de atunci n-am mai văzut-o.

Acum eram și eu la fel de înmărmurită ca și el și nu știam ce să spun. Crezusem că aflasem ce era mai rău ; dar cînd mi-a spus că-i pierdut și că nici el n-are nici o avere, am simțit că înnebunesc.

— Bine, i-am spus eu, dar asta-i o înșelăciune drăcească, fiindcă iată-ne căsătoriți pe baza unei în-doite coțcării ; e drept că dumneata ești pierdut, pare-se de pe urma acestei dezamăgiri, dar dacă eu aș fi avut avere aș fi fost și eu înșelată, fiindcă spui că n-ai lețcaie.

— Ai fi fost într-adevăr înșelată, draga mea, zice el, dar n-ai fi fost pierdută, fiindcă în ținutul ăsta am fi trăit amîndoi foarte bine cu 15.000 de lire ; și eram hotărît să nu-ți drămuiesc nici un ban ; nu te-aș fi păgubit nici cu un șiling, iar pentru rest te-aș fi despăgubit pînă la capătul zilelor, prin dragostea și grija mea pentru tine.

Ce spunea el era foarte cinstit și cred într-adevăr că așa și gîndea și că omul ar fi fost în stare, datorită firii și purtărilor lui, să mă facă mai fericită decît oricare altul ; dar faptul că n-avea avere și că se îndatorase în tot ținutul, de dragul istoriei ăsteia caraghioase, făcea ca viitorul să-mi apară trist și înfricoșător, de nu știam ce să mai zic și ce să mai gîndesc.

I-am spus că e păcat ca atîta dragoste și o fire atît de bună cum găsisem la el să sfîrșească în nenorocire ; că nu vedeam înaintea ochilor decît ruină ; cît despre mine, eram îndurerată că puținul pe care-l aveam nu ne putea ține nici o săptămînă, și spunînd asta, am scos din buzunar un bilet la purtător de 20 de lire, cît și 11 guinee, despre care i-am spus că le economisise din micul meu venit ; căci,

luîndu-mă după vorbele femeii aceleia despre traiul în ținutul din nord, socotisem că o s-o duc cu atîția bani vreme de trei sau patru ani ; că dacă rămîn și fără banii ăștia sînt pe drumuri, și el știe ce se poate întîmpla cu o femeie care n-are un ban în buzunar ; totuși, dacă vrea să-i ia, ai lui să fie.

El mi-a răspuns plin de grijă pentru mine — și mi s-a părut că văd lacrimi în ochii lui — că nu se va atinge de ei, că-l îngrozea gîndul să mă despoaie și să mă nenorocească ; că el mai avea 50 de guinee, care erau tot ce-i mai rămăsese, și scoțînd banii, i-a aruncat pe masă. M-a rugat să-i iau, fiindcă lui nici nu-i pasă dacă rămîne muritor de foame.

I-am răspuns, cu aceeași grijă față de el, că nu puteam îndura să-l aud vorbind astfel ; că, dimpotrivă, dacă știe vreo cale de a încropi o viață omenească, eu sînt gata să fac orice îmi stă în putință și să trăiesc oricît de modest îmi va cere.

El m-a rugat să nu-i mai vorbesc așa, fiindcă simte că înnebunește ; zicea că fusese crescut ca un *gentleman*, dar că scăpătase, și că nu se putea gîndi decît la o singură cale, însă nici asta nu era bună, decît dacă-i puteam răspunde la o întrebare, la care totuși nu stăruia să-i răspund. I-am spus că sînt gata să-i răspund cîstit, deși nu știu dacă va fi sau nu spre mulțumirea lui.

— Ei, atunci, draga mea, spune-mi deschis, zice el, dacă puținul pe care-l ai ne poate ajunge la amîndoi în orice situație și în orice loc, sau ba ?

Spre fericirea mea, nu-i dezvăluisem nimic despre mine și starea mea, nici chiar numele nu i-l spusese ; și văzînd că, oricît ar fi părut omul de cumsecade și de cîstit, nu mă puteam aștepta la altceva decît să trăiesc din niște bani despre care știam că se vor irosi curînd, am hotărît să țin totul ascuns, în afară de biletul de la bancă și cele 11 guinee ; și

tare aş fi fost mulţumită să pierd banii ăştia, dar să mă găsesc din nou în locul de unde mă luase el ! E adevărat că mai aveam la îndemână un bilet la purtător de 30 de lire, dar asta era tot ce luasem cu mine, ca să am din ce trăi la ţară, gîndindu-mă că nu se ştie ce se poate ivi ; fiindcă femeia aceea, mijlocitoarea care ne trădase pe amîndoi, îmi băgase în cap lucruri ciudate în legătură cu măritişurile bănoase ce se puteau ivi, şi nu voiam să rămîn fără un ban, orice s-ar fi întîmplat. Biletul ăsta l-am ţinut ascuns, ceea ce mi-a îngăduit să fiu mai darnică cu restul, ţinînd seama de starea în care se afla el şi fiindcă într-adevăr mi se rupea inima de mila lui.

Dar să mă întorc la povestea noastră : i-am spus că niciodată nu-l înşelasem de bunăvoie şi nici nu-l voi înşela vreodată. Îmi părea rău să-i spun că puţinul pe care-l aveam nu ne va ajunge ; că nici măcar pentru traiul meu singur în ţinutul de sud nu era de ajuns şi doar din pricina asta mă şi dădusem pe mîna acelei femei, care-i spunea lui frate, fiindcă ea mă încredinţase că pot trăi foarte bine cu vreo 6 lire pe an, într-un oraş cu numele de Manchester, unde eu încă nu fusesem niciodată ; şi cum tot venitul meu nu depăşea 15 lire pe an, mă gîndisem c-am s-o scot la capăt cu atît, în aşteptarea unor timpuri mai bune.

El a clătinat din cap în tăcere şi am petrecut amîndoi o seară foarte tristă ; totuşi, am luat masa împreună şi am dormit împreună în noaptea aceea, şi cînd masa era pe sfîrşite, el arăta un pic mai bine şi mai voios şi a cerut o sticlă de vin.

— Hai, dragă, zice el, deşi lucrurile stau prost, n-avem de ce să ne lăsăm doborîţi. Hai, ia-o cît poţi mai uşor, eu o să-mi dau osteneala să găsesc un mijloc sau altul de trai ; şi dacă tu poţi să te întreţii singură, tot e mai bine decît nimic. Eu trebuie să-mi

croiesc deci un drum ; doar un bărbat trebuie să gîndească bărbătește ; să te descurajezi înseamnă să te lași doborît de nenorocire. La aceste vorbe, a umplut paharul și a închinat în sănătatea mea, ținîndu-mă de mîna cît timp vinul îi aluneca pe gît și declarînd mereu că singura lui grijă e pentru mine.

Era un om cu adevărat sincer și curtenitor și durerea mea era cu atît mai mare. E totuși o ușurare să te nenorocească un om de onoare, mai degrabă decît un ticălos ; numai că de data asta el fusese cel mai păgubit, fiindcă omul cheltuisese o groază de bani și e nemaipomenit de la ce temeiuri șubrede pornise femeia aceea. Mai întîi, băgați de seamă ce făptură josnică era, de vreme ce, ca să se aleagă ea cu 100 de lire, fusese în stare să-l pună pe el să cheltuiască de trei-patru ori pe atît, deși poate că asta era tot ce avea omul, ba poate chiar mai mult decît atît ; iar despre mine n-avea alt temei să spună că sînt bogată, sau am avere, sau mai știu eu ce, decît niște palavre auzite la un ceai. E drept că și planul de a trage pe sfoară o femeie bogată, așa cum eram socotită eu, era destul de josnic ; să te fălești cu lucruri grozave, cînd tragi mîța de coadă, e o înșelăciune dintre cele mai urîte ; dar totuși, exista o deosebire, și asta în favoarea lui, fiindcă nu era un pungaș dintre cei a căror meserie e să tragă femeile pe sfoară și care, cum făcuseră unii, să adune șase sau șapte averi una după alta și pe urmă să fugă cu banii ; el era un domn nenorocit și scăpătat, care o dusesse bine pe vremuri ; și deși, dac-aș fi fost bogată, aș fi turbat de ciudă la gîndul că paceaura aia mă trădase, totuși, gîndindu-mă ce fel de om este, îmi spuneam că nu i-ar fi stat rău să aibă avere, căci, ce-i drept, era plăcut, mărinimos, cu scaun la cap și plin de voie bună.

În noaptea aceea am stat de vorbă mult și cu sinceritate, fiindcă de nici unul nu se lipea somnul; el se căia în așa hal de a fi pus la cale toată înșelăciunea asta împotriva mea, ca și cum ar fi fost învinuit de înaltă trădare și trimis la osîndă; mi-a oferit din nou să-mi dea ultimul ban pe care-l mai avea la el, spunînd că se va înrola în armată și va căuta să se rostuiască.

L-am întrebat cum de-îi venise gîndul rău de a mă duce în Irlanda, cînd acolo puteam să aflu că el nu mă poate întreține. Atunci mă luă în brațe.

— Draga mea, zice, nici prin gînd nu mi-a trecut să plec în Irlanda și cu atît mai puțin să te duc pe tine acolo, dar am venit aici ca să scap de ochii oamenilor, care prinseseră de veste despre ce aveam de gînd și pentru ca nimeni să nu-mi ceară bani înainte ca eu să fiu în stare să plătesc.

— Dar atunci, zic eu, unde urma să ne ducem?

— Uite, draga mea, zice el, am să-ți dezvălui tot ce plănuisem: aveam de gînd să te întreb despre averea ta, așa cum știi că am și făcut, și după ce tu aveai să-mi dai, așa cum mă așteptam, o seamă de amănunte, m-aș fi scuzat că trebuie să amîn călătoria noastră în Irlanda, pentru cîtăva vreme, și am fi plecat spre Londra. Pe urmă, draga mea, zice el, eram hotărît să-ți mărturisesc adevărul despre situația mea și să-ți arăt de ce șiretlicuri mă folosisem ca să obțin mîna ta, spunînd că acum nu-mi rămîne altceva de făcut decît să-ți cer iertare și să mă ostenesc din tot sufletul spre a te face să uiți trecutul prin fericirea viitorului.

— Zău, i-am spus eu, că m-ai fi cucerit curînd; durerea mea este că nu sînt în stare să-ți arăt ce ușor m-aș fi împăcat cu tine și ți-aș fi trecut cu vederea toate înșelăciunile, ca răsplată pentru voia ta bună. Dar, dragul meu, zic, ce putem face acum?

Sîntem amîndoi lefteri ; şi la ce ne foloseşte că ne-am împăcat, dacă n-avem din ce trăi ?

Ne-am gîndit noi la o mulţime de căi, dar nici una nu ne îngăduia să pornim de la nimic. Pînă la urmă, m-a rugat să nu mai vorbesc despre asta, fiindcă, zicea, îi sfişiam inima ; aşa încît am vorbit despre altele, pînă cînd, într-un tîrziu, şi-a luat un rămas bun bărbătesc de la mine şi s-a culcat.

In româneşte de *Vera Călin*

JONATHAN SWIFT

(1667—1745)

Cartea care a adus faima lui Jonathan Swift, Călătoriile lui Gulliver, a avut parte de o soartă paradoxală. Concepută ca una dintre cele mai înverșunate satire, în paginile căreia autorul a distilat un sarcasm ucigător și, pe alocuri, un pesimism negru, lucrarea a devenit în urmă una dintre cele mai populare cărți pentru copii. Autorul ei, descendent al unei familii sărace de pastori anglicani din Yorkshire, s-a născut pe pământul Irlandei și a îmbrățișat de timpuriu cauza nenorocitului popor irlandez. Destinată carierei clericale, intră apoi în slujba nobilului englez Temple, silit fiind, în funcția lui de secretar, să măgulească veleitățile literare ale lordului diletant. Luptele politice dintre partidele whig și tory îl prind o vreme în vârtejul lor, și câteva dintre pamfletele politice ale lui Swift sînt scrise în serviciul unui partid sau al celuilalt. Curînd însă, peregrinările dintr-un partid într-altul se sfîrșesc. Dezgustat și miniat de josnicia manevrelor politice, Swift se retrage în parohia lui din Irlanda, cu sentimentul unei adînci dezamăgiri. Solidaritatea cu poporul irlandez îi dictează câteva violente pamflete, printre care Mo-desta propunere pentru a împiedica pe copiii să-

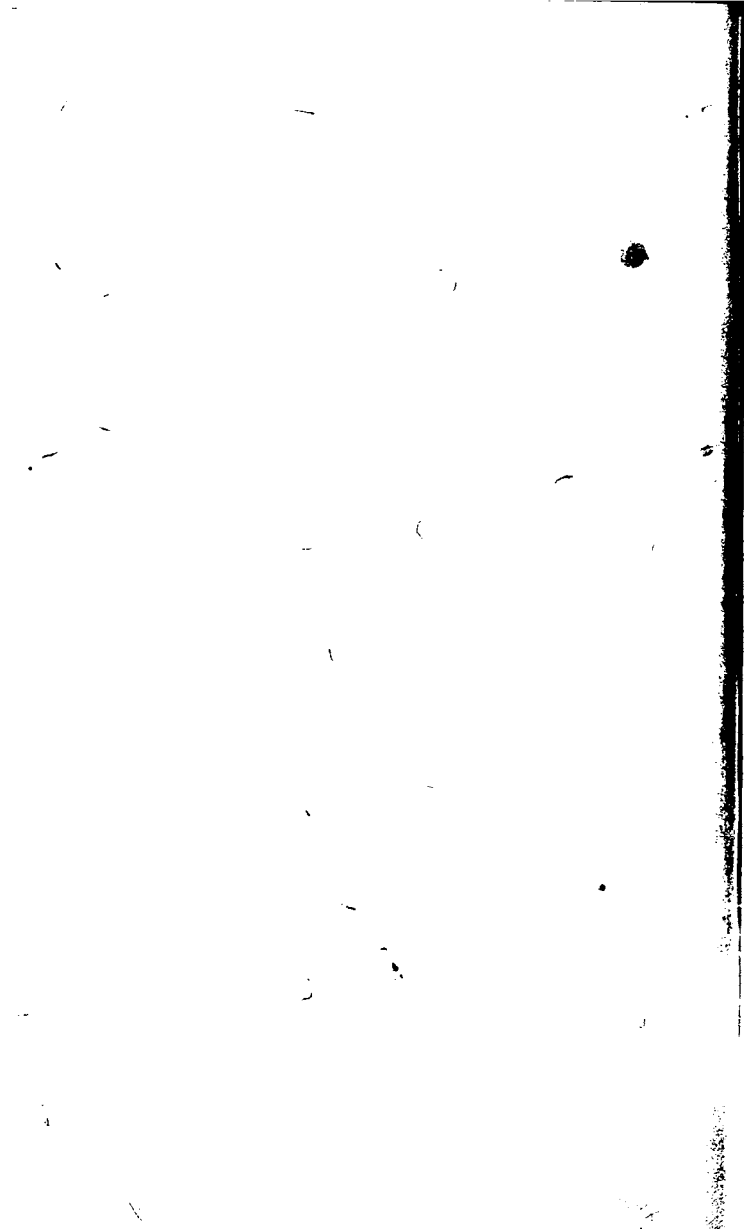
racilor din Irlanda de a fi o povară ce apasă asupra părinților sau țării lor, precum și pentru a-i face să aducă un profit marelui public. *Literatura engleză încă nu cunoscuse o violență a limbajului, un sarcasm, o ironie de intensitatea celor conținute în aceste pamflete. Dar debutul în literatură Swift și-l face cu satira alegorică Povestea unui butoi. E ușor de deslușit, prin transparența fabulei despre un tată care lasă moștenire fiilor săi Petre, Jack și Martin o haină și un testament, ironia la adresa disputelor religioase ale vremii și a luptei pentru supremație duse între cele trei biserici: catolică, luterană, calvină. Disputele de ordin cărturăresc ale vremii Swift nu le-a privit cu mai multă bunăvoință decât pe cele religioase.*

În Bătălia cărților, Swift bagatelizează, tot prin mijlocirea unei alegorii satirice, aspectul scolastic, sterp, pe care-l luase vestita ceartă între „antici” și „moderni”, adică între partizanii literaturii vechi și cei ai literaturii moderne, dispută care a străbătut veacul al XVII-lea și o bună parte din cel următor, atât în Anglia, cât și în Franța.

Cu Călătoriile lui Gulliver, Swift ne dă o satiră generală a societății timpului. De data aceasta, scriitorul alege forma călătoriei fantastice. Ficțiunea de tip utopico-fantastic a fost în secolul al XVIII-lea, ca și în altele, socotită un mijloc eficace pentru deprecierea unor stări nesatisfăcătoare. Swift folosește din plin acest mijloc, plimbându-și eroul prin țări ale închipuirii, unde datorită proporțiilor răsturnate (Gulliver e uriaș în Liliput și pitic în Brobdingnag) critica socială apare și mai izbitoare. Gulliver el însuși este supus unor schimbări răvășitoare, de perspectivă, în cursul peregrinărilor sale și nu este cruțat nici el — ca produs al unei societăți corupte — de

ironia autorului. Cartea ne comunică o imagine fidelă — așa cum o permite ficțiunea de tip fantastic — a împrejurărilor din Anglia vremii. Luptele dintre cele două partide, corupția sistemului politic, intrigile de la curte, ridicolul regalității, exploatarea colonială, toate acestea sînt prezente în lucrarea satiricului.

Cea de-a patra călătorie a lui Gulliver, întreprinsă în Țara Cailor, pare să reprezinte orînduirea socială recomandată de Swift: republica patriarhală. Cartea sfîrșește, așadar, printr-o utopie. Călătoriile lui Gulliver ne îngăduie cunoașterea unuia dintre cei mai virulenți ironiști pe care i-a dat literatura engleză. Călătoria fantastică, procedeul numit „al lumii pe dos”, reducerea la absurd, alegoria sînt mijloace satirice folosite de Swift pentru denunțarea nemiloasă a nedreptății, a abuzurilor, a prostiei suficiente și îmbuibate, dar și pentru învinuirea întregii seminții umane, pe care, în momente de înverșunat pesimism, pătimașul Swift a socotit-o iremediabil coruptă.

POVESTEA BUTOIULUI

A fost odată un om care avea trei fii, toți de la aceeași nevestă și toți născuți odată, așa încît nici moașa nu era în stare să spună cu siguranță care era cel mai vîrstnic. Tatăl s-a prăpădit cît erau copiii încă tineri, și de pe patul de moarte le-a spus :

— Fiii mei, dat fiind că moșii n-am cumpărat, nici n-am moștenit, m-am gîndit multă vreme ce lucru de preț să vă las moștenire ; și în cele din urmă, cu multe frămîntări și cu multă cheltuială, v-am înzestrat pe toți trei aci de față cu cîte o haină nouă. Ceea ce trebuie voi să înțelegeți este că hainele astea au două însușiri : una : că dacă le purtați cu grijă or să vă țină toată viața ; alta : că vor crește o dată cu trupurile voastre, lungindu-se și lărgindu-se de la sine, ca să vă fie mereu pe măsură. Încercați-le acum, înainte de mor eu. Așa, foarte bine ; vă rog, copii, păstrați-le curate și periați-le des. În testamentul meu (iată-l) veți găsi amănunte despre felul cum trebuie să purtați și să îngrijiți hainele ; trebuie să urmați voința mea întocmai ca să vă feriți de pedepsele prevăzute de mine pentru fiecare încălcare sau nebăgare de seamă, și să știți că de asta atîrnă de aci înainte soarta voastră. V-am mai poruncit prin testament să trăiți laolaltă în aceeași casă, ca

niște frați și prieteni, fiindcă numai așa, și nu altminteri, e sigur că veți propăși.

Cînd ajunse aci, glăsuiește povestea, bunul părinte și-a dat duhul, și cei trei frați au pornit laolaltă în căutarea norocului.

Nu vă voi plictisi cu înșirarea pătaniilor lor în primii șapte ani, atît doar voi aminti : că au urmat întocmai testamentul tatălui, păstrîndu-și hainele în bună rînduială ; apoi că au călătorit prin cîteva țări, au avut de furcă cu puzderie de uriași și au pus pe fugă cîțiva balauri.

Și acum, fiind la vîrsta potrivită pentru a se arăta în lume, s-au întors la oraș și s-au îndrăgostit de niște doamne, mai cu seamă de trei, care în vremea aceea se bucurau de mare faimă : ducesa *d'Argent*¹ ; *madame de Grands-Titres*² și contesa *d'Orgueil*³ . Prima dată cînd au scos capul în lume, călătorii noștri au avut parte de o primire proastă ; dar curînd, dibuind ei pricina, începură să-și îmbunătățească în-sușirile cerute la oraș ; începură, prin urmare, să scrie și să înjure, să facă poezii și să cînte, să vorbească fără să spună nimic ; să bea și să se încaiere, să preacurvească, să doarmă, să ocărasească și să tragă tutun pe nas. Se duceau la piese noi în prima reprezentație, hălăduiau prin cofetării, se băteau cu gărzile și se alegeau cu boli rușinoase ; înșelau vizitiii, se îndatorau la negustori și se culcau cu nevestele acestora ; omorau portărei, goneau lăutarii cu picioare în dos, mînceau la Locket⁴ și-și pierdeau vremea la Will⁵ ; vorbeau despre saloane în care nu pusese ră piciorul ; luau masa cu lorzi pe care nu-i văzuseră niciodată ; șopteau în urechile duceselor fără să spună

¹, ², ³ Ducesa de Argint ; doamna de Mari Titluri ; contesa de Orgoliu.

⁴, ⁵ Taverne londoneze ale vremii. (N.t.)

nimic ; dădeau notele spălătoresei drept scrisorele de amor ; mereu soseau de la curte, fără să fi fost vreodată pe acolo ; erau de față cînd se trezeau personaje simandicoase *sub dio*¹, învățau pe dinafară o listă de lorzi într-o societate și o depănau cu mare familiaritate în altă societate. Și mai presus de toate, erau nelipsiți la acele întruniri de senatori care sînt tăcuți în parlament și gălăgioși la cafenea, unde se adună noapte de noapte ca să rumege nutrețul politici și unde sînt înconjurați de o ceată de învățăcei, care așteaptă să prindă și ei ce pică de la cei mari. Cei trei frați căpătaseră patruzeci de alte deprinderi, de același soi, prea plicticoase ca să le înșirăm pe toate aici ; și, ca urmare, fură pe bună dreptate socotiți cei mai desăvîrșiți oameni din oraș. Dar toate astea nu erau de ajuns, și mai sus pomenitele doamne rămîneau fără îndurare. Și pentru lămurirea ciudățeniei trebuie, ajutat de bunăvoința și răbdarea cititorului, să aduc în fața dumisale unele întîmplări însemnate, cu zugrăvirea căroră scriitorii veacului nu s-au îndeletnicit îndeajuns.

S-a întîmplat că a apărut în vremea aceea o sectă, ai cărei susținători au pătruns și s-au întins mai ales în Grand-Monde, prin toate locurile elegante. Aceștia se închinau unui soi de idol care, după cum glăsuia doctrina lor, zămislea zilnic oameni, scoțîndu-i ca din fabrică...

• • • • •

Cei care se închinau acestei zeități aveau o credință a lor, ce părea că se întemeiază pe următorul principiu : ei socoteau că universul este o uriașă haină, care înveșmîntează totul ; că pămîntul e învăluit de aer ; aerul e înveșmîntat de bolta cerească ; iar stelele sînt înveșmîntate de *primum mobile*². Priviți

¹ Înainte de revărsatul zorilor. (Lat.) (N.t.)

² Primul impuls. (Lat.) (N.t.)

acest glob pămîntesc, și veți vedea că e o haină desăvirșită și elegantă. Ceea ce numim noi ogoare nu reprezintă oare o mantie verde? Iar marea, o vestă de mătase albastră? Dacă te îndrepti spre amănuntele Creațiunii, îți dai seama ce ciudat meșter s-a dovedit Natura cînd i-a împodobit pe filfizonii lumii vegetale: observați ce perucă bătătoare la ochi împodobește creștetul fagului și ce vestă elegantă de satin alb poartă mesteacănul. În încheiere, ce este omul decît o microhaină, sau mai bine zis un costum complet, cu toate zorzoanele pe el? Cît despre trupul omului, aci nu încapе nici o discuție. Dar chiar dacă cercetăm darurile minții lui, ne dăm seama că ele contribuie toate, rînd pe rînd, la alcătuirea unui veșmînt. Ca să nu dau decît o singură pildă: oare religia nu e o manta, cînstea o pereche de ghete pe care le porți cînd e noroi, iubirea de sine un surtuc, deșertăciunea o cămașă, iar conștiința o pereche de nădragi, pe care, deși îți acoperă rușinea și murdăria, îi lepezi ușor, ca să le slujești pe amîndouă?

Premisele de mai sus fiind socotite adevărate, urmează de la sine că acele făpturi pe care lumea le numește pe nedrept haine sînt de fapt cele mai alese soiuri de animale; sau, ca să ne ridicăm mai sus, sînt făpturi raționale, cu alte cuvinte, oameni. Căci nu e vădit că ele trăiesc, se mișcă, vorbesc și îndeplinesc toate funcțiunile vieții omenești? Oare nu sînt frumusețea, duhul, chipul și bunele purtări însușiri de care nu le putem despărți? Pe scurt, doar pe acestea le vedem, doar de acestea auzim. Și atunci, aceste însușiri nu sînt, de fapt, chiar ele cele care umblă pe străzi, umplu parlamentul, cafenelele, teatrele și bordelurile? E drept că aceste animale, numite în mod vulgar haine sau rochii, capătă, după felul cum sînt alcătuite, nume deosebite. Dacă o lighioană din asta e împodobită cu un lanț de aur, o mantie roșie, o ver-

gea albă și un cal mare, i se spune Lordul Primar; dacă i se atîrnă anumite blănuri de hermină într-un anumit fel, îi spunem Judecător; un anumit veșmînt de pînză fină și mătase neagră o prefăce în Episcop.

.

Curînd după aceea ajunseră la modă niște căptușeli foarte frumoase de mătase, avînd culoarea focului; iar negustorul a adus numaidecît o bucată din mătasea asta celor trei frați, spunînd :

— Rog luminățiile-voastre să afle că Lordul C. și Sir J. W. au purtat aseară căptușeli chiar din această bucată; se cumpără pe rupte, și pînă mîine la zece dimineața n-o să-mi rămînă nici măcar o bucățică din care să-i fac nevesti-mi o perniță de ace.

Auzind asta, frații se apucară să răscolească testamentul, căci cazul de față cerea o învățătură lămurită, ținînd seama de faptul că scriitorii dreptcredincioși socoteau căptușeala a fi esența hainei. Făcură îndelungi cercetări, dar nu găsiră nimic privitor la chestiunea dezbătută, în afară de un mic sfat strecurat de tatăl lor în testament, sfat prin care li se spunea să aibă grijă de foc și să stingă lumînările înainte de culcare. Cu toate că vorbele astea le erau de mare ajutor și ar fi trebuit să-i convingă, totuși ele nu păreau destul de răspicate pentru a fi socotite o poruncă. Dar, fiindcă frații se hotărîseră dinainte să nu se mai încurce în chichițe și să se ferească de prilejuri de ceartă, cel care era socotit cel mai învățat dintre ei spuse :

— Mi-amintesc a fi citit în testamente despre codiciluri adăugate în urmă, care fac parte din testament, și al căror cuprins are aceeași greutate ca și restul. Acum, eu m-am tot gîndit la testamentul acesta, pe care-l avem în față, și aflați că nu-l pot socoti întreg, fiindcă-i lipsește un astfel de codicil. Prin ur-

mare, am să prind eu unul la locul potrivit, cum m-oi pricepe mai bine. Îl port la mine de cîtăva vreme, a fost scris de păzitorul cîinilor bunicului meu și vorbește cu de-amănuntul (spre norocul nostru) tocmai despre mătasea de culoarea focului.

Propunerea a fost pe dată încuviințată de ceilalți doi ; s-a adăugat un sul de pergament vechi, după toate regulile artei în chip de codicil, iar mătasea a fost cumpărată și purtată.

În iarna următoare, un actor plătit anume de breasla ceaprazarilor și-a jucat rolul într-o comedie nouă, acoperit fiind de sus pînă jos cu ciucuri de argint, și, după bunul obicei al timpului, a dat naștere unei noi mode. Cercetînd testamentul tatălui, frații au descoperit, spre marea lor mirare, aceste cuvinte : „De asemenea, poruncesc celor trei fii ai mei să nu poarte nici un fel de ciucuri de argint pe sau o dată cu numitele haine etc.“. Pedepsa prevăzută în caz de neascultare e prea lungă ca s-o mai înșir aici.

Totuși, după un răstimp de tăcere, fratele pe care l-am amintit de atîtea ori pentru știința lui, priceput în chestiuni de critică cum era, a descoperit, într-un autor oarecare, al cărui nume zicea el nu-i nevoie să-l pomenească, că acel cuvînt ce se numește ciucure în testament mai înseamnă și coadă de mătură ; și fără îndoială că în acest paragraf trebuie înțeles astfel.

Unuia dintre cei doi frați nu i-a plăcut interpreta-re, din pricina epitetului „de argint“, care — își dădea el unul cu părerea — nu se poate aplica de către un om întreg la minte unei cozi de mătură. Dar i s-a răspuns că acest epitet era luat într-un înțeles mitologic și alegoric. Totuși, a spus celălalt, de ce să-i fi oprit tatăl lor să poarte coadă de mătură pe haină, măsura aceasta de prevedere pârînd nefirească și fără rost. Omul a fost luat de scurt, ca unul care vorbește

fără respect despre o taină ce e fără îndoială plină de tîlc și de înțeles, dar nu trebuie răscolită cu prea multă curiozitate și nici nu trebuie judecată prea cu de-amănuntul. Pe scurt, acum, că autoritatea tatălui lor scăzuse simțitor, frații și-au luat pe călea asta îngăduința de-a purta din belșug ciucuri de argint.

* * * * *

Dar, fiindcă în vremea aceea moda se schimba fără încetare, fratele cel învățat s-a plictisit să tot caute porțițe de ieșire și să tot împace veșnice contradicții. De aceea s-a și hotărît, fie ce-o fi, să se supună modei lumesti. Frații s-au sfătuit între ei și au căzut cu toții la înțelegere să încuie testamentul tatălui într-o casă de bani, adusă din Grecia sau Italia (am uitat exact de unde), și să nu-și mai frămînte creierii cu cercetarea, ci doar să se sprijine pe autoritatea testamentului, ori de cîte ori vor crede ei de cuviință. Drept care, cînd — nu mult după aceea — a ieșit moda broderiilor, mai ales în fir de argint, învățatul a decretat *ex cathedra*¹ că broderia este, fără doar și poate, *jure paterno*², după cum își aminteau ei foarte bine. E drept că moda cerea mai mult decît era pomenit în testament; dar ei, ca moștenitori legali ai tatălui lor, aveau puterea să închipuie și să adauge anumite clauze spre folosul public, chiar dacă ele nu puteau fi deduse *totidem verbis*³, din litera testamentului, căci *multa absurda sequerentur*⁴. Lucrul a fost socotit drept canonic și, prin urmare, în următoarea duminică frații au venit la biserică acoperiți de sus pînă jos cu broderii.

În românește de Vera Călin

¹ De la înălțimea catedrei. (Lat.) (N.t.)

² După dreptul părintesc. (Lat.) (N.t.)

³ Din înseși vorbele. (Lat.) (N.t.)

⁴ Ar urma multe lucruri absurde. (Lat.) (N.t.)

BATĂLIA CĂRȚILOR

(Fragment)

.....

Într-acestea, cărțile care-i sprijineau pe moderni aleseră una dintre ele ca să cerceteze toate rafturile bibliotecii, să se încredințeze de numărul și puterea taberei lor și să ajungă la o înțelegere. Trimisul își îndeplini însărcinarea cu mult zel, înapoindu-se cu un opis al luptătorilor — în totul, cincizeci de mii, mai cu seamă lăncieri, pedestrași și lefegii. Pedestrașii erau aproape toți prost înarmați și îmbrăcați și mai prost; aveau cai falnici, dar duceau lipsă de muniții și curaj. Cițiva, totuși, scotocind printre antici, arătau destul de bine.

În această stare de încordare, neînțelegerea ajunse la culme, însă oștile se înfruntară numai cu vorba, ceea ce ațîță și mai mult vrajba. Un antic răzleț, strecurat într-un întreg raft de moderni, nu se codi să arate și să dovedească fără putință de tăgadă că întiietatea li se cuvine lor — mulțumită răspîndirii de care s-au bucurat, înțelepciunii lor, vechimii și, mai presus de toate, marilor merite pe care le au față de moderni. Aceștia însă tăgăduiră asemenea judecăți și păreau că se minunează foarte auzindu-i pe antici stăruind asupra vechimii lor, de vreme ce era atît de limpede (limpede și pentru ei dacă voiau să fie de bună-credință) că modernii sînt mult mai vechi. Cît despre vreo îndatorire față de antici, erau gata să se lepede de toate. E adevărat, spuneau ei, știm că unii din tabăra noastră au fost atît de ticăloși încît și-au împrumutat mijloacele de trai de la voi; dar ceilalți, fără asemuire mai mulți (și mai ales noi, francezii și englezii), erau atît de departe de a se pleca în fața unor atare pilde înjositoare, încît pînă în clipa de față între

noi nu s-au schimbat nici șase cuvinte. Pentru că noi singuri ne-am crescut caii, noi singuri ne-am făurit armele, noi singuri ne-am croit și cusut hainele. Întimplător, Platon era pe raftul învecinat. El îi cercetă cu privirea pe cei care vorbiseră și, văzînd că sînt îmbrăcați ca vai de lume (așa cum s-a amintit mai înainte), că în loc de cai au niște mîrtoage prăpădite și împiedicate, că armele lor sînt făcute din lemn putred, că armura le e ruginită și că pe dinăuntru nu sînt decît zdrențe, izbucni într-un hohot de rîs și, ghiduș cum îl știam, jură pe... că le dă crezare.

Adevărul este că modernii nu deliberaseră cu destulă discreție pentru a nu fi auziți de dușman. Pentru că cei care începuseră cearta punînd problema priorității au vorbit atît de tare despre începerea unei bătălii, încît Sir William Temple¹ îi auzi și de îndată îi încunoștință pe antici; la care aceștia își strînseră oștile răzlețite și luară hotărîrea să lupte în defensivă, cu urmarea că mai mulți moderni trecură de partea lor, printre alții și Temple însuși. Acest Temple, care fusese educat de către antici și trăise timp îndelungat printre ei, era, dintre toți modernii, cel mai mare favorit al lor; și deveni cel mai mare apărător al lor.

Lucrurile ajunseseră așadar foarte departe, cînd se întîmplă ceva cu totul deosebit și neașteptat. În colțul de sus al unei ferestre mari sălășluia un anume păianjen, umflat pînă peste poate în urma măcelăririi unui neînchipuit de mare număr de muște, ale căror rămășițe zăceau risipite dinaintea porților palatului său precum niște ciolane de om dinaintea peșterii unui căpcăun. Aleile ce duceau la palat erau străjuite de baricade și palisade, toate ridicate după cele mai

¹ William Temple (1628—1699), scriitor și om de stat englez, autor al unor eseuri (*Miscellanea*) în care debata conflictul dintre autorii clasici și cei moderni.

moderne sisteme de fortificație. După ce străbăteau mai multe curți, ajungeai în centru, unde îl puteai vedea pe pîrcălab însuși, tronînd în apartamentele sale, fiecare prevăzut cu ferestre ce dădeau spre alei, precum și uși prin care țîșnea afară cînd trebuia să atace sau să se apere. În acest lăcaș hălăduise dînsul cîtăva vreme în pace și îmbelșugare, fără ca făptura să-i fie primejduită de către rîndunelele de deasupra, sau palatul de măturile dedesubt, cînd soarta socoti cu cale să îndrume într-acolo o albină rătăcitoare, a cărei curiozitate fusese pusă la încercare de un geam spart. Albina intră, se zbuciumă cîtva timp în dreapta și-n stînga, apoi se nimeri pe unul dintre pereții ce mărgineau cetatea păianjenului ; care, cedînd sub neobișnuita povară, se prăbuși pînă-n temelii. De trei ori se strădui ea să răzbată și de trei ori se zgudui centrul. Pitit înăuntru și spăimîntat de grozavul cutremur, păianjenul bănuî la început că lumea se apropie de nimicirea ei cea de pe urmă ; apoi, că Belzebut cu ordiile lui venise să răzbune moartea a mii dintre supușii săi pe care dușmanul lui i-a ucis și înghițit. Într-un sfîrșit, totuși, se hotărî să iasă într-o întîmpinarea soartei. Între timp, albina isprăvisese cu corvezile și, așezată în afara primejdiei la oarecare depărtare, își curăța aripile de scamele păienjenului. Păianjenul se oblici îndeajuns ca să vadă spărturile din cetate și prăpădul care se abătuse asupra ei și, privindu-le, să fie cît pe ce să se smintească ; făcu spume la gură, înjură ca apucat și se umflă pînă cînd mai-mai să plesnească. În cele din urmă, își aruncă privirile asupra albinei și, făcînd înțelepțești legături între pricini și urmări (căci, vezi bine, se cunoșteau din vedere), glăsui :

— Găsi-te-ar ciuma, fătătură de tîrfă ! Care va să zică tu, trăsni-te-ar, ai făcut porcăria asta ? Ce dracu, ai fost chioară ? Îți închipui că nu am altceva mai bun

de făcut decît să curăţ şi să şterg după prisosul dosului tău ?

— Frumoaşe vorbe, prietene ! zise albina, care între timp se mai dichisise şi avea chef de şagă. Îţi dau cuvîntul meu de cinste că n-am să mă mai apropii de coteţul tău ; de cînd mă ştiu nu mi s-a întîmplat poznă ca asta.

— Cucoană, răspunse păianjenul, ar însemna să calc o veche datină a familiei noastre, aceea de a nu ieşi niciodată în întîmpinarea duşmanului şi de a-i căuta rîcă dacă te-aş povăţui cum anume se cuvine să te porţi.

— Te rog să ai puţină răbdare, spuse albina, altminteri ai să-ţi iroseşti osînză şi, după cîte îmi dau seama, o să ai nevoie de ea ca să-ţi dregi casa.

— Ticăloaso, ticăloaso, răspunse păianjenul, pare-mi-se că ar trebui să fii mai cuviincioasă faţă cu cineva care, orişicît, se află mult deasupra ta, cum zice lumea.

— Pe legea mea, spuse albina, vorbele tale aduc intrucîtva cu o glumă bună... Fă bunătatea şi spune-mi ce anume temeiori binevoieşte lumea să folosească într-o gilceavă atît de îmbucurătoare ca aceasta.

La care păianjenul, umflîndu-se şi înfăţişîndu-se aşa cum îi stă bine unui clănţău, îşi începu argumentarea în adevăratul spirit al controversii, cu hotărîrea de a fi îndeajuns de scîrbos şi infuriat ca să dea ghes propriilor sale temeiori fără să ţină cîtuşi de puţin socoteală de răspunsurile sau împotrivirile protivnicilor, stană de piatră împotriva oricăror convingeri.

— N-aş vrea să mă înjosesc, spuse el, asemuindu-mă cu o ticăloasă ca tine. Căci, la urma urmei, ce eşti tu alta decît un pierde-vară fără căpătii, fără avere şi moştenire ? Care ai venit pe lume fără nimic afară doar de o pereche de aripi şi o trompă ? Trăieşti de

azi pe mine, prădînd firea ; ești un tilhar al cîmpiilor și grădinilor ; și de dragul prădăciunii, ești în stare să te asmuți asupra urzicii ca și asupra toporașului. Pe cîtă vreme eu mi-s zidire casnică, înzestrată cu un capital pe care l-am primit din naștere. Acest castel măreț (ca să-ți arăt cît am propășit în știința numărătorii) l-am ridicat cu mîinile mele, și toate cele de trebuință le-am scos din măruntaiele mele.

— Mă bucur, răspunse albinda, cînd te aud spunînd că, încalte, am avut, cîstit, parte de aripă și glas. S-ar părea, prin urmare, că îi sînt îndatorată numai Cerului pentru zbor și cîntare ; și Pronia nu m-ar fi blagoslovit cu asemenea daruri dacă nu ar fi avut țeluri dintre cele mai înalte. E drept că cercetez toate florile cîmpului și ale grădinii ; dar tot ce culeg eu acolo mă îmbogățește fără să aducă cea mai mică vătămare frumuseții, parfumului sau gustului lor. În ceea ce privește dibăcia ta în ale arhitecturii și ale matematicii, am puține de spus. După cîte îmi dau eu seama, se poate să fi fost multă pricepere și școală în ceea ce ai zidit, nu zic ba ; dar ispitirile grozave pe care amîndoi le cunoaștem prea bine ne arată limpede că nu au nici o însemnătate cărămizile din care se face casa ; și nădăjduiesc că de aici înainte vei lua aminte și vei ține seamă nu numai de școală și meșteșug, ci și de temelie și satornicie. Este adevărat, te fălești că nu datorezi nimica altor viețuitoare și că urzești toate din măruntaiele tale. Care va să zică, dacă ar fi să judecăm licoarea din vas după ceea ce iese dintr-însa, porți în pîntece destulă murdărie și otravă ; și cu toate că n-aș vrea, Doamne ferește, să scad din însemnătatea acestor două avuții, mă îndoiesc că n-ai fi întrucîtva îndatorat, pentru sporirea amîndurora, unui anumit ajutor din afară. Zestrea de murdărie pe care o capeți prin naștere e sporită de gunoaiele ce aburesc dedesubt, și o gîză îți dă destul venin ca să

cășăpești alta. În scurt, se pune întrebarea : este oare mai nobil acela care, privind alene în juru-i pînă la o depărtare de patru țoli, nemaiîncăpîndu-și în piele de îngîmfare, hrănindu-se și zămislindu-se singur, preschimbă toate în scîrnă și venin și nu făurește decît otravă pentru muște și păienjeniș ; sau acela care, călătorind neobosit, după îndelungă cercetare, după învățătură multă, judecată bună și cernere a lucrurilor, aduce acasă miere și ceară ?

Dezbaterile s-au purtat cu atîta însuflețire, căldură și larmă, încît cele două tabere ale cărților, înarmate pînă-n dinți pe rafturi, au tăcut un răstimp, așteptînd cu înfrigurare deznodămîntul ; care n-a întîrziat prea mult, deoarece albina, nemaiîndurînd atîta pierdere de vreme, zbură de îndată către un răzor de trandafiri, fără să mai aștepte răspuns, și-l părăsi pe păianjen, care, precum un orator plin de el însuși, mai avea puțin pînă să plesnească.

În românește de *Leon Levițchi*

CĂLĂTORIILE LUI GULLIVER

(Fragmente)

CĂLĂTORIA ÎN LILLIPUT

CAP. II

.....

În acest timp, împăratul mă onorase adeseori cu vizita sa, căci îi plăcea să dea o mîină de ajutor profesorilor care mă învățau. Și așa am început să și stăm cîte puțin de vorbă, în felul nostru ; și primele cuvinte învățate de mine au fost acelea de care aveam

nevoie pentru a-i împărtăși dorința mea de a-mi recăpăta libertatea ; aceste cuvinte le repetam zilnic în genunchi. Răspunsul lui, după cîte ghiceam eu, spunea că timpul îmi va îndeplini dorința, că nimic din cele ce ceream eu nu se putea face fără sfatul sfetnicilor lui și că mai întîi trebuie să *lumos kelmin pesso desmar lon emposs*, adică să fac un legămînt de pace cu el și cu împărăția lui. Totuși, îmi făgăduia că lumea se va purta față de mine cu toată blîndețea. Și mă sfătuia să cîștig prin răbdare și purtare cuviincioasă dragostea sa și a supușilor lui. Mai dorea să nu-i iau în nume de rău dacă va da poruncă unor anume ofițeri să mă percheziționeze, căci s-ar putea să port asupra mea unele arme care, fără îndoială, trebuie să fie primejdioase, de vreme ce sînt făcute pe măsura unei ființe atît de uriașe. I-am spus că maiestatea-sa va fi satisfăcută, căci eram gata să mă dezbrac și să-mi golesc buzunarele în fața lui. Acestea i le-am împărtășit jumătate prin vorbe, jumătate prin semne. Mi-a răspuns că, după legile împărăției, trebuie să fiu cercetat de doi ofițeri ; că el știe că asta nu se poate face decît cu învoirea și ajutorul meu, dar că are o părere atît de bună despre mărinimia și firea mea dreaptă, încît este gata să încredințeze făpturile celor doi ofițeri mîinilor mele ; că tot ce-mi vor scoate din buzunare îmi va fi înapoiat sau plătit la prețul pe care îl voi hotărî eu, cînd voi părăsi țara. Eu îi luai pe cei doi ofițeri în palmă, îi băgai mai întîi în buzunarele hainei și apoi, pe rînd, în toate buzunarele pe care le aveam, în afară de două ascunse și de un alt buzunar secret, pe care nici prin gînd nu-mi trecea să las să mi-l scotocească și în care țineam cîteva mărunțișuri, care nu aveau importanță decît pentru mine. Într-unul din buzunarele acestea ascunse se afla un ceasornic de argint, și în celălalt — o punguță cu cîțiva galbeni. Cei doi domni aveau pene, cerneală și hîrtie la înde-

mînă, așa încît făcură un inventar exact al tuturor lucrurilor pe care le văzură ; după ce sfîrșiră, mă rugară să-i așez pe pămînt pentru ca să se poată duce să înmîneze hîrtia împăratului. Acest inventar a fost, mai tîrziu, tradus de mine în limba engleză și sună, cuvînt cu cuvînt, după cum urmează :

Imprimis. „În buzunarul din dreapta al hainei omului-munte (cam așa trebuie să traduc cuvintele *quibus flestrin*) n-am găsit, după amănunțită cercetare, decît o bucată mare de postav aspru, potrivită pentru a fi folosită drept covor în sala de sfat a maiestății-voastre. În buzunarul din stînga am găsit o ladă uriașă de argint, cu un capac făcut din același metal, pe care noi, cercetătorii, nu am fost în stare să-l ridicăm. L-am rugat să ne-o deschidă, și unul dintre noi intrînd înăuntru s-a trezit înfundat pînă la genunchi într-un fel de praf ; praful stîrnit ni se ridică în față și ne pornirăm amîndoi să strănutăm în cor. În buzunarul din dreapta al vestei am găsit o legătură ciudată, făcută dintr-o substanță albă, subțire, care se poate împături și are mărimea a trei oameni ; obiectul era legat cu o sîrmă puternică și avea niște semne negre pe el ; aceste semne sînt, după umila noastră părere, slove, și fiecare dintre ele are o mărime de aproape o jumătate de palmă. În buzunarul din stînga se află un fel de mașină, din care ies douăzeci de prăjini lungi, asemănătoare cu ulucile din fața curții maiestății-voastre : cu aceasta bănuim că își piaptănă omul-munte părul ; căci noi nu l-am mai supărat mereu cu întrebările noastre cînd ne-am dat seama cît de greu ne înțelege. În buzunarul cel mare, în partea dreaptă a acoperămîntului din mijloc (așa tălmăcesc eu cuvîntul *ranfulo*, prin care ei înțelegeau pantalonii), văzurăm un stîlp găunos de fier, cam de lungimea unui om, care era prins de o bucată solidă de cheres-tea, mai mare decît stîlpul, și de o parte a stîlpului

se vedeau niște bucăți uriașe din fier, de forme ciudate, care ieșeau în afară și despre care noi nu înțelegeam ce vor să însemne. În buzunarul din stînga am găsit o mașină de același fel. În buzunarul mai mic din partea dreaptă se aflau cîteva bucăți turtite, de diferite mărimi, făcute din metal alb și roșu ; cele albe, care păreau de argint, erau atît de mari și de grele, încît tovarășul meu și cu mine cu greu le-am putut ridica. În buzunarul din stînga se aflau doi stîlpi negri, de forme neregulate : nu ne-a fost ușor să ajungem pînă în vîrful lor, așa cum stăteau în fundul buzunarului. Unul dintre ei era acoperit și părea făcut dintr-o bucată ; dar celălalt avea la capătul de sus un corp alb și rotund, cam de două ori mai mare decît capetele noastre. În fiecare din acești stîlpi se afla închisă o fișie de oțel ; i-am poruncit omului-munte să ne-o arate, fiindcă ne-am dat seama că avem de-a face cu niște mașini primejdioase. El a scos fișiile de oțel din adăposturile lor și ne-a spus că în țara lui avea obiceiul să se bărbierească cu una din fișiile de oțel și să taie carnea cu cealaltă. Mai erau două buzunare, în care n-am putut să intrăm ; pe acestea el le numea buzunare secrete ; erau două tăieturi mari în partea de sus a acoperămintului din mijloc, dar care stăteau strîns lipite de trup, din pricina apăsării pîntecelui omului-munte. Din buzunarul din dreapta atîrna un lanț mare de argint, care avea o mașină minunată la capăt. I-am spus să scoată tot ce se afla la capătul lanțului și s-a dovedit că lanțul se sfîrșea cu un glob, făcut pe jumătate din argint și pe jumătate dintr-un metal străveziu ; în partea străvezie am văzut niște semne ciudate, zugrăvite în cerc, și am crezut că le putem atinge ; ne-am dat însă seama că degetele noastre sînt oprite de substanța cea lucioasă. El a dus la urechile noastre mașina aceasta, care făcea un zgomot neîntrerupt, de parc-ar fi fost

o moară de apă ; bănuim că e vorba fie de vreun animal necunoscut, fie de zeul căruia el i se închină ; înclinăm mai degrabă spre părerea aceasta din urmă, pentru că el ne-a încredințat (dacă am înțeles bine, căci se exprimă cu multă greutate) că rareori face ceva fără să se sfătuiască cu această mașină. A numit-o oracolul lui și a mai spus că ea îi arată timpul potrivit pentru fiecare faptă a vieții. Din buzunarul secret stîng a scos apoi o plasă, care ar fi destul de mare pentru un pescar, dar pe care el se pricepea să o deschidă și să o închidă ca pe-o pungă, și de care se și folosea în acest scop ; înăuntru am găsit cîteva bucăți groase de metal galben, care dacă ar fi de aur adevărat ar fi neprețuite.

După ce i-am cercetat astfel cu mare atenție toate buzunarele, supunîndu-ne poruncii maiestății-voastre, am văzut o cingătoare în jurul mijlocului său, făcută din pielea unui animal cum nu s-a mai pomenit, o sabie lungă cît cinci oameni puși cap la cap ; iar în dreapta, un sac sau o pungă, împărțită în două încăperi, fiecare din ele destul de mare ca să cuprindă trei dintre supușii maiestății-voastre. În una din aceste încăperi se aflau cîteva globuri sau mingi, făcute dintr-un metal nespus de greu, de mărimea capetelor noastre, pe care numai un om cu multă putere în mînă le-ar putea ridica ; în cealaltă încăpere se afla o grămadă de grăunțe negre, nu prea mari și nici prea grele, căci fiecare dintre noi am izbutit să ținem cîte patruzeci în palmă.

Acesta este inventarul a ceea ce am găsit asupra omului-munte, care s-a purtat cu multă omenie și cu respect față de însărcinarea pe care ne-a dat-o maiestatea-voastră. Semnată și pecetluită în ziua a patra a lunii a optzeci și noua a rodnicei domnii a maiestății-voastre.“

Flessen Frelock

Marsi Frelock

Într-o zi, împăratului îi trecu prin cap să mă distreze cu cîteva reprezentații teatrale de-ale lor și pot spune că oamenii aceștia întrec toate popoarele pe care le-am cunoscut, atît în pricepere, cît și în măreție. Nici una din reprezentațiile lor nu m-a distrat atît ca aceea a dansatorilor pe frînghie, care dansau pe un fir întins, alb și subțire de vreo două picioare lungime și așezat la o înălțime de doisprezece *inch*¹ de pămînt; asupra acestui lucru, rog pe cititor să-mi îngăduie să stărui puțin.

Spectacolele de acest fel sînt încredințate numai acelor oameni care doresc să obțină mari slujbe în stat și să se bucure de trecere la curte. Aceștia învață arta de care vorbeam, din tinerețe, dar nu sînt întotdeauna oameni de neam mare și cu creștere aleasă. Cînd vreo slujbă de mare însemnătate se întîmplă să fie liberă, fie prin moartea cuiva sau prin căderea vreunui demnitar în dizgrație (ceea ce se întîmplă adeseori), cinci sau șase dintre acești candidați cer îngăduința împăratului de a distra pe maiestatea-sa și pe curteni cu un dans pe frînghie, și acela care sare cel mai sus fără să cadă capătă slujba. Foarte des se întîmplă ca înșiși miniștrii să primească porunca de a-și arăta priceperea, pentru a-l încredința pe împărat că nu și-au pierdut ușurința. Despre Flimnap, vistiernicul, știe toată lumea că sare cu cel puțin un *inch* mai sus decît orice nobil din toată împărăția. L-am văzut făcînd tumba, de cîteva ori de-a

¹ Unitate de măsură pentru lungimi, echivalentă cu 2,54 centimetri.

rîndul, pe o scîndură prinsă de o frînghie, nu mai groasă decît sfoara de împachetat pe care o întrebuițăm noi în Anglia. Prietenul meu, Reldresal, primul-secretar al treburilor interne, este, după părerea mea, dacă nu cumva judec cu părtinire, al doilea după visticernic ; ceilalți mari slujbași sînt cam egali între ei.

Aceste distracții dau adeseori prilej la accidente nenorocite ; astfel de lucruri s-au întîmplat de multe ori. Chiar și eu am văzut doi sau trei candidați frîngîndu-și cîte-o mîină sau un picior. Dar primejdia este mult mai mare cînd înșiși miniștrii primesc porunca să-și arate priceperea ; căci, dornici să se întreacă pe ei înșiși și pe tovarășii lor, ei fac eforturi atît de cumplite, încît rar se întîmplă să scape vreunul fără să cadă o dată, ba chiar de două sau trei ori. Mi s-a spus că, un an sau doi înainte de sosirea mea, Flimnap și-ar fi frînt cu siguranță gîtul dacă o pernă de-a regelui, care se afla din întîmplare pe jos, nu i-ar fi îndulcit căzătura.

Mai există un spectacol care nu se reprezintă decît în fața împăratului, a împărătesei și a primului-ministru, și asta numai în împrejurări deosebite. Împăratul întinde pe masă trei fire subțiri de mătase, lungi de cîte șase *inch* fiecare : unul albastru, altul roșu și al treilea verde. Aceste fire vor fi date drept răsplată aceluia pe care împăratul are de gînd să-i cîntească în chip deosebit. Ceremonia aceasta are de obicei loc în sala de sfat a maiestății-sale, unde candidații sînt supuși unui examen de îndemînare, foarte deosebit de cel pomenit mai sus ; în nici o țară din lumea veche sau nouă nu am văzut vreodată ceva care să semene măcar de departe cu cele ce am să vă povestesc. Împăratul ține în mîină un băț așezat paralel cu orizontul, în timp ce candidații înaintează, unul cîte unul, sărind cîteodată peste băț, alteori tîrîndu-se pe dedesubt, cînd înainte, cînd înapoi, și tot așa de cîteva

ori, după cum bățul este ridicat sau coborît. Uneori împăratul nu ține decît un capăt al bățului, iar primul-ministru îl ține pe celălalt ; alteori ministrul ține singur bățul. Cel care face toate aceste mișcări cu cea mai mare îndemînare și se dă bătut ultimul la sărit și la tîrit este răsplătit cu firul de mătase albastră, firul roșu este dat următorului, iar cel verde celui de-al treilea ; cu aceste fire, cîștigătorii își încing de două ori mijlocul, și sînt puțini oameni de seamă la curte care să nu fie împodobiți cu cingători de acest fel.

CAP. IV

.
Într-o dimineată, cam vreo două săptămîni după ce-mi recîștigasem libertatea, Reldresal, primul-secretar al statului (cum îl numesc ei) pentru treburile interne, veni la mine, însoțit de un singur servitor. El porunci vizitiului să-l aștepte la o oarecare depărtare și îmi spuse că dorește o întrevvedere de o oră cu mine ; eu am încuviințat numaidecît. Mai întîi din pricina rangului și a însușirilor lui personale și apoi din pricina nenumăratelor servicii pe care mi le făcuse, sprijinind cererile pe care le înaintam curții. M-am oferit să mă culc pe jos, ca să ajungă mai ușor la urechea mea, dar el s-a arătat mai bucuros să stea în mina mea în timpul convorbirii. Începu prin a mă felicita cu privire la libertatea recăpătată, spunînd că jucase și el un rol în cîștigarea ei ; dar adăugă totuși că dacă lucrurile n-ar fi stat la curte așa cum stăteau, poate că n-aș fi cîștigat-o așa curînd.

— Căci, spuse el, oricît de înfloritoare ar părea treburile noastre străinilor, totuși sîntem apăsați de două mari poveri : mai întîi o dezbinare crîncenă în-

tre oamenii noștri și apoi primejdia unei năvăliri, cu care ne amenință un dușman puternic din afara granițelor țării. În ceea ce privește prima pacoste, află că de peste șaptezeci de luni se războiesc două partide la noi în țară, anume partidul Tramecksan și partidul Slamecksan, care și-au luat numele după tocurile înalte și joase ale pantofilor, prin care se deosebesc între ele. Se spune că tocurile înalte sînt mai prielnice vechii noastre constituții ; dar, oricum ar sta lucrurile, maiestatea-sa a hotărît să nu folosească în treburile administrative decît tocuri joase, de asemenea și în toate slujbele care au vreo legătură cu coroana, după cum ai putut vedea și dumneata ; ai băgat, cred, de seamă că tocurile maiestății-sale împăratul sînt cel puțin cu un *drurr* mai joase decît acelea ale oricărui curtezan (*drurr*-ul este o unitate de măsură ; cam a paisprezecea parte dintr-un *inch*). Dușmănia dintre aceste două partide este atît de crîncenă, încît oamenii din cele două tabere nu vor să mînințe și să bea împreună și nici să vorbească unii cu alții. Am făcut socoteala că partidul Tramecksan, al tocurilor înalte, ne întrece în număr, totuși puterea este de partea noastră. Ne temem că alteța-sa imperială moștenitorul coroanei are oarecare înclinări către tocurile înalte ; este lesne de văzut că are un toc mai înalt decît celălalt, ceea ce îl face să șchiopăteze puțin. Și, în toiul acestor dezbinări lăuntrice, sîntem amenințați de năvălirea locuitorilor din insula Blefuscu, a doua mare împărăție a lumii, aproape tot atît de mare și de puternică cum este aceea a maiestății-sale împăratul nostru. Cît despre ceea ce ne-ai spus dumneata, cum că ar fi și alte împărății și state pe lume locuite de făpturi omenești tot atît de mari ca dumneata, filozofii noștri se cam îndoiesc și bănuiesc mai curînd că dumneata ai căzut din lună sau dintr-o stea ; căci este lucru sigur că o sută de muritori de mărimea dumi-

tale ar nimici în scurtă vreme toate fructele și turmele de pe pământurile maiestății-sale ; în afară de asta, cronicile noastre, vechi de șase mii de luni, nu pomenesc de nici un alt ținut în afara celor două mari împărății : Liliput și Blefuscu. Aceste două mari puteri, după cum spuneam, au pornit un război înversunat, care ține de treizeci și șase de luni. Începutul a fost așa : este lucru neîndoielnic că, de cînd e lumea, ouăle se sparg la capătul mai lat înainte de a fi mîncate ; dar s-a întîmplat ca o dată, în copilărie, bunicul maiestății-sale, vrînd să mănînce un ou și spărgîndu-l după vechiul obicei, să se taie la un deget ; după această întîmplare, împăratul, tatăl său, a dat un edict, prin care poruncea tuturor supușilor să spargă oul în partea mai îngustă, amenințîndu-i cu pedepse grele în caz de nesupunere. Oamenii s-au supus cu greu acestei legi, și istoricii noștri spun că din pricina aceasta s-au iscat șase răscoale : într-una din ele un împărat și-a pierdut viața, iar altul coroana. Aceste neliniști lăuntrice au fost tot timpul ațîțate de monarhii din Blefuscu ; și ori de cîte ori erau înăbușite, surghiuniții noștri găseau adăpost în împărăția din Blefuscu. S-a făcut socoteala că unsprezece mii de oameni au preferat moartea decît să se supună și să spargă ouăle în partea mai îngustă. Multe sute de cărți groase au tratat despre această dezbinare, dar cărțile partizanilor Capetelor late sînt de multă vreme oprite, iar membrilor acestui partid li se interzice prin lege îndeplinirea oricărei slujbe. În timpul acestor tulburări, împărații din Blefuscu ne-au făcut adeseori imputări prin ambasadorii lor ; ei ne-au învinuit că facem o schismă în religie, nesocotind doctrina de temelie a marelui nostru profet Lustrog, doctrină ce se află înscrisă în capitolul al cincizeci și patru al *Blundecralului*, care este *Alcoranul* lor. Totuși, se crede că ar fi vorba de o simplă răstălmăcire a textului, căci

cuvintele sînt următoarele : toți adevărații credincioși să-și spargă ouăle la capătul potrivit ; care este însă capătul potrivit, mi se pare, după biata mea minte, că trebuie să hotărască fiecare om după cum îl sfătuiește cugetul, sau cel mult marele judecător. Surghiuniții, partizani al Capătului lat, au găsit atîta încredere la curtea împăratului din Blefescu și au fost atît de îmbărbătați de partidul lor de la noi din țară, încît de treizeci și șase de luni cele două împărății poartă un război sîngeros ; izbînda este cînd de o parte, cînd de cealaltă ; în acest răstimp, noi am pierdut patruzeci dintre cele mai de seamă corăbii și un număr foarte mare de vase mai mici și în același timp treizeci de mii dintre cei mai buni marinari și soldați ; se pare însă că pagubele suferite de dușman sînt ceva mai grele decît ale noastre. Totuși, acum ei au înarmat o flotă mare și se pregătesc să năvălească în țara noastră, iar maiestatea-sa, care are multă încredere în vitejia și puterea dumitale, mi-a poruncit să-ți înfățișez această dare de seamă.

L-am rugat pe secretar să-i transmită omagiul meu împăratului și să-i spună că, după părerea mea, mie, ca străin, nu mi se potrivește să mă amestec în certurile dintre partide ; dar că sînt gata, cu primejdia vieții mele, să apăr persoana sa și statul, împotriva tuturor năvălitorilor.

CĂLĂTORIA ÎN BROBDINGNAG

CAP. III

.

Regina, cu toată îngăduința de care trebui să dea dovadă față de greșelile mele de vorbire, s-a mirat totuși nespus cînd a văzut atîta înțelepciune și atîta

bun-simț la un animal așa mărunțel. Mă luă în mîna ei și mă duse la rege, care se afla singur în camera lui de lucru. Maiestatea-sa, care era un cîrmuitor foarte ursuz și măsurat în mișcări, nevăzîndu-mă bine din prima clipă, o întrebă nepăsător pe soția sa de cînd îndrăgise un *splacnuck*. Căci se pare că mă credea un animal din acesta, culcat pe burtă cum stăteam în mîna dreaptă a maiestății-sale. Dar regina, care era foarte hazlie și veselă, mă așeză frumusețea în picioare pe masă și-mi porunci să-i vorbesc maiestății-sale despre mine, ceea ce și făcui, în puține cuvinte; iar Glumdalclitch, care stătea în ușa odăii — căci nu putea suferi să mă scape din ochi —, fu lăsată să intre și întări spusele mele cu privire la cele petrecute de la sosirea mea în casa tatălui ei.

Deși regele era unul dintre oamenii cei mai învățați din țara lui — învățase filozofia și mai cu seamă știința matematicilor —, cînd mă privi mai de aproape și văzu că stau în două picioare socoti totuși că trebuie să fie vorba de vreo figurină de ceasornic, făcută de un meșter mare (ceasornicăria fiind un meșteșug pe care locuitorii acestei țări l-au dus la desăvîrșire); aceasta, bineînțeles, înainte de a mă auzi vorbind. Dar cînd îmi auzi glasul și văzu că ceea ce spun sînt vorbe gîndite și la locul lor, nu-și putu ascunde mirarea. Însă nu se mulțumi de fel cu cele spuse de mine despre chipul cum ajunsesem în împărăția lui; credea mai degrabă că-i îndrugam o poveste pe care o plăsmuise Glumdalclitch împreună cu taică-său și că acesta din urmă mă învățase cîteva cuvinte ca să mă vîndă cu un preț mai bun. Urmărit de gîndul acesta, regele îmi mai puse cîteva întrebări, la care primi răspunsuri foarte la locul lor și care nu păcătuiau decît din pricina accentului străin, a necunoașterii limbii și din pricina celor cîteva fraze țărănești, pe care le învă-

taşem în casa fermierului și care nu se potriveau cu politețea ce domnea la curte.

Maiestatea-sa trimise după trei mari învățați, care erau primiți săptămînal la curte, după obiceiul care domnea în țara aceea. După ce mă priviră îndelung și cu multă bunăvoință, oamenii se dovediră a fi de păreri deosebite în ceea ce mă privea. Erau cu toții siguri că nu se putea să fi fost zămislit după legile firii, căci nu eram înzestrat cu puțința de a-mi păzi viața, nici prin iuțea picioarelor, nici prin puțința de-a mă cățăra în copaci sau a-mi săpa găuri în pămînt. Dinții mei, la care se uitară cu multă luare-aminte, le spuneau că sînt un animal carnivor, totuși, deoarece toate lighioanele în patru picioare mă întreceau cu mult în mărime, iar șoarecii de cîmp și alte cîteva animale din soiul lor erau mult mai iuți de picior decît mine, oamenii nu-și puteau închipui din ce trăiam ; în afară doar dacă nu mă hrăneam cu melci și insecte, lucru pe care ei erau gata să dovedească cu multe argumente savante că nu puteam cu nici un chip să-l fac. Unul dintre acești preaînvățați era pornit să creadă că sînt un făt sau embrion. Dar această părere fu respinsă de ceilalți doi, cînd văzură că părțile trupului meu erau fără cusur și desăvîrșite și că aveam în urma mea cîteva ani de viață, ceea ce nu era greu de văzut după tuleiele de barbă, pe care ei le descoperiră ușor cînd mă priviră cu lupa. Dar nici nu voiau să recunoască în mine un pitic, micimea mea întrecînd orice închipuire, căci piticul favorit al reginei, cel mai mic ce fusese vreodată cunoscut în țara aceea, era înalt de aproape treizeci de picioare. După multă sfadă, hotărîră cu toții că nu sînt decît un *relplum scalclath*, ceea ce înseamnă, dacă tălmăcim cuvînt cu cuvînt, *un lusus naturae*¹ ; o concluzie

¹ Capriciu al naturii. (Lat.)

dragă și filozofiei moderne din Europa, unde învățații, disprețuind vechea porțiță de scăpare a puterilor ascunse, cu ajutorul căreia urmașii lui Aristot se osteneau zadarnic să-și ascundă neștiința, au născocit această soluție minunată a tuturor greutăților, spre negrăitul progres al cunoștințelor omenești.

CĂLĂTORIA ÎN LAPUTA, BALNIBARBI,
LUGGNAGG, GLUBBDUBDRIB ȘI JAPONIA

CAP. V

.
Academia aceasta nu este alcătuită dintr-o singură clădire, ci din cîteva case, așezate pe ambele părți ale străzii ; aceste case, după ce rămăseseră pustii, fuseseră cumpărate și folosite în acest scop.

Am fost bine primit de către președinte, așa încît m-am dus cîteva zile în șir la academie. În fiecare încăpere se afla unul sau mai mulți plănuitori ; și nu cred că erau mai puțin de cinci sute de încăperi.

Primul academician pe care-l văzui avea mîinile și fața negre de funingine, părul lăptos și barba lungă ; era zdrențaros și avea pielea arsă în mai multe locuri. Hainele, cămașa și pielea lui aveau toate aceeași culoare. De opt ani lucra la un plan care urmărea scoaterea razelor de soare din castraveți ; razele trebuiau strînse în flacoane bine închise și folosite la încălzire în verile reci și aspre. Era incredințat că, după încă opt ani, va fi în stare să încălzească grădinile guvernatorului cu raze de soare, fără cheltuieli prea mari, dar se plîngea că nu prea stăteau bine cu banii și mă rugă să-mi dau și eu obolul, ca să-i dau curaj în muncă, mai ales că anul acesta recolta de castraveți fusese foarte săracă. Făcui o mică danie, mai cu seamă că

gazda mea îmi dăduse ceva bani tocmai cu scopul acesta, căci aflase omul de la alții, care fuseseră înaintea mea acolo, de obiceiul academicienilor de a cerși.

Am intrat într-o altă încăpere, dar mă grăbii s-o iau din loc, din pricina unei duhori înăbușitoare. Că-lăuza mea mă rugă însă să înaintez, prevenindu-mă în șoaptă să nu aduc oamenilor vreo jignire ce n-ar putea fi ușor uitată, și prin urmare nici să mă țin de nas n-am îndrăznit. Supraveghetorul acestei încăperi era cel mai bătrîn membru al academiei ; fața și barba îi erau gălbui, iar mîinile și hainele — pline de jeg. Cînd i-am fost prezentat, m-a strîns în brațe, binefacere de care m-aș fi lipsit bucuros. De cînd intrase în academie nu se îndeletnicea decît cu o operație care urmărea prefacerea excrementelor omenești în hrana pe care pe vremuri o alcătuiseră, prin despărțirea elementelor componente, îndepărtarea culorii pe care o primesc excrementele de la fiere și înlăturarea mirosului și a spumei, produsă de salivă. Acest academician primea de la obștea orașului un dar săptămînal care consta dintr-un vas plin cu scîrnă omenească, mare cam cît un butoi de Bristol.

Mi-a fost dat să mai văd și un alt academician, care lucra la prefacerea gheții în praf de pușcă, și acesta îmi arată un tratat scris de el, cu privire la maleabilitatea focului, tratat pe care avea de gînd să-l publice.

Se mai afla acolo un arhitect nespus de priceput, care născocise un fel nou de a clădi casele, începînd de la acoperiș și coborînd spre temelie ; și el își îndreptăți născocirea dîndu-mi drept pildă obiceiurile a două insecte foarte înțelepte : albina și păianjenul.

Am mai văzut un om orb din naștere, care avea cîțiva ucenici, orbi și ei ; treaba cu care se îndeletniceau era să amestece culori pentru pictori, culori pe care dascălul îi învăța pe școlari cum să le deosebească prin pipăit și miros. Nenorocul meu a fost că

i-am prins cu lecția cam neînvățată, dar, de altfel, și profesorul lor se cam înșela de obicei. Trebuie să adaug că artistul acesta este foarte prețuit și respectat de toată obștea.

Într-o altă încăpere, avui plăcerea să găsesc un plănuitor, care descoperise un mijloc de a lucra pământul cu ajutorul porcilor, scăpîndu-i astfel pe țărani de pluguri, vite și muncă. Mijlocul era următorul : pe un acru de pământ, la o adîncime de opt *inch* și la o depărtare de șase *inch* între ele, semeni ghindă, curmale, castane și alte fructe și legume, care le plac mult porcilor. Apoi aduci șase sute de porci pe cîmp : în cîteva zile, aceștia vor scurma tot pământul, în căutarea hranei, făcîndu-l bun de semănături și îngrășîndu-l totodată cu gunoiul lor ; e drept că, încercînd acest mijloc, au descoperit că munca și cheltuielile sînt duble și că recolta este proastă sau nu este de loc. Totuși, nu încape îndoială că această invenție poate fi considerabil îmbunătățită.

Am intrat într-altă odaie, ai cărei pereți și tavan erau plini cu pînze de păianjeni, în afară de o mică trecătoare, prin care artistul putea să intre și să iasă. Cînd intrai, el îmi strigă să nu stric pînzele. Academicianul acesta mi se plînse de neștiința lumii, care de atîta timp folosește viermi de mătase, cînd se află în casă așa belșug de insecte, care întrec, fără doar și poate, viermii de mătase, pentru că se pricep nu numai să toarcă, ci să și țeară. Și academicianul spuse mai departe că prin întrebuintarea păianjenilor vom fi scutiți de vopsitul mătăsurilor ; lucru de care mă încredințai și eu, cînd îmi arată nenumărate muște, nespuse de frumos colorate, cu care hrănea păianjenii, dovedindu-mi că pînzele vor lua culoarea muștelor ; și cum avea gîze de toate culorile, nădăjduia să mulțumească pe toată lumea, numai că trebuia mai întîi să găsească hrana potrivită pentru muște, de pildă

anumite uleiuri și alte lucruri unsuroase, pentru ca firele să aibă tărie.

Mai era și un astronom, care-și luase însărcinarea să așeze un cadran solar pe morișca de vînt din virful primăriei, potrivit mișcările anuale și zilnice ale pămîntului și ale soarelui în așa fel încît să coincidă cu mișcările întîmplătoare ale vîntului.

Fiindcă mă plîngeam de dureri de stomac, călăuza mea mă duse într-o încăpere unde sălășluia un mare doctor, vestit pentru felul cum lecuia această boală, prin operații deosebite executate cu unul și același instrument. Avea o pereche de foale mari în mînă, cu o țevă foarte lungă și foarte subțire, de fildeș. Doctorul vîra țeava la o adîncime de opt *inch* în trupul omenesc și spunea că suflînd prin ea gonia toate vînturile din pîntece și făcea intestinele netede ca o bășică uscată. Cînd durerile erau mai afurisite, băga țeava mai adînc, iar foalele pline cu aer le descărca în trupul pacientului. Pe urmă scotea instrumentul, ca să-l umple din nou, izbind cu putere degetul cel mare de orificiul anusului. După ce repeta această mișcare de trei sau patru ori, spunea el, aerul băgat în trup va ieși afară luînd cu el și vînturile (așa cum curăță apa o pompă) și astfel pacientul se însănătoșește. L-am văzut încercînd amîndouă experiențele asupra unui cîine, dar n-am băgat de seamă vreo schimbare. Cel puțin după a doua încercare, animalul era gata să plesnească și se descărca în chip foarte neplăcut pentru mine și călăuza mea. Cîinele muri pe loc, iar noi îl părăsirăm pe doctor, care încerca să-l învie prin același mijloc.

Am mai vizitat multe alte încăperi, dar nu vreau să-l plictisesc pe cititor cu toate ciudățeniile pe care le-am văzut, deoarece vorba lungă nu mi-e dragă de fel.

Pînă acum nu văzusem decît o parte a academiei, cealaltă fiind închinată deschizătorilor de drumuri în ceea ce privește știința speculativă ; voi spune cîte ceva și despre aceasta, după ce voi fi pomenit mai în-tîi de încă un om vestit, pe care ei îl numesc „artistul universal“. Acesta ne spuse că de treizeci de ani își închina gîndirea progresului științei omenеști. Avea două odăi pline de curiozități dintre cele mai rare și cincizeci de oameni care lucrau pentru el. Unii condensau aer pînă ce îl prefăceau într-o substanță uscată, scoțîndu-i azotul și lăsînd părțile apoase să se evaporeze ; alții muiau marmura și făceau perne și pernîțe de ace din ea ; alții împietreau copitele unui cal viu, ca să nu mai fie nevoie să-l potcovească. Iar artistul era preocupat în vremea aceea de două mari planuri : primul, să semene ogoarele cu pleavă, care după părerea lui conține adevărata putere germinativă, ceea ce îmi și dovedi de altfel prin cîteva experiențe, pe care eu nu aveam destulă pricepere să le înțeleg. Celălalt plan era să împiedice creșterea lînii la doi mieluși, cu ajutorul unui amestec de uleiuri minerale și vegetale puse pe piele ; și omul nădăjduia că, în timp nu prea lung, va izbuti să răspîndească soiul acesta de oi golașe prin toată țara.

Am trecut drumul spre cealaltă parte a academiei, unde, după cum am mai spus, sălășluiau cercetătorii pe tărîm speculativ.

Primul profesor pe care-l văzui stătea într-o încăpere mare și era înconjurat de patruzeci de învăța-cei. După ce ne dădurăm bună ziua, profesorul, văzînd că mă uit nedumerit la o mașină care ocupa cea mai mare parte din lungimea și lățimea odăii, mă întrebă dacă mă miră faptul de a-l vedea prins de un plan ce urmărește progresul cunoștințelor speculative prin operații practice și mecanice. Îmi spuse că în curînd lumea își va da seama de folosul acestui lucru,

iar el se măgulea că un gînd atît de înalt și de nobil nu mai încolțise în mintea nici unui alt om. Fiecare știe cît sînt de anevoioase metodele obișnuite de cunoaștere în artă și știință ; dar, datorită născocirii lui, pînă și omul cel mai obișnuit poate, cu un preț modest și cu puțină muncă fizică, să scrie cărți de filozofie, de poezie, politică, drept, matematică și teologie, fără să aibă nevoie pentru aceasta de geniu sau studii speciale. Apoi mă duse la mașină, în jurul căreia stăteau înșirați toți învățăceii. Mașina aceasta avea vreo douăzeci de picioare pătrate și era așezată în mijlocul odăii. Suprafața era făcută din bucățele de lemn, asemănătoare cu niște zaruri, dar nu toate la fel de mari. Bucățelele erau prinse unele de altele, cu ajutorul unor sîrme subțiri, și deasupra lor erau lipite niște bucățele de hîrtie, pe care se aflau scrise toate cuvintele limbii, la diferitele moduri, timpuri și declinări, dar în dezordine. Profesorul mă rugă să iau aminte : căci avea de gînd să-și pună mașina în mișcare. La porunca lui, elevii apucară fiecare cîte-un mîner de fier, căci se aflau patruzeci de astfel de mînere de jur împrejurul mașinii, și cînd răsuceai mînererele, ordinea cuvintelor se schimba cu desăvîrșire. Apoi profesorul porunci la treizeci și șase din elevii săi să citească încetișor cîteva rînduri, pe măsură ce acestea apăreau în mașină ; și unde vor găsi trei sau patru cuvinte alăturate, ce ar fi putut face parte dintr-o frază, să le dicteze celorlalți patru băieți, care făceau pe caligrafii. Această treabă se repetă de vreo trei sau patru ori, și de fiecare dată mașina era în așa fel potrivită, încît cuvintele își schimbau locurile, în timp ce pătrățelele de lemn se răsturnau.

Studentii se îndeletniceau cu treaba aceasta șase ore pe zi ; iar profesorul îmi arătă cîteva volume mari și groase, pline cu fraze de acestea trunchiate, pe care el avea de gînd să le împreuneze, iar din această bo-

gătie de material să dea lumii o vedere generală asupra tuturor artelor și științelor ; și-mi mai spuse că sistemul ar putea fi îmbunătățit, iar timpul de învățatură — mult scurtat dacă lumea ar strânge bani ca să se facă cinci sute de astfel de mașini la Lagado și dacă conducătorii așezămintelor de felul acesta ar fi siliți să-și folosească averile în devălmășie.

Mă asigură că această invenție îi frământase mintea încă din tinerețe ; că pusese în ea toate cuvintele limbii și că făcuse socoteala care este proporția în cărți între numărul substantivelor, al verbelor și al celorlalte părți ale vorbirii.

Am mulțumit cu plecăciune acestui mare om pentru bunăvoința sa și i-am făgăduit că dacă voi avea vreodată norocul să mă întorc în țara mea de baștină voi spune tuturor că el este singurul inventator al acestei minunate mașini ; ba l-am și rugat să-mi îngăduie să însemn pe hîrtie forma ei și felul de întrebuințare. I-am mai spus că deși la noi în Europa învățații au obiceiul să-și fure unul altuia invențiile, ceea ce nu aduce alt folos decît că se iscă ceartă între ei, după care se hotărăște cine este adevăratul proprietar, voi avea grijă ca lui să-i revină toată cîntea acestei născociri.

Pe urmă ne-am dus la școala de limbi, unde am găsit trei profesori, care se sfătuiau cum s-o îndrepte pe cea a țării lor.

Prima propunere a fost să se scurteze vorbirea, prefăcîndu-se cuvintele din mai multe silabe în cuvinte cu o singură silabă și înlăturîndu-se verbele și participiile, căci la urma urmelor toate lucrurile ce se pot închipui nu sînt decît substantive.

Cealaltă propunere spunea să se desființeze toate cuvintele, de orice fel ; aceasta ar fi foarte prielnic pentru sănătate și ar însemna o mare economie de timp. Căci e lucru știut că fiecare cuvînt pe care-l

roștim înseamnă, în oarecare măsură, o micșorare a plămînilor noștri prin roadere, și prin urmare grăbește sfîrșitul vieții. Așadar, s-a emis ideea că, „deoarece cuvintele nu sînt decît numele lucrurilor, ar fi mult mai folositor ca oamenii să poarte la ei lucrurile de care au nevoie pentru a se face înțeleși.“ Și fără îndoială că această născocire ar fi prins, spre marea înlesnire și sănătate a supușilor, de n-ar fi fost femeile, care, ajutate de oamenii de rînd și neînvățați, au amenințat că fac răscoală dacă nu li se dă libertatea de a vorbi pre limba lor, așa cum făcuseră și strămoșii; ceea ce dovedește cît sînt de vrăjmași științei oamenii de rînd. Totuși, mulți dintre oamenii cei mai învățați și cei mai înțelepți s-au hotărît să se folosească de noua metodă, care nu are decît un singur cusur, anume că dacă treaba pe care o are omul e legată de obiecte mari și felurite, el este nevoit să care în spinare o legătură cu lucruri, dacă cumva nu-și poate îngădui să umble cu două slugi puternice după el. Și i-am văzut pe doi dintre acești înțelepți, striviți aproape de greutatea poverilor lor, umblînd așa cum umblă pe la noi negustorii de haine vechi; și cînd se întîlnesc pe stradă, oamenii aceștia își pun sacii pe pămînt, îi desfac și se așază la sfat pentru o oră întreagă; apoi își pun uneltele la loc, se ajută unul pe altul să-și ridice sacii în spinare și se despart.

Dar pentru conversații mai scurte, omul poate să-și ducă uneltele — de cîte ori are nevoie — în buzunar sau sub braț; iar cînd se află la el acasă, totul merge strună. De aceea, odaia unde se întîlnesc adepții acestei arte este plină de tot felul de lucruri așezate la îndemîna oricui, spre înlesnirea noului fel de a vorbi.

Un alt mare folos legat de această invenție este că ea poate fi întrebuințată ca o limbă universală, care

să poată fi înțeleasă de toate popoarele civilizate ; căci bunurile și uneltele acestor popoare sînt de obicei de același fel sau cel puțin asemănătoare, așa încît întrebuințarea lor ar putea fi lesne înțeleasă. Și astfel, ambasadorii ar fi în stare să ducă tratative cu cîrmuitorii străini sau cu miniștri, ale căror limbi ei nu le cunosc de fel.

Am fost și la școala de matematică, unde profesorul își învăța elevii după o metodă pe care noi, europenii, cu greu ne-am putea-o închipui. Teoremele și demonstrațiile erau scrise frumos pe o prăjitură mică, cu o cerneală compusă din tinctură cefalică.

Școlarul trebuia să înghită prăjitura pe stomacul gol și timp de trei zile să nu ia altceva decît pîine și apă. Pe măsură ce prăjitura e mistuită, tinctura cefalică se urcă la creier, ducînd cu ea și teorema. Totuși, pînă acum nu s-ar putea încă vorbi de rezultatele bune ale acestei metode, în parte, din pricina unei greșeli în ceea ce privește cuantumul sau compoziția prăjiturii și în parte din pricina răutății școlarilor, cărora această înghițitură li se pare atît de grețoasă; încît de obicei se furișează afară și o varsă, înainte ca ea să-și poată face efectul ; și, afară de asta, nici n-au putut fi siliți să rabde de foame atît timp cît este nevoie.

CĂLĂTORIA ÎN ȚARA HOUYHNHNM-ILOR

CAP. III

.....

Îmi dădeam cea mai mare osteneală să învăț limba pe care stăpînul meu (căci așa îl voi numi de acum înainte), copiii săi și toți slujitorii casei erau dornici să mi-o bage în cap ; căci ei socoteau o adevărată minune ca un simplu animal să dea dovadă de atîtea

asemănări cu o ființă gînditoare. Eu arătam spre toate lucrurile pe care le vedeam și întrebam cum se numesc ; numele lucrurilor le scriam în jurnalul meu cînd rămîneam singur, iar pronunțarea greșită mi-o îndreptam rugîndu-i pe cei din casă să rostească fiecare cuvînt de cîteva ori. Pentru îndeplinirea acestor treburi, căluțul roib, una dintre slugile casei, se dovedi gata să-mi dea o mîină de ajutor.

Caii vorbeau pe nas și din fundul gîtlejului, iar limba lor eu o asemănam cel mai mult cu limba olandeză sau cu cea germană, totuși, limba houyhnhn-ilor mi se părea mai dulce și mai bogată în înțelesuri.

De altfel, împăratul Carol al V-lea n-a fost departe de părerea mea cînd a spus că dacă ar trebui să vorbească cu calul său i-ar vorbi în olandeză. Curiozitatea și nerăbdarea stăpînului meu erau atît de mari, încît folosea aproape toate clipele de răgaz pe care le avea ca să mă învețe. Era sigur (după cum avea să-mi spună de multe ori după aceea) că sînt un yahoo ; dar ușurința cu care învățam, purtarea mea respectuoasă și curătenia de care dădeam dovadă îl mirară nespus ; căci acestea erau însușiri cu totul nepotrivite cu firea lighioanelor acelora. Iar hainele mele aproape că îl uluiră ; bietul de el se întreba dacă nu cumva făceau parte din trupul meu ; căci eu nu mi le scoteam niciodată pînă ce nu se culca toată familia, iar dimineața mi le îmbrăcam înainte de a se deștepta el. Stăpînul meu era nerăbdător să afle de unde veneam, să știe cum se face că mă port ca o ființă grăitoare și voia să-mi audă povestea chiar din gura mea, ceea ce nădăjduia că se va întîmpla curînd, văzînd sîrguința cu care învățam și pronunțam cuvintele și propozițiile din limba lor. Ca să-mi ajut memoria, scriam cuvintele cu ajutorul alfabetului englez și le tălmăceam. Pînă la urmă, mă încumetai să fac aceasta în fața stăpînului meu. Îmi trebui multă bătaie de

cap ca să-l fac să înțeleagă cu ce mă îndeletniceam astfel, căci locuitorii acestei țări nu știau ce sînt cărțile și ce înseamnă să scrii.

Pînă în zece săptămîni m-am simțit în stare să înțeleg cele mai multe din întrebările stăpînului meu, iar pînă în trei luni știam să-i răspund destul de bine. El era foarte curios să știe din ce parte a țării vin și cine m-a învățat să imit fapăturile gînditoare, pentru că yahoo-ii (cu care el vedea că semăn întocmai la cap, mînă, față — adică la acele părți pe care le putea vedea la mine), deși păreau violeni și erau foarte răi din fire, dădusedă totuși dovadă că sînt dobitoacele cele mai greu de strunit. I-am răspuns că vin de peste mări și țări, dintr-un loc unde se aflau mulți oameni de teapa mea, și că sosisem într-un vas mare și gol pe dinăuntru, făcut din trunchiuri de copaci; că cei de pe vas mă siliseră să debarc pe coasta țării lui și că apoi mă părăsiseră, lăsîndu-mă să mă descurc cum pot.

Toate acestea i le-am spus cu mare greutate și cu ajutorul multor semne. El îmi răspunse că după cîte se pare mă înșel sau că spun lucruri ce nu sînt (căci în limba lor nu există nici un cuvînt pentru minciună sau prefăcătorie). Mai spuse că, după părerea lui, nu e cu putință să existe vreo țară dincolo de mare, și nici ca o ceată de dobitoace să urnească pe apă un vas de lemn încotro le plăcea. Era sigur că nici un houyhnhnm n-ar fi fost în stare să facă un astfel de vas și că nici vreunui yahoo nu i l-ar încredința să-l facă.

În limba lor, cuvîntul houyhnhnm înseamnă cal, iar dacă îl tălmăcim etimologic: desăvîrșirea naturii. I-am spus stăpînului meu că-mi lipseau multe cuvinte, dar că nădăjduiam să fac progrese rapide și în curînd să-i povestesc adevărate minuni. Iar el îi sfătuia pe iapa lui, pe mînji și pe toți servitorii familiei să se folosească de toate prilejurile pentru a mă învăța, și

în fiecare zi, timp de două sau trei ore, își închina chiar el timpul învățaturii mele. Cîțiva cai și cîteva iepe cu vază din vecini veneau adeseori pe la noi, căci se răspîndise zvonul despre un yahoo minunat, care vorbea ca un houyhnhnm și care dădea dovadă, prin fapte și cuvinte, de adevărate licăriri de gîndire. Acești oaspeți erau încîntați să poată sta de vorbă cu mine : îmi puneau nenumărate întrebări și ascultau răspunsurile pe care eu mă simțeam în stare să le infirip. Datorită acestor împrejurări, făcui progrese atît de mari, încît cinci luni după sosirea mea înțelegem tot ce se spunea și știam să vorbesc destul de bine.

Houyhnhnm-ii, care veneau la stăpînul meu, cu gîndul de a mă vedea și de a-mi vorbi, nu voiau să creadă că sînt un adevărat yahoo, căci trupul meu avea un alt înveliș decît trupul semenilor mei. Se mirau cînd vedeau că n-aveam părul și pielea la fel ca ei decît pe cap, față și mîini ; dar în urma unei întîmplări, fui nevoit să-i dezvălui stăpînului meu această taină.

Am mai spus cititorului că în fiecare noapte, după ce toată familia se ducea la culcare, aveam obiceiul să mă dezbrac și să mă acopăr cu hainele ; într-o zi însă, dis-de-dimineată, se întîmplă ca stăpînul să-l trimită pe căluțul roib, care era servitorul lui, după mine ; eu dormeam tun, iar hainele căzuseră de pe mine, în timp ce cămașa mi se ridicase pînă deasupra briului. Mă deșteptai din pricina zgomotului pe care-l făcu el și-mi dădui seama că era cam tulburat în timp ce-mi spunea porunca stăpînului ; apoi se duse la stăpînul său și îi povesti, cu mare spaimă și în chip nu prea lămurit, cele văzute ; eu îmi dădui numai decît seama de ceea ce se petrecuse, căci, ducîndu-mă, de îndată ce mă îmbrăcasem, să-l salut pe preacinstitul meu stăpîn, el mă întrebă ce însemnau vorbele slugii

sale, care spunea că atunci cînd dorm nu sînt la fel ca de obicei; servitorul îi mai spusese că în unele locuri sînt alb, în altele galben — adică nu chiar atît de alb —, iar pe alocuri cafeniu.

Pînă atunci nu dădusem în vileag taina hainelor mele, ca să mă deosebesc, pe cît era cu putință, de neamul acela blestemat al yahoo-ilor; dar acum mi se păru că n-are rost să mai tănuiesc nimic. În afară de asta, îmi spuneam că în curînd hainele și încălțăminte mi se vor strica, fiindcă și așa ajunseseră într-un hal fără de hal, și că va trebui să le înlocuiesc cu piei de yahoo sau de alt animal, așa încît toată lumea va afla taina mea. De aceea, i-am spus stăpînului meu că în țara de unde veneam eu, cei de soiul meu își acopereau trupurile cu pieile anumitor animale, lucrate cu deosebită măiestrie, atît pentru mai multă cuviință, cît și pentru a ne feri de asprimile vremii, uneori prea caldă, alteori prea rece; și că în ceea ce mă privea îl voi încredința numaidecît de adevărul spuselor mele, dacă el îmi poruncește să o fac; doar că îl rugam să mă ierte dacă nu-i voi dezgoli și acele părți ale trupului pe care natura ne-a învățat să le ascundem. El îmi spuse că vorbele mele erau foarte ciudate, mai cu seamă ultimele, căci el nu înțelegea de ce ne-ar învăța natura să ascundem ceea ce tot ea ne-a dat; că nici el și nici cei din familia lui nu se rușinează de nici o parte a trupului, dar că pot face cum îmi place. Atunci, eu mi-am deschiat mai întîi haina și am scos-o. Tot așa am făcut și cu vesta. Mi-am descălțat pantofii și ciorapii, mi-am scos pantalonii, mi-am dat jos cămașa pînă la brîu, iar poalele mi le-am ridicat, prinzîndu-le de mijloc în chip de cingătoare.

Stăpînul se uita la mișcările mele, dînd semne de mare curiozitate și de admirație. Apoi îmi ridică hainele, una cîte una, cu piciorul, le privi cu luare-aminte

și-mi mîngîie ușurel trupul, uitîndu-se la mine din toate părțile ; după aceea îmi spuse că e limpede că sînt un yahoo, dar că mă deosebesc foarte mult de semenii mei prin albeața și netezimea pielii ; prin lipsa părului în unele locuri ale trupului ; prin forma și scurtîimea ghearelor de la labelle dinainte și dinapoi și prin faptul că mă străduiam să umblu tot timpul pe picioarele dinapoi. Mai mult nici nu mai dorea să vadă ; și îmi îngădui să-mi îmbrac din nou hainele, deoarece tremuram de frig.

Îi spusei cît îmi este de neplăcut faptul că el îmi dă mereu numele de yahoo, un animal atît de nesuferit, pentru care nu aveam decît ură și dispreț. Îl rugai să nu-mi mai spună așa și să poruncească acest lucru atît familiei sale, cît și prietenilor lui, cărora le îngăduia să mă vadă. De asemenea, îl mai rugai ca taina pe care o aflate — anume că învelișul trupului meu nu-mi era dăruit de la natură — să nu o mai știe nimeni, în afară de el, cel puțin atît cît vor mai ține hainele acestea ; cît despre căluțul roib, servitorul lui, înălțimea-sa va putea să-i poruncească să tacă.

Toate acestea, stăpînul meu le încuviință cu multă bunăvoință, și astfel taina mea fu păstrată, pînă ce hainele începură să mi se strice și fui nevoit să le înlocuiesc prin felurite mijloace, pe care le voi pomeni în curînd. Stăpînul meu mă rugă să învăț mai departe limba lor, cu tot atîta sîrguință ca și pînă atunci, căci darul vorbirii și al gîndirii îl mira mai mult la mine decît trupul meu, fie el acoperit sau nu, și mai adăugă că așteaptă cu nerăbdare să audă minunile pe care i le făgăduisem.

De atunci încolo îmi dădu lecții cu sîrg îndoit ; mă ducea în orice fel de societate și-i silea pe toți să se poarte frumos cu mine, căci, după cum le spunea el în taină semenilor săi, aceasta mă va înveseli și mă va face mai plăcut celorlalți.

În fiecare zi, în timp ce mă aflu în preajma lui, în afară de osteneala pe care și-o dau ca să mă învețe, îmi pune și câteva întrebări cu privire la mine, la care eu răspundeam cât puteam mai bine ; în felul acesta află de la bun început câte ceva despre persoana mea, dar nu prea mult. Ar fi plictisitor să povestesc fiecare pas pe care îl făcui întru învățarea limbii lor ; dar primele lucruri pe care i le-am zugrăvit mai pe larg și într-o formă mai legată au fost cam acestea : că veneam dintr-o țară foarte îndepărtată — după cum mai încercasem să-l fac să înțeleagă —, împreună cu încă vreo cincizeci de ființe din același soi cu mine ; că făcusem o călătorie pe mări într-un vas de lemn, gol pe dinăuntru și mai mare decât casa luminăției-sale. I-am descris corabia, cum am putut mai bine, și, cu ajutorul unei batiste desfăcute, l-am lămurit cum era împinsă de vânt. I-am spus că în urma unei neînțelegeri ce se iscase am fost lăsat pe coastă și că am pornit-o mai departe, fără să știu unde mă aflu, pînă ce m-a scăpat el de mizeriile nesuferiților acelora de yahoo. El m-a întrebat cine făcuse corabia și cum se poate că houyhnhnm-ii din țara mea s-o fi lăsat să încapă pe mîna unor dihanii ?

I-am răspuns că nu îndrăznesc să povestesc mai departe decât dacă-mi dau cuvîntul lui de cinste că nu se va simți jignit de vorbele mele și că atunci îi voi povesti minunile pe care i le-am făgăduit de atîtea ori. El primi, iar eu l-am încredințat că vasul era făcut de ființe asemănătoare mie, că în toate țările prin care călătorisem, ca și în a mea, acestea erau singurele ființe gînditoare și deci și stăpîinii, și că la sosirea mea aici eram tot atît de mirat văzîndu-i pe houyhnhnm-i purtîndu-se ca niște ființe gînditoare, cum ar fi el sau prietenii lui, dacă ar găsi dovezi de gîndire la o făptură pe care lor le place să o numească

yahoo. Am recunoscut că semăn în toate privințele cu ființele acestea și am spus că nu pot pricepe cum de au ajuns în așa hal de decădere.

Am mai adăugat că dacă norocul mă va mai duce vreodată în țara mea de baștină și-mi voi povesti călătoriile așa cum aveam de gând să fac, toată lumea va crede că spun lucruri ce nu există sau că am născocit toată povestea din capul meu ; și-i mai spusei, după ce primii făgăduiala lui că nu va fi jignit, că, în ciuda respectului pe care i-l purtam lui, preacinstitei lui familii și prietenilor săi, cei din țara mea nu vor crede că e cu puțință ca un houghnhnm să fie făptura cea mai însemnată într-o țară, iar yahoo-ul doar un dobitoc.

In românește de Vera Călin

O MODESTĂ PROPUNERE

pentru a împiedica pe copiii săracilor din Irlanda de a fi o povară ce apasă asupra părinților sau țării lor, precum și pentru a-i face să aducă un profit marelui public.

Pentru cei care umblă prin acest oraș întins sau care călătoresc prin țară e o mare suferință să vadă străzile, drumurile și ușile colibelor înțesate de calicime de sex feminin, avînd în urmă cîte trei, patru sau chiar șase copii zdrențăroși ca vai de lume și atît de lipsiți de obraz, încît îi pisează pe toți trecătorii să le dea de pomană. Aceste mame, în loc să fie în stare să muncească, pentru a-și cîștiga în mod cinstit pîinea, se văd silite să-și folosească tot timpul umblînd

de colo pînă colo ca să cerșească mijloacele de a-și întreține copiii lipsiți de ajutor ; iar aceștia, cînd se fac mari, fie că ajung hoți, din lipsă de slujbe, fie că-și părăsesc scumpa lor țară de baștină, pentru a lupta în solda pretendentului la tronul Spaniei, dacă nu cumva se vînd stăpînilor din Insulele Barbados¹.

Cred că toată lumea e de acord că acest număr uluitor de copii purtați în brațe ori în cîrcă sau care se țin după mamele, ba adesea chiar și după tații lor constituie în actuala stare jalnică a regatului o nenorocire în plus, și încă una foarte mare ; așadar, oricine ar putea născoci o metodă justă, ieftină și ușoară de a-i preface pe acești copii în membri sănătoși și folositori ai comunității, ar binemerita de la marele public în atare măsură, încît să i se ridice și o statuie, ca unui mare apărător al națiunii.

Însă departe de mine intenția de a mă mărgini să rezolv numai problemele copiilor de cerșetori oficiali ; intenția mea este mult mai amplă și s-ar referi la toți copiii de o anumită vîrstă, născuți din părinți care de fapt au la fel de puține mijloace de a-i întreține ca și cei care ne cer pomană pe străzi.

În ceea ce mă privește, deoarece ani de zile mi-am îndreptat gîndurile asupra acestui important subiect și am cîntărit cu multă chibzuință diferitele planuri ale conducătorilor noștri, am găsit că în toate cazurile socotelile lor erau profund greșite. E adevărat că un copil nou născut poate fi hrănit de mama lui cu laptele ei timp de un an astronomic, fără să mai aibă prea multă nevoie de alte alimente ; sau, în orice caz, nu mult peste suma de doi șilingi, sumă pe care mama o poate, fără îndoială, obține — sau măcar contravaloarea ei în diverse vechituri, resturi și firimituri — prin ocupația legală de cerșetorie ; or, eu tocmai la vîrsta de un an aș propune să ne ocupăm de acești

¹ Grup insular din Antilele Mici.

copii în așa fel, încît, în loc să devină o povară pentru părinții lor sau pentru enoriașii parohiei — altfel fiind siliți să rămînă lipsiți de hrană și îmbrăcăminte tot restul vieții —, ei să contribuie dimpotrivă la hrănirea și în mare măsură la îmbrăcarea a mii și mii de oameni.

Planul meu mai are de asemenea un alt mare avantaj, și anume că va pune capăt acelor avorturi voluntare și groaznicului obicei al femeilor — vai, din nefericire mult prea frecvent printre noi — de a-și ucide copiii din flori, sacrificînd bieții prunci nevinoși, după cîte bănuiesc eu mai degrabă pentru a evita cheltuielile decît pentru a evita rușinea, care orîșicum ar stîrni lacrimi și milă chiar și în pieptul cel mai sălbatic și mai inuman.

Numărul sufletelor din regatul nostru fiind îndeobște socotit la un milion și jumătate, după părerea mea cred că înseamnă vreo două sute de mii de perechi în care soția se prășește; dacă din acest număr scad vreo treizeci de mii de perechi capabile de a-și întreține copiii — cu toate că, după cît mă tem eu, în actuala nenorocire în care se zbate regatul, nu pot fi atît de mulți — dar, în sfîrșit, dacă facem această presupunere, ar rămîne cam 170.000 de femei născătoare. Mai fac o altă scădere de 50.000, socotind acele femei care leapădă sau ai căror copii mor din pricina unui accident sau a unei boli înainte de a împlini vîrsta de un an. Mai rămîn, va să zică, 120.000 de copii din părinți sărmani, care se nasc în fiecare an. Deci, chestiunea este: cum să-i crești și să-i întreții pe aceștia? După cum am mai spus, în actuala stare de lucruri este absolut imposibil s-o faci prin vreuna din nenumăratele metode propuse pînă acum. Asta, deoarece noi nici nu putem să-i angajăm într-o meserie sau în agricultură, nici nu clădim case (vreau să spun la țară), nici nu cultivăm pămîntul. Foarte rar pot ei

să-și cîștige traiul furînd înainte de a ajunge la vîrsta de șase ani, afară de cazul cînd promis de mici ; deși trebuie să mărturisesc că ei deprind mult mai devreme cîteva noțiuni elementare în această privință. Între timp, însă, nu pot fi considerați de fapt decît niște calfe, după cum am fost informat de un fruntaș al comitatului Cavan, care a susținut, de față cu mine, că n-a cunoscut mai mult de două-trei cazuri sub vîrsta de șase ani, chiar și într-o parte a regatului atît de renumită pentru rapiditate și îndemînare în practicarea acestei arte.

Negustorii noștri mă asigură că nici un băiat, nici o fată nu constituie o marfă vandabilă înainte de a ajunge la vîrsta de 12 ani. Și chiar dacă ating această vîrstă, nu se poate obține pe ei la bursă mai mult de trei lire — sau trei lire, doi șilingi și șase penny, ca un plafon ce nu mai poate fi depășit ; ceea ce nu poate compensa nici pentru părinți, și nici pentru regatul nostru sarcina de a hrăni și îmbrăca acești copii, întrucît aceasta depășește suma respectivă de cel puțin patru ori.

Prin urmare, cu cea mai mare modestie vă voi supune propriile mele gînduri, care, sper eu, nu vor întîmpina nici cea mai mică obiecție.

Un american stabilit la Londra — o bună cunoștință de-a mea și totodată un om foarte priceput — m-a asigurat că un copil sănătos și bine alăptat constituie la vîrsta de un an un aliment cît se poate de hrănitor, sănătos și agreabil, indiferent dacă este fript, fiert, gătit la cuptor sau înăbușit ; și nu mă îndoiesc că poate tot așa de bine să fie servit și ca rasol sau în supă.

Prin urmare, foarte modest supun atenției opiniei publice faptul că dintre cei 120.000 de copii socotiți deja, 20.000 ar putea să fie păstrați pentru prăsilă, dintre care urmează să se rețină doar o pătrime ca

parte bărbătească ; și această cotă este încă mai mare decît cea pe care o îngăduim noi cînd e vorba de oi, vite cornute sau porci ; și rațiunea mea este că acești copii sînt rareori fructul unei căsătorii, împrejurare prea puțin luată în considerație de sălbaticii noștri, și deci un bărbat va fi fără îndoială suficient pentru a sluji la patru femei. Propun, mai departe, ca ceilalți 100.000 să fie oferîți spre vînzare la vîrsta de un an persoanelor nobile și avute din întregul regat ; recomandînd totdeauna mamei să-i lase să sugă pe săturate în ultima lună, pentru ca să-i facă rumeni și grași, în vederea ospetelor. Un copil ar putea să alcătuiască două feluri de mîncare la o masă cu invitați ; iar cînd familia mănîncă singură, un fel de mîncare poate fi furnizat în mod rezonabil de un sfert — fie partea din față, fie butul —, iar restul poate fi foarte bun și în a patra zi, mai ales pe timp de iarnă, dacă-l fierbem și-i punem puțină sare și piper.

Eu am calculat că un prunc nou născut cîntărește pînă la 5 kilograme, și în decursul unui an astronomic, dacă este alăptat cum trebuie, își va spori greutatea pînă la 10 kilograme și mai bine.

Recunosc că acest aliment va fi relativ scump și prin urmare va corespunde perfect nevoilor moșierilor, care, întrucît au și devorat majoritatea părinților, par să fie cu totul îndreptățiți să facă același lucru și cu copiii.

Carnea de copil se va putea găsi în permanență, în tot cursul anului, și mai din abundență în luna martie, sau chiar puțin înainte și după ; spun acest lucru pentru că aflăm de la un autor foarte serios, un eminent medic francez, că, întrucît peștele reprezintă un aliment care favorizează fertilitatea părinților, în țările romano-catolice se nasc mai mulți copii la circa nouă luni după postul Paștelui decît în oricare altă perioadă a anului. Așadar, dacă socotim un an de la

postul Paștelui, piețele vor fi saturate, așinghiau-se chiar un oarecare surplus față de media anuală, deoarece în țara noastră proporția copiilor de papistași este de cel puțin trei la unul. Prin urmare, faptul va prezenta un avantaj suplimentar, întrucât va reduce sensibil numărul papistașilor din mijlocul nostru.

Am calculat deja povara hrănirii unui copil de calic (printre care eu îi număr pe toți locuitorii din căsuțele de țară, pe toți salahorii agricoli, precum și patru cincimi dintre fermieri) la circa doi șilingi pe an, cu zdrențe cu tot ; ei bine, sînt convins că nici un *gentleman* nu se va zgîrci cînd va fi vorba să plătească zece șilingi pentru hoitul unui copil bun și gras, care, după cum am mai spus, va furniza patru feluri de mîncare cu o carne excelentă și foarte hrănitoare ; și aceasta cu atît mai puțin cînd va invita la masă un bun prieten al familiei. În felul acesta, nobilul va învăța să fie nu numai un bun moșier, dar și o gazdă bună, ceea ce-i va spori popularitatea printre plugarii din sălașele de pe moșia lui ; mama va cîștiga opt șilingi neto și va fi capabilă de muncă pînă cînd va aduce pe lume un alt copil.

Cei care sînt mai economi (așa cum ne-o cer și vremurile, ca să fiu sincer) ar putea să și jupoaie hoitul ; pielea, o dată tăbăcită, se va preface în minunate mănuși de damă și în botine subțiri, pe care domnii distinși să le poarte vara.

Cît despre orașul nostru, Dublin, s-ar putea înființa în acest scop abatoare, în cartierele sale cele mai convenabile, și cred că putem să fim liniștiți ; nu ne vor lipsi parlagiile, cu toate că eu aș recomanda cumpărarea copiilor de vii, mai degrabă decît să-i gătim proaspăt ieșiți de sub cuțit, așa cum facem cu porcii de îndată ce-i pîrlim.

O persoană foarte bine, un patriot adevărat, animat de cele mai bune sentimente pentru țara lui, și tot-

odată un om ale cărui virtuți eu le prețuiesc în chip deosebit, a avut deunăzi amabilitatea să discute pe larg această chestiune și chiar să amelioreze în mare măsură planul meu. El spunea că, întrucît mulți aristocrați din regatul nostru și-au împușcat în ultima vreme toți cerbii și toate căprioarele, după cît îl taie pe el capul, această criză de vînat ar putea foarte bine să fie rezolvată prin folosirea trupurilor de băieți și fete pînă la vîrsta de 14 ani, dar cel mai bine de la 12 ani în sus ; și aceasta cu atît mai mult cu cît foarte mulți tineri de ambele sexe din toate țările sînt deja amenințați să moară de foame pentru că nu au ce și unde să lucreze ; și ar urma ca ei să fie puși la dispoziție de către părinții lor, dacă aceștia mai sînt în viață, sau, în caz contrar, de rudele cele mai apropiate. Însă, cu tot respectul convenit unui prieten atît de remarcabil și totodată unui patriot atît de mare, nu pot să-i împărtășesc întru totul punctul de vedere ; și iată de ce : am fost asigurat de americanul pe care-l cunosc, pe baza unei experiențe pe care a făcut-o foarte frecvent, că în ceea ce-i privește pe băieți, carnea lor este în general tare și prea macră, cum ar fi aceea a elevilor noștri, din cauza eforturilor fizice permanente, iar gustul ei este dezagreabil ; pe de altă parte, nici să-i îngrași nu-ți dă mîna. Cît despre copiii de sex femeiesc, eu cred că ar fi vorba — deși supun părerea mea cu multă modestie — de o pierdere pentru marele public, deoarece ele ar urma foarte curînd să devină, la rîndul lor, mame ; pe lîngă asta, nu este de loc imposibil ca unii oameni scrupuloși să ne țină de rău pentru o asemenea datină (deși eu consider că acuzațiile ar fi absolut nedrepte), ca fiind oarecum vecină cu cruzimea ; ceea ce, trebuie să mărturisesc, a fost și în cazul meu cea mai puternică obiecție împotriva tuturor proiectelor, oricît de bine intenționate erau ele.

Dar pentru a justifica cele susținute de prietenul meu, amintesc că el a mărturisit că acest expedient i-a fost sugerat de celebrul Psalmanazar, un locuitor din Insula Formoza, care a sosit de acolo la Londra, acum vreo douăzeci de ani : în cursul unei convorbiri i-a declarat prietenului meu că în țara lui, oricînd se împlîmplea ca un tînăr sau o tînără să sufere o condamnare la moarte, călăul vinde leșul drept o mare delicatesă și numai la persoane sus-puse ; de asemenea, că pe vremea lui trupul unei fete durdulii de 15 ani, răstignită pentru că a încercat să-l otrăvească pe împărat, a fost vîndut primului-ministru al maiestății-sale imperiale, precum și altor înalți mandarini de la curte, pe suma de 400 de coroane, bucățile tăindu-se direct de pe cruce. Și iarăși n-aș putea să neg că dacă vreo cîteva fete durdulii din orașul nostru ar fi folosite în același fel, fete care, deși nu au o lețcaie în pungă, nu pot să umble pe stradă decît purtate într-o lectică și nu pot să-și facă apariția la teatru sau la serate decît în danteluri străine, pe care n-o să le plătească niciodată, regatul nostru nu ar avea prea mult de suferit.

Unele persoane înclinate spre deznădejde sînt foarte îngrijorate de marele număr de oameni sărmani, care sînt bătrîni, bolnavi sau infirmi, și mi s-a cerut să-mi pun mintea la contribuție pentru a stabili ce cale s-ar putea adopta în scopul ușurării poporului nostru de o povară atît de apăsătoare. Însă eu nu văd nici o dificultate în această privință, întrucît se știe prea bine că acești oameni mor sau putrezesc în fiecare zi de pe urma frigului sau nemîncării, a murdăriei, a păduchilor sau a altor parazîți, exact atît de repede cît poate dori în mod rezonabil oricare dintre noi. Cît despre tinerii muncitori, ei se află acum într-o stare care inspiră tot atîta speranță : nu pot să găsească de lucru și prin urmare se ofilesc din lipsă de hrană,

în așa măsură, încît, dacă sînt cumva vreodată angajați în mod întîmplător ca salahori, nu au putere să lucreze ; și în felul acesta, atît țara, cît și ei înșiși se găsesc în mod fericit mîntuiți de relele ce va să vie.

Am făcut o digresiune prea lungă, drept care mă voi întoarce la subiect. Cred că avantajele care decurg din propunerea mea sînt evidente și numeroase, precum și de cea mai mare importanță.

Pentru că, mai întîi și-ntîi, după cum am și remarcat, s-ar micșora foarte mult numărul papistașilor, de care sîntem coplesîți pe zi ce trece, întrucît ei zămislesc cei mai mulți copii, și pe de altă parte ne sînt și dușmanii cei mai primejdioși ; ca să nu mai vorbim de faptul că nu părăsesc regatul anume pentru a-l preda în mîinile pretendentului la tron¹, sperînd să profite de absența atîtor buni protestanți, care au ales mai degrabă calea surghiunului și a emigrației decît să rămînă în țara lor și să plătească dijmă unui reprezentant al episcopiei catolice împotriva propriei lor conștiințe.

În al doilea rînd, plugarii care-și au sălașele pe pămîntul moșierilor vor avea, în sfîrșit, ceva de valoare în proprietatea lor, un lucru care, în virtutea legilor, poate să fie supus sechestrului și prin urmare poate contribui la acoperirea rentei datorate moșierului, întrucît grînele și vitele le-au fost deja ridicate, iar banii nu le sînt cunoscuți.

În al treilea rînd, deoarece întreținerea a o sută de mii de copii de la doi ani în sus nu poate fi socotită la mai puțin de zece șilingi pe an pentru fiecare cap de copil, venitul național va spori prin aceasta cu 50.000 de lire pe an, pe lîngă marele profit de a

¹ În istoria Angliei, denumirea de Pretendent (*the Pretender*) este dată fiului și nepotului lui Iacob al II-lea Stuart, rege al Angliei între 1685—1688, ambii pretendenți la tronul Angliei.

introduce un nou fel de mâncare la masa tuturor bogătaşilor din regat, care posedă totodată și gusturi mai rafinate. Iar banii vor circula între noi, marfa aceasta fiind crescută și produsă numai și numai de noi.

În al patrulea rînd, cei ce se prăsesc în mod consecvent, în afara cîștigului de 8 șilingi pe an, rezultat din vînzarea copiilor, vor scăpa și de sarcina întreținerii lor după vîrsta de un an.

În al cincilea rînd, acest aliment ar spori enorm clientela cîrciumilor ; negustorii de vinuri vor fi, fără doar și poate, destul de înțelepți ca să-și asigure cele mai bune rețete în vederea preparării perfecte a alimentului în chestiune, și prin urmare, localurile lor vor fi frecventate de toți *gentlemen*-ii distinși, care, pe bună dreptate, se laudă cu priceperea lor gastro-nomică ; iar un bucătar iscusit care știe cum să-și servească cît mai bine oaspeții va reuși să facă această mâncare exact atît de scumpă cît doresc ei.

În al șaselea rînd, propunerea mea ar constitui un mare stimulent pentru căsătorie, instituție pe care toate națiunile înțelepte s-au străduit fie s-o încurajeze prin recompense, fie s-o facă obligatorie prin legi și pedepse. Ar spori grija și tandrețea mamelor față de copiii lor cînd s-ar convinge că au aranjat cum nu se poate mai bine viața bieților copii, pe o cale oferită de marele public spre profitul și pe cheltuiala lui. Am vedea cum se produce o emulație cinstită între femeile căsătorite, pentru a se stabili care dintre ele izbuteste să pună pe piață copilul cel mai gras. Soții ar deveni la fel de iubitori cu nevestele lor în timpul sarcinii cum sînt acum cu iepele lor cu mînz, cu vacile cu vițel și cu scroafele gata să fete ; și bineînțeles că nici nu s-ar mai gîndi să le lovească, nici cu pumnul, și nici cu picioarele (așa cum se obișnuiește prea adesea), de teamă să nu lepede.

S-ar mai putea enumera multe alte avantaje. De pildă, adăugarea a vreo mie de butoaie la exportul nostru de carne de vacă, răspîndirea cărnii de porc și o ameliorare în fabricarea slăninei de bună calitate, o artă atît de necesară la noi, din pricina tăierii prea abundente a porcilor, prezenți mult prea adesea pe masa noastră ; or, porcii nu se pot cîtuși de puțin compara ca gust sau splendoare cu un copil de un an bine crescut și îngrășat, care fript întreg ar putea să facă o figură foarte bună la sărbătoarea primarului sau la orice altă festivitate publică. Dar aceste lucruri, ca și multe altele, le voi lăsa la o parte, dată fiind dorința mea de concizie.

Presupunînd că o mie de familii din orașul nostru ar constitui o clientelă constantă pentru carnea de copil, în afară de alții care ar mînca-o numai la ocazii mari, în special la nunți și botezuri, bănuiesc că orașul Dublin ar consuma circa 20.000 de trupuri pe an. Restul regatului (în care probabil prețurile de vînzare ar fi ceva mai reduse) ar dispune de celelalte 80.000.

Nu-mi vine în minte nici măcar o singură obiecție care ar putea eventual să se ridice împotriva acestei propuneri, afară doar dacă s-ar susține că prin aceasta ar scădea mult populația regatului. Acest lucru îl recunosc fără nici un pic de sfială și aș vrea chiar să spun că de fapt a fost unul din scopurile principale pentru care am propus lumii această soluție. Aș dori ca cititorul să observe că am născocit remediul numai pentru acest regat al Irlandei și nu pentru vreo altă țară care a fost, este sau — cred eu — va putea să fie pe pămînt. Așadar, să nu-mi vorbească mie cineva de alte expediente, ca de pildă : să fie pedepsiți absenteiștii noștri cu un impozit de cinci șilingi la liră ; să se interzică folosirea hainelor și obiectelor de uz casnic care nu sînt produse sau fabricate de noi ; să

se respingă total materialele și instrumentele care promovează luxul de inspirație străină ; să fie vindecate femeile noastre de gusturile costisitoare, de mândrie, vanitate, lene și pofta de jocuri de noroc ; să se introducă o tendință spre economie, prudență și temperanță ; să se învețe dragostea pentru patria noastră, o deficiență prin care ne deosebim chiar și de laponi și de pieile roșii din tribul Topinamboo ; să se renunțe la dușmăniile și clicile care ne dezbină și să nu ne mai purtăm ca jidovii care se omorau între ei tocmai atunci când dușmanii le cucereau orașul ; să se arate mai multă grijă ca să nu ne vindem țara și conștiința pe gratis ; moșierii să capete deprinderea de a avea cel puțin un pic de milă pentru țăranii ce sălășluiesc pe pământul lor. Și, în sfârșit, să se insuflă negustorilor noștri cinstea, hărnicia și priceperea ; dacă s-ar putea lua acum o hotărâre de a ne cumpăra numai mărfurile proaste negustorii s-ar uni imediat, ca să ne jefuiască și să ne tragă pe sfoară la preț, măsura și calitatea mărfurilor ; și nici n-ar putea fi vreodată determinați să facă o propunere echitabilă pentru o purtare corectă, cu toate că au fost adeseori, și în mod foarte serios, invitați s-o facă.

Iată de ce, repet, să nu-mi vorbească mie nimeni despre aceste expediente și de altele asemenea pînă ce nu a ajuns să întrezărească măcar o rază de speranță că se va face vreodată o încercare entuziastă și sinceră de a le pune în aplicare.

Cît despre mine, m-am obosit și m-am plictisit de a oferi timp de atîția ani gînduri vane, zadarnice și fantasmagorice, așa că pînă în cele din urmă, pierzîndu-mi orice nădejde de izbîndă, am ajuns, din fericire, la această propunere care mi-a venit în minte ; fiind întru totul nouă, are într-însa ceva solid și real, nu cere nici cheltuieli și nici prea multă bătaie de cap ; realizarea ei stă întru totul în puterea noastră

și nici nu prezintă cumva pericolul ca aplicînd-o să nesocotim interesele ENGLITEREI. Acest tip de marfă nu va putea rezista la export, întrucît carnea aceasta, fiind de o constituție prea fragedă, nu permite conservarea prea îndelungată cu ajutorul sării, cu toate că poate nu mi-ar fi prea greu să numesc o țară care ar fi bucuroasă să mănînce întreaga noastră națiune chiar și fără sare.

La urma urmei, nu sînt chiar așa orbit în exprimarea propriilor mele păreri încît să resping vreo altă propunere făcută de oameni înțelepți, cu condiția ca ea să se dovedească tot atît de nevinovată, ieftină, eficace și ușor de aplicat. Dar înainte de a se propune ceva în genul ăsta, care să se opună planului meu și să ofere vreo îmbunătățire, aş dori ca autorul sau autorii rivali să aibă bunătatea să chibzuiască, cu cît mai multă înțelepciune, asupra a două puncte. În primul rînd, așa cum stau lucrurile astăzi, cum vor putea ei să găsească hrană și îmbrăcăminte pentru o sută de mii de guri și spinări inutile? În al doilea rînd, întrucît există un întreg milion de oameni în toată firea pe cuprinsul regatului nostru, și întreținerea lor, pusă întru totul pe seama vistieriei publice, ar aduce o datorie din partea lor de două milioane de lire sterline, dacă am adăuga pe cei care sînt cerșetori de meserie masei de fermieri și țărani care lucrează un petec de pămînt, împreună cu soțiile și copiii lor, care sînt cerșetori de fapt, aş dori ca acei politicieni cărora nu le place propunerea mea și care, poate, ar avea îndrăzneala să încerce a-mi da un răspuns, să-i întrebe mai întîi pe părinții acestor muritori dacă în sfînta zi de astăzi nu li s-ar părea o mare fericire să fi fost vînduți drept hrană la vîrsta de un an, pe baza procedurii prescris de mine, și deci să fi evitat șirul neîncetat de nenorociri prin care au trecut datorită asupririi moșierești, datorită imposibilității de

a plăti renta fără bani și fără a avea de lucru, datorită lipsei mijloacelor de întreținere, fără o casă și fără haine, care să-i apere de asprimile vremii, și datorită perspectivei absolut inevitabile de a lăsa moștenire aceleași cumplite nenorociri, dacă nu chiar unele și mai mari, urmașilor lor în vecii vecilor.

Susțin, cu mîna pe inimă, că mă strădui să recomand această operație necesară fără a fi împins de vreun interes personal, întrucît singurul meu îndemn este binele public al țării mele, prin promovarea meseriilor și comerțului, asigurarea viitorului copiilor, ușurarea situației săracilor și sporirea bucuriilor bogătașilor. Eu nu am prunci prin care să intenționez să cîștig măcar un gologan ; cel mai mic dintre copiii mei are deja nouă ani, iar nevastă-mea a trecut de vîrsta facerii.

In românește de *Andrei Bantaș*

JOSEPH ADDISON

(1672—1719)

În istoriile literare, numele lui Joseph Addison stă de obicei alături de cel al lui Richard Steele, amândoi socotiți întemeietorii eseului englez.

Fiu de cleric, student la Oxford împreună cu Richard Steele, pasionat după studii umanistice, autor al unei tragedii clasice, scrisă după modelul francez, Cato, și al comediei Toboșarul, Joseph Addison a găsit în publicistica literară mijlocul de expresie cel mai potrivit pentru temperamentul lui artistic, în care se îmbinau armonios perspicacitatea analitică, zelul unui moralizator laic și umorul binevoitor, punctat uneori de scăpărări satirice.

În periodicele Tatler, Spectator, Guardian, dar mai ales în Spectator apare, între 1709 și 1713, seria eseurilor lui Addison, mozaic ce cuprinde portrete de epocă zugrăvite cu un umor blajin și un interes amuzat pentru ciudățenii, ticuri și tabieturi care-l prevestesc pe Dickens (printre ele, portretul lui Roger de Coverley, gentleman de țară ridicat la rangul de model uman); picturi de moravuri înviorate de ironia eseistului față de tot ce este afectare, snobism, superficialitate; anecdote cu circulație în epocă; pagini de analiză și critică literară ca cele dedicate lui Milton sau cele pri-

lejuite de descoperirea baladei populare Chevy Chase, acestea din urmă prevestitoare ale unei noi orientări literare — preromantismul —, prin interesul lor pentru folclor și creația spontană.

Clasic prin gustul pentru cercetarea analitică și predilecția cu care formulează judecăți morale, după exemplul modelului său La Bruyère, Addison se deosebește de ilustrul său înaintaș francez întru „caractere“, căci este un spirit al Angliei puritane de după revoluția burgheză. Așa ni-l recomandă moderația idealului său social și moral și moralismul său sentimental.

Addison este, totodată, grație portretelor lui de excentrici cuceritori și plini de haz și prin calitatea umorului său — în general îngăduitor și plin de tandrețe — un înaintaș al marilor umoriști englezi din secolul al XIX-lea.

CLUBUL SPECTATORULUI

Nr. 1, JOI 1 MARTIE 1711. SPECTATORUL SE PREZINTĂ CITITORULUI

*Non fumum e fulgore, sed ex fumo dare lucem
Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat.¹*

HORATIU, *Arta poetică*, 143.

Am observat că un cititor rareori parcurge cu plăcere o carte înainte de a ști dacă scriitorul care a așternut-o pe hîrtie e negricios sau blond, blînd sau supărăcios, căsătorit sau becher, precum și alte amănunte de aceeași natură, care te duc foarte departe pe drumul înțelegerii unui autor. Pentru a satisface această curiozitate, atît de firească din partea unui cititor, îmi propun ca acest prim eseu, ca și cel următor, să constituie un fel de discursuri introductive pentru scrierile mele de mai tîrziu. În ele voi spune cîteva cuvinte despre aceia care vor deveni personaje principale din lucrarea mea. Întrucît principala bătaie de cap a alcătuirii, redactării și corijării materialului va cădea în sarcina mea, trebuie să-mi acord dreptul de a începe lucrarea cu propria mea istorie.

M-am născut ca viitor proprietar al unei mici moșii ereditare, care, dacă ar fi să ne luăm după legendele din satul unde se află, era mărginită încă din vremea lui Wilhelm Cuceritorul de aceleași garduri vii și șanțuri care o înconjoară și în prezent, și s-a transmis

¹ El se gîndește nu fum după fulger să dea, ci lumină. Scoate din fum, ca s-arate pe urmă minuni strălucite.

(Lat.) (Trad. de C. I. Niculescu)

din tată-n fiu, întreagă și neștirbită, fără a se micșora sau a se mări cu vreun singur lan sau cu cea mai mică pajiște în decurs de șase sute de ani. Circulă o poveste în familia mea, și anume că atunci cînd mama mă purta de vreo trei luni în pîntece a visat că o să dea naștere unui judecător ; dacă asta se datorează faptului că pe atunci familia mi-era amestecată într-un proces sau calității de judecător de pace a tatălui meu, mi-e destul de greu să stabilesc ; pentru că nu sînt chiar așa de orgolios încît să cred că prevestea vreo demnitate la care o să ajung în viață — deși asta-i interpretarea pe care vecinii au dat-o visului. Seriozitatea purtării mele încă de cînd am apărut pe lume și tot timpul cît am supt la sînul mamei părea să-i adeverească visul ; pentru că, așa cum mi-a spus adevseori, încă de la vîrsta de două luni n-am mai vrut să mai știu de sunătoare, azvîrlind-o cît colo, iar jucăria de coral pe care mi-au dat-o ca să-mi ajute la creșterea dinților n-am vrut s-o folosesc pînă ce nu i-au scos zurgălăii.

Cît despre restul copilăriei mele, nefiind nimic remarcabil în ea, am s-o trec sub tăcere. După cîte am aflat, înainte de a ajunge la majorat aveam reputația unui tînăr foarte morocănos, în schimb mă bucuram întotdeauna de simpatia profesorului, care zicea că am calități solide și durabile. La universitate m-am făcut foarte curînd remarcat prin firea mea tăcută ; căci în decurs de opt ani, în afară de exercițiile orale de la colegiu, n-am scos decît cel mult o sută de cuvinte. Și de fapt nici nu-mi aduc aminte să fi rostit în toată viața mea mai mult de trei propoziții una după alta. În timp ce mă aflam la această instituție culturală, m-am așternut cu atîta sîrguință pe studiu, încît foarte puține cărți celebre, fie în limbile cîrturarilor, fie în cele moderne, mi-au rămas necunoscute.

La moartea tatei eram hotărît să călătoresc prin țări străine și de aceea am părăsit universitatea, cu reputația unui tînăr 'ciudat și pe care nimeni nu știe de unde să-l apuce, plin de doxă pînă peste urechi, dacă, bineînțeles, aș binevoi s-o arăt. O sete neostoită de cunoaștere m-a purtat prin toate țările Europei în care se putea vedea vreun lucru nou sau necunoscut ; ba chiar aș putea spune că devenisem atît de curios, încît, citind controversele unor oameni de seamă cu privire la antichitățile Egiptului, am făcut o călătorie pînă la marele Cairo, ca să cîntăresc din ochi o piramidă ; și de îndată ce m-am lămurit în această privință, m-am întors, pe deplin satisfăcut, în țara mea de baștină.

Ultimii ani mi i-am petrecut în orașul nostru, unde sînt văzut adesea în cele mai multe localuri și instituții publice, deși nu mă cunosc mai mult de cincișase dintre prietenii pe care mi i-am ales ; pe aceștia îi voi prezenta în amănunt în eseul următor. Există prea puține locuri foarte frecventate pe unde să nu mă preumblu adeseori ; uneori mă vede lumea băgîndu-mi nasul în cercul politicianilor de la cafeneaua lui Will, din Covent Garden, și ascultînd cu luare-aminte poveștile debitate în cadrul acestor grupulețe circulare. Alteori îmi fumez pipa la localul Child's de lîngă Catedrala St. Paul ; deși s-ar părea că nu dau atenție nimănui, aud fără să vreau conversațiile de la toate mesele înconjurătoare. Duminică seara îmi fac apariția la cafeneaua St. James și uneori particip la întrunirile restrînse, cu caracter politic, ținute în încăperea dinăuntru — ca unul care vine acolo ca să asculte și să se cultive. De asemenea, mutra mea e bine cunoscută la Cîrciuma grecească, la Nuca de cocos și la teatrele de pe Drury Lane, cît și de pe strada Haymarket. Am fost luat, timp de mai bine de zece ani, drept agent de bursă, iar uneori în adu-

narea speculanților de bursă de la cîrciuma lui Jonathan trec drept evreu ; ca să nu mai lungesc povestea, ori de cîte ori văd un grup de oameni mă bag totdeauna printre ei, deși nu deschid niciodată gura decît la mine la club.

Așadar, trăiesc în mijlocul lumii mai degrabă ca spectator al omenirii decît ca membru al speciei umane ; prin aceste mijloace m-am transformat într-un om de stat cu o minte speculativă, în soldat, negustor și meșteșugar, fără să duc vreodată o activitate practică. Mă pricep grozav la teoriile despre soți și tați și știu să descopăr erorile din economia, afacerile și distracțiile altora mai bine decît cei care le practică ; exact așa cum chibiții descoperă greșeli care le scapă jucătorilor. N-am îmbrățișat niciodată în mod vehement cauza vreunui partid și sînt absolut hotărît să păstrez cea mai strictă neutralitate între liberali și conservatori, dacă nu cumva voi fi silit să mă pronunț din pricina ostilității părților. Într-un cuvînt, în toate ocaziile din viață am jucat doar rolul de spectator, și tocmai acesta intenționez să mi-l rezerv și în acest eseu.

I-am oferit cititorului exact atîta din biografia și caracterizarea mea cît să-i dea posibilitatea să vadă că nu sînt complet necalificat pentru acțiunea pe care am întreprins-o. Cît despre alte amănunte, cu privire la viața și aventurile mele, le voi prezenta în eseurile care urmează, ori de cîte ori voi găsi prilejul potrivit. Între timp, cînd mă gîndesc cît de multe am văzut, am citit și am auzit încep să mă țin de rău pentru firea mea tăcută. Și întrucît n-am nici timpul, nici dorința de a reda prin vorbe ceea ce-mi umple inima, am luat hotărîrea de a o face în scris și de a mă tipări, dacă e posibil, în întregime înainte de a muri. Prietenii mi-au spus adeseori că e păcat ca atîtea descoperiri utile pe care le-am făcut să rămînă în

posesia unui om tăcut. Iată de ce voi publica în fiecare dimineață câte-o coală mare de gânduri spre folosul contemporanilor mei. Și dacă pot într-un fel să contribui la distracția sau înălțarea spirituală a țării în care trăiesc, am să părăsesc lumea asta, cînd Dumnezeu mă va chema la el, cu satisfacția tainică de a gândi că n-am trăit de pomană.

Există trei chestiuni foarte importante, pe care nu le-am pomenit în eseul de față și pe care, din mai multe motive de seamă, trebuie să le păstrez pentru mine, cel puțin o vreme : mă refer la menționarea numelui, vîrstei și adresei mele. Trebuie să recunosc că aș vrea să-l satisfac pe cititor ori de cîte ori îmi cere un lucru rezonabil ; dar în legătură cu aceste trei amănunte, cu toate că sînt conștient de faptul că ele ar putea contribui la înfrumusețarea lucrării mele, nu sînt încă în stare să mă decid a le comunica publicului. Realitatea este că ele m-ar scoate din anonimatul de care mă bucur de atîția ani și m-ar expune în public la cîteva saluturi și politeți, care mi-au fost întotdeauna extrem de neplăcute ; pentru că nu există suferință mai mare pentru mine decît să-mi adreseze cineva cuvîntul sau să se holbeze la mine. Din același motiv îmi învăluie în cel mai mare secret înfățișarea și îmbrăcămintea ; și totuși, n-ar fi imposibil să le dezvălui pe amîndouă în decursul scrierii pe care am început-o.

După ce am intrat în asemenea amănunte referitoare la mine însumi, în eseul de mîine voi prezenta o relatare cu privire la gentlemanii pe care, ca și pe mine, îi privește lucrarea de față ; deoarece, după cum am mai arătat, planul lucrării a fost elaborat și stabilit, așa cum se procedează întotdeauna în legătură cu chestiunile importante, într-un club. Însă, întrucît prietenii mei m-au pus să lupt în prima linie, cei care doresc să corespundă cu mine își pot adresa

scrisorile ziarului *Spectatorul*, la domnul Buckley, în strada Mica Britanie. Asta deoarece trebuie să-i explic cititorului că, deși clubul nostru nu ține ședințe decât marțea și joia, noi am numit o comisie, care să se întrunească în fiecare seară, în vederea analizării tuturor lucrărilor care pot contribui la promovarea binelui obștesc.

În românește de *Andrei Bantaș*

Eseul nr. 9

DESPRE CLUBURI; DIFERITE CONDIȚII
DE PRIMIRE: CLUBURI DE DUELII ȘI
CLUBUL KIT-CAT¹; STATUTUL CLUBU-
LUI DE DOUĂ PARALE

*Tigris agit rabida cum tigris de pacem
Perpetuam, saevis inter se convenit ursis.**

JUVENAL, *Satira a 15-a*, 163.

Se zice că omul este un animal sociabil, și ca o pildă în această privință se poate observa că noi profităm de toate prilejurile și pretextele pentru a ține acele mici adunări nocturne, cunoscute îndeobște sub numele de cluburi. Când un grup de oameni gădesc că sînt de acord asupra vreunui amănunt, unul

¹ Denumirea unui club londonez frecventat de liberalii englezi și de oameni de litere cu o orientare liberală, în jurul anilor 1703—1720, printre care Addison și Steele; denumirea provine de la Christopher Cat, proprietarul unei taverna unde se reuneau membrii clubului.

² Tigrul feroce trăiește în veșnică pace cu tigrul, Urșii lipsiți de-ndurare se-mpacă între ei foarte bine. (Lat.)

mai neînsemnat ca altul, înființează un fel de frăție, și se întrunesc o dată sau de două ori pe săptămână, pe motivul unei astfel de asemănări care ține de domeniul fanteziei. Cunosc un tirg destul de mare, unde era un club al oamenilor grași, care, bineînțeles, după cum puteți foarte ușor să presupuneți, nu se întruneau pentru a se distra cu lucruri spirituale și vicioase, ci pentru a-și ține piept unul altuia : camera în care se întrunea clubul era foarte mare și avea două intrări : una printr-o ușă de proporții destul de modeste, iar cealaltă prin niște uși batante. Dacă un candidat la calitatea de membru al acestui club corpulent putea să-și facă intrarea pe prima ușă, era considerat că nu întrunește condițiile cerute ; dar dacă rămânea blocat între uși și nu putea să se strecoare cu nici un chip, atunci imediat se deschideau ușile batante, și omul în chestiune era salutat ca un confrate. Am auzit că acest club cîntărea peste trei tone, deși nu avea decît cincisprezece membri.

În opoziție cu această societate, a răsărit o alta, compusă din schelete și bețe îmbrăcate — oameni foarte slabi și invidioși, care s-au străduit din răspuțeri să pună bețe-n roate țelurilor confrăților lor masivi, pe care i-au defăimat că ar avea principii primejdioase ; în cele din urmă au izbutit să-i facă pe adversarii lor să decadă în ochii publicului și prin urmare să piardă și demnitățile de magistrați. Aceste clici au sfișiat și au dezbinat societatea timp de cîțiva ani, pînă ce, în cele din urmă, au ajuns la următorul acord : ca cei doi cestori ai orașului să fie aleși în fiecare an dintre membrii ambelor cluburi ; ceea ce înseamnă că pînă în ziua de astăzi magistrații principali ai orașului umblă perechi-perechi, ca iepurii de casă, unul slab și unul gras.

Toată lumea a auzit despre clubul, sau mai degrabă federația regilor. Această mare alianță s-a format

curînd după restaurarea regelui Carol al II-lea¹ și primea în sînul ei bărbați de toate rangurile și profesiile, cu condiția să accepte pronumele de rege, care, după cît își închipuiau ei, reprezenta o garanție suficientă că posesorii numelui nu sînt cîtuși de puțin pîngăriți de principii republicane și antimonarhice.

De asemenea, adeseori s-a folosit un nume de botez ca un semn de distincție, ceea ce constituia un prilej de înființare a unui club. Clubul George, care se-ntrunea sub semnul sfîntului Gheorghe, în ziua de Sfîntul Gheorghe și jura pe sfîntul Gheorghe, stăruie în mintea oricui ca o amintire proaspătă.

În momentul de față, în mai multe părți ale orașului nostru, există așa-numitele cluburi de stradă, la care principalii locuitori ai străzii stau de vorbă laolaltă, seară de seară. Mi-aduc aminte că întrebînd de vreo casă de închiriat în Ormond Street, proprietarul, ca să facă reclamă cartierului, mi-a spus că în momentul acela funcționează acolo un club foarte bun; mi-a mai spus, în cursul conversației îndelungate, că vreo doi-trei mici nobili gălăgioși, care se instalaseră acolo cu un an înainte, au făcut să scadă foarte mult chiriile; și că, pentru a împiedica pe viitor o asemenea neplăcere, clubul se gîndea foarte serios să preia orice casă care se elibera, pînă ce-i găsea un chiriaș înzestrat pe de o parte cu o fire sociabilă, și pe de altă parte cu o conversație agreabilă.

Clubul monotoniei, din care am făcut și eu parte ca un nevrednic membru, era alcătuit din domni foarte cinstiți, firi cît se poate de pașnice, care ședeau împreună, își fumau luleaua și nu spuneau nimic

¹ Carol al II-lea (1630—1685), rege al Angliei (1660—1685), în persoana căruia a fost restaurată dinastia Stuartilor, după revoluția burgheză și instaurarea Republicii (1649—1660).

pînă la miezul nopții. După cîte am auzit, și Clubul Mucles este o instituție similară și un dușman la fel de înverșunat al zgomotelor.

După aceste două societăți nevinovate, nu mă pot abține să nu amintesc de una foarte afurisită, înființată sub domnia regelui Carol al II-lea. Mă refer la Clubul Duelgiilor, în care nu era primit nimeni care să nu se fi bătut cu cineva în duel. Despre președintele clubului se spunea că a ucis vreo cinci sau șase oameni cu spada; cît despre ceilalți membri, ei se așezau la masă, în ordinea ierarhică pe care le-o conferea numărul de adversari uciși. Mai exista și o masă laterală, pentru cei care nu făcuseră decît să-și rănească adversarii, dovedindu-și însă în felul acesta ambiția lăudabilă de a profita de cel dintîi prilej pentru a se califica în vederea așezării la prima masă. Acest club, alcătuit numai din oameni de onoare, nu a dăinuit multă vreme, deoarece majoritatea membrilor au fost tăiați cu sabia sau spînzurați, curînd după înființarea lui.

Celebrele noastre cluburi moderne au ca temelie mîncarea și băutura, puncte asupra cărora majoritatea bărbaților se înțeleg foarte bine între ei și la care își pot aduce contribuția și cărturarii, și neștiutorii de carte, și pisălogii, și nepăsătorii, și filozofii, și bufonii. Despre clubul Kit-Cat se spune că ar fi luat naștere de la o plăcintă. Nici cluburile Biftec și Octombrie nu se dau în lături de la mîncare și respectiv băutură, dacă ar fi să le judecăm după titlurile lor¹.

Cînd oamenii sînt adunați astfel laolaltă de dragostea pentru o societate, și nu de spiritul de clică, și cînd ei nu se întrunesc pentru a-i critica sau jigni pe cei absenți, ci doar pentru a se bucura unii de prezența celorlalți; cînd se îmbină astăzi pentru îmbună-

¹ Octombrie e luna cînd se fabrică berea. (N.t.)

tăţirea propriilor lor concepţii, sau pentru binele altora, sau cel puţin pentru a se destinde după activitatea zilnică, printr-o conversaţie nevinovată şi veselă, se prea poate să existe ceva foarte util în aceste mici instituţii şi aşezăminte.

Nu mă pot opri să închei acest eseu cu un tabel al regulilor pe care le-am găsit pe peretele unei mici berării; despre felul cum am ajuns acolo l-aş putea informa pe cititor într-un moment mai convenabil. Aceste reguli le-au pus în aplicare un grup de meşteşugari şi mecanici, care se întruneau în fiecare seară; şi întrucît unele dintre ele ne pot înfăţişa un tablou pitoresc al vieţii nearistocratice, le voi transcrie textual:

Regulile ce trebuie respectate de Clubul de două parale, înfiinţat în acest loc, pentru păstrarea prieteniei şi a relaţiilor de bună vecinătate.

I. Intrînd pentru prima oară aci, fiecare membru trebuie să depună două parale.

II. Toţi membrii trebuie să-şi umple pipele numai cu tutun din cutia lor.

III. Dacă un membru lipseşte, trebuie să plătească o para în folosul clubului, în afara cazurilor de boală sau întemniţare.

IV. Dacă un membru al clubului înjură sau bles-temă, vecinul lui poate să-i tragă un picior la ţurloaie.

V. Dacă un membru spune la club poveşti neadevărate, trebuie să plătească o jumătate de penny pentru fiecare trei minciuni.

VI. Dacă un membru îl loveşte pe un altul fără motive întemeiate, trebuie să-i plătească intrarea la club.

VII. Dacă un membru și-aduce soția la club, trebuie să plătească pentru tot ce bea sau fumează ea.

VIII. Dacă soția unui membru vine să-l ia acasă de la club, trebuie să vorbească cu el afară, nu înăuntru.

IX. Nu e primită în club nici o persoană care exercită aceeași profesie ca și vreun membru al acestuia.

X. Nici un membru al clubului nu trebuie să-și repara hainele sau încălțăminte decît la confrății săi.

XI. Nu poate căpăta calitatea de membru al clubului nici o persoană care nu a jurat credință regelui Wilhelm de Orania ¹, după revoluția din 1688.

Morala acestui mic club este păzită de niște legi și pedepse atît de sănătoase, încît nu mă îndoiesc că ele îi vor face cititorului tot atîta plăcere ca și acele *Leges convivales* ² ale lui Ben Jonson, ca și statutul unui vechi club roman, citat de Lipsius ³, sau regulile unui Symposion ⁴ luate de la un vechi autor grec.

În românește de *Andrei Bantaș*

¹ Wilhelm de Orania (1650—1702), *stathouder* al Țărilor-de-Jos și ginere al regelui Iacob al II-lea al Angliei; constituindu-și un puternic partid politic și religios, el a debarcat la Torbay (1688) și a fost proclamat rege al Angliei (1689—1702).

² *Legile ospățului*. (Lat.)

³ Justus Lipsius (1547—1606), critic și filolog flamand.

⁴ În Grecia antică, o adunare la care are loc un schimb liber de idei; titlul unuia dintre *Dialogurile* lui Platon, care discută despre dragostea ideală, și de aci un dialog în spiritul sau pe tema „Symposion”-ului lui Platon.

DESPRE BENGHIURI CA SEMNE DISTINCTIVE ALE PARTIDELOR POLITICE;
SPECTATORUL DEZAPROBĂ PARTICIPAREA VEHEMENTĂ A FEMEILOR LA VIAȚA POLITICĂ

*Qualis ubi audito venantum murmure tigris
Horruit in maculas.¹*

STATIUS²

Pe la mijlocul iernii trecute m-am dus să văd o operă la teatrul de pe strada Haymarket; a fost imposibil să nu observ două grupuri de femei foarte bine, care se așezaseră în lojile laterale, față-n față, și păreau să fie angajate într-un fel de bătălie. După ce m-am uitat puțin la ele, am descoperit că se deosebesc prin niște benghiuri; fețele celor dintr-o parte purtau benghiuri pe partea dreaptă a frunții, iar cele de *vis-à-vis* — pe partea stângă. Am observat foarte curînd că-și aruncă priviri dușmănoase și că benghiurile sînt așezate în locuri diferite, ca niște adevărate semne ale unor partide, pentru a se putea face distincția între prieteni și dușmani. În lojile din mijloc, între aceste două partide adverse, erau mai mult cucoane, care purtau benghiuri neutre, pe ambele părți ale feței, și care păreau să stea acolo animate de simpla intenție de a vedea opera. Informîndu-mă, am aflat că amazoanele din partea dreaptă aparțin partidului liberal, iar cele din stînga — partidului conservator; că cele așezate în lojile din mijloc sînt un grup neutru, fețele lor nedeclarîndu-se încă nici de partea unora, nici de partea celorlalte.

¹ Al vîntătorilor murmur cînd tigrul l-aude, pe blană Petele i se zburlesc. (Lat.)

² Publius Papinius Statius (45 ?—96 ?), poet roman.

Acestea din urmă însă, după cît am aflat ulterior, erau din ce în ce mai puțin numeroase și se atașau fie unui grup, fie celuilalt ; am observat la unele dintre ele că benghiurile care fuseseră mai înainte repartizate în mod egal au trecut acum, total, fie de partea Whig¹, fie de partea Tory² a feței. Spiritele severe susțin că bărbații la inima cărora țintesc aceste cucoane constituie adeseori motivul pentru care o parte a feței este astfel pusă într-o situație defavorabilă, căzînd într-un fel de dizgrație, pe cînd cealaltă este foarte mult pusă în valoare și împodobită de către doamne ; și că aceste benghiuri se mută în dreapta sau în stînga, după principiile favoritului din momentul acela. Dar oricare ar fi motivele ce le animă pe cîteva cochete cu o fantezie mai bogată, care nu-și fac benghiuri atît pentru binele public, cît pentru propriile lor avantaje particulare, este sigur că există cîteva femei cinstite, care-și fac benghiuri din principiu și fără să scape din vedere interesele țării. Ba chiar, după cîte sînt informat, unele dintre ele sprijină în mod extrem de zelos partidul lor ; departe de a-și sacrifica entuziasmul pentru interesele publice în fața pasiunii pentru vreo persoană anumită, s-a întîmplat ca în contractul de căsătorie redactat ulterior, o cucoană să stipuleze că, indiferent care ar fi opiniile soțului ei, ea va avea libertatea de a-și pune benghiul pe care obraz va voi.

Trebuie să notez aci că Rozalinda, o celebră adeptă a liberalilor, are din nefericire o aluniță de toată frumusețea tocmai pe partea conservatoare a frunții ; fiind extrem de vizibilă, această aluniță a dat naștere la numeroase greșeli, oferind totodată dușmanilor doamnei în cauză un prilej de a o prezenta într-o

¹ Partidul liberal din Anglia.

² Partidul conservator din Anglia.

lumină greșită, ca și cum acest defect ar fi constituit o revoltă împotriva politicii liberale. Dar, orice ar părea să însemne această pată naturală, se știe foarte bine că ideile ei în privința guvernului țării rămân neschimbate. Însă această nefericită aluniță a indus în eroare pe mai mulți craidonii; și, asemeni unor steaguri false, i-a făcut să susțină cu Rozalinda o conversație care, așa cum își închipuiau ei, se desfășura în spiritul partidului cucoanei, când, deodată, ea deschise pe neașteptate focul împotriva lor, încercându-le într-o clipă toate corăbiile. Și dacă Rozalinda a avut ghinion cu alunița, Nigranilla a avut mari neplăceri cu un coș apărut pe față, care o silește, împotriva dorințelor ei, să-și facă un benghi pe obrazul Whig.

Mi s-a spus că multe matroane virtuose, care au fost învățate în trecut să creadă că această pătare artificială a feței este nelegiuită, datorită zelului depus pentru cauza lor, s-au împăcat acum cu ideile la care nu ajunseseră din pricina interesului pentru frumusețea lor. Acest mod de a-și declara război între ele îmi amintește de ceea ce se spune despre tigroaice, și anume că, în momente de furie, pe pielea ei apar câteva pete; sau, după cum zice domnul Cowley¹, care a imitat versurile puse ca motto în fruntea acestui eseu:

*„Trufia să se umfle o învață.
Minia îi pătează-ntreaga față.”*

În timp ce mă aflam la teatru, la data pomenită mai înainte, am avut curiozitatea de a socoti benghiurile dintr-o parte și din alta și am descoperit că cele conservatoare erau cu douăzeci mai numeroase decât cele liberale; însă pentru a compensa această mică inegalitate, a doua zi dimineață am descoperit că teatrul de păpuși era plin de fețe care purtau

¹ Abraham Cowley (1618—1667), poet englez.

semnele partidului Whig. N-aş putea să spun dacă cucoanele se retrăseseră acolo pentru a-şi regrupa forţele; dar în seara următoare au venit la operă într-un număr atât de mare, încît şi-au depăşit cu mult duşmancele.

Mă tem că această relatare cu privire la benghiurile distinctive ale partidelor va părea prea puţin probabilă celor care trăiesc departe de lumea bună; dar întrucît este o distincţie de un tip foarte specific şi care poate nu-şi va găsi seamănul niciodată, cred că nu mi-aş fi îndeplinit misiunea de spectator credincios dacă n-aş fi înregistrat acest fenomen.

În româneşte de *Andrei Bantaş*

Eseul nr. 335

SIR ROGER SE DUCE LA TEATRU; VEDE
TRAGEDIA MAMA CHINUITĂ¹; COMPOR-
TAREA SA ÎN TIMPUL SPECTACOLULUI

*Respicere exemplar vitae morumque jubebo
Doctum imitatore, et vivas hinc ducere
voces.*²

HORATIU, *Arta poetică*, 317.

*Cu ochii ţintă la natură fil,
Aşa crea-vei chipuri tot mai vil.*

FRANCIS

Cînd ne-am întrunit deunăzi la club, prietenul meu, Sir Roger de Coverley, mi-a spus că ar avea chef să vadă, împreună cu mine, noua tragedie, asigurîndu-mă

¹ Veche adaptare engleză după *Andromaca* de Racine.

² Îi recomand să privească modele, moravuri din viaţă
Şi, imitînd priceput, limbaj viu el de-aicea să tragă.

(Lat.) (Trad. de C. I. Niculescu.)

totodată că n-a mai fost de douăzeci de ani la teatru.

— Ultima piesă pe care am văzut-o, zicea *Sir Roger*, a fost *Comitetul de Sir Robert Howard*¹. Și nu m-aș fi dus nici la asta dacă nu mi s-ar fi spus dinainte că e o bună comedie anglicană.

Pe urmă, *Sir Roger* a început să-mi pună tot felul de întrebări, cum că cine este această *Mamă chinuită*; și, auzind că e vorba de văduva lui Hector, mi-a spus că soțul ei a fost un bărbat viteaz și că pe vremuri, la școală, a citit despre viața lui în anexa unui dicționar. După aceea, prietenul meu m-a întrebat dacă n-ar fi vreun pericol să ne întoarcem acasă tirziu în cazul în care pe stradă umblă niscaiva snobi huligani.

— Te asigur, mi-a spus el, că aseară am fost conștient că am căzut în mâinile lor; pentru că am observat vreo trei haidamaci îmbrăcați în negru, care m-au urmărit pînă la jumătatea lui Fleet Street, și, pe măsură ce grăbeam pasul ca să scap de ei, mergeau și ei mai repede, ținîndu-se scai de mine. Trebuie să știi, continuă zîmbind cavalerul, că am avut impresia că vor să mă vîneze. Mi-aduc aminte că un *gentleman* foarte cîștit de prin vecini, care a suferit o asemenea neplăcere pe vremea regelui Carol al II-lea, n-a mai îndrăznit de atunci să mai iasă în oraș. Dacă ar fi avut asemenea intenții, le-aș fi arătat eu cum trebuie să se poarte; pentru că, fiind un vechi vîntor de vulpi, m-aș fi sucit și m-aș fi învîrtit, m-aș fi ferit de ei și le-aș fi jucat o mie de feste, pe care nu le-au mai văzut în viața lor. *Sir Roger* ne arată că dacă acești domni ar fi avut vreo intenție de acest fel, n-ar fi ajuns prea departe, pentru că, adăugă el, mi-au pierdut urma, la capătul lui

¹ Robert Howard (1628—1698). dramaturg englez; cea mai cunoscută piesă a sa este intitulată *Comitetul*.

Norfolk Street, unde am dat repede colțul, și m-am adăpostit imediat în locuința mea, înainte ca ei să-și poată închipui ce s-a întâmplat cu mine. Totuși, zise cavalerul, dacă Căpitanul Santinelă ar vrea să vină cu noi mâine seară și dacă aveți amabilitatea să treceți amândoi pe la mine la ora patru, ca să ajungem la teatru înainte de a se umple, eu o să pregătesc trăsura, pentru că John mi-a spus că i-a reparat roțile din față.

Căpitanul, care a venit punctual la întâlnire, l-a rugat pe *Sir Roger* să nu se teamă de nimic, întrucât și-a încins aceeași sabie cu care a purtat și bătălia de la Steenkirk¹. Servitorii lui *Sir Roger* și printre alții bătrînul meu prieten, majordomul, se aprovizionaseră cu bețe foarte bune de stejar, pentru a-și sluji stăpînul în această împrejurare. După ce l-am instalat în trăsura sa, așezîndu-mă eu în stînga lui și căpitanul în față, iar majordomul la spate, în fruntea slugilor, am pornit escortîndu-l în deplină siguranță pînă la teatru, unde, după ce am urcat scările de la intrare în cea mai perfectă ordine, căpitanul și cu mine am intrat cu *Sir Roger* și l-am instalat într-un fotoliu, între noi doi. De îndată ce s-a umplut sala și s-au aprins lumînările pe scenă, vechiul meu prieten s-a ridicat în picioare și a început să privească în jur, cu acea bucurie pe care o simte în mod firesc o minte plină de umanitate la vederea unei mulțimi de oameni ce par încîntați unul de altul și împărtășesc o distracție comună. Văzîndu-l pe bătrîn în picioare în mijlocul sălii, nu mi-am putut reține imaginația, care mi l-a închipuit drept centrul cel mai

¹ *Steenkerque les Enghien*, localitate în Belgia; aci, în 1692, armatele franceze de sub conducerea mareșalului de Luxemburg, au înfrînt armatele coaliției protestante conduse de William al III-lea de Orania (1650-1702), regele Angliei.

corespunzător al unui auditoriu tragic. La intrarea lui Pyrrhus¹, cavalerul mi-a spus că el crede că nici regele Franței n-ar merge mai țănos. Eram foarte atent la observațiile vechiului meu prieten, pentru că le consideram o critică firească; și eram încântat să-l aud la sfârșitul aproape fiecărei scene spunându-mi că nu-și poate închipui cum se va sfârși piesa. O vreme părea foarte îngrijorat în privința Andromacăi, iar scurt timp după aceea, la fel de necăjit în privința Hermionei. Cel mai rău se chinuia gândindu-se ce-o să se întâmple cu Pyrrhus.

Cînd Sir Roger a văzut refuzul încăpățînat al Andromacăi de a accepta insistențele iubitului, mi-a șoptit la ureche că e sigur că ea n-o să-l accepte niciodată; după care a adăugat pe un ton mult mai aprins ca de obicei:

— Nu-ți poți închipui, domnul meu, ce înseamnă să ai de-a face cu o văduvă².

Iar după aceea, cînd Pyrrhus a amenințat-o că o părăsește, cavalerul a clătinat din cap și a mormăit mai mult ca pentru sine:

— Mde, n-ai decît s-o faci, dacă poți.

Această parte a tragediei a izbit atît de puternic imaginația prietenului meu, încît, la sfârșitul actului III, cum eu mă gîndeam la altceva, el mi-a șoptit la ureche:

— Ascultă-mă pe mine, domnule, văduvele astea sînt cele mai perverse ființe din lume. Dar rogu-te, zise el, știind că ești critic de meserie, spu-

¹ Regele Epirului (318 î.e.n. — 272 î.e.n.); în legenda homerică, fiul lui Ahile; în *Andromaca* lui Euripide și în tragedia cu același nume de Racine, după înfrîngerea troienilor și moartea lui Hector, fiul regelui troian Priam, Andromaca, văduva lui Hector, se află împreună cu fiul ei, Astyanax, la curtea lui Pyrrhus.

² Sir Roger de Coverley fusese respins de o văduvă și nu se mai însurase niciodată.

ne-mi, piesa asta corespunde regulilor voastre dramatice, cum le ziceți voi? Oamenii voștri din tragedii trebuie întotdeauna să vorbească așa ca să fie înțeleși? Pentru că, să-ți spun drept, nu e nici o singură propoziție din piesa asta care să depășească posibilitățile mele de înțelegere.

Din nefericire, actul IV începu înainte de a avea eu timp să-i răspund bătrînului.

— Mda, zise cavalerul, așezîndu-se profund satisfăcut, bănuiesc că acum o să vedem fantoma lui Hector.

Apoi el urmări din nou spectacolul, cu multă atenție, și din cînd în cînd se apucă s-o laude pe văduvă. Realitatea este că făcu o mică greșeală în legătură cu unul dintre pajii ei, pe care la prima sa apariție pe scenă îl luă drept Astyanax. Dar curînd își îndreptă această greșeală de amănunt, deși recunoscu totodată că ar fi trebuit să se bucure foarte mult văzîndu-l pe băiețel.

— Trebuie să fie un copil foarte reușit, după cît zice lumea.

Cînd Hermiona plecă cu o ultimă amenințare împotriva lui Pyrrhus, publicul aplaudă puternic; la care *Sir Roger* adăugă:

— Pe cuvîntul meu, pungășoaica asta tînără face toate paralele!

Întrucît, în tot timpul cît se desfășura acțiunea, în rîndurile publicului domnea o tăcere și o liniște cu totul ieșită din comun, era firesc ca spectatorii să profite de antracte pentru a-și exprima părerile despre actori și despre rolurile lor. Auzindu-i pe unii că-l laudă pe Oreste¹, *Sir Roger* se amestecă în

¹ În mitologia greacă, fiul lui Agamemnon și al Clitemnestrei. În *Andromaca* lui Euripide și în cea a lui Racine, el îl ucide pe Pyrrhus, împins la aceasta de Hermiona, geloasă din pricina dragostei pe care regele o poartă Andromacăi, iar apoi înnebunește.

vorbă și le spuse că, după părerea lui, prietenul său Pilade e un băiat foarte înțelept ; iar mai târziu, cînd îl aclamau pe Pyrrhus, Sir Roger se amestecă pentru a doua oară, zicînd :

— Și dați-mi voie să vă spun că, deși vorbește puțin, mie îmi place bătrînul ăla cu favoriți la fel ca și ceilalți actori.

Văzînd cum vreo doi mucaliți din preajma noastră se apleacă să tragă cu urechea la Sir Roger și temîndu-se ca nu cumva să-l adulmece pe cavaler aflînd cu cine au de-a face, Căpitanul Santinelă îl trase de mincă și începu să-i șoptească ceva la ureche, care dură pînă la sfîrșitul pauzei și începutul actului V. Cavalerul fu cît se poate de atent la relatarea lui Oreste despre moartea lui Pyrrhus, și la încheierea ei îmi spuse că a fost o scenă atît de sîngeroasă, încît îi pare bine că nu se joacă în fața spectatorilor.

Iar mai târziu, văzîndu-l pe Oreste nebun, deveni cît se poate de grav și profită de ocazie ca să țină o predică (în felul lui) despre ce înseamnă o conștiință încărcată și adăugă că, în nebunia sa, Oreste pare să vadă totuși lucrurile așa cum sînt.

Și după cum venisem primii la teatru, tot așa am plecat ultimii ; eram hotărîți ca vechiul nostru prieten să părăsească teatrul în deplină siguranță, pentru că nu voiam cîtuși de puțin să-l expunem imbulzelii. Sir Roger a plecat pe deplin satisfăcut de felul cum s-a distrat, și noi l-am escortat pînă la locuința lui, exact la fel cum îl adusesem la teatru. În ceea ce mă privește, eram foarte încîntat nu numai de modul excelent în care fusese jucată piesa, ci și de satisfacția pe care i-a produs-o acestui bătrîn cumsecade.

HENRY FIELDING

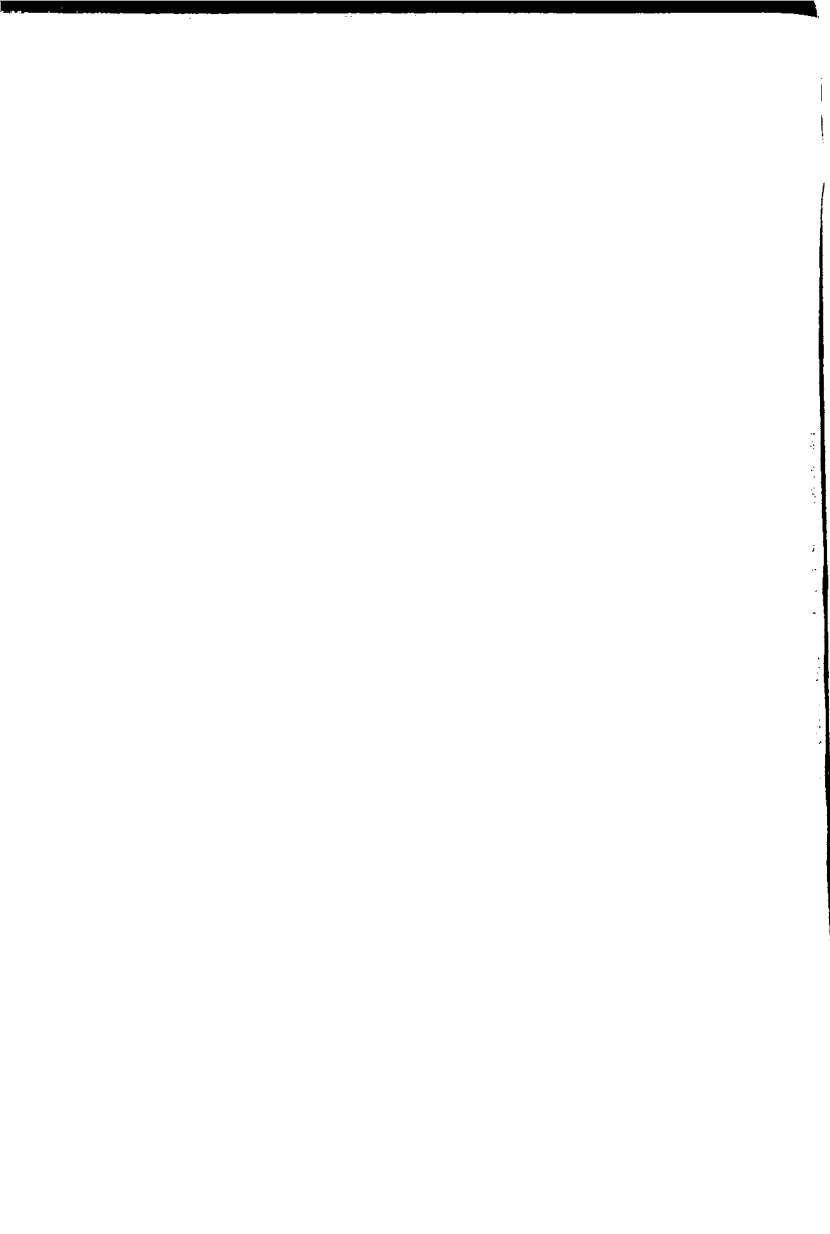
(1707—1754)

Primul roman al lui Fielding, *Joseph Andrews*, a fost gândit de autorul lui ca o parodie a multcititului roman sentimental al lui Richardson, *Pamela*. Așa cum virtuoasa slujnică Pamela rezistă încercărilor de seducție ale stăpînului, pentru a-i deveni apoi soție, Joseph Andrews, fratele Pamelei, luptă cu succes împotriva asalturilor pe care o stăpînă autoritară le întreprinde împotriva virtuții servitorului ei. Era un act de curaj să încerci a parodia romanul care storsese lacrimi cititorilor de ambele sexe de pe tot întinsul Europei. Dar risul lui Fielding nu putea să nu sancționeze interminabilele scrisori ale virtuoasei, sentimentalei și calculatei Pamela. E important de stabilit că la începutul drumului de romancier al lui Fielding se află o operă de polemică antisentimentală.

Fielding aparținea unei familii de nobili sărăciți. A studiat dreptul și și-a împărțit viața între două cariere: cea de magistrat și cea literară. A început prin a scrie teatru. O comedie satirică îndreptată împotriva ministrului Walpole duce la închiderea teatrului lui Fielding și instaurarea în Anglia a cenzurii asupra tuturor pieselor de teatru. Fire boemă, Fielding cunoaște alternanța din-

tre prosperitate și mizerie, prilejuită succesiv de câte-o moștenire neașteptată și de risipirea nescotită a ultimului ban. Romanul de debut, Joseph Andrews, din 1742, îl consacră ca romancier. Fielding începuse romanul cu gândul de a parodia romanele sentimentale ale lui Richardson. Pe drum însă, Fielding uită de scopul pe care și-l propusese și scrie un roman realist, conceput după modelul picaresec, cu personaje vii și cuceritoare. Printre ele trebuie amintită figura pastorului Adams. Adams e un amestec de bunătate, simplitate, erudiție, pedanterie, spontaneitate. Extravaganța nu lipsită de ridicol a acestui personaj e dintre acelea care nu depreciază. Căci Adams e privit cu umor, și nu cu ironie. Romanul următor, Istoria lui Jonathan Wild cel Mare (1743), se asociază cu experiența de judecător a lui Fielding. În această calitate, el cunoaște vagabonzi, pungăși, hoți de buzunare, prostituate, spărgători, asasini, lumea subterană a Londrei, universul declasașilor. Jonathan Wild a existat. Era șeful bandiților din Londra prin 1720 și și-a sfârșit viața la spânzura-toarea din Tyburn. Importanța și sensul satiric al romanului constă în faptul că Fielding asimilează neîntrerupt viața și ascensiunea brigandului său cu drumul oamenilor politici care fac carieră prin viciu și mîrșăvie. Cu romanul Tom Jones — Istoria unui copil găsit —, Fielding inițiază un nou tip de roman, drept care istoriile literare îl numesc pe romancier părintele romanului englez modern. Romanului de tip picaresc ce, ne cucerește prin în-lănțuirea aventurilor și al cărui interes rezidă în peripeție îi urmează, în cariera lui Fielding, romanul axat în jurul unuia sau mai multor personaje, roman al cărui interes constă în istoria caracterelor. Tom Jones oferă o sinteză a vieții en-

gleze din prima jumătate a secolului al XVIII-lea, privită cu ochii unui satiric și ai unui umorist. Personajul principal e un tânăr plin de vitalitate, generos și capabil de iubire, dar nu un puritan. Entuziast, sincer și curajos, însă plin de neastîmpăr, el comite greșelile vîrstei, și între ele, chiar pe aceea a infidelității, deși îl leagă o sinceră afecțiune de iubita lui, Sofia. Viața, o experiență bogată îl aduc însă pe Tom Jones la prețuirea adevăratelor valori, și în aceasta constă caracterul educativ al cărții. Romanul abundă în personaje comice, printre ele violentul și colericul squire Western, tatăl Sofiei, unele creionate caricatural, ca teologul Thwackum și filozoful Square, dascălii lui Tom Jones, altele evocate cu un umor plin de afecțiune, ca Tom Jones el însuși sau pitorescul învățător — bărbier Partridge.

JOSEPH ANDREWS

(Fragment)

Nici două zile nu umblase, fermecat de speranța de a o vedea în curînd pe iubita lui, Fanny, cînd pe o potecă îngustă îl întîmpinară doi găligani, poruncindu-i să se oprească și să se predea. El le dădu de bună voie toți banii pe care-i avea, adică ceva mai puțin decît două lire; și le spuse că nădăjduia că vor fi atît de mărinimoși încît să-i înapoieze cîtiva șilingi, pentru a acoperi cheltuielile drumului pînă acasă.

Unul dintre pungași îi răspunse cu o înjurătură.

— Da, îndată o să-ți dăm ceva, dar mai întii dezbracă-te și du-te naibii.

— Dezbracă-te, țipă celălalt, că altfel îți zbor creierii!

Joseph, amintindu-și că haina și pantalonii îi luase împrumut de la un prieten și că i-ar fi mai mare rușinea să trebuiască să se scuze că nu i le poate înapoia, răspunse că speră ca ei să nu mai stăruie asupra hainelor, care nu valorează prea mult, și să se gîndească în schimb la frigul nopții.

— Ți-e frig, așa-i, ticălosule? făcu unul dintre bandiți. Te încălzesc eu cu o chelfăneală!

Și înjurîndu-l, îndreptă pistolul spre tîmpla lui Joseph. De îndată, celălalt îi trase o lovitură cu cio-

magul, pe care Joseph, priceput cum era la jocul cu bastoanele, o prinse cu ciomagul lui și întoarse lovitură cu atîta succes împotriva adversarului, încît îl întinse lat la picioarele sale. Dar în același timp, celălalt bandit îl lovi din spate cu mînerul pistolului, lovitură care-l doborî la pămînt, fără simțire.

Între timp, hoțul care fusese trîntit la pămînt își venise în fire, și acum amîndoi se apucară să-l ciomăgească pe bietul Joseph, pînă ce se încredințară că se terminase cu sărmana lui făptură. Atunci îl dezbrăcară de tot, îl aruncară într-un șanț și plecară cu prada.

Nenorocitul, care zăcuse mult timp nemișcat, tot-mai începea să-și vină în fire, cînd o diligență trecu pe acolo. Poștalionul, auzind gemete, opri caii și spuse vizitiului că este sigur că în șanț zace un muribund, fiindcă-l auzise gemînd.

— Mergi înainte, omule, spuse vizitiul, sîntem al naibii de întîrziați și n-avem timp să vedem de morți.

O doamnă, care auzise vorbele poștalionului și de asemenea și gemetele, îi strigă vizitiului să se oprească și să vadă ce s-a întîmplat. Acesta îl pofti pe poștalion să coboare și să se uite în șanț. Poștalionul făcu întocmai și se întoarse spunînd că se află acolo un om, așezat în capul oaselor, gol cum l-a făcut maică-sa.

— O, Doamne Isuse Cristoase! făcu doamna. Un om gol! Dragă vizitiule, ia-o înainte și lasă-l acolo!

La aceste cuvinte, domnii ieșiră din diligență, iar Joseph îi rugă să aibă milă de el, căci fusese jefuit și bătut măr.

— Jefuit! strigă un domn în vîrstă. S-o luăm la sănătoasa cît mai iute, ca să nu fim jefuiți și noi!

Un tînăr, care studiasse dreptul, răspunse că ar fi fost mai bine dac-ar fi trecut fără să-l ia în seamă,

dar că acum se putea dovedi că ei au fost ultimii care s-au aflat în tovărășia lui ; și că dacă moare ar putea fi trași la răspundere pentru moartea lui. Prin urmare, el socotea mai cuminte să salveze viața bietului om, dacă se putea ; asta pentru binele lor ; cel puțin pentru ca juriul să nu descopere că ei au fugit, în caz că omul ar muri. Prin urmare, părerea lui era ca omul să fie pus în diligență și dus pînă la hanul următor. Doamna stăruia să nu intre în diligență, fiindcă dacă-l aduc înăuntru, ea va coborî. Vizitiul declară că nu poate admite să-l ia în diligență dacă nu se găsește cineva care să plătească un șiling pentru cele patru mile de drum. Ceea ce domnii refuzară. Dar avocatul, care se temea că poate intra în vreo încurcătură dacă nenorocitul e părăsit în starea în care se află, spuse că niciodată nu poți fi destul de prevăzător în astfel de împrejurări și că-și amintește de niște cazuri nemaipomenite, citite în cărți. Îl amenință pe vizitiu și spuse că dacă refuză să-l ia pe nenorocit, o face pe propria lui răspundere, căci dacă omul moare, el, vizitiul, va fi învinuit de crimă, și dacă trăiește și se adresează judecății, tot el, vizitiul, va fi printre acuzați.

Aceste cuvinte avură un efect vădit asupra vizitiului, care-l cunoaștea bine pe omul ce le rostise ; iar domnul în vîrstă, gîndindu-se că omul gol îi va da nenumărate prilejuri de a se arăta spiritual în fața doamnei, se oferi să contribuie, împreună cu ceilalți, la o halbă de bere, plătită în contul călătoriei ; pînă cînd, în parte îngrijorat de amenințările unuia, în parte ispitit de făgăduielile celui alt și poate și puțin mișcat la vederea nenorocitului care stătea plin de sînge și tremurînd de frig, vizitiul încuviință. Joseph se apropie acum de diligență, cînd — măcar că era atît de nenorocit —, văzînd-o pe doamna care

ținea evantaiul în fața ochilor, refuză cu hotărîre să intre înainte de a i se da un veșmînt, care să-l împiedice de a jigni cîtuși de puțin buna-cuviință.

Într-atît de modest era acest tînăr și atît era de puternică înrîurirea ce-o avusese asupra lui exemplul neprihănit al drăguței Pamela și predicile minunate ale pastorului Adams !

In românește de Vera Călin

TOM JONES

(Fragmente)

CAP. IV

Orologiul bătu cinci ceasuri, cînd Jones se trezi dintr-un somn de șapte ore. Somnul îl întremase și-i refăcuse atît de bine forțele și buna dispoziție, încît hotări să se dea numaidecît jos din pat și să se îmbrace. Desfăcu geamantanul și scoase rufărie curată și un costum nou ; deocamdată însă se îmbracă într-un fel de halat și coborî la bucătărie, să ceară ceva de mîncare spre a-și potoli neastîmpărul stomacului. Aci o găsi pe gazdă ; salutînd-o cu multă politețe, o rugă să-i spună ce are de mîncare.

— De mîncare ? repetă gazda. Iată într-adevăr o oră potrivită pentru așa ceva ! N-avem deocamdată nimic, și focul e aproape stins.

— Cu toate astea, va trebui să-mi pregătești ceva, orice s-ar găsi, fiindcă trebuie să știi că în viața mea n-am fost mai flămînd ca acum.

— Mi se pare c-a rămas niște friptură rece cu morcovi. Îți convine ?

— Perfect ! Ți-aș fi însă foarte îndatorat dacă ai vrea s-o pui la încălzit.

Gazda se învoi și-i spuse zîmbind că e foarte mulțumită să-l vadă refăcut, deoarece voia bună și firea deschisă a eroului nostru erau aproape irezistibile. De altfel, nu era nici ea o femeie rea la suflet, dar iubea atît de mult banul, încît ajunsese să urască tot ce i se părea c-ar avea vreo legătură cu sărăcia.

În timp ce se pregătea dejunul, Jones urcă în odaia lui, ca să se îmbrace. Peste cîteva clipe, se ivi și bărbierul, după care trimisese mai înainte. Bărbierul acesta, cunoscut sub numele de Micul Benjamin, era un mare mucalit, a cărui voioșie înăscută și al cărui spirit mehenghi îi pricinuiseră multe neplăceri mărunte, ca de pildă palme, picioare în spate, oase frînte și așa mai departe. Căci nu oricine era în stare să prețuiască o glumă, iar cei care erau se miniau adesea cînd gluma îi țintea chiar pe ei. Se vede treaba însă că la el acest cusur era fără leac ; cu toate că îndurase multe de pe urma lui, de îndată ce un gînd poznaș îi trecea prin minte se și grăbea să-l rostească fără să mai țină seama de timpul, de locul sau de persoana în fața căreia se afla.

Firea lui mai avea și multe alte ciudățenii, pe care nu le voi mai pomeni, întrucît cititorul va putea să le observe singur cînd va avea putința să cunoască îndeaproape personajul acesta mai mult decît neobișnuit.

Jones, grăbit, pentru o pricină lesne de bănuît, găsi că bărbierul pierdea cam prea mult timp cu săpunițul, astfel că-l rugă să se zorească.

— Domnule, răspunse acesta cu aerul cel mai grav, deoarece obrazul lui nu-și schimba niciodată expresia, *festina lente*¹ e un proverb pe care l-am auzit cu mult înainte de-a fi pus mîna pe brici.

¹ Grăbește-te încet. (Lat.)

— Oh, oh, prietene, zise Jones, bag de seamă că ești savant.

— Un biet savant prăpădit, domnule ; dar *non omnia possumus omnes*¹.

— Iarăși ! strigă Jones. Dumnezeu să mă ierte, dar, după cîte înțeleg, ești o adevărată grădină de versuri.

— Vă rog să mă iertați, domnule, *non tanto me dignor honore*². Și, începîndu-și operația, adăugă : De cînd mă ocup cu arta bărbieritului, n-am descoperit, domnule, decît două motive pentru care omul trebuie să se radă : primul, ca să dea puțință bărbii să crească, al doilea, ca să scape de ea. Presupun, domnule, că n-a trecut prea multă vreme de cînd v-ați ras din primul motiv. Dar, pe cîntea mea, ați avut mare succes ; fiindcă se poate spune pe drept cuvînt că barba dumneavoastră e *tendenti gravior*³.

— Iar eu, zise Jones, presupun că ești un mare mucalit, dar totodată și un om de duh.

— Vă înșelați cum nici nu vă puteți închipui, domnule ! răspunse Micul Benjamin. Am lăsat prea mult frîu liber înclinărilor mele pentru studiul filozofiei ; *hinc illae lachrymae*⁴ — iată nenorocirea mea, domnule.

— Mărturisesc, zise Jones, că ești mult mai învățat decît sînt de obicei tovarășii dumitale de breaslă, dar nu înțeleg întrucît asta a putut să fie pricina nenorocirii despre care îmi vorbești.

— Vai, domnule, asta e pricina pentru care tata m-a dezmoștenit. El era maestru de dans, și fiindcă eu am învățat să citesc cu mult înainte de a fi învățat

¹ Nu fiecăruia îi stă în puțință totul. (Lat.)

² Nu sînt vrednic de atîta cinste. (Lat.)

³ Greu se supune briciului. (Lat.)

⁴ De aici aceste lacrimi. (Lat.)

să dansez a început să mă dușmănească, și întreaga moștenire, pînă la cel din urmă gologan, a lăsat-o celorlalți copii. Să vă rad și perciunii? Ah, vă cer iertare! Mi se pare că aci e un *hiatus in manuscriptis*¹. Am auzit că plecați la război, dar bag de seamă că a fost o greșeală.

— De ce? întrebă Jones.

— De ce? repetă bărbierul. Pentru că sînteți un om prea înțelept ca să porniți la război cu capul spart. Ar fi ca și cum ai turna o găleată cu apă în mare.

— Pe cuvîntul meu, exclamă Jones, ești un mare mucalit și-mi plac glumele dumitale! Îmi vei face plăcere dacă după dejun vei veni să bem un pahar împreună. Aș vrea să te cunosc mai bine.

— Oh, scumpul meu domn, aș putea să vă fac o plăcere de douăzeci de ori mai mare, dacă doriți.

— Ce vrei să spui? întrebă Jones.

— Că voi bea bucuros în tovărășia dumneavoastră și-o sticlă, nu numai un pahar. Nimic nu mă încîntă mai mult ca bunătatea sufletească, și dacă dumneavoastră ați descoperit că sînt un om glumeț, ar însemna să n-am nici un fel de pricepere de a citi adevărul după figura oamenilor dacă n-aș vedea că sînteți omul cel mai bun la suflet din lume.

După ce se îmbracă, Jones coborî; nici trăsăturile frumosului Adonis însuși nu cred că erau mai armonioase decît ale lui. Totuși, ele nu produsese nici o impresie asupra gazdei, care n-avea nici trăsăturile, nici gustul fin al încîntătoarei Venus. Bine ar fi fost pentru Nancy, camerista, dacă l-ar fi privit pe Jones cu aceiași ochi ca și stăpîna; dar, după cinci minute, biata copilă se îndrăgosti ca o nebună, iar pasiunea avea s-o coste pînă la urmă multe suspine. Această Nancy era foarte frumoasă, însă pe cît de frumoasă pe-atît de sfioasă și rezervată; ea luase în rîs oma-

¹ Lacună în manuscris. (Lat.)

giile unui teighetar de la han și ale câtorva tineri fermieri din vecinătate, dar flacăra ochilor eroului nostru izbuti să topească gheața într-o singură clipă.

Cînd Jones intră în bucătărie, fața de masă nu era încă întinsă și nici nu era nevoie de așa ceva, deoarece gustarea lui se afla în *statu quo*¹ ca și focul care trebuia s-o dezmortească. Întîmplarea l-ar fi scos din răbdări pe orice filozof, dar ea nu păru să aibă vreo înfriurare asupra lui Jones, care se mulțumi să spună cu blîndețe că, intrucît era atît de greu să se încălzească friptura, o va mânca rece. Însă, fie din compătimire, fie de rușine, fie din altă cauză — n-aș putea spune —, gazda începu să certe slugile că nu-i aduseseră la îndeplinire poruncile, pe care nu le dăduse niciodată. Apoi îl însărcină pe băiatul de prăvălie să așeze masa în Odaia Soarelui și se ocupă serios de gustarea lui Jones, care fu pregătită în cîteva clipe.

Odaia Soarelui, în care Jones fu condus pe dată, își merita numele de *lucus a non lucendo*², căci acolo razele soarelui nu pătrunseseră aproape niciodată și era cea mai proastă încăpere din cuprinsul hanului. Jones era însă prea flămînd ca să se mai plîngă. Dar, după ce se îndestulă, îi porunci băiatului să-i aducă o sticlă de vin într-o odaie mai ca lumea și-și arătă nemulțumirea pentru faptul că fusese găzduit într-o astfel de vizuină.

Băiatul se supuse, și după cîtăva vreme se arătă și Micul Benjamin, care nu s-ar fi lăsat așteptat atîta timp dacă n-ar fi trebuit să asculte, în bucătărie, cu-

¹ Expresie latină : în aceeași stare.

² În traducere literară : *lucus* (pădure) provine de la lipsa de lumină (*a non lucendo*). Foarte cunoscut exemplu de etimologie absurdă „prin contrast“, dat de mulți filozofi romani.

vintele gazdei ; hangița îi strinsese cerc în jurul ei pe toți ai casei și-i pusese la curent cu întreaga poveste a lui Jones, alcătuită pe de o parte din cele câteva mărturisiri ale eroului nostru, iar pe de alta din născocirile ei, care de care mai minunate ; așa, de pildă, spunea că Jones era un copil găsit, crescut în casa domnului Allworthy, ca un fel de ucenic de slujitor boieresc, dar alungat acum pentru faptele lui rele și îndeosebi pentru că îndrăznise să-și ridice ochii asupra stăpînei, dacă nu cumva mai furase și ceva de prin casă.

— Altfel — adăugă ea — de unde ar fi putut lua el cei cîteva gologani pe care-i are ? Iată cine-i gentilomul vostru !

— A fost în serviciul domnului Allworthy ? exclamă bărbierul. Cum îl cheamă ?

— Mi s-a spus că-l cheamă Jones, răspunse gazda ; dar s-ar putea întîmpla ca numele lui adevărat să fie altul. Mi-a spus de asemenea că domnul Allworthy l-a crescut ca pe fiul său, deși sînt certați acum.

— Dacă numele său e Jones, înseamnă că ți-a spus adevărul, glăsui bărbierul ; am rude care locuiesc prin părțile acelea ; mulți oameni declară că ar fi chiar fiul domnului Allworthy.

— Atunci, pentru ce nu poartă numele părintelui său ? întrebă gazda.

— Asta n-aș putea s-o spun. Nu sînt puțini aceia care nu poartă numele tatălui lor.

— Pe cîntea mea ! exclamă gazda. Dacă aș ști că e fiul unui gentilom, puțin mi-ar păsa că e bastard sau nu și m-aș purta cu el cu totul în alt chip. Mulți bastarzi ajung pînă la urmă oameni mari ; și, după cum spunea bietul bărbatu-meu dintîi, pe un client de familie bună nu trebuie să-l superi niciodată.

În dimineța următoare, Jones simți o oarecare neliniște văzându-se părăsit de chirurg, căci se temea ca nu cumva să-l amenințe vreo primejdie din pricină că rana nu-i fusese pansată. De aceea, îl întreabă pe servitor dacă nu poate să-i găsească un alt chirurg prin apropiere. Băiatul răspunse că este unul care locuiește pe aproape, dar că în mai multe rânduri refuzase să-i îngrijească pe bolnavii care se adresaseră mai întâi altor confrăți de-ai săi.

— Domnule, adăugă el, dacă ați vrea să ascultați o vorbă și de la mine, nu există în toată țara om care să se priceapă mai bine la astfel de treburi ca bărbierul cu care ați petrecut aseară. Noi socotim că prin partea locului nu se află altul mai îndemînat decît el dacă-i vorba de vindecarea unei răni. Nu locuiește aci decît de vreo trei luni și a făcut adevărate minuni.

Băiatul primi poruncă să se ducă numaidecît să-l caute. Micul Benjamin, aflînd în ce calitate era solicitat, se strădui să se îmbrace cît mai îngrijit și se înfățișă cu un aer atît de deosebit de cel pe care îl avusesese cînd ținuse ligheanul sub braț, încît anevoie l-ai fi recunoscut.

— Așa, bărbierule, îi spuse Jones, care va să zică, n-ai numai o meserie. De ce nu mi-ai mărturisit nimic aseară?

— Chirurgia — răspunse Benjamin foarte grav — e o profesie, și nu o meserie. Nu v-am mărturisit aseară că profesez această artă, deoarece mi-am închipuit că vă aflați probabil sub îngrijirea unuia dintre confrății mei și nu-mi place să m-amestec în treburile altora. *Ars omnibus communis*¹. Acum însă,

¹ Artă e un bun al tuturor. (Lat.)

dacă binevoiți, voi cerceta rana și, după o examinare foarte amănunțită, îmi voi da părerea.

Jones nu prea avea mare încredere în noul doctor. Totuși, îi îngădui să scoată bandajul și să cerceteze rana. De cum sfârși, Benjamin începu să mormăie și să clatine tare din cap, ceea ce nu-l prea încântă pe Jones, care se adresează cam enervat bărbierului, cerîndu-i să lase prostiile și să spună ce crede despre rană.

— Să vă răspund în calitate de prieten, sau de chirurg ?

— Să-mi răspunzi ca un prieten și cit se poate de serios.

— În acest caz, domnule, glăsui Benjamin, vă declar pe sufletul meu că va trebui să fiu fără seamăn de îndemînatîc ca să vă pot vindeca rana după cîteva pansamente ; dacă însă îmi veți da voie să folosesc un leac de-al meu, garantez de succes.

Jones acceptă, și bărbierul îi lipi un fel de oblojeală peste rană.

— Și acum, domnule, zise Benjamin, n-am decît să fiu din nou ceea ce am fost aseară ; dar atunci cînd operezi, se cuvine să-ți iei un aer grav, căci altminteri nimeni nu s-ar mai lăsa îngrijit de tine. Nu vă puteți închipui cît de necesară e o înfățișare solemnă cînd exerciți o profesie gravă. Un bărbier își poate îngădui să vă facă să rîdeți ; dar un chirurg trebuie să vă facă mai curînd să plîngeți.

— Domnule bărbier, exclamă Jones, domnule chirurg, sau domnule bărbier-chirurg...

— Oh, scumpul meu domn, răspunse Benjamin întrerupîndu-l, *infandum, regina, jubes renovare dolorem*¹. Dumneavoastră îmi reamintiți că aceste două bresle, altădată strîns unite, au fost cu multă cru-

¹ Virgiliu, *Eneida* (II, 3), „Tatăl Aeneas, atunci, din scaun, de suș, le vorbește : «Dido, tu ceri o-nnoire nespulsului vaier al nostru»“. (Trad. G. Coșbuc.)

zime despărțite, spre paguba amîndurora, efect de neîndurat al oricărei despărțiri, după vechea zicătoare: *Vis unitu fortior*¹, a cărei învățătură ar fi ușor de pus în practică dacă s-ar găsi cineva vrednic în una din cele două profesii surori.

— Pe cîntea mea, orice titlu ți-ar face plăcere să folosești, dumneata rămîi unul dintre oamenii cei mai hazlii și originali din cîți mi-a fost dat să-ntîlesc pînă astăzi. Povestea vieții dumitale e de bună seamă plină de ciudățenii și trebuie să mărturisești că aș avea dreptul s-o ascult.

— Mărturisesc, glăsui Benjamin, și am să v-o povestesc cu cea mai mare plăcere atunci cînd veți avea răgazul să mă ascultați, căci vă rog să credeți că e o povestire care ne va răpi mult timp.

Jones îl încredință că niciodată n-ar fi putut avea mai mult răgaz decît acum.

— Ei bine, în cazul acesta, mă voi supune. Dar mai întîi să închidem ușa, ca nu cumva să ne-ntrepră cineva.

După ce luă această măsură, se întoarse lîngă Jones și îi declară cu un aer solem :

— Trebuie să încep prin a vă destăinui, domnule, că dumneavoastră ați fost cel mai mare dușman pe care l-am avut vreodată.

Neașteptata mărturisire îl făcu pe eroul nostru să tresară.

— Eu, dușmanul dumitale ? ! exclamă el cu uimire, dar și cu o privire oarecum încruntată.

— Stați, nu vă miniați, zise Benjamin, fiindcă vă asigur că nu sînt supărat de fel. Sînteți cu totul nevinovat și nu mi-ați vrut nici o clipă răul, căci pe vremea aceea erați în fașă. Dar cred că va fi de ajuns să-mi rostesc numele, ca să se dezlege întreaga enig-

¹ Forțele unite sînt mai puternice. (Lat.)

mă. Ați auzit vreodată vorbindu-se de un oarecare Partridge, care a avut cinstea să treacă drept părintele dumneavoastră și nenorocirea de-a se fi ruinat pentru că i s-a făcut această mare cinste ?

— De bună seamă c-am auzit și am crezut totdeauna că sînt fiul lui.

— Ei bine, domnule, eu sînt acel Partridge ; dar vă scutesc de orice respect filial, fiindcă vă asigur cu toată tăria că nu sînteți fiul meu.

— Cum, strigă Jones, e cu putință ca o falsă bănuială să fi atras asupra dumatăle toate nenorocirile pe care le cunosc foarte bine ?

— E foarte cu putință, de vreme ce lucrurile s-au întîmplat chiar așa. Dar cu toate că stă în firea omului să urască chiar și cauza nevinovată a suferințelor sale, vă încredințez că eu sînt un om din cu totul altă plămădă. După cum v-am mai spus, dragostea mea pentru dumneavoastră dăinuiește de cînd am aflat cît de generos v-ați purtat cu bietul George. Întîlnirea noastră de necrezut m-a convins că sînteți sortit să mă despăgubiți de tot ce-am suferit din pricina pomenită. De altfel, în ajunul zilei cînd v-am întîlnit am visat că m-am împiedicat de un scaun și nu m-am lovit, ceea ce mi-a arătat fără putință de tăgadă că mă așteaptă o întîmplare fericită. Noaptea trecută din nou am visat, și de data asta se făcea că străbăteam un drum împreună, iar eu călăream la spatele dumneavoastră pe-o iapă albă ca laptele, vis minunat, care vestește mult noroc și de îndemnul căruia sînt hotărît să ascult, întovărășindu-vă la drum, afară numai dacă nu veți avea cruzimea să mă alungați.

— Domnule Partridge, aș dori din toată inima să-mi stea în putință să te despăgubesc pentru tot ce-ai avut de suferit din pricina mea, deși în clipa de față nu prea văd cum. Te încredințez totuși că nu-ți

voi refuza nimic din ceea ce îmi va fi posibil să-ți înlesnesc.

— Fără nici o îndoială că vă stă în putință, căci nu vă cer decît îngăduința de-a vă urma în expediția pe care ați pus-o la cale. Simt o dorință atît de puternică de-a vă însoți, încît dacă m-ați refuza ar însemna să ucideți cu un singur gest și un bărbier, și un chirurg.

Jones îi răspunse zîmbind că ar fi nespus de mihnit să pricinuiască o asemenea pierdere. Totuși, căută să folosească diferite argumente cu gîndul de a-l face pe Micul Benjamin (pe care-l vom numi de acum înainte Partridge) să-și mute gîndul. Dar fu în zadar. Partridge nu putea să uite visul lui cu iapa albă ca laptele.

— La urma urmei, glăsui el, eu însumi iubesc cu ardoare cauza pe care ați îmbrățișat-o și, fie că m-ați îngădui sau nu, în tovarășia dumneavoastră, eu tot voi pleca.

Jones, care era la fel de încîntat de Partridge ca și acesta de el, avea în vedere, atunci cînd se străduia a-l convinge să nu-l întovărășească, mai puțin propria-i dorință decît interesul bărbierului; dar, văzîndu-l atît de hotărît, se declară în sfîrșit de acord. După care căzu un timp pe gînduri, și-apoi zise:

— Dumneata crezi poate, domnule Partridge, că sînt în stare să te întrețin și pe dumneata, dar să știi că nu sînt.

Rostind aceste cuvinte, scoase punga și lăsă să i se rostogolească-n palmă nouă guinee, mărturisind că ele sînt întreaga lui avere. Partridge răspunse că nu-l interesează bunăvoința lui decît în viitor, întrucît este încredințat pe deplin că Jones își va vedea împlinite foarte curînd toate dorințele.

— Deocamdată, domnule, adăugă el, constat că eu sînt ceva mai bogat decît dumneavoastră, dar tot ce

am vă stă la dispoziție. Stăruiesc să primiți în întregime acest mic avut și nu cer să vă urmez decât ca slugă. *Nis desperandum est Teucro duce et auspice Teucro*¹.

Dar Jones nu vru cu nici un chip să primească generoasa ofertă.

Plecarea urma să aibă loc a doua zi dimineață, când se ivi o mare greutate din pricina bagajelor, cufărul lui Jones fiind atît de încărcat, încît ar fi fost nevoie de un cal ca să-l ducă în spinare.

— Dacă-mi poate fi îngăduit să-mi spun părerea, glăsui Partridge, cred c-ar fi mai bine să lăsați cufărul aci, cu tot ce se află în el, afară doar de cîteva cămăși, pe care le voi duce eu însumi; celelalte lucruri ar fi bine să-și găsească adăpost la mine acasă.

Propunerea lui fu acceptată numaidecît, și bărbierul se retrase ca să facă pregătirile de călătorie.

.

CAP. IX

Umbrele se întindeau coborînd dinspre munți; lumea întraripatelor se retrăsese la odihnă. Cei mai sus-puși dintre muritori se așezau la masa lor îmbelșugată, pe cînd lumea săracă se mulțumea cu ce da Dumnezeu. Într-un cuvînt, băteau orele cinci în clipa cînd Jones își lua rămas bun de la orașul Gloucester. Era cam pe la mijlocul iernii, și la acel ceas degetele murdare ale nopții ar fi tras perdeaua ei cernită peste întreaga fire dacă luna nu ar fi împiedicat-o, smul-

¹ Atîta vreme cît sîntem sub conducerea lui Teucer, nu trebuie să pierdem nădejdea (Horatiu, *Ode*, 7, 27). (Lat.)

Teucer — erou mitologic grec, al cărui noroc a devenit proverbial.

gîndu-se din culcuşul unde dormise toată ziua şi începîndu-şi veghea nocturnă prin a-şi arăta obrazul la fel de roşu şi rotund ca cel al veselilor muritori, care, ca şi ea, fac din noapte zi. După cîteva clipe de mers, Jones îşi plăti tributul de admiraţie faţă de această planetă şi întorcîndu-se spre tovarăşul său îl întrebă dacă mai văzuse vreodată o seară atît de fermecătoare. Apoi, constatînd că răspunsul se lăsa aşteptat, începu să istorisească fel de fel de lucruri cu privire la frumuseţea lumii şi cită cîteva pasaje din Milton, care fără nici o îndoială că i-a întrecut pe ceilalţi poeţi în descrierea astrilor cereşti. Îi povesti apoi lui Partridge istoria aceea pe care o citise în *Spectator*, despre doi îndrăgostiţi care hotărîseră să se delecteze, cînd vor fi departe unul de altul, privind fiecare luna la o anumită oră, spre a se putea bucura la gîndul că amîndoi în acelaşi timp au privirile aţintite asupra aceluiaşi obiect.

— Aceşti îndrăgostiţi — adăugă el — aveau pe-
semne un suflet în stare să simtă în întreaga ei cu-
răţenie cea mai sublimă dintre pasiunile omeneşti.

— Se prea poate, zise Partridge, dar îi pizmuiesc
mult mai mult dacă sînt cumva înzestraţi cu darul
de a nu simţi frigul. Eu, drept să spun, am îngheţat
tun şi mă tem să nu-mi las cumva pielea pe drum
înainte de-a ajunge la vreun adăpost. Într-adevăr,
ne-am putea aştepta la cine ştie ce pedeapsă dum-
nezeiască pentru nebunia ce am săvîrşit părăsind în
toiul nopţii unul dintre cele mai bune hanuri în care
am călcat vreodată. N-am întîlnit în viaţa mea mai
multe bunătăţi ca acolo, şi cel mai mare senior din
ţara asta nu s-ar putea simţi în castelul lui mai
bine ca în hanul acela. Şi să părăseşti o astfel de
casă ca să porneşti Dumnezeu ştie unde, *per devia-
rura viarum* ¹ ! În ce mă priveşte, n-am nimic de zis;

¹ Luînd-o razna. (Lat.)

dar s-ar putea ca anumiți oameni să nu fie chiar într-atît de milostivi încît să rămînă la părerea că sîntem în toate mințile.

— Dă-o-ncolo, domnule Partridge, fii mai inimos! Închipuie-ți că ești încheștat în luptă cu vrăjmașul. Cum se poate să te înfricoșezi de puțin frig? Iacă, acum eu aș fi tare bucuros să avem o călăuză să ne sfătuiască pe care din astea două drumuri e bine s-apucăm.

— Îmi poate fi îngăduit să-mi rostesc părerea? *Interdum stultus opportuna loquitur.*¹

— Bineînțeles. Ei, pe care zici s-apucăm?

— Pe cîntea mea că nici pe unul, nici pe celălalt. Singurul drum pe care putem fi siguri e cel pe care am venit. Dacă iușim pasul, într-o oră sîntem îndărăt la Gloucester; pe cîtă vreme, dacă mergem înainte, Dumnezeu știe de vom putea găsi un locșor pentru adăpost. Văd la mai mult de cincizeci de mile înaintea noastră și nu zăresc nici urmă de casă.

— Perspectiva ce ți se prezintă e neasemuit de frumoasă, și razele scînteietoare ale lunii îi adaugă un farmec deosebit, glăsui atunci Jones. Întîmple-se orice, voi porni pe drumul din stînga, căci pare că duce de-a dreptul la poalele dealurilor despre care ni s-a spus că se găsesc în apropiere de Worcester. Dacă ești dispus să mă părăsești, poți să faci cale-ntoarsă; eu sînt hotărît să merg înainte.

— Nu-i prea frumos din partea dumneavoastră să mă socotiți în stare de-o asemenea intenție. Cînd mi-am spus părerea m-am gîndit atît la dumneavoastră, cît și la mine. Dar dacă sînteți hotărît să mergem mai departe, și eu sînt hotărît să vă urmez. *I prae, sequar te.*²

¹ Și prostul o mai nimerește citeodată. (Lat.)

² Mergi înainte, că te urmez. (Lat.)

Străbătură cîteva mile fără să-și mai vorbească. Jones ofta din cînd în cînd, iar Partridge gemea la fel de armonios, deși din cu totul alte motive. În cele din urmă, Jones se opri deodată și exclamă :

— Cine știe, Partridge, dacă cea mai dragălașă dintre toate făpturile nu-și ațintește în această clipă ochii asupra lunii pe care o contemp lu și eu !

— Se prea poate, domnule ; dar dacă ochii mei ar fi ațintiți asupra unui mușchi la grătar, aș da dracului și lună, și multe altele.

— Ce răspuns de barbar ! exclamă Jones. Spune-mi, Partridge, n-ai cunoscut niciodată dragostea, sau vremea a șters din inima dumitale orice urmă ?

— Oh, domnule, ce bine ar fi fost pentru mine dacă n-aș fi cunoscut-o niciodată ! „*Infandum, regina, jubes renovare dolorem !*“ Da, de bună seamă, am gustat toată voluptatea, toată frumusețea și toată amărăciunea acestei pasiuni.

— Iubita a fost oare crudă cu dumneata ?

— Foarte crudă, într-adevăr, domnule. Fiindcă m-a luat de bărbat, și pe urmă a devenit cea mai cumplită nevastă din lume. Dar, slavă Domnului, am scăpat de ea. Dacă aș ști cumva sigur că s-a dus în lună, care, după cum am citit într-o carte, e locul unde sălășluiesc duhurile morților, n-aș mai privi nicicînd astrul acesta, de teamă să n-o zăresc. Aș vrea însă, pentru dumneata, domnule, ca luna să fie o oglindă, în care să poți vedea imaginea domnișoarei Sofia Western.

— Ce gînd minunat, dragul meu Partridge ! Sînt sigur că un astfel de gînd nu se poate ivi decît în mintea unui îndrăgostit. Oh, Partridge, dac-aș putea nădăjdui s-o mai văd vreodată ! Dar, vai, toate aceste vîsuri de aur s-au risipit pentru totdeauna și singura scăpare din ghearele nenorocirii ce mă ame-

nință e s-o uit pe femeia care odinioară m-a făcut fericit.

— Cum, e chiar adevărat c-ai pierdut orice nădejde de-a o mai revedea pe domnișoara Western? întrebă Partridge. Ehei, dacă mi-ai ascultat povața, aș fi în stare să-mi pun gîtul c-ai revedea-o, ba chiar c-ai și strînge-o în brațe.

— Ah, nu trezi în inima mea astfel de gînduri! M-am chinuit destul și pînă acum ca să-mi pot înfrîna orice dorință de soiul ăsta.

— Să știi că ești un îndrăgostit cum nu cred să mai fi fost mulți pe lume, dacă nu dorești să-ți strîngi în brațe iubita.

— Bine-bine, răspunse Jones, să lăsăm asta. Spune-mi mai curînd, care-i povața aceea?

— Ca să mă folosesc de-un limbaj milităresc, cum se și cade, de vreme ce sîntem ostași: stînga-mprejur. Să ne întoarcem pe unde-am venit; mai putem încă ajunge la Gloucester astă-seară, deși cam tîrziu; pe cită vreme dacă o ținem tot înainte, după cîte bag eu de seamă, o să mergem pînă ni s-o urî și tot nu vom da de un adăpost.

— Ți-am spus că-s hotărit să-mi urmez drumul; te povățuiesc însă să te întorci la Gloucester. Îți mulțumesc mult că m-ai întovărășit pîn-aici și te rog stăruitor să primești această guinee ca pe-o slabă dovadă a recunoștinței mele. Ar fi o cruzime din parte-mi să te silesc să-mi ții tovărășie mai departe, deoarece, ca să-ți vorbesc limpede, singura mea țintă, singura mea dorință, e să-mi aflu o moarte glorioasă slujindu-mi țara și apărîndu-mi credința.

— Cît despre banii dumitale, domnule, zise Partridge, n-ai decît să ți-i păstrezi pe fundul pungii. Nu primesc nimic de la dumneata acum, fiindcă bănuiesc că deocamdată eu sînt cel mai bogat dintre

noi amîndoi. Dacă hotărîrea dumitale e de-a merge înainte, a mea e aceea de-a te urma. Mai mult chiar : prezența mea în preajma dumitale mi se pare cu atît mai de trebuință, cu cît ai intenții atît de deznădăjduite ; ale mele, te încredințez, sînt mult mai înțelepte ; dacă dumneata ești hotărît să faci tot ce-ți stă în putință ca să mori în război, eu sînt și mai hotărît să nu m-aleg nici cu cea mai mică zgîrie-tură. Am însă mîngîierea de-a crede că primejdia nu va fi prea mare, fiindcă un preot papistaș mi-a spus mai acum cîteva zile că lucrurile se vor încheia foarte curînd cu bine și, după părerea lui, fără să se dea vreo bătălie.

— Eu am auzit — replică Jones — că nu trebuie să-l crezi niciodată pe un preot papistaș cînd vorbește în favoarea credinței lui.

— De bună seamă ; acesta însă, departe de-a vorbi în favoarea credinței lui, m-a asigurat că bie-ții catolici nu se așteaptă la cîne știe ce cîștig, deoarece prințul Carol e mai protestant decît toți protestanții din Anglia și că el și întregul partid catolic s-au făcut iacobiți numai pentru a-și păstra drepturile.

— Cred în protestantismul prințului Carol tot atît cît și în drepturile lui și nu mă-ndoiesc nici o clipă de izbînda noastră, care însă nu poate fi cîștigată decît prin huptă. Așa că văd lucrurile într-o lumină mai puțin roză decît preotul dumitale papistaș.

— Nu mai încape nici o îndoială, domnule, că toate profețiile pe care le-am citit vestesc că va curge mult sînge în încăierarea asta ; și morarul cel cu trei degete, care se află acum în viață, va ține friiele cailor celor trei regi, stînd el pînă la ge-

nunchi în sînge. Dumnezeu să se milostivească de noi și să ne aducă timpuri mai bune!

— Cu cîte prostii ți-ai împuiat capul! Asta trebuie să fie tot vreo ispravă de-a preotului papistaș. Monștrii și ciudățeniile sînt cel mai bun argument al doctrinelor monstruoase și absurde. Cauza regelui George e cauza libertății și a credinței adevărate; cu alte cuvinte, e cauza bunului-simț și îți garantez că ea va triumfa, chiar dacă Briarius¹ însuși ar învia din morți cu cele o sută de miini ale sale și s-ar preface în morar.

Partridge nu răspunse nimic. Cuvintele lui Jones îl aruncaseră în cea mai cumplită încurcătură; căci, pentru a-i dezvălui cititorului un secret pe care n-am avut încă ocazia prietnică să-l dăm pe față, Partridge era în realitate iacobit și crezuse că Jones împărtășea aceleași idei, fiind de fapt hotărît să se alătore rebelilor. Păreră nu era lipsită de orice temei; căci femeia înaltă și cu solduri prelungi descrisă în *Hudibras*² — monstrul înarmat cu atîția ochi, cu atîtea limbi, cu atîtea urechi și cu atîtea guri, de care vorbește Virgiliu³ — povestise cearta dintre Jones și ofițer cu obișnuitul ei respect pentru adevăr; schimbase numele Sofiei în acela de Pretendent și răspîndise zvonul că un toast ridicat de Jones în sănătatea prințului Carol fusese cauza încăierării. Partridge auzise toate astea și credea în ele cu toată convingerea. Nu e deci de mirare că se înșelase în părerile lui asupra lui Jones și că se dă-

¹ În mitologia greacă, Briarius era un uriaș, fiu al cerului și pămîntului, care avea 50 de capete și 100 de miini.

² Poem eroicomic de Samuel Butler (1612—1680). *Hudibras* este un judecător prezbiterian care aplică în mod strict legile promulgate de parlament pentru abolirea sporturilor și distracțiilor poporului.

³ Zvonul (*Eneida*, IV, 173—192).

duse de gol aproape pe de-a-ntregul mai-nainte de-a fi băgat de seamă că a săvîrșit o greșeală. Dar în această privință cititorul va fi și mai puțin surprins dacă va binevoi să-și amintească fraza cam în doi peri prin care Jones îi comunicase lui Partridge hotărîrea sa de a purta armele; de altfel, chiar dacă cuvintele lui ar fi fost mai puțin nelămurite, Partridge le-ar fi dat același înțeles, încredințat cum era că neamul întreg susținea în adîncul inimii cauza Pretendentului. Călătoria lui Jones în tovărășia ostașilor nu-i putea schimba în nici un fel gîndurile, fiindcă despre adevăratele sentimente ale armatei avea aceeași părere ca despre ale restului populației.

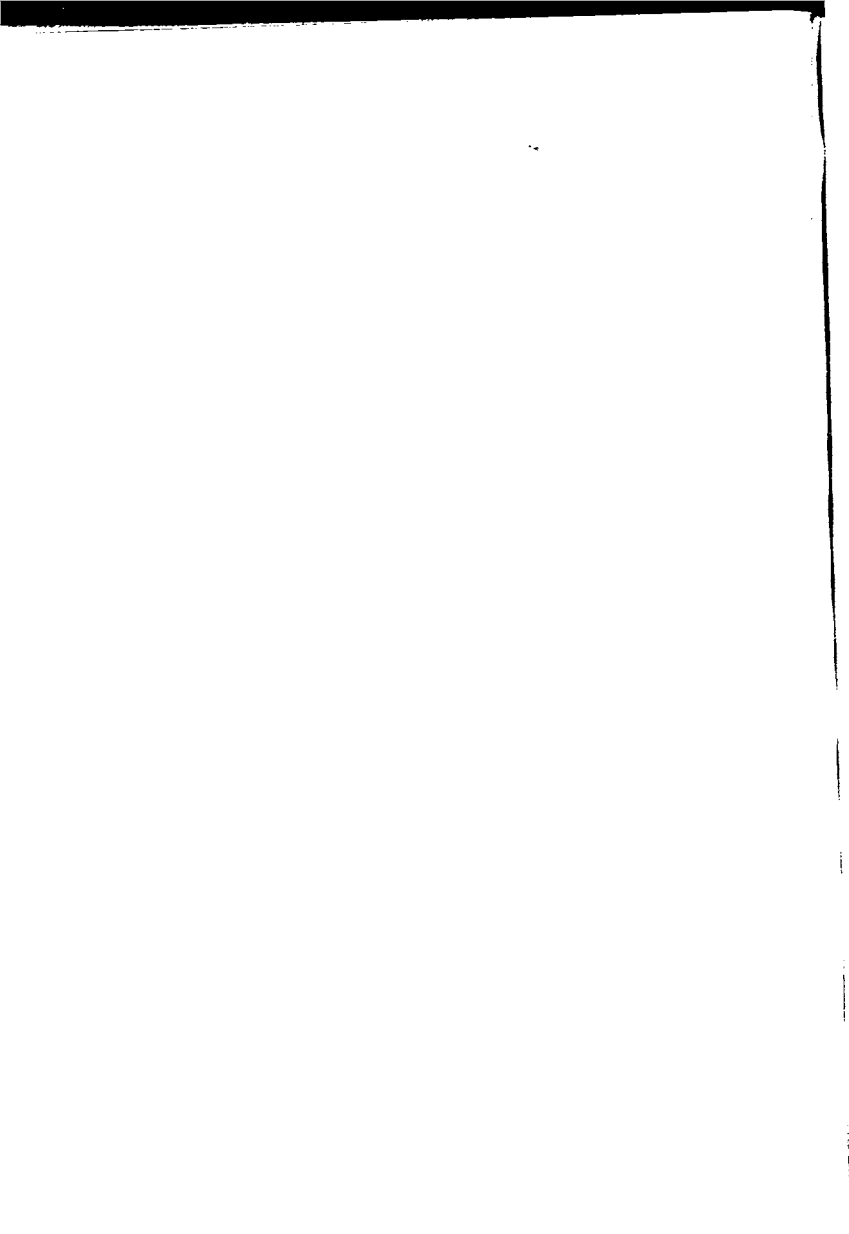
Dar oricît de legat ar fi fost Partridge de Jacob sau de Carol, se simțea și mai apropiat de Micul Benjamin; astfel, de îndată ce izbuti să cunoască principiile politice ale tovarășului său, socoti de trebuință să renunțe la ale sale, sau cel puțin să le-ascundă față de un om pe care-l socotea unealta izbînzilor lui viitoare. Nu credea cu nici un chip că legăturile se stricaseră cu desăvîrșire între Jones și domnul Allworthy, căci în corespondența pe care o întreținea cu cîteva persoane din cuprinsul ținutului i se vorbise într-un chip exagerat despre marea iubire a domnului Allworthy pentru tînărul acesta, din care gîndea să facă — se spunea — unicu-i moștenitor; fapt care-l întărea și mai mult în credința că-ntr-adevăr Jones era fiul lui Allworthy.

Își închipuia, deci, că, oricare ar fi fost pricina neînțelegerii, totul avea să se liniștească îndată după înapoierea lui Jones, eveniment de pe urma căruia își făgăduia mari foloase din partea acestui tînăr dacă s-ar folosi de prilej pentru a-i cîștiga simpatia și dacă, prin cine știe ce mijloc, ar fi devenit inițiatorul reîntoarcerii plănuite, neîndoiindu-se cîtuși

de puțin, după cum am văzut, că pe aceeași cale va câștiga și bunăvoința domnului Allworthy.

Am arătat mai de mult că Partridge era un om bun la suflet și își mărturisise solemn dragostea pentru Jones și pentru felul lui de a fi. S-ar fi putut întâmpla însă ca îndoita nădejde ce-l însuflețea, și despre care am vorbit, să fi avut un oarecare amestec în hotărîrea lui de a-l întovărăși pe tînăr în această expediție sau în orice caz de a nu-l părăsi nici chiar după ce descoperise că, deși călătoreau împreună în cea mai intimă familiaritate, aveau convingeri potrivnice. Mă îndeamnă să cred acest lucru faptul că, deși iubirea, prietenia, stima și toate celelalte sentimente asemănătoare pot avea o mare înrîurire asupra spiritului omenesc, interesul e totuși un element pe care oamenii înțelepți îl uită foarte rareori atunci cînd vor să se slujească de alții întru atingerea scopurilor lor. Interesul este într-adevăr un leac minunat și sigur, asemănător pilulelor lui Ward, care ajung de-a dreptul și fără cea mai mică rătăcire în acea parte a corpului unde dorim să intervină și, fie asupra limbii, fie asupra minii, fie asupra oricărui alt mădular, e cu neputință să nu producă efectul urmărit.

In românește de *Al. Iacobescu*
Traducere revizuită de *Ion Pas*

LAURENCE STERNE

(1713—1768)

Sentimentalism și ironie par două noțiuni ce se exclud reciproc. Opera lui Laurence Sterne dovedește compatibilitatea lor. Scrisul lui Sterne se opune deopotrivă raționalismului iluminist cît și interminabilelor romane sentimentale, dulcegi și paritane ale unui Richardson.

Născut pe pământul Irlandei, care a dăruit literaturii engleze atîția scriitori neconformiști, Sterne este fiul unui ofițer sărac și cunoaște din copilărie peregrinările dintr-o garnizoană într-alta. Destinat bisericii, acceptă cariera clericală nu din înclinație, ci atras de perspectiva unei vieți tăluite. După ce participă, scurta vreme, la luptele între partidele Whig și Tory, se retrage sceptic din tumultul vieții politice. Umorul lui avea să considere de aci înainte cu o indulgență nepăsătoare aspectele neplăcute legate de succesiunea la putere a celor două partide. Își începe tîrziu cariera literară, după ce gustase cu deliciu cîteva din capodoperele literaturii universale și se impregnase de atmosfera lor: Don Quijote a lui Cervantes, eseurile lui Montaigne, epopeea comică a lui Rabelais ș.a.

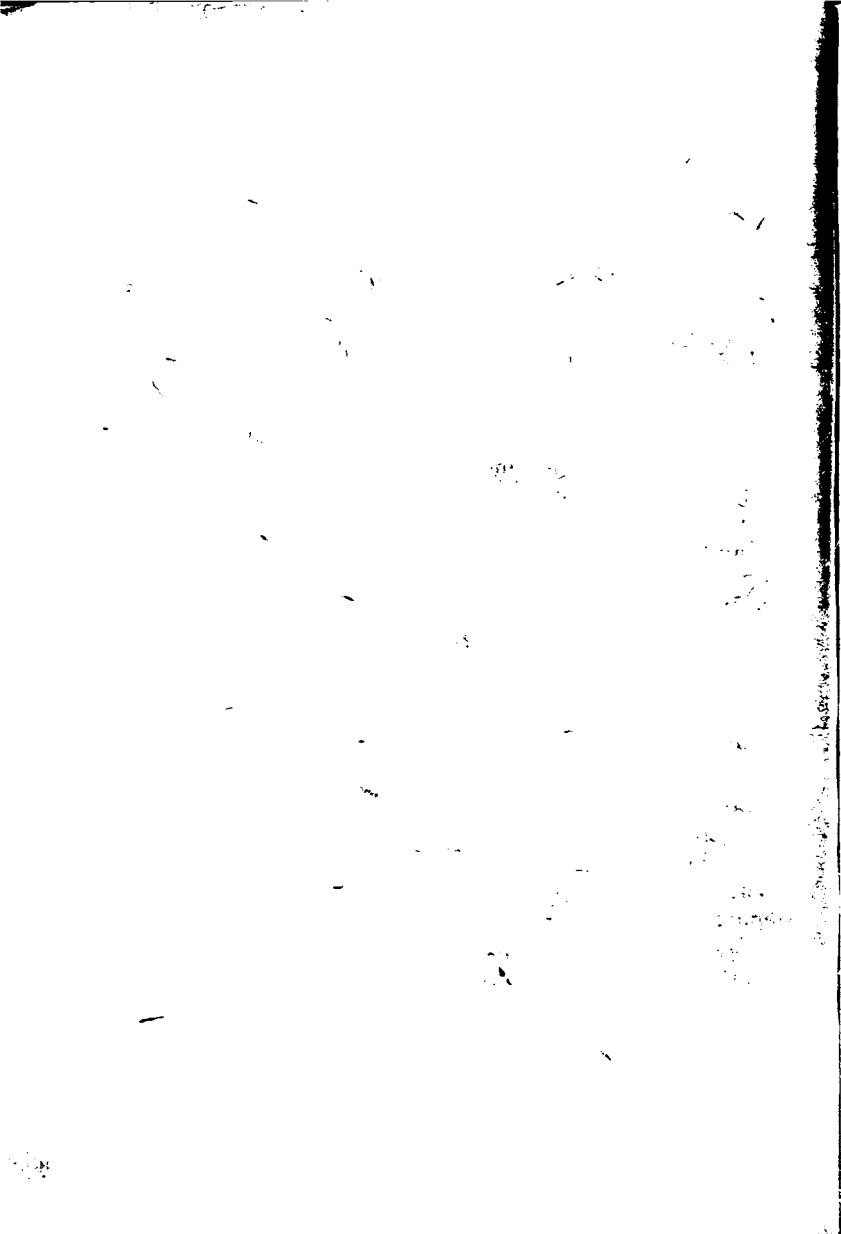
Aparține literaturii prin două opere de o deose-

bită originalitate : Tristram Shandy și O călătorie sentimentală prin Franța și Italia.

Viața și opiniile lui Tristram Shandy primește numele de roman, pentru că romanul — cea mai receptivă și mai deschisă specie literară — a fost totodată singurul care a îngăduit desfășurarea nestingherită a fanteziei lui Sterne. În realitate, istoria — rămasă pînă la urmă nescrisă — a lui Tristram Shandy i-a folosit umoristului drept pretext pentru desfășurarea nestingherită a subiectivității sale. E o carte ciudată, unică în felul ei, în care epicul se pulverizează, iar autorul își îngăduie cele mai neașteptate invenții stilistice : fraze neterminate, nenumărate digresiuni, pagini albe, pagini negre, toate menite să comunice gîndirea capricioasă, fantezia paradoxală a autorului. E un soi de frondă față de gîndirea didactică a contemporanilor, o încercare de a zgudui ideea unui tot armonios, sub înfățișarea căruia concepeau raționaliștii veacului omul și universul. E o parodie a romanelor solide, bine construite, descriind sistematic viața și aventurile unui erou, din momentul nașterii pînă în clipa cînd tîndrul se căpătuiește. Deși romanul se numește Viața și opiniile lui Tristram Shandy, în cartea a V-a eroul încă nu s-a născut, iar la sfîrșitul cărții nu depășește vîrsta de cinci ani. Omul e privit de Sterne cu umor indulgent, cu sensibilitate, deși această sensibilitate este aceea a unui sceptic. Călătoria sentimentală nu e nici ea lipsită de o intenție umoristică. Ea parodiază nenumăratele relatări de călătorie ale veacului, impregnate de didacticism. Călătorul sentimental, a cărui figură o creionează Sterne, nu pornește niciodată cu intenția de a se instrui. Drumul lui nu trece, de fapt, prin orașe și sate, ci doar prin mintea sa. Că-

lătoria devine astfel o simplă succesiune de stări sufletești.

Înțelegem în mare parte scepticismul și umorul indulgent și fantezist ale lui Sterne dacă ne gândim la optimismul burgheziei engleze, stăpână, în secolul al XVIII-lea, pe destinele Angliei. Opera lui Sterne vizează în primul rând certitudinile acestei categorii foarte mulțumite de sine.

TRISTRAM SHANDY

(Fragment)

CARTEA I

CAP. 21

— Mă întreb ce-o fi gălăgia și tropăiala care se aude sus, spuse taică-meu, adresându-se, după o oră și jumătate de tăcere, unchiului Toby, care — trebuie să știți — ședea de cealaltă parte a focului, pufăind fără încetare din luleaua de care se servea în societate, în timp ce-și contempla tăcut perechea cea nouă de pantaloni de pluș, cu care se îmbrăcase. Ce-or fi făcînd, frate? spuse taică-meu. Aproape că nu ne putem auzi vorbind.

— Cred, răspunse unchiul Toby, scoțîndu-și luleaua din gură și mîngîindu-i de vreo două-trei ori capul, cu unghia degetului mare de la mîna stîngă, înainte de a începe fraza, cred...

Dar ca să înțelegeți cum se cuvine sentimentele unchiului Toby în această privință trebuie mai întîi să pătrundeți puțin în firea lui, ale cărei trăsături vreau să vi le zugrăvesc; după care voi merge mai departe cu dialogul dintre el și taică-meu.

Rogu-vă, cum îl chema pe cel care a spus (scriu cu atîta grabă, încît n-am timp să-mi amintesc sau să cercetez), cel care a spus mai întîi că „e ceva nestatornic în aerul și clima noastră”? Oricine o fi fost, a spus un lucru adevărat și drept. Dar concluzia care s-a tras de aci, anume că „din pricina asta

ne-am ales cu atâtea firi sucite și ciudate“, nu vine de la el ; a descoperit-o altul, cu cel puțin un veac mai târziu. Pe urmă, că acest depozit îmbelșugat de ființe originale ar fi cauza firească pentru care comediile noastre sînt cu mult mai bune decît cele franțuzești sau decît oricare alte comedii care au fost sau ar putea fi scrise pe continent — descoperirea asta n-a fost desăvîrșită pînă pe la mijlocul domniei regelui William¹, cînd marele Dryden², scriind una din lungile lui prefete (dacă nu mă înșel), a desăvîrșit-o. Într-adevăr, spre sfîrșitul domniei reginei Ana³, marele Addison a început să încurajeze această idee și a lămurit pe deplin lumea asupra ei în două numere din al său *Spectator*, dar descoperirea n-a făcut-o el. Pe urmă, în al patrulea și ultimul rînd, faptul că ciudățenia climei noastre, ducînd la o atare ciudățenie a firii noastre, ne despăgubește totuși într-un fel, fiindcă ne îngăduie să ne înveselim cu ceva chiar atunci cînd vremea nu ne îngăduie să ieșim din casă — asta e descoperirea mea ; și mi-a trăsnet prin cap chiar în această zi ploioasă de 26 martie 1759, și anume între orele nouă și zece dimineața.

Și așa, dragi colaboratori și tovarăși întru această bogată recoltă a învățăturii, care se coace în fața ochilor noștri, așa, încetul cu încetul, prin cîștiguri întîmplătoare, cunoștințele noastre fizice, metafizice, fiziologice, polemice, nautice, matematice, enigmatice, tehnice, biografice, romantice, chimice și obstetrice, cu cincizeci de alte ramuri ale lor (cele mai multe sfîrșind, ca și acestea, în-ice), au crescut cu

¹ William al III-lea (1650—1702), prinț de Orania, rege al Angliei între 1689—1702.

² John Dryden (1631—1700), poet și dramaturg englez.

³ Fiica lui Iacob al II-lea (1665—1714), regină a Angliei între 1702—1714.

încetișorul înspre acel ὄρα¹ de desăvîrșire, de care, dacă judecăm după progresele ultimilor șapte ani, nu putem fi departe.

Cînd vom ajunge acolo, nădăjduim că se va sfîrși cu orice fel de scriere; lipsa oricărui fel de scriere va pune capăt oricărui fel de lectură și, cu timpul, se va sfîrși cu orice fel de cunoștință, și atunci va trebui s-o luăm de la capăt; sau, cu alte cuvinte, ne vom afla chiar în locul de unde am pornit.

— Fericite! De trei ori fericite timpuri! Aș fi dorit ca era în care am fost zămislit, ca și felul zămislirii mele să fi fost altele sau poate să fi fost amînată zămislirea mea — o dată cu toate plăcerile de care ar fi putut să se bucure tata și mama — peste vreo douăzeci și cinci de ani, cînd un om va putea să aibă în lumea literară un dram de noroc.

Dar îl uit pe unchiul meu Toby, pe care l-am lăsat în tot timpul ăsta să-și scuture luleaua de scrum.

El aparține soiului acela deosebit care face cinste atmosferei noastre; și nu m-aș fi dat în lături să-l pun în rîndul exemplarelor celor mai alese dacă n-aș fi deslușit la el prea multe trăsături ale familiei, ceea ce arată că ciudățenia firii sale se datorește mai degrabă singelui decît vîntului, apei sau oricărui fel de transformare și amestec între ele. De aceea, m-am și mirat adesea că taică-meu — deși cred că avea el motivele lui — cînd vedea ciudățenii în purtările mele de băiat nu se gîndea niciodată să le pună pe seama atmosferei: căci toți cei din familia Shandy erau originali din cap pînă-n picioare — toți, adică bărbații; femeile n-aveau personalitate de fel, firește, cu excepția mătușii mele Dinah, care acum vreo șaiszeci de ani s-a căsătorit și a făcut un copil cu vizitiul, drept care taică-meu,

¹ Culmă. (Gr.)

credincios teoriei lui cu privire la numele de botez, obișnuia să zică că femeia n-are decît să mulțumească nașilor ei pentru cele întîmplate.

Pare lucru ciudat, deși aș înclina mai degrabă să propun cititorului o ghicitoare — ceea ce n-am de gînd să fac — decît să-l pun să ghicească cum s-a putut ca un eveniment de soiul ăsta să tulbure, atîția ani după ce s-a întîmplat, pacea și unirea care domneau îndeobște între taică-meu și unchiu-meu Toby.

S-ar fi spus că nenorocirea s-a cheltuit și s-a istovit o dată pentru totdeauna în familia noastră la începuturile ei, așa cum se întîmplă de obicei. Dar la noi în familie nimic nu s-a petrecut vreodată după obicei. Poate că pe vremea cînd s-a întîmplat nenorocirea asta, familia a avut alte necazuri care s-o întristeze; și cum necazurile ne sînt trimise spre binele nostru și cum acest necaz nu făcuse niciodată vreun bine familiei Shandy, pesemne că aștepta împrejurări prielnice care să-i îngăduie să-și îndeplinească slujba. Băgați de seamă că nu spun nimic hotărît în legătură cu asta. E sistemul meu să atrag atenția, spre folosul celor curioși, asupra mai multor căi de cercetare, care să-i ducă pe cititori la cauza dinții a întîmplărilor pe care le istorisesc; nu cu o nuielușă de pedant sau cu siguranța lui Tacit, care îl face pe cititor și pe el însuși să se simtă sărac cu duhul, ci cu umilința neobosită a unui suflet care nu dorește decît să-i ajute pe cei curioși; către aceștia scriu și de ei voi fi citit pînă la sfîrșitul lumii — dacă vreo scriere ca asta va să dureze atît.

Prin urmare, de ce acest izvor de durere a fost astfel rezervat pentru tatăl și unchiul meu n_u poate fi lămurit de mine. Dar cum și în ce fel, după ce el a început să acționeze, a înrîurit pentru a deveni o

pricină de nemulțumire între cei doi, asta pot lămuri întocmai ; și iată cum s-au petrecut lucrurile :

Unchiul meu, Toby Shandy, scumpă doamnă, era un domn care, pe lângă virtuțile ce alcătuiesc de obicei caracterul unui om cinstit și drept, mai stăpînea una în grad foarte înalt, virtute trecută rareori sau poate niciodată în catalog — avea o fire de o modestie nespusă și fără seamăn ; retrag cuvîntul „fire”, pentru a nu impieta asupra unei probleme pe care vreau s-o propun îndată urechilor dumneavoastră, anume dacă modestia lui era firească sau cîștigată. Pe orice cale s-o fi ales unchiul Toby cu ea, era totuși modestie în înțelesul cel mai adevărat, nu al cuvîntului, doamnă, căci avea nenorocirea de a nu ști să se folosească prea bine de cuvinte, ci al lucrului ; și soiul ăsta de modestie îl stăpînea într-atît și ea atîngea o atare culme la el, încît aproape că se putea compara — dacă una ca asta e cu puțință — cu modestia femeii ; acea gingășie femeiască, doamnă, acea curățenie a minții și a închipuirii, care la dumneavoastră, femeile, ne înspăimîntă atît de mult pe noi bărbații.

Vă veți închipui, doamnă, că unchiu-meu Toby a deprins modestia de la sursă, adică și-a petrecut o mare parte din timp conversînd cu femeile ; și că mulțumită unei cunoașteri temeinice a domniilor-voastre și a puterii imitației, putere pe care asemenea pilde frumoase o fac de neînvins, s-a ales cu această cuceritoare înclinație.

Aș dori să pot spune așa, dar, lăsînd la o parte pe cumnată-sa, adică soția tatei și mama mea, nu știu dacă unchiul Toby a schimbat trei vorbe cu seminția femeiască în tot atîția ani. Nu, doamnă, darul i-a venit dintr-o lovitură. „O lovitură ? !” Da, doamnă, lovitura unei pietre, smulsă de o ghiulea din para-

petul unei fortificații, la asediul Namurului¹, piatră care l-a nimerit pe unchiul Toby în partea de jos a pîntecului. „Și cum l-a putut înrîuri?” Povestea asta, doamnă, e lungă și interesantă; dar dac-o spun aici, îmi răstoarnă toată istoria. Am păstrat-o pentru un episod ce vine mai târziu, și toate împrejurările care se leagă de ea vă vor fi înfățișate la locul potrivit, întocmai cum s-au petrecut. Pînă atunci, nu stă în puterile mele să arunc mai multă lumină asupra acestei chestiuni, nici să spun mai mult decît am spus pînă acum, anume că unchiul meu Toby era un om de o modestie fără seamăn, subtilizată și subțiată de căldura mîndriei familiale; și amîndouă împreună așa îl lucrau pe dinăuntru, încît omul nu putea să asculte povestea mătușii Dinah decît cu mare emoție. Cea mai mică aluzie era de ajuns pentru a-i goni tot sîngele în obraz, dar cînd taică-meu se apuca să povestească istoria cu de-amănuntul, într-o societate amestecată — lucru pe care era silit să-l facă adeseori pentru ilustrarea ipotezei sale —, rușinea ce se abătuse asupra uneia dintre ramurile cele mai frumoase ale familiei făcea ca cîntea și modestia unchiului Toby să sîngereze; și adesea îl lua pe taică-meu deoparte, într-o stare de înfrigurare greu de închipuit, ca să-i explice și să-i spună că-i dă orice dorește, numai să termine odată cu povestea asta.

Taică-meu avea, cred, pentru unchiul Toby cea mai sinceră și caldă dragoste pe care a purtat-o vreodată un om fratelui său și ar fi făcut orice lucru pe lumea asta, pe care un frate îl poate cere cu în-

¹ Localitate în Belgia, situată la confluența dintre Sambre și Meuse, care a deținut un important rol militar în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea. Armatele engleze au asediat și cucerit Namurul în 1695, sub conducerea lui Cohorn și William de Orania.

dreptăţire altuia, ca să-l mulţumească pe unchiul Toby într-o privinţă sau alta. Dar asta era mai presus de puterile lui.

Tatăl meu, cum vă spuneam, era filozof din fire, un filozof speculativ şi sistematic, iar povestea mătuşii Dinah era o treabă tot atât de importantă pentru el cum era pentru Copernic retrogradaţia planetelor. Alunecările planetei Venus în orbita ei au întărit sistemul copernician, numit astfel după numele învăţatului; iar alunecările mătuşii mele Dinah în orbita ei au avut aceleaşi urmări pentru stabilirea sistemului tatălui meu; care sistem am credinţa că va fi de aci înainte pînă-n vecie numit sistemul shandean, după numele tatei.

În orice chestiune privind cinstea familiei, tata avea, cred, un simţ al ruşinii la fel de ascutit ca oricare alt om; şi nici el, nici — îndrăznesc să spun — Copernic n-ar fi divulgat povestea sau n-ar fi scos-o la lumină spre ştirea lumii dacă n-ar fi fost obligaţia pe care o aveau, cum socoteau ei, faţă de adevăr.

„*Amicus Plato*, zice taică-meu, traducîndu-i cuvintele unchiului Toby, pe măsură ce înainta, *amicus Plato*¹; cu alte cuvinte, Dinah mi-era mătuşă; *sed magis amica veritas* — dar adevărul mi-e frate.“

Nepotrivirea asta dintre tata şi unchiul meu era pricina multor ciondăneli între ei. Unul nu suferea să audă povestindu-se istoria despre ruşinea familiei, iar celălalt nu lăsa o zi să treacă fără a aminti de ea.

„Pentru numele lui Dumnezeu! striga unchiul Toby. De dragul meu şi de dragul nostru, al tuturor, frate Shandy, lasă povestea asta despre mătuşa noastră să se odihnească în pace, împreună cu ţărîna femeii; cum poţi, cum poţi avea aşa puţină simţire şi compătimire pentru familia noastră?“

¹ Platon mi-e prieten. (Lat.)

„Ce înseamnă numele unei familii pe lângă o teorie? răspundea tata. Ba chiar, ce înseamnă viața unei familii?”

„Viața unei familii!” spunea unchiul Toby, aruncându-se în fotoliu și ridicând mâinile, ochii și un picior.

„Da, viața, spunea tata, susținându-și punctul de vedere. Cîte mii de familii nu se dau la fund în fiecare an (cel puțin în țările civilizate), dar ce înseamnă asta față de o teorie?”

„După cît mă duce mintea pe mine, îi răspunse unchiul Toby, toate exemplele astea înseamnă asasinat în lege, și să-l faci cine-o vrea.”

„Vezi aici greșești, îi răspundea tata; căci în *Foro scientiae*¹ nu există asasinat, nu există decît moarte, frate.”

Unchiu-meu Toby nu catadicsea să răspundă la asta prin alt argument, ci doar fluierînd vreo șase măsuri din *Lillabullero*. Trebuie să știți că asta era canalul prin care se ușura el de obicei de pasiuni, ori de cîte ori îl supăra sau îl mira ceva care lui i se părea fără noimă.

In românește de Vera Călin

O CALĂTORIE SENTIMENTALĂ PRIN FRANȚA ȘI ITALIA

(Fragment)

USA ȘOPRONULUI
CALAIS

În tot timpul acesta nu lăsasem din mîna mîna doamnei; și-o ținusem atîta timp, încît ar fi fost necuviincios să-i dau drumul fără s-o ating mai întîi

¹ În ochii științei. (Lat.)

cu buzele ; făcînd aceasta, sîngele și spiritele mele¹, care se îndepărtaseră de ea, năvăliră din nou spre mîna ei.

Cei doi călători care-mi vorbiseră în curtea hanului, trecînd din întîmplare pe acolo tocmai în acest moment de criză și văzînd felul cum comunicam, își băgară, firește, în cap că sîntem soț și soție ; așa încît, oprindu-se de îndată ce ajunseră la ușa șopro-nului, unul dintre ei, care era călătorul curios, ne-a întrebat dacă pornim spre Paris a doua zi de dimi-neală. I-am spus că nu pot răspunde decît în ceea ce mă privește ; iar doamna a adăugat că ea pleacă spre Amiens.

— Am cinat acolo, ieri, spuse călătorul, simplu.

— Treceți drept prin inima orașului — adăugă celălalt — cînd mergeți spre Paris.

Eram gata să-i adresezi mii de mulțumiri pentru știrea că Amiens se află pe drumul spre Paris ; dar, scoțînd din buzunar cutiuța de corn a sărmanului călugăr, ca să prizez puțin tutun, m-am înclinat liniștit și, după ce le-am urat să ajungă cu bine la Dover, oamenii ne-au lăsat în pace.

Și acum, ce păcat aș face dacă aș ruga-o pe această doamnă părăsită să împartă cu mine răd-vanul ? Și ce rău ar putea să iasă din asta ?

Toate patimile josnice și toate pornirile rele ale firii mele se arătară îngrijorate la această propu-nere. „O să fii nevoit să închiriezi al treilea cal, spuse Zgîrcenia, adică ai să scoți douăzeci de livre din buzunar.“ „Nu poți ști cine e, spuse Prevederea, sau în ce încurcături ai să mai intri“, șopti Lașita-tea. „Poți fi sigur, Yorick ! zise Buna-cuviință, o să se spună c-ai fugit cu o ibovnică și c-ai avut înîl-

¹ Aluzie la „spiritele animale“ de care pomeneste Des-cartes în *Tratatul despre pasiuni*.

nire cu ea la Calais". „Niciodată după asta — strigă Fățărnicia cu glas tare — n-o să poți scoate capul în lume." „Sau — făcu Josnicia — să stai în picioare în biserică." „Sau să ocupi alt loc în parohie — spuse Trufia — decît pe cel de enoriaș nenorocit." „Dar așa s-ar cuveni", am spus eu, și, cum de obicei ascult de primul îndemn și deci nu mă iau decît rareori după zîzaniei dintr-astea, care, după cîte știu, nu urmăresc alt scop decît să împietrească inima, m-am întors cu fața spre doamnă...

Dar doamna plecase pe nesimțite în timpul dezbatărilor și apucase să facă vreo zece-doisprezece pași la vale, pe stradă, pînă să ajung eu la o hotărîre; așa încît, am pornit după ea cu pași mari, ca să-i fac propunerea cu toată iscusința de care eram în stare; văzînd însă că umblă cu obrazul sprijinit în palmă, cu pasul încet și măsurat al omului căzut pe gînduri și cu ochii în pămînt, urmărind fiecare pas, m-am gîndit că și ea dezbate același proces ca și mine.

„Dumnezeu s-o ajute! mi-am spus. O fi avînd și ea, ca și mine, vreo soacră, vreo mătușă fățărnică sau vreo bătrînă sucită, cu care trebuie să se sfătuiască"; așa încît, nevrînd să întrerup procesul și socotind că e mai politicos s-o iau cu încetul decît prin surprindere, am făcut cale-ntoarsă și am dat o raită prin fața șopronului, în timp ce ea, în partea cealaltă, umbla dusă pe gînduri.

PE STRADĂ

CALAIS

Deoarece, de cîm dădusem ochii cu această doamnă, hotărîsem în sinea mea că e „o ființă aleasă" și apoi am adăugat o a doua axiomă, la fel

de indiscutabilă ca și prima, anume că e o văduvă și i se citește durerea pe față, m-am oprit aci. Găsisem îndeajuns temei pentru situația care-mi surîdea — și dacă doamna ar fi stat alături de mine pînă la miezul nopții, aș fi rămas credincios sistemului meu și aș fi privit-o numai sub unghiul acesta teoretic.

Dar nu se depărtase de mine nici cu douăzeci de pași, și ceva mă îmboldi spre o cercetare mai amănunțită; poate se ivise gîndul unei despărțiri: poate n-o s-o mai văd niciodată, și inima vrea să păstreze ce se poate păstra; așa încît voiam să găsesc făgașul prin care dorințele mele își puteau croi drum pînă la ea, în caz că eu n-aveam s-o ajung niciodată; pe scurt, doream să-i cunosc numele de botez, numele de familie, starea; și fiindcă știam încotro merge, voiam să știu de unde vine; dar nu era chip să aflu toate astea; mii de piedici gingașe îmi stăteau în cale. Făuream puzderie de planuri deosebite. Nu era chip s-o întreb de-a dreptul, era cu neputință.

Un mic căpitan, care cobora voios și în pas de dans strada, mi-a arătat că era lucrul cel mai lesnicios din lume; căci, răsărind între noi doi tocmai cînd doamna se întorcea spre ușa șopronului, mi s-a recomandat, și de-abia își spusese numele, că mă și rugă să-i fac cinstea de a-l prezenta doamnei. Eu însă nu mă prezentasem încă, așa încît, întorcîndu-se spre ea, s-a descurcat singur, întrebînd-o dacă vine din Paris.

— Nu, într-acolo merg, spuse ea.

— *Vous n'êtes pas de Londres?*¹

¹ Nu sînteți din Londra? (Fr.)

Nu, nu era.

— Atunci, *madame*, trebuie să fi venit prin Flandra. *Apparemment, vous êtes Flamande?*¹ întrebă căpitanul francez.

Doamna a răspuns că așa e.

— *Peut-être de Lille?*² adăugă el.

Ea răspunse că nu e din Lille.

— Nici Arras? nici Cambrey, nici Gand? nici Bruxelles?

Ea i-a răspus că e din Bruxelles.

Avusese cinstea — îi spuse el — să fie acolo în timpul bombardamentului din războiul trecut, mai spuse că orașul era frumos așezat *pour cela*³, și că s-a dovedit plin de *noblesse*⁴ când armatele împăratului au fost izgonite de franțuzi (doamna făcu o ușoară plecăciune); și tot istorisindu-i faptele și partea lui în desfășurarea lor, i-a cerut onoarea de a-i afla numele, și încheie făcând o plecăciune.

— *Et madame a son mari?*⁵ mai întrebă, privind înapoi, după ce făcuse doi pași, și, fără să mai aștepte răspuns, coborî strada, dansînd.

Dacă aș fi făcut șapte ani ucenicie la școala bunei-creșteri, tot nu m-aș fi descurcat ca el.

În românește de Vera Călin

¹ Pare-se că sînteți flamandă? (Fr.)

² Poate din Lille? (Fr.)

³ Pentru aceasta. (Fr.)

⁴ Noblețe. (Fr.)

⁵ Doamna are și soț? (Fr.)

TOBIAS SMOLLETT

(1721—1771)

Scoțian de origine, medic și chirurg de vas, Tobias Smollett s-a simțit atras mai ales de romanul picaresc, care, pentru a putea trece zeflemitor în revistă stări sociale cât mai variate, descrie existența plină de peripeții a unor eroi, adesea certați cu legea și practicînd profesii dubioase. Un astfel de personaj este Fathom din romanul *Aventurile lui Ferdinand conte Fathom*, un răufăcător mai degrabă sumbru și deci deosebit de derbedeul simpatic, de picaro-ul multor romane ale veacului. Cu *Roderick Random* (1748), Smollett deschide în literatura engleză seria romanelor de aventură marină, gen ce va avea parte de o descendență bogată. Eroul romanului *Roderick Random*, scoțian și chirurg de bord, soldat, aventurier, victimă a nenumărate nedreptăți, e transfigurarea literară a scriitorului. *Roderick Random* trăiește nenumărate aventuri — unele conice, altele de un tragic grotesc —, și peripețiile lui vădesc înclinația autorului spre umorul negru, sînt pătrunse de un sarcasm greu, care se explică prin dușmănia romancierului față de o lume ce i-a oferit puține satisfacții.

Tonul lui Smollett este adesea brutal, iar limbajul lui violent depășește uneori limitele decenței.

Romanul epistolar Humphrey Clinker (1771) e străbătut de un umor mai blajin, generat mai ales de personalitatea lui Matthew Bramble, un posac cu inima de aur, și de excentricitățile surorii lui, Tabitha. În general, Smollett excelează în tipuri pitorești și ciudate: bătrini lupi de mare, colerici generoși, pedanți.

RODERICK RANDOM

(Fragmente)

CAP. XI

Zărim carul de mărfuri. Ne urcăm în el. Sosim la han. Descrierea tovarășilor noștri de drum. Strap săvârșește o greșală, din care purced lucruri ciudate.

Călătorirăm o jumătate de milă fără să scoatem un cuvînt, gîndurile fiindu-mi îndreptate doar către ticăloșia lumii, în bătaia căruia trebuia să mă aflu în fiecă zi, și spre socotirea visticșiei mele, ce începea să scadă simțitor. Într-un tîrziu, Strap, care nu se mai putea stăpîni, îmi zise :

— Eh, proștii și banii se despart repede. Dacă mi se urma sfatul, cîrșanosul acela bătrîn s-ar fi dus dracului înainte de a căpăta mai mult de a treia parte din cît cerea. Cînd risipești banii în felul ăsta e semn sigur că i-ai cîștigat ușor. Ah, Domnul să te aibă în pază, cîte bărbii țepoase a trebuit să cosesc eu pînă am cîștigat patru șilingi și trei parale și jumătate, care acum s-au dus pe apa sîmbetei ! Cîte zile am stat eu în picioare, împletind la pîr pînă îmi amorteau degetele de la picioare din pricina frigului, mi se puneau cîrcei la mîini și mi se făcea nasul la fel de albastru ca firma La Peruca, atîrnată deasupra ușii ! De ce dracu ți-a fost frică ? Aș fi fost gata să boxez cu oricare dintre găliganii aceia care intraseră, pe preț de-o guinee — am bătut eu oameni mai mătăhăloși decît oricare dintre ei.

Și, într-adevăr, Strap ar fi fost în stare să se bată cu oricine dacă ar fi știut că nu-i e viața în primej-

die. Dar avea o scîrbă nemaipomenită de arme de foc și orice unelte ucigătoare. Ca să-l potolesc, îl asigurai că nici o parte din acea cheltuială neprevăzută nu va cădea în seama lui. La care știre se simți jignit și mă pofti să aflu că, deși e un biet ucenic de bărbier, are asemenea suflet încît își poate cheltui banii cu cei mai de frunte nobili din țară.

După ce umblaserăm toată ziua avînd mare spor, fără să ne oprim spre a mai prinde puteri, către seară, cu nespusă bucurie, zărirăm carul de mărfuri la vreun sfert de milă în fața noastră; și cînd îl ajuserăm din urmă eram amîndoi așa de osteniți, încît cu adevărat cred că n-am fi fost în stare să mai mergem nici o milă. De aceea, căzurăm la înțelegere cu căruțașul, pe care-l chema Joey, să ne ducă pînă la poșta următoare, pentru preț de un șiling; iar acolo aveam să ne întîlnim cu stăpînul carului și să ne înțelegem cu el, cum om putea, pentru ce mai rămînea din drum.

Prin urmare, carul se opri, și după ce Joey așează scara, Strap, încărcat cu lucrșoarele noastre, se urcă cel dintîi; dar chiar cînd să ajungă înăuntru, un glas înfricoșător îi izbi urechile cu aceste vorbe:

— Mii de draci! N-are să vină nici un călător aici.

Bietul bărbier își pierdu așa de rău cumpătul la această slobozire de glas, despre care și el, și eu ne închipuiam că pornește din gura unui uriaș, încît, alb la față ca varul, coborî cu mare grăbire. Joey, văzîndu-ne mirarea, strigă cu un chicotit viclean și batjocoritor:

— Zău, căpitane, de ce nu îngădui dumneata să ciupească și bietul cărauș un gologan, acolo? Haide, haide, urcă, urcă, nu-l lua în seamă pe căpitan; nu mi-e frică mie de căpitan.

O asemenea îmbărbătare nu izbuti să-i dea destul curaj lui Strap, care nu putea fi convins să se încu-

mete încă o dată sus ; și atunci încercai eu să urc, deși nu fără o strângere de inimă, cînd auzii același glas mormăind ca un tunet îndepărtat :

— Să mă înghită iadul dacă nu te fac să-ți pară rău !

Totuși, mă cățărui înăuntru, și din întîmplare nimerii un loc gol în paie, pe care mă înstăpîinii de îndată, fără a putea desluși în beznă chipurile tovarășilor mei de drum. Strap mă urmă purtînd ranița în spinare și se întîmplă să ajungă în partea cealaltă, dar la o zdruncinătură a carului căzu de-a dreptul pe pîntecul căpitanului, care mugi în chipul cel mai îngrozitor :

— Mii de tunete ! Unde mi-e spada ?

La aceste cuvinte, Strap sări speriat în sus și, făcînd un salt, se izbi de mine atît de puternic, încît îmi închipuii că el era presupusul uriaș și avea de gînd să mă ucidă prin strivire. Tocmai atunci, un glas femeiesc țipă :

— Vai, Doamne ! Ce s-a întîmplat, dragul meu ?

— Ce s-a întîmplat ? răspunse căpitanul. Să mă înghită iadul ! Cooașa scoțianului ăstuia mi-a făcut mațele terci.

Strap, tremurînd în toată vremea asta la spatele meu, îi ceru iertare și dădu vina pe zdruncinăturile carului ; dar femeia care vorbise înainte urmă :

— Da, da, dragul meu, numai a noastră e vina ; nouă înșine trebuie să ne mulțumim pentru toate neplăcerile pe care le îndurăm. Mulțumesc lui Dumnezeu că pînă acum n-am mai călătorit niciodată în felul ăsta ! Sînt sigură că dacă *my Lady* sau *Sir John* ar ști unde sîntem, la noapte nici n-ar mai dormi de indignare. Rău îmi pare că n-am scris să ne trimită caleașca ; știu că n-o să ne ierte niciodată.

— Haide-haide, draga mea, răspunse căpitanul, n-are nici un rost să te superi ; avem să rîdem de

ce ni se întâmplă acuma ca de-o glumă bună ; nădăjduiesc că n-o să-ți dăuneze la sănătate. Am să-l înveselesc strașnic pe lord cu pățaniile noastre din diligență.

Aceste cuvinte mă făcură să am o părere foarte aleasă despre căpitan și cucoana sa, așa că nu îndrăznii să mă amestesc în vorba lor ; dar îndată după aceea, alt glas femeiesc începu :

— Sînt unii care își dau multe aere fără rost ; pînă în ziua de azi, oameni mult mai de soi decît oricare dintre cei de față au călătorit în carul cu mărfuri. Unii dintre noi au umblat în calești și carete, cu trei valeți la spate, fără să facă atîta gălăgie pe chestia asta. Ei și ? Acum sîntem toți deopotrivă ; așa că hai să fim prietenoși și veseli. Ce părere ai, Isaac ? Nu-i o vorbă cu socoteală, măi coțcar fără minte ? Vorbește, bătrîne preacurvar sută la sută. La ce datorie neplătită te gîndești ? De ce fel de sechestru ți-e frică ? Ascultă, Isaac, niciodată n-ai să te pui bine cu mine, crede-mă, pînă nu începi o viață nouă, nu te faci om cinstit și nu trăiești ca un gentilom. Pînă una-alta, dă-mi un pupic, moșneag zaharisit ce ești !

Aceste cuvinte, însoțite de un țocăit zdravăn, îl înfierbîntară în asemenea măsură pe cel către care fuseseră rostite, încît dumnealui țipă, ieșit din fire, deși cu glas împleticit :

— Ah ! Nebuno ! Să nu mai am eu credit dacă nu ești o fată hazlie, hi-hi-hi !

Rîsul premerse o criză de tuse, care aproape îl înecă pe sărmanul cămătar — căci asta aflarăm noi mai tîrziu că era meseria tovarășului nostru de drum.

Cam pe atunci adormii, și trasei un pui bun de somn pînă cînd ajunserăm la hanul unde urma să poposim. Aici, dîndu-mă jos din car, avui prilejul

să-i văd pe călători în ordinea în care intrau. Mai întâi se ivi o fată vioaie și sprintară, de vreo douăzeci de ani, cu o pălărie cu fir de argint pe cap în loc de bonetă, și o rochie de călărie din postav albastru, cu ceaprazuri de argint, ce-și pierduseră de tot luciul, și cu o cravașă în mână. După dînsa veni șontic-șontic un bătrîn cu o tichie de noapte din lînă împletită, încheiată sub bărbie, și o pălărie cu boruri mari tuflită pe deasupra, o pelerină veche de un albastru devenit roșcat și legată la gît, de sub care se ivea o manta lungă, cafenie, ce acoperea o haină și o vestă tocită pînă la urzeală și, după cum deslășirăm mai tîrziu, o flanea murdară. Ochii îi erau duși în fundul capului, urduroși și încheiați, fața brăzdată de o mie de zbîcitură, gingiile lipsite de dinți, nasul subțire, cu vîrfurile căzîndu-i peste gură, bărbia ascuțită și ieșită în afară, astfel încît, dacă morfolea ceva sau vorbea, nasul și bărbia se apropiau unul de altul ca un clește de spart nuci; se sprijinea într-un baston cu cap de fildeș, iar întreaga-i înfățișare era o bună alegorie întruchipînd Iarna, Foamea și Zgîrcenia. Dar cît de uimit am fost vîzîndu-l pe înfricoșătorul căpitan în chip de făptură mică și subțirică, de vreo patruzeci de ani, cu fața lungă și ofilită, foarte asemănătoare cu a unui maimuțoi, prin a cărei parte de sus iscodeau doi ochișori cenușii! Nu purta perucă, ci chiar părul său, împletit într-o coadă ce-i ajungea pînă la șezut, lungime necumpătată căreia îmi închipui că i se datora o chelie ce se ivi în creștet cînd catadicsi să-și scoată pălăria, care era foarte aproape de formatul și mărimea pălăriei lui Pistol¹.

¹ Personaj (însoțitor al lui Falstaff) din piesele *Nevestele vesele din Windsor* și *Henric al IV-lea*, partea a doua, de Shakespeare.

Cînd își puse deoparte mantaua, nu mă putui opri de-a mă minuna de alcătuirea nemaiauzită a acestui războinic : era înalt de vreo 5 picioare¹ și 3 inci, din care 16 inci intrau în fața-i și gîtu-i lung și uscățiv ; coapsele nu-i erau mai lungi de 6 inci, în schimb gionatele, care aduceau a fuse sau a bețe de tobă, aveau 2 picioare și jumătate, iar trupul, care mă făcu să mă gîndesc la întindere fără substanță, cuprindea restul ; astfel încît, luat întru totul, părea un paing sau o lăcustă în picioare și era aproape o *vox et praeterea nihil*². Drept veșminte avea o haină lungă, ce se trecea peste cap, făcută din ceea ce se cheamă piele de drac și ale cărei poale măsurau aproape jumătate de picior, o scurteică de husar, nădragi scurți, stacojii, ce ajungeau numai pînă la jumătatea coapselor, ciorapi de lînă împletită, trași în sus aproape pînă la pîntec, și pantofi cu tocuri de lemn înalte de cel puțin 2 inci ; într-una din mîini purta o spadă aproape tot atît de lungă ca și el, iar cu cealaltă își ducea de mînă doamna, ce părea a fi o femeie de vîrsta lui și mai avea rămășițe de înfățișare plăcută, dar era atît de caraghios afectată, încît, dacă n-aș fi fost un începător în cele lumești, lesne aș fi deslușit la dînsa jalnica deșertăciune și fasoanele de căpătat ale unci cameriste de cucoană mare.

Ne adunaserăm cu toții în bucătărie, cînd căpitantul Weazel (căci acesta îi era numele) ceru o odaie cu foc pentru dînsul și soție și spuse hangiu-lui că au să cîneze singuri. Hangiul răspunse că nu poate da o odaie numai pentru dînșii ; iar cît despre cină, pregătise hrană pentru călătorii din carul cu mărfuri, fără să se uite cine sînt ; dar dacă îi va pu-

¹ Unitate de măsură pentru lungimi ; în țările anglo-saxone, un picior echivalează cu 30,480 cm.

² Glas și nimic altceva. (Lat.)

tea hotări pe ceilalți să-l lase să aleagă ce-i place și să mănânce despărțit de ei, i se va face pe plac. Abia spusese asta hangiul, că ne rostirăm cu toți împotriva, iar *Miss Jenny*, cealaltă călătoare, zise că, în cazul când căpitanul *Weazel* și doamna doresc să mănânce singuri, pot să aștepte pînă ce isprăvim noi. La această aluzie, căpitanul se încruntă războinic și se holbă fără a vorbi, în vreme ce consoarta-i, scuturînd disprețuitor din nas, mormăi ceva despre „ființe!“, ceea ce auzind *Miss Jenny*, se apropie de dînsa și zise :

— Fără vorbe urite, cinstită slujnicută ! Ființe... dar nu ființe ca dumneata... secătură de cinci parale ca dumneata... nici codoașă din lumea mare.

Aici se amestecă și căpitanul, cu vorbele :

— Dracu să mă ia, cucoană, ce vrei să spui cu asta ?

— Dracu să te ia, domnule, cine ești dumneata ? răspunse *Miss Jenny*. Cine a făcut căpitan un frizer nenorocit, un coțcar și un linge-blide ca tine ? Halal ! Bine a mai ajuns și oastea, dacă unul ca tine ajunge ofițer ! Ce, îți închipui cumva că nu te știu ? Și bine că nu ! Dumneata și însoțitoarea dumitale — a tunat și v-a adunat ! O țitoare dată afară și un valet chel se potrivesc ca sacul cu peticul.

— Mii de draci ! țipă *Weazel*. Pui la îndoială cinstea nevesti-mi, cucoană ? Pe toți dracii din iad ! Nici un om din toată Anglia n-ar îndrăzni să spună una ca asta — l-aș jupui de viu, l-aș pune în frigare ! Ei, fir-ar a dracului ! I-aș mînca ficatul la cină.

Astfel zicînd, își trase spada din teacă și o flutură prin aer, spre marea groază a lui *Strap*, în vreme ce *Miss Jenny*, pocnind din degete, îi spuse că nu-i pasă de mînia lui nici cît de-un păduche.

În toiul certei, sosi și stăpînul carului ; înțelegînd de unde vine zarva și temîndu-se ca nu cumva că-

pitanul și doamna să se necăjească și să-l lase baltă, se strădui din răsputeri să împace lucrurile, ceea ce și izbuti pînă la urmă, și ne așezarăm la masă cu toți împreună. La ceasul de culcare ni se arătară odăile; bătrînul cămătar, Strap și cu mine într-o odaie; căpitanul, nevastă-sa și Miss Jenny în alta. Pe la miezul nopții, Strap, suferind de slăbiciune de mațe, se sculă și se duse în spatele casei; dar cînd se întoarse, greșind ușa, intră în odaia lui Weazel și, fără șovăială, se culcă în pat la nevastă-sa, care dormea tun, căpitanul aflîndu-se la capătul celălalt al odăii și căutînd pe pipăite prin întuneric vreun vas gol să-i țină loc oalei de noapte, care era spartă în fund. Deoarece nu-l simțise pe Strap intrînd, după ce găsisese ce-i trebuia se duse îndărăt la el în pat, dar cum simți o scăfîrlie aspră, acoperită cu o tichie de bumbac, îi și veni în minte că greșise patul, că ajunsese la al lui Miss Jenny și scăfîrlia era a vreunui drăguț al ei, cu care aranjase o treabă. Deplin încredințat că așa stau lucrurile și adînc jignit de batjocorirea odăii sale, înhăță vasul pe care tocmai adineauri îl umpluse și-l vărsă pe dată asupra uimitului bărbier și propriei sale soții; această, trezindu-se în aceeași clipă, izbucni în țipete jalnice, ceea ce nu numai că îl îngrozi peste măsură pe soț, dar aproape îl înnebuni de frică pe bietul Strap; căci dînsul crezu cu tărie că a fost vrăjit, mai ales cînd căpitanul, în nemărginita-i turbare, îl apucă de beregată, improșcîndu-l cu înjurături și întrebîndu-l cum de îndrăznește să cuteze a ispiți castitatea soaței sale. Bietul Strap era atît de uimit și de zăpăcit, încît nu mai putu spune decît:

— Martor mi-e Dumnezeu că în ce mă privește pe mine e fată mare.

Doamna Weazel, întăritată că a nimerit în asemenea bucluc din pricina iuțelii soțului, se sculă așa cum era îmbrăcată, numai în cămașă, și cu tocul pantofului pe care-l găsisese lângă pat lucră asupra cheliei căpitanului, pînă cînd acesta urlă :

— Săriți ! Mă omoară ! Ajutor !

— Te învăț eu să-ți verși țucalele peste mine, țipa dînsa, fante nenorocit, suflet pe cracă ! Ce ! Te pomenești că-i fi și gelos, cîrpă ce ești ! Pentru asta m-am înduplecat eu să te primesc la mine în pat, curpene fleșcăit și fără vlagă !

Larma stîrnită de pățania asta ne adusese pe stăpînul carului și pe mine la ușă, unde stăteam și urmăream cu multă încîntare tot ce se întîmpla. Și deodată, ne sperie țipătul :

— Mă necinstește ! Mă omoară ! Mă necinstește ! pe care *Miss Jenny* îl slobozea cu glas mare. Ah ! ticălos bătrîn, scîrbos și imputit, striga dînsa, vrei să-mi furi cinstea ? Da' mă răzbun eu pe tine, țap bătrîn, ți-arăt eu ție ! Ajutor ! Pentru Dumnezeu ! Săriți ! Are să mă necinstească ! Mă nenorocește ! Ajutor !

Cîteva slugi de la han, auzind țipetele, veniră în goană pe scări în sus, purtînd lumînări și apucînd drept arme tot ce le cădea în mînă ; iar atunci văzurăm o priveliște de toată frumusețea. Într-un colț stătea bietul căpitan, dîrdîind din tot trupul și avînd pe el doar cămașa în întregime zdrențuită, iar fața îi era jalnică, zgîriată toată de nevastă-sa, care acuma se înfășurase în pătură și ședea sughițînd de plîns pe marginea patului. La capătul celălalt zăcea bătrînul cămătar, întins cît era de lat pe patul lui *Miss*

Jenny, cu flanela peste cămașă și cu picioarele-i slabe și gălbejite scoase la aer, în vreme ce dînsa îl ținea bine de amîndouă urechile și-l ocăra. Cînd întrebaram ce se întîmplase, ea se prefăcu a plînge, ne spuse că se teme să n-o fi nenorocit ticălosul în somn și ne ceru să luăm aminte la ce vedem, căci are de gînd să ne pună martori. Nefericitul bătrîn părea mai mult mort decît viu și se ruga să-i dea drumul ; ceea ce cum se împlini, se apucă să se jure că nu e femeie, ci drac împielit ; că mai întîi îi stîrnise poftele și apoi îl lăsase de căruță.

— Da, balauroaică, urmă dînsul, știi foarte bine că mi-ai întins lațul, dar n-o să-ți meargă, căci mai degrabă mă spînzur decît să-ți dau o lescaie.

Cu aceste cuvinte, se tîrî pînă la el în pat, gemînd neconținut. Noi atunci ne apropiarăm de căpitan, care ne spuse :

— Domnilor, s-a întîmplat o greșeală blestemată ; dar am să mă răzbun eu pe cel care a fost toată pricina. Scoțianul ăsta de umblă cu ranița n-o să mai apuce ziua de mîine ; dacă nu, să nu-mi spuneți mie Weazel ! Draga mea, îți cer de zeci de mii de ori iertare ; îți dai seama că nu puteam să-ți vreau răul.

— Nu mă interesează ce voiai, răspunse dînsa oftînd, dar una știu : că mi-ai făcut destule ca să mă bagi în mormînt.

Pînă la urmă se împăcară, soața fu îmbiată să împartă cu Miss Jenny patul, al ei fiind inundat, iar stăpînul carului îl pofti pe Weazel să doarmă cu el cît mai rămăsese din noapte. Eu mă retrăsei în patul meu, unde îl găsii pe Strap, mort de frică, după ce se furișase afară în beznă pe cînd se păruiau căpitanul și nevastă-sa.

CAP. XII

Căpitanul Weazel îl provoacă la duel pe Strap, care nu primește lupta. O înfruntare între căpitan și mine. Cămătarul e silit să-i dea lui Miss Jenny 5 guinee despăgubire. Sîntem în primejdia de a pierde un prinz. Purtarea lui Weazel, Jenny și Joey în acea împrejurare. Dare de seamă despre căpitanul Weazel și doamna sa. Vitejia căpitanului e pusă la încercare. Isaac face haz pe socoteala căpitanului

A doua zi dimineată căzui la învoială cu stăpînul carului de mărfuri să-i dau 10 șilingi ca să mă ducă pînă la Londra, cu condiția ca Strap să-mi poată lua locul de cîte ori eu oi avea poftă să umblu pe jos. Totodată îl rugai să-l potolească pe furiosul căpitan, care intrase în bucătărie cu spada goală în mînă și amenința cu multe blesteme că-l va jertfi pe ticălosul ce încercase să-i necinstească patul; dar degeaba încercă omul să-i lămurească greșeala petrecută și să-l asigure de nevinovăția bietului băiat, care în toată vremea asta stătea tremurînd în spațele meu; cu cît mai multă supunere arăta Strap, cu atît mai neîndurătoare părea ura lui Weazel, care jură că ori se bate cu el în săbii, ori îl ucide pe loc. La obrăznicia asta, îmi ieșii din fire peste măsură și zisei că nu se poate aștepta de la un biet bărbier să facă față cu propria-i armă unui om al spadei; dar eram sigur că se poate lua la trîntă sau poate boxa cu dînsul; la care propunere Strap de îndată zise că da și că „o să boxeze cu el pentru o guinee“. Weazel răspunse, cu o privire disprețuitoare, că ar fi fost mai prejos de un gentilom cum era el să se bată cu un hamal sau chiar să se pună pe același picior, în orice fel, cu un ins ca Strap.

— Ei, drace ! strigă Joey. Nu se poate, căpitane ! Ce, vrei să faci moarte de om ? Uite că bietul flăcău e gata să-și ceară iertare pentru ce-a greșit, și dacă nu ești mulțumit, e gata să se ia cu dumneata la luptă dreaptă. Iar dacă nu vrei să te lupți, mă încumet a spune că o să se bată în ciomege cu dumneata. Nu-i așa, flăcăule ?

După oarecare șovăială, Strap răspunse :

— Ba da, mă bat în ciomege cu el.

Dar această alegere fiind de asemenea respinsă de către căpitan, începui să miros cu cine am de-a face și făcându-i cu ochiul lui Strap îi spusei căpitanului că totdeauna am auzit cum că cine e chemat la duel, acela are drept să aleagă armele ; așa fiind deci legea în chestiuni de onoare, aş cuteza să mă prind în numele tovarăşului meu că este în stare să lupte împotriva căpitanului Weazel cu arme ucigătoare, dar cu armele pe care le cunoaşte Strap cel mai bine, şi anume cu bricele. Când pomenii de brice, îl şi văzui pe căpitan că se schimbă la faţă, în vreme ce Strap, trăgându-mă de mîneacă, şoptea cu mare grabă şi stăruinţă :

— Nu, nu, nu ! Pentru numele lui Dumnezeu, nu te apuca să cazi la învoială.

Pînă la urmă, Weazel, venindu-şi în fire, se întoarse spre mine şi, cu o înfăţişare crîncenă, întrebă :

— Cine dracu ești dumneata ? Vrei să te bați dumneata cu mine ? Cu aceste vorbe, căzînd în gardă, mă sperie rău cînd văzui virful spadei la o jumătate de picior de pieptul meu ; şi, sărînd la o parte, înşfăcai o frigare ce stătea în colţul căminului şi cu ea îmi ţinui în şah înfricoşătorul potrivnic, care făcu o sumedenie de jumătăţi de fandări, alunecînd îndărăt la fiece împunsătură, pînă cînd, în cele din urmă, îl îngrămădii într-un colţ, spre nu

mica înveselire a celor de față. Pe cînd dînsul se afla în această stare, intră nevastă-sa și, văzîndu-și soțul la asemenea primejdioasă strîmtoare, slobozi un zbierăt îngrozitor, în care situație gravă Weazel ceru un armistițiu, ce-i fu de îndată înlesnit; și pînă la urmă îi mulțumi cu smerenie lui Strap, care-i căzu în genunchi, se jură că avea gînduri curate și-i ceru iertare pentru greșeala săvîrșită. Întreaga încurcătură fiind lămurită fără vărsări de sînge, ne duserăm să mîncăm. Dar văzurăm că lipsesc doi dintre noi, și anume *Miss Jenny* și cămătarul. În ce-o privește pe cea dintîi, doamna Weazel ne aduse la cunoștință că pe ea o ținuse trează toată noaptea cu gemetele ei, iar cînd doamna Weazel se sculase din pat dimineată, *Miss Jenny* se simțea atît de rău, încît nu putea să continue călătoria. În clipa asta veni cineva din partea ei să-l cheme pe stăpînul carului, iar acesta se duse de îndată în odaia dînzei, urmat de noi toți. *Miss Jenny* îi spuse cu glas jalnic că îi e frică să n-o lovească damblaua din pricina spaimei pe care i-o făcuseră în noaptea trecută silniciile lui Isaac. Iar deoarece nu se putea ști dacă avea să mai trăiască sau nu, rugă să fie reținut cămătarul, ca să răspundă pentru urmări. Peste puțină vreme, bătrînul satir fu găsit în car, unde se retrăsese ca să scape de rușinea pățaniei din noaptea trecută, și îl aduserăm cu sila în fața ei. Abia îl văzu, că și începu să plîngă și să ofteze de-ți rupea inima, și ne zise că dacă moare, fie ca sîngele ei să cadă asupra capului celui ce-o siluise.

Sărmanul Isaac ridică ochii și miinile la ceruri și se rugă lui Dumnezeu să-l scape de urzelile acestei hapsîne, asigurîndu-ne cu lacrimi în ochi că fusese găsit în pat cu dînsa fiindcă ea îl poftise. Înțelegînd ce se petrece, Joey îl sfătui pe Isaac să dregă tot,

dîndu-i ceva parale ; la care sfat, cămătarul răspunse înfierbîntat :

— Parale?! Un ştreang pentru balauroaică !

— A, foarte bine, zise *Miss Jenny*. După cîte văd, cu binele nici nu te poţi gîndi să-i înmoui inima de piatră. Joey, fii bun, du-te la judecător şi spune-i că e cineva bolnav care vrea să-i vorbească în legătură cu treburi însemnate.

La cuvîntul „judecător“, Isaac începu să tremure ; îi spuse lui Joey să stea pe loc şi întrebă cu glas tremurat :

— Cît vrei să-ţi dau ?

Dînsa îi răspunse că, de vreme ce nu-şi dusesese la bun sfîrşit gîndul nelegiuit, e gata să se mulţumească şi cu o sumă mai mică ; şi cu toate că paguba suferită de sănătatea ei s-ar fi putut dovedi de nelecuit, îl va ierta pentru 100 de guinee !

— O sută de guinee ! ţipă bătrînul, ca ieşit din minţi. O sută de mii de drăcoalice ! De unde să aibă un biet prăpădit, un bătrîn neputincios ca mine, 100 de guinee ? Dacă aş avea atîta bănet, crezi dumneata că m-ar putea afla cineva călătorind în carul de mărfuri pe vreme de iarnă ?

— Haide-haide ! i-o retează *Jenny*. Slăbeşte-ne cu şmecheriile dumitale de zgîrcit ! Crezi că nu-l cunosc eu pe Isaac Rapine, zaraful din lăcaşul Minorîţilor ? Aha, pezevenghi bătrîn, cu cîte zăloage care niciodată n-au mai fost răscumpărate ai rămas tu de la mine şi cunoscuţii mei ?

Văzînd că zadarnic ar încerca să se prefacă a nu fi el acela, Isaac zise că-i dă 20 de şilingi să-l lase în pace ; dar dînsa respinse cu indignare propunerea, spunînd că nici nu stă de vorbă la mai puţin de 50 de livre ; în cele din urmă lăasă totuşi la 5 livre, pe care cămătarul le plăti în mare silă, dar mai bucuros decît dacă ar fi fost dat pe mina judecă-

torului pentru siluire. După care înțelegere, bolnava găsi puteri să se urce în carul de mărfuri și pornirăm mai departe în mare liniște; Strap urcă pe calul lui Joey, căci acesta avea chef să meargă pe jos.

Întreaga dimineață, pînă-n prînz, furăm distrați cu o dare de seamă privitoare la vitejia căpitanului Weazel, care ne povesti cum trîntise o dată la pămînt, dintr-un singur pumn, un soldat care îl lua peste picior; cum altă dată răsucise nasul unui băiat de cîrciumă, care îi găsisese cusur că se scobește în dinți cu furculița; și cum mai mult decît atît, provocase la duel un brînzar care avusese neobrăzarea să-i fie rival — toate isprăvi pentru a căror adevărare o luă de martoră pe nevastă-sa. Dînsa adeverea tot ce spunea căpitanul și adăugă:

— Cel din urmă scandal s-a întîmplat chiar în ziua cînd am primit o scrisoare de dragoste de la moșierul Gobble; și nu-ți mai aduci aminte, dragul meu, cum, chiar în noaptea aceea, mi-a fost nemai-pomenit de rău din pricina unor sturzi fripți și cum lordul Diddle a băgat de seamă că m-am schimbat la față, iar *Lady Diddle* s-a speriat așa de tare, încît aproape a leșinat?

— Da, sçumpa mea, răspunse căpitanul, ți-aduci aminte că lordul îmi spusese batjocoritor: „Billy, doamna Weazel e fără îndoială însărcinată“, iar eu i-am răspuns cutezător: „*Milord*, aş vrea să vă pot răspunde cu același compliment“. La care întreaga adunare s-a prăpădit de rîs, iar lordul, cum e el mort după un răspuns ager, a venit la mine și m-a pupat.

Astfel călătorirăm cinci zile fără întrerupere și fără să se întîmple nimic vrednic de luare-aminte. **Miss Jenny**, care curînd își recăpătă voia bună, ne **distră** în fiecă zi cu cîntece vesele — și, Doamne, multe mai știa! —, bătîndu-și joc de bătrînu-i curtezan, care nici mort nu voia s-audă de împăcare.

Într-a șasea zi, cînd eram gata să ne așezăm la masă, hangiul veni și ne spuse că trei gentilomi abia sosiți porunciseră să li se ducă bucatele la ei în odaie, deși dînsul le adusese la cunoștință că fuseseră ar-vunite de călătorii din carul de mărfuri. La care veste gentilomii răspunseseră: „Călătorii din carul de mărfuri să se ducă dracului; cei mai de soi decît ei trebuie să mănînce întîi“. Vezi, Doamne, își închipuiau că n-o să fie mare lucru pentru niște călători ca noi să mănînce într-o zi numai pîine și brînză. Era, de bună seamă, o cumplită dezamăgire pentru noi toți, așa că ne alăturarăm capetele ținînd sfat cum s-o dregem. Tocmai atunci, *Miss Jenny* spuse că, fiind ostași de meserie, căpitanul *Weazel* ar trebui în această împrejurare să ne ocrotească și să ne ferească de batjocură; dar căpitanul se rugă de iertare, zicînd că pentru nimic în lume n-ar vrea să se afle că dînsul călătorește în căruța cu mărfuri și jurînd totodată că de s-ar putea da în vileag fără să se facă de rîs, cei trei ar înghiți mai degrabă spada lui decît porția de mîncare. Auzind aceste cuvinte, *Miss Jenny* îi smulse arma, o trase din teacă și se năpusti pe dată în bucătărie, unde îl amenință pe bucătar cu moartea dacă nu trimite mîncarea fără întîrziere în odaia noastră. Gălăgia ei îi făcu în cîrînd pe cei trei străini să coboare, iar unul dintre ei abia o văzu, că și strigă:

— Ha, *Jenny Ramper*! Cum dracu ai ajuns aici?

— *Jack Rattle*, scumpule! răspunse dînsa sărîndu-i în brațe. Tu ești? Atunci, *Weazel* poate să se ducă dracului să-i dea el de mîncare, că eu cu voi cinez.

Străinii o primiră cu mare bucurie, iar noi eram pe punctul să fim restrînși la o masă foarte sărăcăcioasă, cînd *Joey*, înțelegînd tot ce se petrecuse, intră în bucătărie cu o furcă în mînă și jură că

omoară pe oricine se încumetă să pună mîna pe mîncărurile pregătite pentru carul de mărfuri. Amenințarea asta era cît pe ce să aibă urmări fatale, căci cei trei străini își traseră spadele, și slujitorii lor li se alăturară, pe cînd noi ne adunarăm de partea lui Joey ; dar hangiul mijloci împăcarea și ne oferi masa lui, numai să fie pace, masă pe care o primiră străinii, iar noi șezurăm și mîncarăm fără să mai fim tulburați.

După amiază vrusei eu să umblu pe jos cu Joey, iar Strap îmi luă locul. Intrînd în vorbă cu căraușul, în curînd îmi dădui seama că e un om vesel, plin de voie bună și glumeț, iar pe deasupra și mare pișicher. Dînsul îmi aduse la cunoștință că Miss Jenny e o muiere deocheată, foarte bine cunoscută în oraș, care se înhăitase cu un ofițer recrutor, iar acesta o dusesse cu poștalionul de la Londra la Newcastle, unde fusese arestat pentru datorii, iar acum stătea la pușcărie ; dînsa fusese deci silită să se întoarcă la vechea-i îndeletnicire, folosind mijlocul acesta de călătorie. Îmi spuse de asemenea că una dintre slugile celor trei gentilomi, care rămăseseră la han, văzîndu-l din întîmplare pe Weazel, pe dată îl cunoscuse și îi împărtășise lui Joey unele amănunte : anume că Weazel fusese mulți ani slugă la lordul Frizzle, în chip de valet, pe vremea cînd lordul trăia despărțit de soție ; dar după ce se împăcaseră, doamna ceruse anume ca Weazel și țiitoarea lui să fie dați afară ; iar atunci, înălțimea-sa, ca să scape de ei amîndoi cu binișorul, îi propuse lui Weazel să se însoare cu fosta țiitoare, iar în schimb lordul îi va găsi o slujbă la oaste ; căzură la înțelegere, iar Weazel e acum, prin protecția înălțimii-sale, stegar în regimentul ***. Văzui că Joey și cu mine avem aceleași păreri despre vitejia lui Weazel, pe care ne hotărîrăm s-o punem la încercare îndată ce

S-ar ivi un călăreț, sperînd călătorii cu țipete că vine un tâlhar de drumul mare.

Ne împlinirăm gîndul către amurg, cînd zărirăm un om călare ce se apropia de noi. De îndată ce Joey le spusese celor din car că-i e teamă c-o să fim jefuiți, cu toții își pierdură cumpătul. Strap sări afară din car și se ascunse după o tufă; cămătarul slobozi rugi scurte și fierbinți și începu să cotrobăiască prin paie, ceea ce ne făcu a bănuî că ascunsesese ceva sub ele; doamna Weazel, frîgîndu-și mîinile, scotea țipete jalnice; dar căpitanul, spre marea-ne uimire, începu să sforăie; numai că șmecheria nu-i merse, căci Miss Jenny, scuturîndu-l de umeri, zbieră:

— Mii de draci! Căpitane, asta e vreme de sforăit, cînd o să fim jefuiți? Poartă-te ca un ostaș și om de onoare!

Weazel se prefăcu a fi cuprins de turbare fiindcă fusese trezit și jură că trage un pui de somn, chiar dacă-l înconjoară toți tâlharii de drumul mare din Anglia.

— Să mă ia dracu! De ce vă e frică? urmă dînsul, tremurînd totodată în așa fel, de se scutura toată căruța.

Ciudata lui purtare o întărită însă pe Miss Ramper atît de tare, încît țipă:

— Fi-ți-ar al dracului sufletul de amărît! Nu s-a aflat fricos mai prăpădit decît dumneata, nici printre cei dați afară cu toba din regiment. Oprește căruța, Joey! Numai să ies eu afară, și — pe Dumnezeuul meu! — dacă am meșteșugul vorbirii, n-o să-ți ia numai punga, ci o să te și juipoaie de piele. Astfel zicînd, sări afară cu mare îndemînare.

În vremea asta, călărețul ne ajunsese și se întîmplă să fie un valet de nobil mare, bine cunoscut lui Joey, care îi împărtăși planul și-l rugă să-l ducă

ceva mai departe, oprind carul și luându-i la întrebări pe cei dinăuntru. Străinul, arătându-se dornic să facă haz, se apropie și întrebă cu glas cumplit :

— Pe cine am prins aici ?

Isaac răspunse jalnic :

— Eu sînt un sărman păcătos amărit ; am și eu o mică gospodărie de ținut și nimic pe lume decît acești 15 șilingi, de care dacă mă jefuiești vom muri de foame și eu, și ai mei.

— Cine plînge în colțul celălalt ? întrebă așa-zisul tîlhar de drumul mare.

— O biată femeie nefericită, răspunse doamna Weazel, de care te rog în numele lui Cristos să ai milă.

— Ești fată, sau nevastă ? întrebă dînsul.

— Nevastă, spre marea mea mîhnire, răspunse dînsa.

— Cine sau unde ți-i soțul ? urmă străinul.

— Soțul meu, răspunse doamna Weazel, e ofițer și a rămas bolnav la hanul unde am cinat acum în urmă.

— Cred că greșești, cucoană, i-o întoarse tînărul valet, căci l-am văzut chiar eu urcîndu-se în căruță azi după amiază. Dar, mă rog, ce pute aici ? Cu siguranță că s-a spurcat pe el cățelușul dumitale. Stai să pun eu mîna pe javra asta scîrboasă, că am s-o învăț cum să se poarte !

Și zicînd astfel, înșfăcă un picior al lui Weazel și-l trase afară de sub fustele nevesti-si, unde se ascunsese. Bietul căpitan, tremurînd și descoperit în asemenea stare rușinoasă, se frecă la ochi și, prefăcîndu-se că se scoală din somn, țipă :

— Ce s-a întîmplat ? Ce s-a întîmplat ?

— Nu mare lucru, răspunse călărețul. V-am vizitat numai ca să vă întreb de sănătate, și acum adio, preanobile căpitan !

Astfel zicînd, dădu pinteni calului, și într-o clipită se făcu nevăzut. Trecu vreme pînă să-și vină Weazel în fire, dar în cele din urmă, făcînd iarăși pe grozavul, zise :

— Al dracului derbedeu ! De ce a plecat mai departe înainte de-a avea eu vreme să-l întreb cum o duc stăpînu-său și stăpîna-sa ? Nu ți-l mai amintești pe Tom, draga mea ? își întrebă Weazel nevasta.

— Ba da, răspunse dînsa. Parcă mi l-aș cam aduce aminte, dar știi că rar stau de vorbă cu oameni mărunți ca el.

— Ei, drace ! strigă Joey. Ce, îl cunoașteți pe tînăr, căpitane ?

— Dacă-l cunosc ? zise Weazel. Doar nu o dată mi-a turnat el în pahar vin de Burgundia, la masa lordului Trippett.

— Și cum l-o fi chemînd, căpitane ? întrebă Joey.

— Cum îl cheamă ?... Îl cheamă... Tom Rinser, răspunse Weazel.

— Ei, drăcia dracului ! exclamă Joey. Atunci, și-a schimbat numele ! Fiindcă aș pune rămășag pe ori-cît că chiar de la botez îl cheamă John Trotter.

Vorba asta îi făcu pe toți să ridă pe socoteala căpitanului, care fu grozav de fisticit cînd Isaac luă cuvîntul și zise :

— N-are-a face cine ce era, de vreme ce s-a dovedit a nu fi hoțul de care ne temeam noi, și ar trebui să-i mulțumim lui Dumnezeu că am scăpat ieftin.

— Să-i mulțumim lui Dumnezeu ? se miră Weazel. Să-i mulțumim dracului ! Pentru ce ? De-ar fi fost tîlhar de drumul mare l-aș fi sfîșiat cu dinții, i-aș fi băut singele înainte de a ajunge el să mă jefuiască pe mine sau pe oricare din această dilijansă.

— Ha-ha-ha ! rîse Miss Jenny. Chiar așa, căpitane. Cred că pe toți cei pe care o să-i omori ai să-i și mănînci.

Cămătarul era atît de bucuros de felul cum se terminase pățania, încît nu se putu opri să nu fie aspru și atrase luarea-aminte asupra căpitanului Weazel, ce părea a fi un bun creștin, căci se înarmase cu răbdare și umilință în loc de arme lumești și se silise întru mîntuirea sa cu teamă și smerenie. Această vorbă usturătoare stîrni mare haz pe socoteala lui Weazel, care mormăi o sumedenie de înjurături și amenință că-i taie beregata lui Isaac. Cămătarul, prinzînd din zbor amenințarea, rosti :

— Domnilor și doamnelor, vă iau pe toți martori că mi-e viața primejduită de acest ofițer pus pe vărsare de sînge ; am să-l dau în judecată.

Această a doua batjocură ne făcu să rîdem iarăși de Weazel, care stătu foarte dezumflat de-a lungul a ceea ce mai rămînea din călătoria noastră.

În românește de Gh. Dogaru

HUMPHREY CLINKER

(Fragment)

Către Sir Watkin Phillips, Jesus College, Oxon

Londra, 24 mai

Dragă Phillips,

Fără să aștept răspunsul la ultima mea scrisoare, purced la o dare de seamă asupra călătoriei noastre la Londra, care n-a fost cu totul lipsită de peripeții. Marțea trecută, seniorul și-a ocupat locul într-o ca-

lească închiriată, cu patru cai, însoțit fiind de sora dumisale, de a mea, de asemenea de slujnica domnișoarei Tabby, Winifred Jenkins, a cărei menire era să-l țină pe Chowder pe o pernă, în poala ei. Cu greu mi-am stăpînit rîsul cînd, uitîndu-mă în caleașcă, am văzut prin fereastră lighioana așezată în fața unchiului meu, ca orice alt călător. Seniorul, rușinat de această situație, a roșit pînă-n albul ochilor ; și, strigînd poștalionului s-o pornească, mi-a ridicat geamul în nas. Eu și servitorul lui, Thomas, îi însoțeam călare.

Nu s-a întîmplat nimic vrednic de a fi pomenit pînă cînd am ajuns la marginea pășunilor din Marlborough. Dar acolo, unul dintre cei patru cai s-a poticnit, în timp ce cobora dealul în trap ; iar poștalionul din spate, străduindu-se să oprească, a împins caleașca într-o parte, într-un șanț, unde s-a răsturnat frumos.

Eu o luasem înainte călare, cale de vreo două sute de yarzi ; dar, auzind țipete, am pornit-o înapoi în galop și am coborît, ca să le dau ajutor, atît cît îmi stătea în puteri. M-am uitat în caleașcă, dar n-am putut desluși nimic altceva decît partea de jos a lui Jenkins, care dădea din picioare și țipa cît o ținea gura. Deodată, unchi-meu scoase la iveală capul lui pleșuv și țîșni prin fereastră, sprinten ca o lăcustă, folosindu-se de dinapoiul bieteii Win, ca de o scară, în ascensiunea lui. Servitorul (care coborîse și el de pe cal) a tras-o afară pe nefericita domnișoară, mai mult moartă decît vie, prin aceeași deschizătură. După aceea, domnul Bramble, smulgînd dintr-o dată ușa din țîșini, a apucat-o `pe Liddy de braț și a scos-o la lumină, foarte speriată, dar nevătămată. Sarcina de a o elibera pe mătușa Tabitha, care-și pierduse pălăria în luptă, mi-a revenit mie ; și cum domnișoara era aproape nebună de minie și-spaimă,

întruchipa destul de bine pe una dintre Furiile care păzesc poarta infernului. Nu se arată îngrijorată cu privire la frate-său, care alerga prin frig, fără perucă, și ajuta cu multă pricepere la desprinsul cailor de caleașcă, în schimb, țipa, cu glas de nebună :

— Chowder ! Chowder ! Scumpul meu Chowder ! Cu siguranță că bietul meu Chowder a fost ucis !

Dar asta nu se întâmplase. După ce, în învălmășeala căderii, îl mușcase pe unchi-meu de picior, Chowder se retrăsese sub canapeaua trăsorii, și de acolo valetul îl scosese ținându-l de ceafă ; serviciu în schimbul căruia degetul îi fu mușcat, pînă la os. Omul, care e de felul lui arțăgos, s-a supărat atît de tare din pricina acestui atac, încît a salutat coastele dobitocului cu un picior dat din toată inima și a strigat :

— Să-l ia naiba de dobitoc scîrbos și pe ăi de-l cresc !

O binecuvîntare care n-a scăpat neîmblînzitei măștere de stăpînă-sa. Totuși, frate-său a convins-o să se retragă în casa unui țăran, nu departe de teatrul acțiunii, și aci capul lui și al ei avură parte de un acoperămint, iar biata Jenkins căzu în nesimțire. Următoarea noastră grijă fu să lipim un plas-ture peste rana de pe piciorul care mai purta urmele dinților lui Chowder, răstimp în care unchiul meu nici n-a deschis gura împotriva făptașului. Îngrijorată de această scenă, domnișoara Tabby a început :

— Nu spui nimic, țipă ea, Matt, dar știu ce gîndești ! Știu ce pică-i porți bieteii și nefericitei lighioane ! Știu că te gîndești s-o trimiți pe lumea cealaltă !

— Te înșeli, pe cîntea mea ! răspunde seniorul, cu un zîmbet sarcastic. N-aș fi în stare de un plan atît de crud împotriva unei făpturi atît de drăgălașe și

neprimejdioase ; chiar dacă n-ar avea fericirea de a fi favoritul dumatăle.

Dar John Thomas nu era așa delicat. Fie că era într-adevăr îngrijorat pentru viața lui, fie că era ațîțat de dorul răzbunării, omul a intrat și a cerut de-a dreptul să fie împușcat cîinele ; pe motivul că dacă vreodată de aci înainte o să turbeze, el, care fusese mușcat, se va molipsi. Unchi-meu i-a demonstrat, liniștit, cît de lipsită de noimă e părerea lui, arătînd că și el se afla în aceeași situație și că ar fi luat, fără îndoială, măsura de prevedere propusă dacă n-ar fi fost sigur că nu-i nici o primejdie. Totuși, Thomas se încăpățîna mai departe, și în cele din urmă declară că dacă nu e împușcat numaidecît cîinele, îi va fi el însuși călău. Această declarație deschise zăgazurile elocinței Tabitheii, elocință ce-ar fi rușinat pe cea mai de seamă oratoare din Bilingsgate¹. Valetul a răspuns în același stil ; iar stăpînul l-a dat afară, după ce însă m-a oprit pe mine să-i trag cîteva pentru obrăznicie.

După ce caleașca a fost pusă pe roți, s-a ivit o altă greutate : domnișoara Tabitha nu voia nici în ruptul capului să păsească înăuntru dacă nu se găsește alt om în locul poștalionului, care, spunea ea, răsturnase caleașca din răutate premeditată. După multă ceartă, poștalionul a cedat locul unui băiat jerpelit de la țară, care a făgăduit să ne însoțească pînă la Marlborough, unde se va găsi ceva mai bun ; și în locul acela ajunserăm pe la ceasurile unu, fără altă piedică. Totuși, domnișoara Bramble a găsit o nouă pricină de jignire, ceea ce se pricepea să descopere aproape în orice întîmplare a vieții. De-abia intrasem în odaia ce ni se pregătise la Marlborough, unde am

¹ Poartă în vechiul zid al Londrei, pe Tamisa ; tîrgul de pește, ce se ținea în apropiere, era vestit încă din secolul al XVII-lea, pentru o vorbire deșăntată, abuzivă.

rămas să prînzim, cînd ea depuse o plîngere în lege împotriva bietului om ce înlocuise poştalionul. Zicea că e un derbedeu atît de zdrenţaros, că nici cămaşă pe el n-are; şi avusese neobrazarea să-i jignească văzul arătîndu-şi dinapoiul gol, fapt de o indelicatete pentru care merita să fie pus în fiare. Doamna Winifred Jenkins a întărit afirmaţia cu privire la goliciunea omului, observînd în acelaşi timp că avea o piele frumoasă ca alabastrul.

— Într-adevăr, e o jignire groaznică! strigă unchi-meu. Să vedem ce are de spus vinovatul întru apărarea lui.

Drept care, omul a fost chemat, şi apariţia lui fu pe cît de ciudată, pe atît de mişcătoare. Să fi avut vreo douăzeci de ani, era de statură mijlocie, avea picioare strîmbe, umeri căzuţi, o frunte înaltă, părul de culoarea paiului, ochii bolnavi, un nas turtit şi o bărbie lungă; faţa-i era gălbejită, privirile — de om flămînd, iar zdrenţele pe care le purta ascundeau greu ceea ce cuviinţa cere să fie ascuns. După ce-l privi cu luare-aminte, unchiul meu spuse, cu o expresie ironică:

— Nu ţi-e ruşine, omule, să faci pe poştalionul fără o cămaşă care să-ţi apere dinapoiul de privirea doamnelor din caleaşcă?

— Ba da, îmi este, nu vă fie cu supărare, răspunse omul, dar nevoia nu cunoaşte lege, după cum e zicala. Şi apoi, a fost o întîmplare. Nădragii mi-au plesnit după ce am încălecat.

— Eşti un ticălos neobrazat, strigă domnişoara Tabby, fiindcă îndrăzneşti să călăreşti în faţa unor persoane de rang fără o cămaşă pe tine!

— Aşa e, nu vă fie cu supărare, dar sînt un băiat sărac din Wiltshire. N-am nici o cămaşă de care să pot spune că-i a mea pe lumea asta, nici o zdreanţă, nu vă fie cu supărare, în afară de ceea ce vedeţi;

n-am nici o rudă, nici un prieten pe lume care să mă ajute ; în ultimele şase luni am avut friguri şi am cheltuit tot ce aveam pe doftori, ca să-mi mai pot trage zilele ; şi, nu vă fie cu supărare, n-am pus nimic în gură de douăzeci şi patru de ore.

Întorcîndu-i spatele, domnişoara Bramble spuse că în viaţa ei nu văzuse un vagabond mai murdar şi-l pofti să plece ; fiindcă, spunea, o să umple casa de păduchi. Frate-său îi aruncă o privire plină de înţeles cînd ea se retrase cu Liddy în altă încăpere ; şi pe urmă îl întrebă pe băiat dacă-l cunoaşte cineva în Marlborough. Cînd răspunse că hangiuil îl cunoaşte din copilărie, omul fu numaidecît chemat ; şi, întreat în legătură cu acest subiect, răspunse că numele băiatului este Humphrey Clinker. Că e copil din flori, crescut într-o casă de muncă şi dat ucenic de parohie la un fierar de ţară, care murise înainte să-şi fi terminat băiatul ucenicia ; că fusese cîtăva vreme ajutor de grăjdar, de asemenea şi poştalion de rezervă, pînă cînd îl doborîseră frigurile, care-l împiedicaseră să-şi cîştige pîinea ; că, după ce-şi vînduse sau îşi amanetase tot ce avea pe lume ca să se vindece şi să poată trăi, ajunsese în aşa hal de mizerie şi jerpeală, că-i făcea grajdul de rîs, aşa încît fusese concediat ; dar că n-auzise niciodată nimic rău în legătură cu firea lui sau în alte privinţe.

— Prin urmare, omul fiind bolnav şi prăpădit, spuse unchiul meu, l-ai dat afară, ca să moară în stradă ?

— Plătesc taxa pentru săraci, răspunse celălalt, şi n-am dreptul să ţin la mine vagabonzi, fie ei bolnavi sau teferi ; şi apoi, o făptură atît de nenorocită mi-ar fi făcut casa de ocară.

— Bagă de seamă, spuse seniorul întorcîndu-se spre mine, gazda noastră e un creştin simţitor. Cui

i-ar da în gînd să osîndească moravurile vremii noastre, cînd pînă și hangiii dau dovadă de atîta omenie? Ascultă, Clinker, ești un păcătos dintre cei mai înrăiți. Ești osîndit pentru boală, foame, mizerie, lipsuri. Dar, fiindcă nu e treaba mea să pedepsesc răufăcătorii, iau asupra mea doar sarcina de a-ți da un sfat. Fă-ți rost de o cămașă și tot ce mai trebuie, pentru ca goliciunea ta să nu mai jignească pe doamnele de rang care călătoresc, mai ales pe fetele vîrstnice.

Spunînd asta, puse o guinee în mîna bietului om, care stătea privindu-l în tăcere, cu gura căscată, pînă cînd hangiuul îl dădu afară din odaie.

După masă, cînd mătușa noastră se sui în caleașcă, văzu cu mulțumire că poștalionul, care călărea lîngă ea, nu mai era un nenorocit zdrențaros, ca vagabondul care-i însoțise pînă la Marlborough. Într-adevăr, deosebirea era izbitoare: ăsta era un tînăr elegant, cu o pălărie cu bor îngust, cu fireturi de aur, perucă tăiată scurt, o jachetă albastră, cum se cuvine, nădragi de piele și o cămașă curată de pînză, care se umfla deasupra cingătoarei. Cînd am ajuns la castelul de pe Spinhill, unde ne oprirăm, noul poștalion duse înăuntru, cu mare grijă, toate boccelele; și în cele din urmă dezvălui chipul lui Humphrey Clinker, care se metamorfozase în acest fel, scoțîndu-și de la amanet hainele, cu banii primiți de la domnul Bramble.

Oricît de încîntați ar fi fost toți ceilalți de această plăcută schimbare a sărmanului flăcău, domnișoarei Tabitha, care încă nu mistuise jignirea spatelui gol, ea îi căzu greu la stomac. Strîmbă disprețuitor din nas, spunînd că pesemne frate-său îl îndrăgise tocmai pentru că o jignise pe ea cu nerușinarea lui; că un prost n-are parte multă vreme de banii lui; dar că dacă Matt are de gînd să ia băiatul cu el la

Londra, ea nu mai merge nici un pas mai departe. Unchi-meu n-a scos nici un cuvînt, deşi privirile lui spuneau multe; şi a doua zi de dimineată Clinker nu se mai arătă, aşa încît pornirăm fără altă discuţie spre Salthill, unde aveam de gînd să luăm masa. Acolo, primul om care se apropie de caleaşcă şi coborî scăriţa fu nimeni altul decît Humphrey Clinker. Cînd am întins mîna s-o ajut pe domnişoara Bramble să coboare, aceasta l-a fulgerat cu o privire mînioasă pe băiat şi a intrat în casă.

Unchiul meu era încurcat şi l-a întrebat, îmbufnat, ce-l adusese încoace. Băiatul a răspuns că înălţimea-sa fusese atît de bun cu el, încît n-avea inimă să se despartă de domnia-sa; că o să-l urmeze pînă la capătul pămîntului şi o să-l slujească toată viaţa, fără să aştepte leafă sau răsplată.

Domnul Bramble nu ştia dacă să-l certe, sau să rîdă de această declaraţie. Prevedea multă împotrivire din partea Tabitheii; pe de altă parte, nu putea fi decît încîntat de recunoştinţa lui Clinker, ca şi de sinceritatea firii lui.

— Dacă m-aş gîndi să te iau în slujba mea, spuse el, la ce te pricepi? la ce eşti bun?

— Nu vă fie cu supărare, răspunse originalul, ştiu să citesc şi să scriu şi să fac destul de bine treaba de grăjdar, ştiu să îngrijesc un cal şi să-l potcovesc, să-i iau sînge şi să-i dau pinteni; cît despre scopitul porcilor, nu sînt mai prejos de oricare altul din ţinutul Wilts. Pe urmă, ştiu să fac cîrnaţi de porc, ţinte de cizmărie şi să dreg ceainice şi tigăi.

Aci, unchi-meu izbucni în rîs şi întreabă la ce altceva se mai pricepe.

— Mă pricep să mă bat cu bastoanele şi să cînt psalmi, vorbi mai departe Clinker; cînt din drîmbă şi mai ştiu *Susan cea cu ochii negri* şi *Arthur din Bradley* şi multe alte cîntece; ştiu să dansez giga

din Țara Galilor și *Nancy Dawson*; să mă iau la trîntă cu orice băiat de seama mea cînd sînt în formă; și, dacă nu greșesc, știu unde se găsesc iepuri, dacă înălțimea-voastră are chef de vînat.

— Pe legea mea! Ești un tînăr desăvîrșit! strigă unchi-meu, rîzînd mai departe. Cred că o să te iau în familia mea. Rogu-te, încearcă să te împaci cu soră-mea. Ai jignit-o rău arătîndu-i dosul gol.

Drept care, Clinker veni după noi în odaie, cu pălăria în mînă, și aci, adresîndu-se domnișoarei *Tabitha*, strigă:

— Binevoiască înălțimea-voastră să-mi ierte jignirile, iar eu, cu ajutorul lui Dumnezeu, mă leg ca dosul să nu mi se mai ridice niciodată împotriva, pentru a vă jigni din nou. Vă rog, scumpă și frumoasă doamnă, îndurați-vă de un biet păcătos. Dumnezeu să vă binecuvînteze chipul nobil; sînt sigur că sînteți prea frumoasă și prea mărinimoasă ca să-mi purtați pică. O să vă slujesc în genunchi zi și noapte, pe apă și pe uscat; și totul numai de dragul și din plăcerea de a sluji o doamnă minunată.

Atîtea complimente și atîta umilință o mișcară pe *Tabby*; dar nu răspunse nimic, iar Clinker, luînd tăcerea drept încuviințare, ne servi la masă. Stîngăcia lui firească și emoția în care se afla pricinuiră nenumărate încurcături. Pînă la sfîrșit, răsturnă o parte din prăjitură pe umărul ei drept; apoi, dîndu-se înapoi, îl călcă pe *Chowder*, care urlă jalnic. Bietul *Humphrey* fu atît de speriat de această îndoită greșeală, încît scăpă farfuria de porțelan, care se sparse în mii de cioburi; apoi, căzînd în genunchi, rămase astfel cu gura căscată, într-o poziție de disperare comică. Domnișoara *Bramble* se repezi la cîine și, luîndu-l în brațe, i-l arată fratelui ei, spunînd:

— Totul e un plan premeditat împotriva acestui animal nenorocit, al cărui unic păcat e dragostea lui față de mine. Iată-l, ucide-l pe loc, și ai să fii mulțumit.

Clinker, auzind aceste cuvinte și luîndu-le de bune, se ridică grăbit și, punînd mîna pe un cuțit de pe bufet, strigă :

— Nu aici, nu vă fie cu supărare ; murdărim odaia. Dați-mi-l mie, îl duc eu în șanțul de lingă drum.

La această propunere, nu primi alt răspuns decît o palmă zdravănă în ureche, care-l făcu să ajungă, clătîindu-se, pînă în celălalt capăt al odăii.

— Ce, făcu ea către frate-său, o să mă las insultată de cîinele ăsta flămînd, pe care l-ai cules de pe drum ? Te rog să-l trimiți numaidecît pe vagabond la plimbare.

— Pentru numele lui Dumnezeu, soră, stăpînește-te, spuse unchi-meu, și gîndește-te că bietul băiat e nevinovat ; n-a urmărit să te jignească.

— Nevinovat ca pruncul nenăscut ! strigă Humphrey.

— Văd eu bine — spuse neîndurătoarea domnișoară — că lucrează din porunca ta ; iar tu ești hotărît să-i încurajezi neobrăzarea. E o răsplată nepotrivită pentru tot binele pe care ți l-am făcut, pentru că te-am doborîcit cînd ai fost bolnav, ți-am gospodărit casa, te-am împiedicat să rămîi pe drumuri din pricina nechibzuinței tale. Dar ai să te desparți fie de acest ticălos, fie de mine, acum, pe loc, fără să mai pierdem timp ; și lumea va vedea dacă-ți pasă mai mult de cei de un sînge cu tine, sau de un cerșetor de pripas, adunat de pe grămada de gunoi.

Ochii domnului Bramble începură să arunce foc, și dinții să-i clănțane.

— Cu alte cuvinte, spuse el, ridicînd glasul, întrebarea e dacă sînt destul de tare pentru a azvîrli jugul acesta de nerăbdat, printr-o hotărîre, sau destul de slab pentru a face o faptă crudă și nedreaptă, numai ca să potolesc țîfna unei femei cu toane. Ascultă, domnișoară Tabitha Bramble, îți propun la rîndul meu o alegere. Sau îl alungi pe favoritul dumitale cu patru picioare, sau dă-mi voie să-ți spun pentru totdeauna adio. Căci sînt hotărît să nu mai trăiesc sub același acoperiș cu el ; și acum, la masă, cu pofta care ți-a mai rămas.

Înmărmurită la auzul acestei declarații, Tabitha se așeză într-un colț și, după o pauză de cîteva minute, spuse :

— Zău că nu te înțeleg, Matt !

— Și totuși, am vorbit pe șleau, răspunse seniorul, cu o privire hotărîtă.

— Sir, continuă maștera, într-adevăr îmblînzită, e dreptul dumitale să poruncești și datoria mea să mă supun. Nu pot să iau vreo hotărîre în legătură cu cîinele aci, pe loc ; dar dacă-i dai voie să călătorească în caleașcă pînă la Londra, îți dau cuvîntul că nu te va mai supăra niciodată.

Fratele ei, dezarmat cu totul de un răspuns atît de blînd, declară că nu-i poate refuza nici o cerere chibzuită ; și adăugă :

— Nădăjduiesc, dragă soră, că n-am dovedit niciodată lipsă de înțelegere.

Domnișoara Tabitha se ridică numaidecît și, aruncîndu-se de gîtul lui, îl sărută pe obraz ; el îi răspunse foarte mișcat la îmbrățișare. Liddy plîngea cu hohote. Win Jenkins chicotea. Chowder făcea tumbe, iar Clinker o șterse, frecîndu-și mîinile de bucurie că se împăcaseră.

După ce pacea a fost astfel readusă printre noi, am sfîrșit cu bine masa ; și seara am sosit la Londra,

fără alte peripeții. Mătușa mea pare cumințită după amenințarea discretă a fratelui ei. A primit cu grație să renunțe la antipatia ei față de Clinker, care a rămas la noi ca valet și într-o zi sau două își va face apariția într-o livrea nouă ; dar fiindcă nu prea cunoaște Londra, am luat între timp un valet, pe care îl voi opri apoi ca servitorul meu.

In românește de Vera Călin

OLIVER GOLDSMITH

(1728—1774)

Irlandez de origine, Oliver Goldsmith este cunoscut mai ales ca autorul popularului roman *Vicarul din Wakefield*. Opera lui este însă variată și cuprinde *versuri* (Călătorul, Satul părăsit), *teatru*, mai ales *comedii* (Se umilește spre a cuceri), *eseuri* etc. Eseistului îi datorăm colecția de *scriori reunite în volumul Cetățeanul lumii*. *Satira moravurilor engleze* este atribuită aci unui *oriental*, unui *chinez înțelept*, care, cu prefăcută *ingenuitate*, se miră de *absurditatea unor practici sociale* frecvente în Anglia. Este mijlocul de *satirizare* numit în *istoriile literare* „*ficțiunea străinului*”, adesea folosit de *scriitorii* *veacului al XVIII-lea* în Anglia, ca și în Franța. *Comparația* dintre *ordinea nedreaptă*, pe care autorul o *ironizează*, și alte *orînduiri* — în general *imaginare* — din țări *exotice* sau *sălbatic*e e destinată să nască în *mintea cititorului* *îndoiala* cu privire la *valoarea și trăinicia sistemului social* pe care-l cunoaște. *Inrudită* ca *tematică* și *formă* cu *Scri-sorile persane* ale lui Montesquieu, *colecția de scri-sori chineze* *Cetățeanul lumii* e totuși mai puțin *vehementă* decât *romanul epistolar* al *iluministului francez*, fiindcă *nota dominantă a creației* lui Gold-

smith o reprezintă un umor indulgent, care îngăduie rar scriitorului virulența de ton a altor autori de ficțiuni ce pun în mișcare străini și exotici.

Un astfel de umor se desprinde și din povestirea Vicarul din Wakefield. În această idilă încântătoare, sentimentalismul este, spre fericirea cărții, corectat de umorul delicat și grațios care caracterizează personalitatea lui Goldsmith. În duioșia pe care o respiră viața de familie, se simte interesul scriitorului pentru omul mărunț, modest, obișnuit, simpatia lui pentru viețile simple. Din acest punct de vedere și în calitate de creator al unui tip de umor blajin și binevoitor, Goldsmith descoperă în literatura engleză un domeniu care va fi cultivat în veacul următor de personalități literare ca Charles Dickens sau George Eliot.

CETĂȚEANUL LUMII

(Fragment)

SCRISOAREA XXI

Către același

Englezilor le place să vadă piese de teatru, la fel ca și chinezilor; dar e mare deosebire între cele două feluri de punere în scenă. Noi ne jucăm piesele sub cerul liber, englezii le joacă pe-ale lor sub acoperiș; noi le jucăm la lumina zilei, ei la flacăra torțelor. O piesă de-a noastră durează opt sau zece zile în șir; reprezentarea unei piese engleze arareori depășește patru ore.

Însoțitorul meu cel îmbrăcat în negru, cu care încep să mă împrietenesc, m-a dus acum cîteva seri la un teatru, unde ne-am așezat comod la picioarele scenei. Deoarece cortina încă nu se ridicase, am avut răgazul să urmăresc purtarea spectatorilor și să-mi îngădui reflecțiile pe care le inspiră de obicei ceea ce este nou.

În general, cei avuți stăteau pe locurile cele mai de jos, iar cei săraci erau cocoțați cu atît mai sus, cu cît erau mai săraci. Rînduiala părea aci întoarsă pe dos; cei care stăteau toată ziua cel mai jos aveau parte de o înălțare vremelnică, devenind maeștri de ceremonie. Ei erau cei care strigau să înceapă muzica, își îngăduiau orice libertate, cît de gălăgioasă, vădind îndrăzneala unor cerșetori victorioși.

Cei ce ocupau locurile mijlocii nu se arătau nici atît de năbădăioși ca cei de sus, nici atît de potoliți ca cei de dedesubt ; judecînd după înfățișare, mulți dintre ei păreau străini pe acolo, ca și mine ; și își petreceau timpul așteptînd, mîncînd portocale, citind piese sau dîndu-și întîlniri.

Cei ce ocupau rîndurile cele mai de jos, cele care se numesc parter, păreau că se socotesc judecători de cînte ai poetului și ai actorilor, că se adună aci ca să se distreze, dar și ca să-și arate gustul ; și ai fi zis că muncesc apăsăți de constrîngerea celui care-și dă aere de cunoscător superior. Tovarășul meu m-a informat, totuși, că nici unul dintr-o sută n-are habar de critică ; că-și luau dreptul de a fi judecători pentru că nu se afla nimeni care să le tăgăduiască părerile și că fiecare dintre cei ce se numeau astăzi cunoscători o făceau în toate împrejurările și cu orice scop.

Cei din loji păreau cei mai nefericiți dintre toți. Ceilalți spectatori veneau doar ca să petreacă ; aceștia, însă, veneau mai degrabă ca să devină ei înșiși un motiv de petrecere. Nu ne-am putut împiedica de a-i privi ca actori într-o piesă mută, căci nu era plecăciune sau salut de-al lor care să nu fie rodul străduinței, nu era privire sau zîmbet fără scop ucigaș. Doamnele și domnii se holbau unii la alții prin ochelari ; însoțitorul meu băgă de seamă că în ultima vreme orbirea era la modă ; toți se prefăceau a fi nepăsători și a se simți la largul lor, în timp ce inimile le dogoreau de înverșunare. Luminile, muzica, doamnele în rochiile lor bătătoare la ochi, bărbații cu privirile voioase și pline de așteptare, toate împreună alcătuiau un tablou foarte plăcut și umpleau cu o nespasă seninătate sufletul privitorului dornic de fericire omenească.

În cele din urmă, sosi ceasul cînd piesa trebuia să înceapă ; cortina se ridică, și actorii apărură. O femeie, care juca rolul unei regine, intră, făcu o plecăciune în fața spectatorilor, care bătură din palme la apariția ei. Se pare că în Anglia, a bate din palme este un fel de a-ți arăta entuziasmul ; e un fel absurd, dar știi doar că fiecare țară își are ciudățeniile ei. Am fost de asemenea uimit văzînd că actrița, care ar fi trebuit să se socotească regină, primește aplauzele adunării înainte de a fi încercat să le merite. După ce s-au sfîrșit preliminarile între ea și adunare, a început dialogul între ea și un tînăr plin de speranțe, care juca rolul prietenului de încredere. Amîndoi păreau nespuse de nefericiți, căci, pare-se, regina pierduse un copil, cu vreo cincisprezece ani în urmă, a cărui amintire scumpă o mai păstra încă în inimă, iar însoțitorul ei, compătîmind-o, lua parte la durerea reginei.

Jelania ei devine din ce în ce mai puternică, i se șoptesc vorbe de mîngîiere, dar ea nici nu vrea să audă de asta. Îi pofteste pe toți să spună vorbe de mîngîiere vîntului. La aceste cuvinte, intră soțul ei, care, văzîndu-și regina atît de îndurerată, cu greu își poate stăpîni lacrimile și vrea să împărtășească această dulce durere. Și după ce jelesc astfel timp de trei scene, cade cortina, și primul act s-a sfîrșit.

— Zău, i-am spus eu însoțitorului meu, regii și reginele astea se frămîntă prea tare pentru niște nenorociri nu chiar așa de grozave ; sînt sigur că dacă oameni mai umili s-ar purta în felul ăsta, s-ar spune că sînt lipsiți de bun-simț.

Nici n-apucasem să-mi termin vorba, și cortina se ridică din nou, iar regele apăru, zguduit de o patimă puternică. Pare-se că soția lui respinsese mîngîierea lui și disprețuise îmbrățișarea regală ; iar el părea hotărît să nu supraviețuiască acestei groaznice

jigniri. După ce s-a perpelit așa, și s-a mai perpelit și regina de-a lungul întregului act doi, cortina a căzut din nou.

— Îți dai seama — zise însoțitorul meu — că regele este un om de duh și simțitor nevoie-mare ; un fiu al lutului, flegmatic cum sînteți voi, ar fi lăsat-o pe regină să facă ce vrea și încet-încet să-și vină ea însăși în fire. Dar regele este pentru mîngîierea imediată, sau moarte fulgerătoare ; moartea și dragostea sînt patimile de căpetenie ale oricărui erou modern pe scenă ; acum se îmbrățișează, și în clipa următoare se străpung, schimbînd astfel lovituri de pumnal și sărutări în fiecare clipă.

Eram gata să-i întăresc spusele, cînd mă surprinse ceva nou : intrase un om care legăna o trestie în vîrfurile nasului, iar spectatorii băteau din palme cu încîntare. Cu ce scop apare făptura asta fără rost, ceea ce face ea e oare o parte din conflict ?

— Fără rost ai spus ? mă întrebă prietenul în negru ; ăsta e unul dintre personajele cele mai importante ale piesei, fiindcă nimic nu place publicului mai mult decît să vadă o trestie legănată pe vîrfurile nasului ; trestia asta e plină de tîlc ; în priveliștea asta, fiecare găsește ceva pe gustul lui ; iar un om înzestrat cu astfel de talente cu siguranță că va face avere.

Actul al treilea începu cu un actor care ne înștiință că el e ticălosul piesei și că, înainte ca totul să se sfîrșească, are de gînd să ne înfățișeze lucruri stranii. Pe urmă apărură altul, la fel de pornit pe fapte rele ca și primul ; urzelile lor umplură toată partea aceasta a piesei.

— Dacă ăsta e ticălos, am spus eu, trebuie să fie și tare prost, fiindcă-și dă tainele în vileag fără să-l întrebe nimeni ; în ultima vreme, la noi în China nu se mai înghit mărturisiri din astea.

Din nou gîndurile îmi fură întrerupte de zgomo-
tul aplauzelor ; un copil de şase ani învăţa să dan-
seze pe scenă, spre încîntarea doamnelor şi a man-
darinilor.

— Îmi pare rău — am zis eu — că văd o făptură
atît de gîngaşă învăţînd atît de timpuriu o meserie
atît de păcătoasă ; căci presupun că dansul e la fel
de dispreţuit aci ca şi în China.

— Tocmai pe dos, m-a întrerupt tovarăşul meu ;
aci dansul este o îndeletnicire de cinste şi nobilă ;
oamenii se aleg cu onoruri mai mari de pe urma
călciilor decît a capetelor lor. Unul care sare în
sus şi-şi loveşte de trei ori degetele de la picioare,
înainte de a ajunge pe pămînt, capătă patru sute
de lire ; dar unul care le loveşte de cinci ori e de
nepreţuit şi poate să ceară orice plată crede el de
cuvîinţă. Şi dansatoarele sînt preţuite tot pentru
soiul ăsta de sărituri cu picioarele încrucişate ; şi
ele au o vorbă, şi anume : că are preţ mai mare
aceea care arată cel mai mult. Dar a început actul
al patrulea, hai să fim atenţi.

În actul al patrulea, regina îşi regăseşte copilul de
mult pierdut, care acum e un tînăr chipeş şi foarte
înzestrat ; drept care, ea socoteşte în înţelepciunea
ei că pe capul lui coroana va sta mai bine decît pe
cel al soţului ei, pe care-l ştie că-i un ramolit. Re-
gele descoperă planul ei, şi aci începe tragedia : îşi
iubeşte regina, dar îşi iubeşte şi împărăţia ; prin
urmare, ca să le stăpînească pe amîndouă, hotărăşte
că fiul ei trebuie să piară. Regina strigă, îngrozită
de cruzimea lui, înnebuneşte de furie, şi în cele din
urmă, copleşită de durere, se prăbuşeşte fără de sim-
ţire, după care cortina se lasă, şi actul se sfîrşeşte.

— Urmăreşte arta poetului ! îmi strigă tovarăşul
meu ; cînd regina nu mai are ce spune, cade în ne-
simţire. În timp ce ochii i se închid, iar slujnica o

sprijină cu brațele, cîte grozăvii nu ne putem noi închipui ! Simțim groaza cu fiecare nerv. Crede-mă, căderile astea în nesimțire sînt adevărata apoteoză a tragediei moderne.

Începu actul al cincilea, și zău că se petreceau multe pe scenă. Scenele se urmau, trîmbițele sunau, mulțimile strigau, se întindeau covoare, gărzile năvăleau pe o ușă și ieșeau pe alta ; zei, demoni, pumnale, torturi, otravă. Dar dacă regele a fost ucis, regina s-a înecat sau fiul a fost otrăvit, asta am uitat cu desăvîrșire.

După ce s-a sfîrșit piesa, n-am putut să nu-mi dau cu părerea cum că personajele dramei păreau la fel de deznădăjduite în primul act ca și în ultimul.

— Cum e cu puțință — am întrebat — să le compătimentești de-a lungul a cinci acte mari ? Mila e un simțămînt de scurtă durată, nu pot să sufăr să aud un actor spunînd în gura mare fleacuri ; și nici nu mă mișcă sărituri, încordări, atitudini lipsite de te-meii ; după ce am fost dezamăgit o dată sau de două ori de o sperietură fără rost, inima mea doarme în pace și pesemne că n-o mai mișcă nici durerile adevărate. Actorul, ca și poetul, trebuie să stîrnească doar o singură mare pasiune, tot restul trebuie să se supună ei și să facă astfel încît eco-ul pe care-l trezește această pasiune să devină mai puternic ; prin urmare, dacă actorul se jelește cu disperare, cu orice prilej, ne mișcă prea curînd ; o ia înaintea loviturii, încetează de a ne mai zgudui, chiar dacă ne face să aplaudăm.

Nici nu băgasem de seamă că aproape toți spectatorii pleaseră. Amestecîndu-ne cu mulțimea, prietenul meu și cu mine ajunserăm în stradă ; și aci, ferindu-ne de sutele de piedici pe care ni le întin-

deau roțile caleștilor și prăjinile baldachinelor, ca unor păsări care zboară printre ramurile unei păduri, am ajuns în cele din urmă teferi acasă.

Rămii cu bine.

În românește de Vera Călin

VICARUL DIN WAKEFIELD

(Fragmente)

CAP. I

Părerea mea a fost întotdeauna că un om cinstit care se căsătorește și întemeiază o familie numeroasă e mai folositor decât cel care trăiește singur, dar vorbește despre creșterea populației. De aceea, nici un an nu trecuse de când fusesem hirotonisit, și am și început să mă gîndesc serios la căsătorie. Mi-am ales nevasta, după cum și-a ales și ea rochia de mireasă, nu pentru calități strălucitoare de suprafață, ci pentru însușiri ce înfruntă timpul. Ca să fiu drept cu ea, era o femeie de treabă și vrednică de respect; cît despre creșterea primită, erau puține doamne în ținut care s-ar fi putut lăuda cu o educație mai aleasă. Putea citi orice carte englezescă, fără a silabisi cuvintele; dar nimeni n-o putea întrece la murături, conserve și gătit. Se mai lăuda că e o gospodină desăvîrșită, deși mie nu mi s-a părut că ne-am îmbogățit cît de cît de pe urma gospodăririi ei.

Totuși, ne iubeam din toată inima, și dragostea noastră creștea pe măsură ce înaintam în vîrstă.

Adevărul e că nimic nu ne putea face să ne su-
părăm pe lume sau unul pe altul. Aveam o casă plă-
cută, așezată într-un ținut frumos, și vecini simpa-
tici. Petreceam anul în desfătări morale sau
cîmpenești ; pe cei bogați îi vizitam, pe cei săraci îi
ajutam. N-aveam a ne teme de nici o revoluție, nu
eram puși la munci grele ; toate aventurile noastre
se desfășurau la gura sobei, iar călătoriile noastre —
dintr-un pat într-altul.

Deoarece trăiam aproape de drumul mare, adese-
ori călătorii și străinii veneau la noi și gustau din
vinul de coacăze, care ne adusese mare faimă ; și
mărturisesc, cu cinstea unui istoric, că n-a fost unul
care să-i găsească vreun cusur. Verii noștri — chiar
și cei de a patruzecea spiță — și-aminteau cu toții
de rudenia lor cu noi, fără să fie nevoie să consulte
oficiul stării civile, și veneau adeseori să ne vadă.
Mulți nu ne făceau prea mare cinste cu rudenia lor,
fiindcă printre ei se aflau orbi, schilozi, ologi. Totuși,
deoarece eram de-un sînge, soția mea stăruia ca ei
să stea la aceeași masă cu noi. Așa încît, chiar dacă
nu eram înconjurați de prieteni foarte bogați, eram
totuși înconjurați de prieteni foarte voioși ; căci
adevărul acesta este de nestrămutat : cu cît oaspe-
tele este mai sărac, cu atît mai mult se bucură cînd
este ospătat ; și după cum unii oameni privesc cu
admirație culoarea unei lalele sau aripa unui flu-
ture, tot așa sînt și eu din fire un admirator al fe-
țelor fericite.

Totuși, cînd descopeream că vreuna dintre rudele
noastre are caracter urît, că e un oaspete supărător
sau, în sfîrșit, un om de care doream să scăpăm,
atunci cînd pleca de la noi aveam grijă să-i împru-
mut o haină de călărie sau o pereche de cizme și
uneori chiar și un cal, de nu prea mare preț, și
aveam totdeauna satisfacția de a constata că nu mai

dă niciodată pe la noi pentru a le înapoia. În felul acesta, scăpam de toți cei care nu ne plăceau ; dar nu s-a pomenit vreodată ca familia din Wakefield să alunge vreun călător sau vreun sărac de la ușă.

Și așa am trăit câțiva ani o viață foarte fericită, nu lipsită însă de acele mici neplăceri pe care ni le trimite Providența pentru a mări prețul bunăvoinței ei. Adeseori, copiii de școală ne furau fructele din livadă, iar cremele soției mele erau adeseori furate de pisici sau copii. Uneori, seniorul adormea tocmai când eu ajungeam la partea cea mai mișcătoare a predicii mele, iar alteori, în biserică, soția lui răspundea la salutul soției mele cu o politețe care cam lăsa de dorit. Dar noi treceam repede cu vederea neplăcerea pricinuită de astfel de accidente și de obicei, după trei sau patru zile, începeam să ne mirăm cum de ne-am putut simți jigniți.

.

CAP. XVI

.

Cu prilejul unei vizite pe care soția și fiicele mele au întors-o vecinului nostru Flamborough, au văzut că familia acestuia se lăsase de curînd pictată de un pictor care cutreiera țara și făcea portrete cu 15 șilingi de cap. Deoarece între familia aceasta și a noastră se desfășura de multă vreme un soi de întrecere în ce privește bunul-gust, am fost dintr-o dată îngrijorați văzînd că ne-o luaseră, pe furiș, înainte ; tot ce am spus eu — și-am spus destule — a fost în zadar, așa că s-a hotărît să ne lăsăm și noi pictați.

Prin urmare, după ce-am tocmit pictorul — căci ce era să fac ? — următorul nostru gînd a fost să

ne arătăm superioritatea în gusturi și purtări. Cît privește familia vecinului, erau șapte la număr și fuseseră zugrăviți cu șapte portocale — lucrul cel mai lipsit de gust, de variație și de compoziție din lume. Noi am dorit ceva în stil mai strălucit, și după multe dezbateri am ajuns, în cele din urmă, cu toții la părerea să fim pictați laolaltă, într-un grup de familie istoric. Costa și mai ieftin, fiindcă o singură ramă ajungea pentru toți, și avea să fie mult mai nobil; fiindcă acum orice familie cu gust se lăsa desenată în felul ăsta. Și cum nu ne venea în minte vreun subiect istoric mai răsărit, ne-am mulțumit să fim pictați fiecare ca figuri istorice de sine stătătoare. Nevastă-mea a dorit să apară în chip de Veneră, și pictorul a fost rugat să nu economisească diamantele din părul și din cingătoarea ei. Cei mici aveau să stea lângă ea, sub înfățișarea unor Cupidon; cît despre mine, în mantie și cu brîu, trebuia să-i întind ei cărțile scrise în controversa whistoniană¹. Olivia avea să fie desenată ca amazoană, șezînd pe un mal înflorit, îmbrăcată în haină de călărie verde, cu dantelă aurie și cu bici în mînă. Sofia avea să fie păstoriță, înconjurată de atîtea oi cîte voia să pună pictorul, fără supliment de plată; iar Moise trebuia să poarte o pălărie cu pană albă. Gustul nostru a fost într-atît pe placul seniorului, încît acesta a stăruit să apară și el ca unul din familie, la picioarele Oliviei, sub înfățișarea lui Alexandru cel Mare.

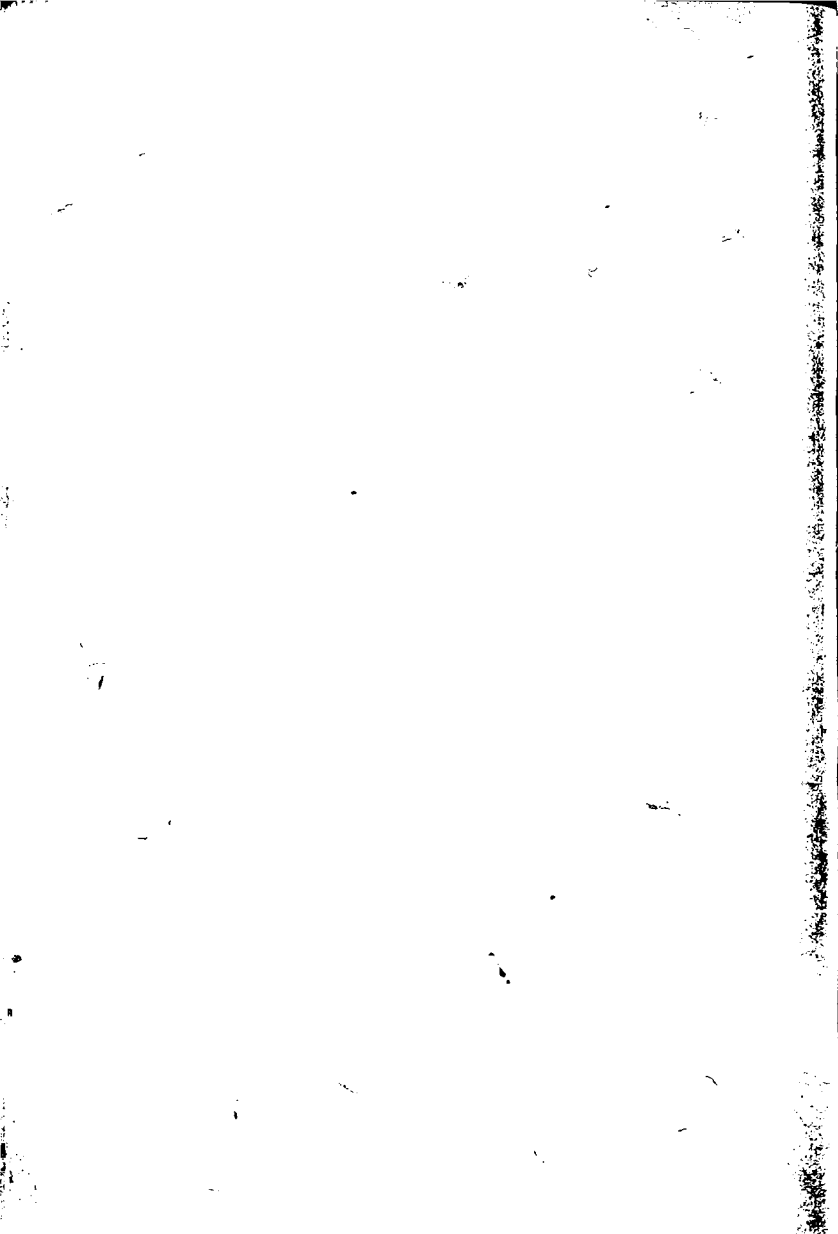
Era semn, socoteam noi, că dorește să intre în familia noastră, și n-am putut să-i respingem dorința. Prin urmare, pictorul s-a pus pe lucru, și, cum lucra cu rîvnă și spor, în mai puțin de patru zile, totul a fost gata. Tabloul a ieșit mare și trebuie să recunoaștem că omul n-a făcut economie la culori; drept

¹ William Whiston (1667—1752), preot englez.

care, soția mea l-a ridicat în slăvi ; dar de-abia după ce tabloul a fost gata s-a ivit o împrejurare nefericită, care ne-a speriat pe toți. Era atât de mare, încît n-aveam în casă un loc unde să-l punem.

Cum de s-a putut să trecem cu vederea un lucru atât de însemnat, nu pot să-mi închipui ; dar sigur e că ne zăpăcisem cu toții. Așa încît tabloul, în loc să ne măgulească deșertăciunea, cum nădăjduiam noi, stătea sprijinit, într-un chip de-a dreptul jignitor, de peretele bucătăriei, acolo unde fusese întinsă și pictată pînza, mult prea mare pentru a intra pe vreo ușă și ajunsă acum de rîsul vecinilor. Unul asemuia tabloul cu barca lui Robinson Crusoe, prea mare pentru a fi urnită ; altul socotea că seamănă mai degrabă cu un mosor într-o sticlă ; unii se întrebau cum putea fi scos de acolo, dar cei mai mulți se mirau cum de-a putut fi băgat înăuntru.

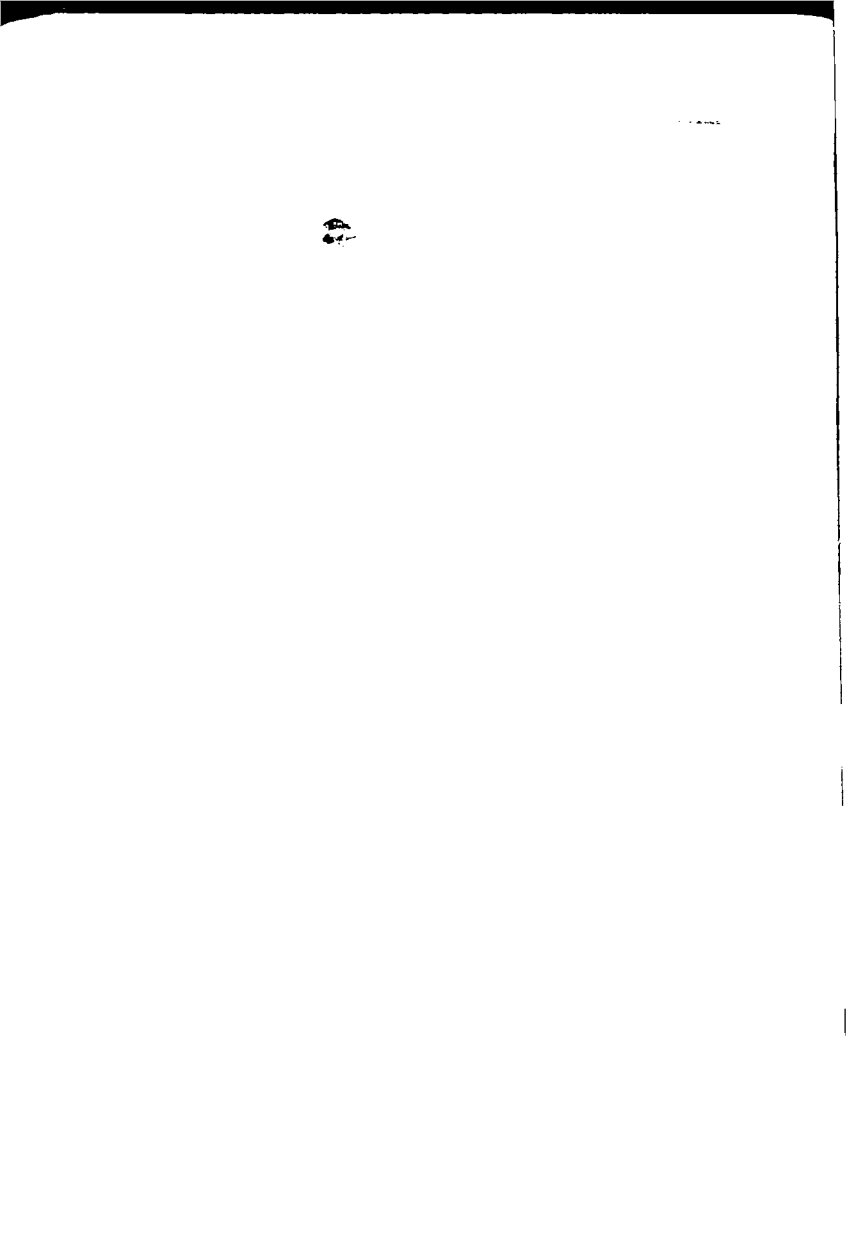
În românește de *Vera Călin*

JANE AUSTEN

(1775—1817)

Jane Austen și-a câștigat celebritatea datorită romanului Mîndrie și prejudecată, publicat, anonim, în 1813. Romanul zugrăvește, într-un stil de o sobrietate elegantă și cu un neîntrecut simț al umorului, viața provinciei engleze, care a fost în toate timpurile o sursă copioasă de inspirație pentru umoriștii englezi. Măruntele rivalități dintre familiile orașelului, bîrfelile cotidiene și mai ales eforturile disperate depuse de nepriceputa, nemanierata doamnă Bennet pentru a-și mărita avantajos fetele constituie o nepuizabilă sursă de episoade comice. Observatoare subtilă a sufletului și comportamentului omenesc, Jane Austen a creat în surorile Bennet cinci caractere convingătoare de tinere fete. Doamna Bennet și pastorul Collins sînt două apariții comice dintre cele mai savuroase.

MÎNDRIE ȘI PREJUDECATĂ

(Fragment)

CAP. 19

A doua zi a avut loc la Longbourn o nouă scenă. Domnul Collins făcu, după toate regulile cuvenite, cererea în căsătorie. Se hotărîse să nu piardă timp, deoarece concediul său ținea numai pînă sîmbăta următoare. Nici un sentiment de neîncredere nu-l făcea să se îndoiască de sine însuși, așa încît procedă foarte metodic, după toate regulile pe care le socotea necesare într-o asemenea împrejurare.

Dimineață, după cafea, găsindu-le în sufragerie pe doamna Bennet cu Elizabeth și cu una dintre fetele mai mici, i se adresează cu următoarele cuvinte :

— Pot oare spera, doamnă, că voi obține aprobarea dumneavoastră în cazul cînd voi solicita onoarea unei întrevederi cu frumoasa dumneavoastră fiică Elizabeth, în cursul acestei dimineți ?

Înainte ca Elizabeth să fi avut timpul de a face altceva decît să roșească de uimire, doamna Bennet răspunse :

— Vai, cum de nu... Se înțelege... Sînt sigură că Lizzy va fi fericită... Sînt sigură că nu are nimic împotriva... Haide, Kitty, vino cu mine. Avem treabă sus.

Și, strîngîndu-și repede lucrul și croșeta, se grăbi să iasă din odaie, cînd Elizabeth o chemă înapoi.

— Mamă, nu pleca. Te rog, nu pieca. Domnul Collins să mă ierte. Nu are nimic de spus care să nu poată fi auzit de toată lumea. Plec și eu.

— Prostii, Lizzy. Te rog să rămii aici.

— Și pentru că Elizabeth, cu o privire jignită, încurcată, părea într-adevăr că vrea să fugă, mama ei adăugă :

— Lizzy, te poftesc să rămii pe loc și să-l ascuți pe domnul Collins.

Elizabeth nu voia să înfrunte o asemenea poruncă părintească, și după o clipă de gândire găsi că este mai cuminte să pună capăt situației cât mai repede și cât mai bine. Se așază deci din nou la locul ei, văzîndu-și de lucru și încercînd astfel să-și ascundă sentimentele împărțite între disperare și poftă de rîs. Doamna Bennet și Kitty ieșiră afară, iar Collins, îndată după plecarea lor, începu :

— Crede-mă, scumpă domnișoară Elizabeth, că modestia nu numai că nu-ți stă rău, dar sporește celelalte calități ale dumitale. Mi-ai fi părut poate mai puțin drăguță fără această ușoară împotrivire, dar dă-mi voie să te încredințez că am permisiunea stimatei dumitale mame în ce privește această convorbire. Desigur, știi care este scopul întrevederii noastre, deși delicatețea dumitale naturală te îndeamnă a te preface că nu. Preferința mea a fost destul de lămurită pentru a fi înțeleasă. Aproape din prima clipă în care am trecut pragul acestei case, te-am ales ca tovarășă a vieții mele. Dar înainte de a mă lăsa furat de sentimentele mele în legătură cu acest punct, poate s-ar cuveni să-ți arăt motivele ce m-au determinat să vreau să mă însor și mai ales să vin în Hertfordshire ca să-mi caut o nevastă, așa cum am și făcut.

Imaginea unui Collins copleșit de sentimente, în ciuda solemnei lui înfățișări, o făcu pe Elizabeth

aproape să izbucnească în râs, așa încît în scurta pauză dintre fraze nu avu timp să-l oprească — și deci vorbi mai departe :

— Motivele care mă fac să vreau a mă însura sînt, în primul rînd, faptul că eu socot de datoria oricăru-i cleric înstărit (ca mine) să dea un exemplu de căsătorie în parohia lui. În al doilea rînd, sînt convins că acest lucru îmi va prinde bine pentru fericirea mea. În al treilea rînd — și poate că s-ar fi cuvenit să vorbesc despre acesta mai întîi — este sfatul stăruitor al acelei nobile doamne pe care am cîntea să o numesc protectoarea mea. De două ori a binevoit a-mi comunica părerea sa — pe care nici n-o cerusem ! — asupra acestei chestiuni. Și nu mai departe decît sîmbătă, înaintea plecării mele de la Hunsford — între două partide de cărți, în timp ce doamna Jerkinson punea scaunul cel mic la picioarele domnișoarei de Bourgh —, *Lady Catherine* mi-a spus : „Domnule Collins, trebuie să te însori. Un pastor ca dumneata trebuie să se însoare. Caută cu grijă ; caută o femeie distinsă, de dragul meu, iar de dragul dumitale caută să fie muncitoare, harnică, nu prea răsfățată și chibzuită. Acesta e sfatul meu. Găsește o asemenea soție, vino cu ea cît mai repede la Hunsford, și voi veni să-i fac o vizită.“ Îngăduie-mi, dragă verișoară, să observ cu acest prilej că nu consider atenția și bunăvoința lui *Lady Catherine* de Bourgh ca fiind cel mai mic avantaj ce stă în puterea mea de a-l oferi. Vei vedea că manierele ei întrec orice-aș putea spune eu. Cred de asemenea că spiritul și vioiciunea dumitale îi vor plăcea, mai ales cînd vor fi moderate de tăcerea și respectul pe care de bună seamă ți le va impune rangul ei. Aceasta am avut de spus despre hotărîrea mea, în principiu, de a mă căsători. Mai rămîne acum să spun de ce privirile mi s-au îndreptat spre Longbourn, și nu

spre propriul meu ținut, unde te asigur că se găsesc multe domnișoare distinse. Dar deoarece eu urmează să moștenesc moșia aceasta, după moartea tatălui dumitale (căruiia totuși îi doresc viață lungă), nu m-am îndurat să nu-mi aleg o soție dintre fiicele lui, pentru ca pierderea să fie mai mică, atunci când tristul eveniment va avea loc — ceea ce, după cum am spus mai înainte, doresc să se întâmple cât mai târziu. Acesta a fost motivul meu, frumoasă verișoară, și îndrăznesc a crede că el nu mă va coborî în stima dumitale. Și acum, nu-mi mai rămîne nimic altceva decît să te încredințez prin cele mai aprinse cuvinte despre înfocata mea iubire. De zestre nu-mi pasă și nu voi cere nimic de la tatăl dumitale, mai ales că sînt informat că nici n-ar putea să-mi dea. Cît despre suma de 1.000 de livre cu procente de 4 la sută, care îți va reveni abia după moartea mamei dumitale, este singura avere la care ai putea avea dreptul. Asupra acestui punct voi păstra totdeauna tăcere. Fii sigură că buzele mele nu vor rosti niciodată vreun cuvînt de reproș după nunta noastră.

Aici, întreruperea devenea foarte necesară.

— Ești prea grăbit, domnule! exclamă ea. Uîți că n-am dat nici un răspuns. Ei bine, lasă-mă să ți-l dau fără întîrziere. Primește mulțumirile mele pentru măgulitoarea propunere ce mi-o faci. Înțeleg prea bine această mare onoare, dar nu pot decît s-o refuz.

— Știi prea bine — spuse Collins cu un gest omagial — că este o regulă de bună-cuviință pentru o tînară domnișoară să-l refuze pe bărbatul care îi cere prima oară mîna, deși în taină e hotărîtă să-l accepte. Se întîmplă ca un asemenea refuz să se repete și a doua, ba chiar și a treia oară. Prin urmare,

nu mă las descurajat de vorbele dumitale și sper că te voi duce în curînd la altar.

— Pe onoarea mea, domnule, strigă Elizabeth, speranța dumitale este nemaipomenită, după declarația pe care ți-am făcut-o. Te încredințez că eu nu sînt una din acele tinere domnișoare (dacă cumva asemenea tinere domnișoare or fi existînd) care își pun în primejdie fericirea, în nădejdea că vor fi cerute a doua oară. Refuzul meu este foarte serios. Dumneata nu mă poți face fericită și sînt convinsă că la rîndul meu sînt ultima femeie din lume care te-ar putea face fericit pe dumneata. Dacă *Lady Catherine* m-ar cunoaște, sînt sigură că m-ar găsi cu totul nepotrivită.

— A! Dacă *Lady Catherine* ar fi de părerea aceasta!... spuse Collins foarte grav. Dar nu-mi pot închipui că nu vei fi pe placul excelenței-sale. Fii sigură că de îndată ce voi avea onoarea s-o revăd îi voi lăuda în cuvintele cele mai entuziaste modestia, economia și celelalte încîntătoare calități ale dumitale.

— Zău, domnule Collins, orice laudă adusă mie va fi de prisos. Dă-mi voie să mă pot judeca singură și fă-mi plăcerea de a mă crede. Îți doresc să fii fericit și bogat. Refuzîndu-ți mîna mea, fac tot ce pot ca să nu ajungi altfel. Prin propunerea pe care mi-ai făcut-o ai arătat delicatețea sentimentelor dumitale față de familia mea și astfel vei putea să intri în posesia moșiei de la Longbourn, cînd va fi să fie, fără nici o remușcare. Cred, deci, că putem considera discuția încheiată.

Se ridică, și ar fi ieșit imediat din odaie dacă domnul Collins nu i s-ar fi adresat iarăși :

— Cînd voi avea din nou onoarea să-ți vorbesc despre această chestiune, sper că voi primi un răspuns mai favorabil decît cel pe care mi l-ai dat

acum. Departe de mine totuși gîndul de a te acuza că ai fost crudă, căci, știu, este un vechi obicei al sexului frumos să respingă la început cererea unui bărbat. Poate, că și așa ai spus destul pentru a mă încuraja în cererea mea — tot ce îți dădea voie să spui adevărata delicatețe a caracterului feminin.

— Serios vorbind, domnule Collins! strigă Elizabeth cu o oarecare aprindere. Dacă tot ce am spus pînă acum poate să-ți pară dumitale o încurajare, nu știu cum să mai exprim refuzul meu pentru ca să te convingi că este un refuz.

— Totuși, dă-mi voie să cred, scumpă verișoară, că refuzul dumitale la cererea mea este o simplă formă. Pe scurt, iată motivele mele de a crede acest lucru. Mai întîi, nu am impresia că mîna mea nu merită să fie primită sau că situația pe care ți-o ofer nu e foarte bună. Cariera mea, legăturile mele cu familia de Bourgh și înrudirea cu familia dumitale sînt împrejurări care vorbesc în favoarea mea. Pe urmă, trebuie să ții seama că, în ciuda numeroaselor dumitale calități atrăgătoare, nu e de loc sigur că ți se va mai face altă propunere de căsătorie. Averea dumitale este din nefericire așa de mică, încît va dăuna probabil drăgălășeniei și celorlalte însușiri ale dumitale. Mă văd deci silit să consider că refuzul dumitale nu este serios și nu pot găsi altă explicație decît pe aceea că vrei, prin amînare, să faci iubirea mea să crească și mai mult — ceea ce este o șiretenie prea obișnuită a femeilor cochete.

— Te asigur, domnule, că nu am de gînd să fiu cochetă chinuind un om respectabil. Aș prefera să-mi faci complimentul de a mă crede sinceră. Îți mulțumesc încă o dată și încă o dată pentru propunerile dumitale, dar mi-e cu neputință să le primesc. Toată ființa mea mă oprește de la aceasta. Pot oare vorbi mai răspicat? Nu mă lua drept o femeie cochetă

care ține să te chinuiască, ci drept o ființă cuminte, care spune din adâncul inimii adevărul.

— Ești încântătoare ! exclamă el, stîngaci și curtenitor. Sînt convins că văzînd propunerile mele aprobate de ambii dumitale părinți nu vei putea să nu le primești.

La atîta încăpățînată orbire, Elizabeth nu mai găsi răspuns și ieși din odaie fără un cuvînt. Se gîndea că dacă domnul Collins va considera și mai departe refuzurile ei repetate drept tot atîtea măguli-toare încurajări, va cere ajutor de la tatăl ei, care putea să spună un „nu“ mai hotărîtor, fără ca cel puțin purtarea lui să treacă drept prefăcătorie unei femei cochete.

CAP. 20

Collins nu fu lăsat multă vreme să cugete la succesul iubirii lui, căci doamna Bennet, care își tot căutase de lucru prin vestibul, așteptînd să se termine discuția, de îndată ce o văzu pe Elizabeth deschizînd ușa și trecînd pe lîngă ea cu pași repezi, năvăli în sufragerie, felicitîndu-l pe el și felicitîndu-se pe ea însăși pentru viitoarea lor mai strînsă înrudire. Collins primi și întoarse felicitările cu aceeași plăcere. Apoi începu să povestească amănuntele întrevederii, convins că poate fi mulțumit de rezultate, de vreme ce refuzul verișoarei se datora doar unei timide modestii și unui caracter de o mare delicatețe. Pe doamna Bennet însă istorisirea o sperie. Bucuroasă ar fi vrut să poată crede și ea că fata intenționase prin refuzul ei să-l încurajeze, dar nu îndrăznea să creadă și nu se putu opri să-și spună gîndul.

— Dar n-ai grijă, domnule Collins, adăugă ea ; o facem noi pe Lizzy să-și bage mințile-n cap. Chiar eu am să-i vorbesc despre asta. E o fată încăpățînată și zăpăcită, care nu-și cunoaște interesul, dar o fac eu să și-l cunoască.

— Mă iertați, doamnă, că vă întrerup, spuse Collins, dar dacă într-adevăr este încăpățînată și zăpăcită, mă întreb dacă este o nevestă potrivită pentru un bărbat ca mine, care caută fericirea în căsnicie. Prin urmare, dacă stăruie în mod serios în a refuza cererea mea, poate că ar fi mai bine să n-o siliți, căci, dacă are asemenea defecte, nu văd cum m-ar putea face fericit.

— M-ai înțeles greșit, domnule, zise doamna Bennet, alarmată. Lizzy este încăpățînată numai în asemenea chestiuni, dar în orice altă privință este cea mai bună fată din lume. Mă duc chiar acum la domnul Bennet, și aranjăm noi repede lucrurile, fii pe pace.

Nu voi să-i dea timp pentru un răspuns și, alergînd repede să-și caute bărbatul, intră în bibliotecă, strigînd :

— Domnule Bennet, vino repede ! E mare încurcătură. Trebuie să vii chiar acum și s-o pui pe Lizzy să se mărite cu domnul Collins, că ea susține că nu-l vrea, și dacă nu te grăbești, își schimbă omul gîndul și n-o mai ia.

Domnul Bennet își ridică ochii din carte și o privi cu multă nepăsare, care nu se schimbă cîtuși de puțin, nici cînd auzi despre ce e vorba.

— Nu am plăcerea să te înțeleg, spuse el cînd termină ea de vorbit. Ce spuneai ?

— Vorbeam despre domnul Collins și Lizzy. Lizzy spune că nu-l vrea pe domnul Collins, și domnul Collins începe și el să spună că n-o vrea pe Lizzy.

— Și ce pot face eu în cazul ăsta? Situația mi se pare disperată.

— Vorbește cu Lizzy. Spune-i că vrei să se mărite cu el.

— Cheam-o jos. Să audă și ea părerea mea.

Doamna Bennet sună și trimise pe cineva s-o cheme pe domnișoara Elizabeth.

— Vino aici, copila mea! strigă tatăl când o văzu apărînd. Te-am chemat pentru o chestiune importantă. După cîte înțeleg, domnul Collins te-a cerut în căsătorie. E adevărat?

Elizabeth răspunse că da.

— Foarte bine. Și cererea aceasta ai respins-o?

— Da, tată.

— Foarte bine. Acum venim la punctul principal. Mamă ta îți cere să primești. Nu-i așa, doamnă Bennet?

— Ba da, și dacă nu primește, să n-o mai văd în ochi.

— Ești pusă în fața unei alternative dureroase, Elizabeth. De azi înainte va trebui să fii o străină pentru unul dintre părinții tăi. Mama ta nu vrea să te mai vadă în ochi dacă nu te măriți cu domnul Collins, iar eu nu vreau să te mai văd dacă te măriți.

Elizabeth nu se putu opri să nu zîmbească la această concluzie, dar doamna Bennet, care fusese convinsă că soțul ei privea lucrurile după dorința ei, era acum groaznic de dezamăgită.

— Ce vrei să spui, domnule Bennet? Mi-ai promis că-i vei cere să se mărite.

— Draga mea, răspunse soțul, am două mici rugămînți. Mai întii, să-mi acorzi libertatea de a mă folosi în această împrejurare de propria mea judecată, iar pe urmă, de propria mea odaie. Aș fi încîntat dacă aș avea biblioteca exclusiv la dispoziția mea, și asta cît mai repede.

Deși dezamăgită de soțul ei, doamna Bennet nu se dădu bătută. Vorbi cu Elizabeth încă o dată și încă o dată, folosind ba mîngieri, ba amenințări. Încercă s-o cîștige pe Jane de partea ei, dar Jane, cu multă blîndețe, refuză să intervină. Uneori cu seriozitate, alteori glumind, Elizabeth respinse toate atacurile. Mijloacele ei erau schimbătoare, dar hotărîrea nu.

Între timp, Collins medita în liniște la cele petrecute. Părerea lui despre sine însuși era prea bună ca să accepte motivul pentru care verișoara lui îl refuzase și, deși mîndria îi fusese jignită, altă cauză de suferință nu avea. Înclinarea lui sentimentală fusese închipuită, iar gîndul că fata merită într-adevăr învinuirile mamei îl făcea să nu regrete nimic.

În această tulburare familială, Charlotte Lucas veni să petreacă o zi la ei. O întîmpinase Lydia, alergînd spre ea și spunîndu-i repede, jumătate pe șoptite :

— Ce bine îmi pare c-ai venit ! Nici nu știi ce nostim e la noi ! Ce crezi că s-a întîmplat azi-dimineață ? Domnul Collins a cerut-o pe Lizzy, dar ea nici nu vrea s-audă.

Charlotte nu avu timp să răspundă mare lucru, căci repede veni și Kitty cu aceleași vești. De cum intrară în sufragerie, doamna Bennet, care se afla singură acolo, începu să vorbească și ea despre același subiect, cerînd să fie consolată de domnișoara Lucas și rugînd-o s-o convingă pe Lizzy să se supună dorințelor întregii familii.

— Te rog, domnișoară Lucas, adăugă ea pe un ton plîngător. Nimeni nu e de partea mea, nimeni nu-mi ia apărarea. Toți mă chinuiesc, nimeni nu se gîndește la bieții mei nervi.

Charlotte fu scutită de a răspunde, căci în acel moment intrară Jane și Elizabeth.

— Uite-o că vine — continuă doamna Bennet. Nici nu-i pasă, nici nu se gîndește la noi, ca și cum nici

n-am fi aici, numai ca să facă ea cum o taie capul... Dar ascultă-mă pe mine, domnișoară Lizzy... dacă ți-ai pus în gînd să dai cu piciorul la orice pretendent, n-o să te măriți niciodată... Și nu știu, zău, cine o să te țină cînd o muri taică-tu... Eu una n-am să pot... Îți spun de pe acum... De azi înainte, am terminat cu tine... Ți-am spus în bibliotecă, ții minte, că n-am să-ți mai vorbesc niciodată, și eu mă țin de cuvînt. N-am ce să vorbesc cu copiii nerecunoscători... Nu-i vorbă, că de vorbit nu-mi place să vorbesc cu nimeni. Cînd cineva suferă de nervi, ca mine, numai de vorbit nu-i arde. Numai eu știu cît sufăr. Dar așa e totdeauna. Cînd te vaiseți, nu te compătîmește nimeni.

Fetele ascultau în tăcere, dîndu-și seama că orice încercare de a argumenta sau de a o îmblîzi ar fi necăjit-o și mai rău. Vorbi prin urmare fără să fie întreruptă de nimeni, pînă cînd sosi domnul Collins, care intră cu un aer mai demn ca oricînd. Văzîndu-l, ea spuse fetelor :

— Și acum, țineți-vă gura și lăsați-mă cu domnul Collins, că avem de vorbit.

Elizabeth ieși liniștită din cameră, urmată de Jane și Kitty, dar Lydia rămase pe loc, hotărîtă să tragă cu urechea cît o putea. Cît despre Charlotte, reținută pe de o parte de politețea domnului Collins, care o întrebă cu de-amănuntul despre ea și familia ei, iar pe de altă parte de puțină curiozitate, se duse la fereastră, făcîndu-se că nu aude. Cu voce îndurerată, doamna Benett începu astfel convorbirea aceea plăcută :

— Vai, domnule Collins !...

— Scumpă doamnă, răspunse el, să lăsăm mai bine tăcerea să acopere cele întîmplate. Departe de mine — continuă el totuși, cu un glas ce-i dezvăluia indignarea — orice necaz pentru purtarea fiicei

dumneavoastră. Resemnarea față de inevitabil este datoria noastră a tuturor, dar mai ales datoria unui tânăr care s-a bucurat atât de timpuriu de succes, așa cum s-a întâmplat cu mine. Sînt deci desemnat. Poate mai ales fiindcă mă îndoiesc că aș fi fost fericit dacă frumoasa mea verișoară mi-ar fi făcut onoarea de a-mi acorda mîna. Am băgat de seamă că niciodată desemnarea nu este mai deplină decît atunci cînd favoarea ce ne-a fost refuzată începe să-și piardă din valoare în prețuirea noastră. Sper că nu veți considera o lipsă de respect față de familia dumneavoastră, scumpă doamnă, dacă îmi retrag cererea, fără a vă mai ruga pe dumneavoastră sau pe domnul Benett să interveniți cu autoritatea de părinte în favoarea mea. Mă tem că purtarea mea poate fi greșită, întrucît am primit refuzul din gura fiicei dumneavoastră, și nu din gura dumneavoastră personal. Dar sîntem cu toții supuși greșelii. Intențiile mele au fost bune. Dorința mea era să dobîndesc o tovarășă iubitoare pentru mine, ținînd seama și de anumite avantaje pentru familia dumneavoastră, și dacă purtarea mea a fost greșită, dați-mi voie să vă cer scuze.

ELISABETH GASKELL

(1810—1865)

Numele romancierei engleze Elisabeth Gaskell e legat de mișcarea muncitorească engleză de la începutul veacului al XIX-lea și mai ales de mișcarea cartistă. În romanul *Mary Barton*, scris în plin avânt al cartismului (1848), trăiește ceva din frământarea acelor ani furtunoși, iar în romanul *Nord și Sud* (1855) sînt prezente grevele muncitorești, deși cartea este o pledoarie pentru dreptatea patronilor. Romanul *Cranford* (1853) acordă puțin loc preocupărilor politice. El descrie atmosfera patriarhală a unui orașel de provincie, cu fete bătrîne, înțepenite dar duioase, cu mici birfeli și preocupări miniaturale. În descrierea acestor personaje desuete, pline de manii, ticuri și tabieturi, Elisabeth Gaskell folosește un umor fin și un apreciabil talent de caricaturist. Filonul umoristic se amplifică, vădește accente de satiră, atunci cînd scriitoarea amintește sau evocă tipuri din înalta societate.

CRANFORD

(Fragment)

Îmi închipui că printre oamenii de bună familie din Cranford se aflau unii care erau săraci și o sco-teau greu la capăt ; dar, asemenea spartanilor, își ascundeau durerea sub o față zîmbitoare. Nimeni dintre noi nu vorbea despre bani, fiindcă subiectul ăsta mirosea a comerț și negustorie și, măcar că se aflau și dintre cei săraci printre noi, eram cu toții aristocrați. Cei din Cranford aveau acel *esprit de corps*¹ plin de bunăvoință, care-i făcea să treacă cu vederea toate înfrîngerile atunci cînd unii dintre ei încercau să-și ascundă sărăcia. Cînd, de pildă, doamna Forrester primea oaspeți în căsuța ei, iar slujnicuța deranja doamnele de pe canapea, rugîndu-le să-i dea voie să ia tava de ceai de dedesubt, toată lumea socotea acest procedeu nou drept lucrul cel mai firesc din lume ; și se discuta mai departe despre marafeturi și ceremonii, ca și cum am fi cre-zut cu toții că gazda noastră avea un oficiu în lege pentru servitorime, o sufragerie anume pentru ei, o menajeră și un valet care s-o slujească, și nu o fetișcană de la orfelinat, ale cărei brațe scurte și

¹ Spirit de clan. (Fr.)

roșii n-ar fi fost niciodată în stare să ducă tava pînă sus dacă n-ar fi dat, pe ascuns, o mînă de ajutor stăpînă-sa, care trona acum, prefăcîndu-se că habar n-are măcar ce fel de prăjituri aveau să se servească ; dar ea știa, și noi la fel : își dădea și ea seama că noi cunoaștem acest lucru, iar noi știam că nu-i scapă, că sîntem la curent cu faptul că toată dimineața muncise pregătind uscături pentru ceai și prăjiturile.

Această sărăcie generală, dar nemărturisită, ca și această noblețe foarte mărturisită, care nu erau nelalocul lor și ar putea fi introduse în multe cercuri ale societății spre folosul acestora, aveau una sau două urmări. De pildă, locuitorii Cranfordului se culcau devreme și mergeau bocănind spre casă, cu tălpile lor de lemn, călăuziți de un purtător de felinar, pe la orele nouă seara, iar la zece jumătate tot orașul era în pat și dormea.

În afară de asta, era socotit „vulgar“ (un cuvînt groaznic la Cranford) să oferi lucruri scumpe în materie de mîncare și băutură la petrecerile de seară. Onorabila doamnă Jamieson nu dădea decît biscuiți cu unt și uscături. Era cumnata răposatului conte de Glenmire, deși practica atîta „economie elegantă“.

„Economie elegantă“ ! Ce ușor îți revine în minte frazeologia din Cranford ! Acolo, economia era totdeauna „elegantă“, și a cheltui bani era „vulgar și bătător la ochi“ ; era un fel de politică a strugurilor acri, care ne îngăduia să trăim în tihnă și mulțumire. Nu voi uita niciodată groaza răspîdită de un oarecare căpitan Brown, venit să trăiască la Cranford, care vorbea deschis despre sărăcia lui, nu șoptind la urechea unui prieten intim, după ce ușile și ferestrele fuseseră mai întîi închise, ci pe stradă și cu o voce puternică, de militar, arătînd deschis că

nu închiriază o anumită casă din cauza sărăciei. Din capul locului, doamnele din Cranford începură să jelească, fiindcă teritoriul le fusese invadat de un bărbat, un *gentleman*. Omul era căpitan în retragere și găsisese de lucru la o cale ferată din apropiere, fapt condamnat cu tărie de tîrgușorul nostru; și pe lîngă că era de genul masculin și avea legături cu blestemata de cale ferată, mai avea și nerușinarea să vorbească despre sărăcia lui! Păi, zău că trebuia trimis la Coventry¹! Moartea era un lucru la fel de adevărat și de obișnuit ca și sărăcia; totuși, oamenii nu vorbeau despre ea în gura mare, pe stradă. Nu era un cuvînt pe care să-l rostești în auzul urechilor delicate. Ne înțelesesem în mod tacit să nu credem că cei pe care-i vizitam de la egal la egal puteau fi împiedicați de sărăcie de la orice lucru pe care-l doreau. Dacă ducîndu-ne la o petrecere sau întorcîndu-ne acasă mergeam pe jos, o făceam pentru că vremea era atît de frumoasă și aerul atît de înviorător; nu pentru că erau scumpe caretele. Dacă purtam stambă imprimată în loc de mătase o făceam pentru că preferam țesăturile lavabile; și așa mai departe, pînă cînd deveneam orbi în fața adevărului vulgar: că eram cu toții oameni cu mijloace foarte modeste. Firește că în cazul acesta n-aveam ce face cu un om în stare să vorbească despre sărăcie în așa fel ca și cum n-ar fi o pacoste. Totuși, nu știu cum s-a întîmplat, dar căpitanul Brown s-a făcut respectat în Cranford; și începu să fie invitat, cu toate că hotărîsem tocmai contrariul. M-am mirat cînd am fost la Cranford — cam un an după ce se statornicise el în orășel — auzindu-i părerile pomenite cu respectul cuvenit unei autorități. Nici douăsprezece luni nu trecuseră de cînd prietenele

¹ Aci, în sensul de ostracizat pentru o comportare nedemnă.

mele se împotriviseră cu cea mai mare înverșunare oricărei propuneri de a-l vizita pe căpitan și pe fiicele lui ; și acum, era primit chiar și la orele interzise dinainte de amiază. E adevărat că-l chemau ca să descopere de ce fumegă căminul înainte de a se aprinde focul, dar totuși căpitanul Brown urca scara, nimic nu-l speria, vorbea cu un glas prea puternic pentru odaia aceea și făcea glume prin casă, întocmai ca un om care a fost domesticit. Fusesse orb la micile jigniri și la scăpările din ceremonialul cu care fusesse primit. Se purtase prietenos, deși doamnele din Cranford fuseseră reci ; răspunsese cu bună-credință unor mici complimente sarcastice ; și cu sinceritatea lui bărbătească învinsese rezerva care-l întâmpinase pe el, ca bărbat și ca om care nu se rușinează că e sărac. Și în cele din urmă, minunatul lui bun-simț bărbătesc și ușurința cu care născocea leacuri pentru greutățile casnice îi câștigaseră o autoritate neobișnuită printre doamnele din Cranford. Iar el mergea pe drumul acesta tot atât de inconștient de această popularitate cum fusesse și de contrariul ei ; și sint sigură că a rămas uimit în ziua când a descoperit că părerea lui se bucură de atîta prețuire, încît un sfat dat în glumă fusesse luat drept bun și serios.

Iată despre ce e vorba : o domnișoară în vîrstă avea o vacă de Alderney, la care ținea ca la un copil. Nu puteai să-i faci o vizită cît de scurtă fără să afli despre laptele minunat și inteligența minunată a vitei. Tot orașul știa lucrul ăsta și era plin de bunăvoință față de vaca de Alderney a domnișoarei Betsy Barker ; de aceea, mare a fost compătimirea și regretul cînd, într-o clipă de neatenție, biata vacă a căzut într-o varniță. Cînd a început să geamă, oamenii au auzit-o și au scos-o de acolo ; dar între timp, biata lighioană își pierduse aproape tot părul

și a ieșit golașă, rece, nenorocită, jumulită. Tuturora li s-a făcut milă de biata vită, deși unii nu și-au putut stăpîni zîmbetul la apariția asta caraghioasă. Domnișoara Betsy Barker a plîns de-a binelea de durere și disperare ; se spunea că se gîndește să încerce o baie de uleiuri. Leacul ăsta i-o fi fost recomandat de unul dintre cei mulți cărora le-a cerut sfatul, dar propunerea, dacă a fost propunere, a fost dată peste cap de cuvintele hotărîte ale căpitanului Brown :

— Fă-i rost, domnișoară, de o vestă și niște pantaloni de flanelă, dacă vrei să nu-ți moară. Dar părerea mea este să duci biata lighioană la tăiere.

Domnișoara Betsy Barker și-a uscat ochii și i-a mulțumit căpitanului din toată inima ; s-a pus pe lucru și n-a trecut mult pînă cînd orășelului i-a fost dat să vadă vaca de Alderney mergînd cuminte la păscut într-un costum de flanelă de culoare cenușiu-închis. Am văzut-o și eu, de multe ori. Oare voi vedeți vreodată vaci îmbrăcate în flanelă cenușie prin Londra ?

În românește de *Vera Călin*

WILLIAM MAKEPEACE THACKERAY

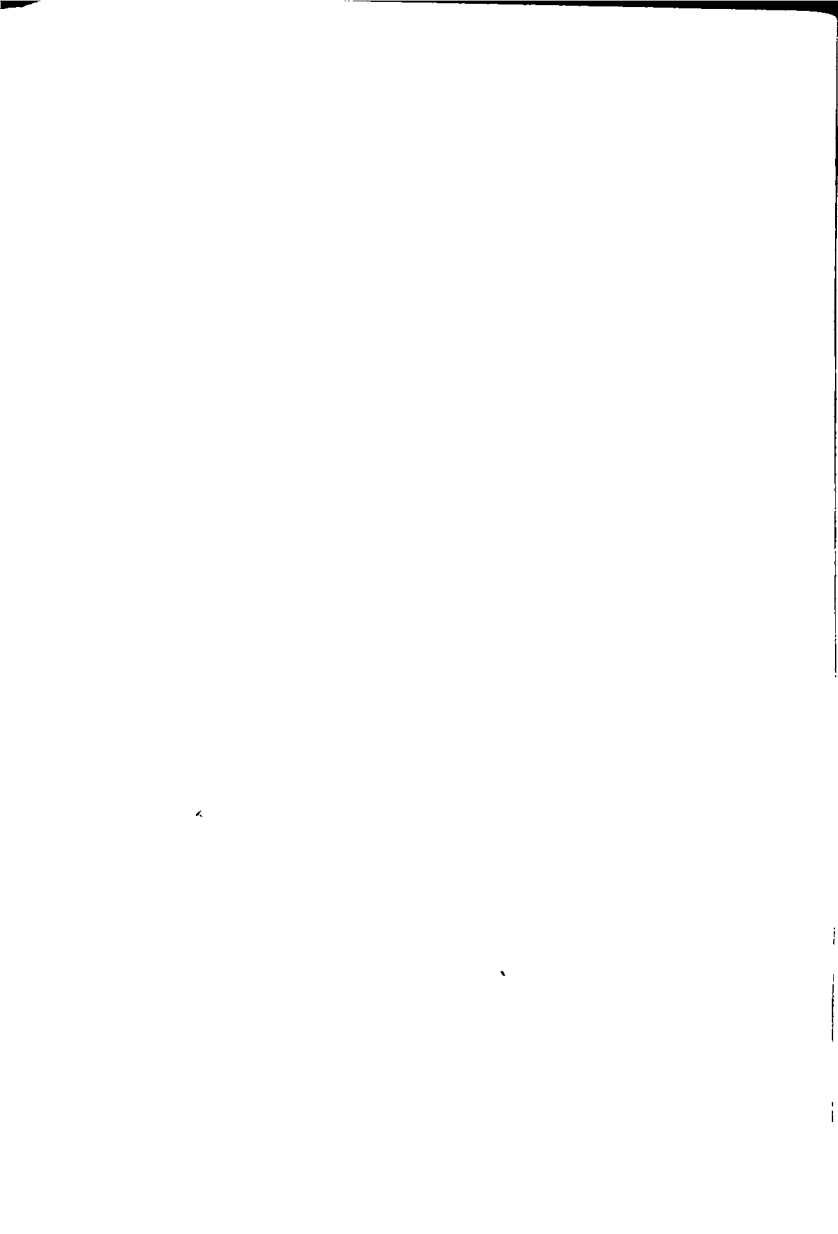
(1811—1863)

În anul 1847 apărea în revista umoristică engleză Punch o suită de foiletoane satirice, reunite mai târziu sub titlul de Cartea snobilor. Textul și desenele se datorau unui caricaturist — cu pana și creionul — care se impunea acum, după încercările inegale ale începutului, ca un irpnist incisiv și scăpărător. Satira lui viza cu deosebire un fenomen social al Angliei contemporane cu el: snobismul.

Autorul foiletoanelor era fiul unui funcționar din colonii. Trăsăturile viitorului cronicar al snobismului apar de timpuriu, din anii de școală și universitate. Din opera lui Thackeray, care cuprinde romane (Bîlciul deșertăciunilor, Pendennis, Familia Newcome, Esmond, Cei din Virginia), eseuri (Cartea snobilor, Umoriștii englezi ai veacului al XVIII-lea), două lucrări sînt în special semnificative pentru vocația de umorist și satiric a scriitorului: Cartea snobilor și Bîlciul deșertăciunilor. În prima, Thackeray imaginează o vastă tipologie a snobismului, pentru a sugera răspîndirea largă a acestei boli în societatea engleză. El vorbește despre snobi politici, snobi universitari, snobi clericali, snobi de țară și snobi citadini, snobi teatrali și snobi de club. Ceea ce Thackeray subli-

niază pretutindeni în această operă e impostura, ipocrizia socială, care menține cu prețul unor eforturi disperate și ridicole o fațadă clădită pe o temelie putredă. În pasajele cărții care sugerează ridicolul mimării aristocrației de către proaspeții îmbogățiți găsim simburile viitoarelor romane ale lui Thackeray, și în primul rînd al Bîlciului deșertăciunilor. Thackeray n-a mai atins niciodată vehemența demascatoare a acestui roman. Titlul cărții amintește de o temă alegorică, adesea folosită de scriitori pentru potența ei satirică. E vorba de compararea societății cu un bîlci, cu un tîrg, în care totul se vinde și se cumpără, în care negustorii își strigă marfa în fața dughenilor și-și înșală mușteriii. Bîlciul deșertăciunilor este istoria unei parveniri, iar principalul ei personaj, Rebecca Sharp, este un tip de arivist feminin. Ascensiunea realizată prin mijloace lipsite de scrupule a Rebeccăi e permanent însoțită de comentariul satiric al autorului. Căci Thackeray e un romancier al cărui glas ironic, sarcastic, uneori îndurerat, alteori mînios, ne plimbă prin paginile romanelor sale, asemenea unui ghid experimentat și sceptic.

Portretist clarvăzător, caricaturist prin vocație, Thackeray excelează în zugrăvirea caracterelor comice, a scenelor grotești. Romanul Bîlciul Deșertăciunilor este cronica ironică a unei lumi dominate de snobism, ai cărei idoli sînt banul și blazonul.

CARTEA SNOBILOR

(Fragment)

DESPRE UNII SNOBI DE LA ȚARĂ

Ceva asemănător cu un jurnal al celor petrecute la Casa pururi înverzită ar putea fi interesant pentru cititorii străini ai *Punch*-ului; care, după cum se exprimă Conigsby¹, sînt curioși să cunoască obiceiurile din familia și gospodăria unui *gentleman* englez. Timp să ții un astfel de jurnal ai berechet. Zdrăngănitul la pian începe la ceasurile șase dimineța; durează pînă la micul dejun, cu o pauză doar de un minut, cînd se schimbă mîinile pe instrument, adică domnișoara Emily exersează în locul surorii ei, domnișoara Maria.

Adevărul e că instrumentul ăsta blestemat nu se oprește niciodată. Cînd domnișoarele își fac lecțiile, domnișoara Wirt bocănește variațiile acelea înnebunitoare și-și antrenează degetele ei minunate.

Am întrebat-o pe mămăreața creatură în ce alte ramuri de educație își instruieste elevii.

— Limbile moderne, mi-a răspuns ea cu modestie — franceza, germana, spaniola și italiana, latina și elemente de greacă, dacă se cere. Firește, engleza; exerciții de elocință, geografie, astronomie, folosirea globurilor, algebra (dar numai pînă la ecuațiile de gradul patru, căci nu se poate cere unei

¹ Eroul romanului cu același nume al lui Disraeli.

biete femeii ignorante, înțelegeți și dumneavoastră, domnule Snob, să știe totul). Istoria veche și modernă, de care nu se poate lipsi nici o femeie tânără. Pe aceste obiecte de studiu, toate elevele mele sînt, grație mie, *deplin stăpîne*. Botanica, geologia și mineralogia, eu le socotesc distracții. Și vă asigur că, grație lor, ajungem să ne petrecem destul de plăcut zilele la Casa pururi înverzită.

Numai atîta, m-am gîndit eu ; ce educație ! Dar, aruncîndu-mi privirile într-unul din caietele de cîntece scrise de mîna domnișoarei Ponto, am descoperit cinci greșeli de franceză în patru cuvinte și, întrebînd-o în glumă pe domnișoara Wirt dacă pe Dante Algieri¹ îl chema așa, fiindcă s-a născut la Alger, am primit un zîmbitor răspuns afirmativ, ceea ce m-a făcut să mă cam îndoiesc de precizia cunoștințelor domnișoarei Wirt.

După ce mai sus-amintitele îndeletniciri de dimineață se încheie, nefericitele tinere se dedau la ceea ce numesc ele exerciții calistenice² în grădină. Le-am văzut astăzi, fără crinolină, trăgînd de tăvălug.

Și drăguța de doamnă Ponto era în grădină, la fel de neglijent îmbrăcată ca și fetele ei ; cu părul prins într-un fileu vechi, o pălărie ponosită pe cap, un șorț de olandă pe ea și saboți în picioare, stătea cocoțată pe un scaun hodorogit și tundea vița. Seara, doamna Ponto se lățește pe mai mulți iarzi. Doamne ! Ce deșirată și scheletică arăta în ținuta aceea de dimineață !

În afară de Stripes, în serviciul familiei se mai găsește un băiat pe numele de Thomas sau Tummus. Tummus robotește fie în grădină, fie în jurul cocinii

¹ Pronunție voit stilcîtă a numelui lui Dante Alighieri.

² Denumirea provine de la Calistene (360—327 î.e.n.), filozof grec, care făcea elogiul muncilor rustice.

de porci și grajdului ; Thomas poartă, în schimb, un costum de paj, care face explozie de atîția nasturi. Lucrurile se petrec în felul următor :

Cînd strigă cineva, și Stripes nu se află prin apropiere, Tummus se azvîrle ca un nebun în straietele lui Thomas și apare metamorfozat ca un Arlechin într-o pantomimă. Astăzi, în timp ce doamna Ponto tunde vița-de-vie, și domnișoarele lucrau cu tăvălugul, se năpustește Tummus ca o vijelie, urlînd :

— Coniță, coniță, vine lume !

Domnișoarele au lăsat baltă tăvălugul, doamna Ponto a sărit jos de pe scaunul hodorogit, Tummus a luat-o din loc ca să-și schimbe straietele, și, într-un răstimp necrezut de scurt, *Sir John Hawbuck*¹, *Milady Hawbuck* și domnișorul *Hugh Hawbuck* sînt aduși în grădină cu o neobrăzare strigătoare la cer de către Thomas, care le spune :

— Vă rog, *Sir* și *Milady*, poftiți pe aici : Știu că doamna se află în grădina de trandafiri.

Și desigur că acolo se și afla !

Cu o pălăriuță încîntătoare de grădină pe cap, cu buclîțe frumoase în formă de inele, cu cel mai cochet șorțuleț în față și cele mai proaspete mănuși sidefii pe mîină, uimitoarea femeie se aruncă în brațele scumpei ei *Lady Hawbuck*.

— Draga mea *Lady Hawbuck*, ce drăguț din partea dumitale ! Eu, ca totdeauna, în mijlocul florilor mele ! nu pot trăi departe de ele !

— Plăpînde flori pentru plăpînda floare !² Hm, aha, hm ! face *Sir John Hawbuck*, care e foarte mîndru de galanteria lui și nu poate să spună nimic fără „hm, aha, hm !“.

¹ *Hawbuck* în limba engleză înseamnă bătăran.

² Citat din *Hamlet* de W. Shakespeare, actul V, scena 1.

— Unde ți-e șorțul? strigă domnișoara Hugh. Te-am văzut peste gard îmbrăcat cu el. Nu-i așa, tată?

— Hm, aha, hm! se stropșește Sir John, îngrozitor de speriat. Unde-i Ponto? De ce n-a fost la sesiunea judecătorească trimestrială? Ce fac potirnișile anul ăsta, doamnă Ponto, oare fazanii ăia de pe moșia Carabașilor au adus pagube cerealelor duminale? Hm, aha, hm! — și în tot timpul ăsta face cele mai sălbătice și desperate semne către tinărul său moștenitor.

— Zău că *era* cu șorțu pe ea, vrei să zici că nu era, mamă? face Hugh, netulburat.

Necuviința este întreruptă de *Lady Hawbuck*, printr-o neașteptată întrebare privitoare la drăgălașele copile, după care *l'enfant terrible*¹ e alungat de către tatăl său.

— Sper că nu te supără muzica? întreabă Ponto. Fetele mele, știi, studiază patru ore pe zi, înțelegi, așa trebuie, este absolut necesar. Cît despre mine, eu mă scol dis-de-diminează, la cinci sînt la fermă. Nu, nici urmă de lene la *mine*, nu.

În realitate, faptele sînt următoarele. Ponto adoarme în fiecare seară îndată după cină, din clipa cînd intră în salon, și se deșteaptă cînd domnișoarele termină cu studiul, adică la zece. De la șapte pînă la zece, și de la zece pînă la cinci, asta reprezintă o porție de somn frumușică pentru un om care spune că *nu* e leneș. Părerea mea intimă este că Ponto doarme și atunci cînd se retrage în încăperea numită „biroul” lui. În fiecare zi se încuie acolo timp de două ceasuri cu ziarul.

¹ Copil rîzgîiat, poznaș. (Fr.)

Scena cu familia Hawbuck am urmărit-o din biroul care dă spre grădină. Curios lucru biroul ăsta ! Biblioteca lui Ponto e alcătuită mai ales din cizme. El și Stripes au întrevederi importante aci, diminețile, cînd discută despre cartofi, sau hotărăsc desti-nul vițelului, sau rostesc sentința asupra porcu-lui etc. Toate facturile maiorului sînt clasate pe masa din birou, unde stau la vedere ca niște dosare de avocat. Tot aici găsești cosorașe, foarfece de tuns iarbă și alte unelte de grădinărit, fluiere și șira-guri de nasturi desperecheați. Are un sertar cu can-tități enorme de hîrtie cafenie pentru împachetat și un altul în care se află rezerve uluitoare, nesecate, de sfoară. Ce nevoie are un om de atîtea biciuști, nu pot să-mi închipui. Toate acestea, plus undițe, plus năvoade, plus pintenii, plus calapoade de cizme, plus pilule veterinare pentru cai, plus instrumente chirurgicale tot pentru cai, plus borcănase prețioase cu cremă de ghetă neagră, strălucitoare, cu care Ponto își văcsuiește propriile sale ghetă în modul cel mai elegant, plus mănuși din piele de căprioară întinse pe calapoade, plus decorația, diagonală și sabia de la Marina călăreață, cu trăgătoarea de cizme dedesubt în chip de panoplie ; în afară de asta, farmacia familiei, și într-un colț, chiar nuiaua cu care-și croia fiul, pe Wellesley Ponto, cînd era mic (Wellesley nu pășea niciodată în „birou“ decît în acest scop) — toate acestea, împreună cu *Ghidul drumurilor* de Mogg, *Gazeta grădinarului* și un joc de table alcătuiesc biblioteca maiorului. Sub pano-plie se află un portret al doamnei Ponto, așa cum arăta cînd s-a măritat, în rochie de culoare albastru-deschis, cu trenă și fără talie ; deasupra ramei atîrnă o coadă de vulpe, folosită pentru ferirea de praf a acestei opere de artă. !

— Biblioteca mea e mică, spune Ponto cu o nerușinare care te uluiește, dar bine aleasă, băiete, bine aleasă ! Toată dimineața am citit *Istoria Angliei*.

În românește de *Vera Călin*

BÎLCIUL DEȘERTĂCIUNILOR

(Fragmente)

CAP. XVI

SCRISOAREA DE PE PERNIȚA CU ACE

În ce chip s-au căsătorit eroii noștri nu-i de prea puțină însemnătate pentru toată lumea. Cum să-l împiedici pe un căpitan care-i major și pe o domnișoară care are vîrsta legiuită să capete permisiunea cuvenită și să se unească în oricare biserică din acest oraș ? Și cui trebuie să i se mai repete că dacă-i trăsnește prin cap cine știe ce unei femei și dacă ea are destulă voință va găsi cu siguranță mijlocul de a-și îndeplini dorința ? Credința mea este că într-o zi, pe cînd domnișoara Sharp se dusese să-și petreacă după-amiaza cu scumpa ei prietenă Amelia Sedley din Russell Square, o doamnă care semăna leit cu ea putea fi văzută intrînd într-o biserică din City în tovărășia unui domn cu mustați cănite, care, după vreun sfert de oră, o conduse la o birjă ce o aștepta nu departe, și asta a fost întreaga și discreta ceremonie a căsătoriei.

Și care muritor, după pildele pe care le avem zilnic, se mai poate îndoi de probabilitatea căsătoriei

unui *gentleman* cu o femeie oarecare? Cîți oameni înțelepți și învățați nu s-au însurat cu bucătăresele lor? Oare lordul Eldon însuși, cel mai prevăzător dintre oameni, nu s-a însurat abia după ce și-a răpit nevasta? Oare Ahile și Ajax nu erau, și unul, și altul, îndrăgostiți de slavele lor? Să ne așteptăm atunci ca un dragon greoi, cu pofte violente și minte scurtă, care nu și-a putut stăpîni niciodată în viață vreo pasiune, să se transforme dintr-o dată într-un ins chibzuit și să refuze să plătească orice preț pentru o plăcere pe care o dorea din toată inima? Dacă oamenii nu s-ar însura decît din chibzuință, ce stavilă s-ar mai pune creșterii populației?

Dinspre partea mea, eu am impresia că însurătoarea domnului Rawdon era una dintre cele mai leale fapte pe care ni le putem aminti, indiferent de capitol, din biografia acestui *gentleman* cu care are a face istorisirea de față. Nimeni nu poate susține că-i nedemn din partea unui bărbat să fie cucerit de o femeie, sau, o dată cucerit, că-i nedemn să se însoare cu ea; iar admirația, bucuria, pasiunea, uimirea, încrederea nemărginită și frenetica adorație, sentimente pe care treptat-treptat acest voinic luptător le încercase pentru micuța Rebecca, erau sentimente pe care cel puțin doamnele nu le vor găsi complet rușinoase pentru unul ca el. Cînd cînta ea, fiecare notă vibra în sufletul lui amorțit, strecurîndu-se în întreaga-i ființă uriașă. Cînd vorbea ea, el își concentra toată puterea minții, ca s-o poată înțelege și admira. Dacă ea făcea spirite, el obișnuia să rumege în minte glumele ei și izbucnea în rîs jumătate de oră mai tîrziu, în stradă, spre uimirea valedului, care stătea alături de el în gabrioletă, sau a camaradului care călărea cu el pe Rotten Row. Cuvintele ei erau oracole pentru el, iar cele mai mici acțiuni ale ei îi apăreau de-o gingășie și înțelepciune

fără seamă. „Ce minunat cîntă, ce minunat pictează ! își spunea el. Ce minunat arăta ea călare pe iapa cea nervoasă la Queen's Crawley !” Și, în momentele lor de intimitate : „Să mă ia dracu, Beck, tu ai putea fi comandant-șef sau arhiepiscop de Canterbury, ți-o jur !” Și oare aceasta este un caz ieșit din comun ? Nu-l vedem oare zilnic în societate pe Hercule, în persoana atîtor oameni cumsecade, agățat de fustele unei Omphale¹, și atîția Samsoni cu mustăți uriașe prosternați la picioarele Dalilei ?

Cînd Becky îi spuse așadar că marea criză se apropie și că a sosit timpul să intre în acțiune, Rawdon declară că este gata să pornească la atac, sub ordinele ei, ca și cum s-ar fi pregătit de luptă împreună cu trupa, la comanda colonelului său. N-a mai fost nevoie să pună scrisoarea într-al treilea volum din Porteus, căci Rebecca găsi ușor mijlocul de a se descotorosi de Briggs, însoțitoarea ei, și în ziua următoare îl întilni pe devotatul ei prieten „la locul obișnuit”. Ea meditase toată noaptea asupra acestei chestiuni și îi aduse la cunoștință lui Rawdon rezultatul hotărîrilor sale. El fu pe deplin de acord, bineînțeles ; era convins că totul e-n regulă, că tot ceea ce propunea Rebecca era perfect, că domnișoara Crawley avea să cedeze negreșit, sau „să se îmblînzească”, cum zicea el, după cîtva timp. Dacă hotărîrile Rebeccai ar fi fost complet diferite, el le-ar fi urmat cu aceeași supunere. „Ai minte destulă pentru noi amîndoi, Beck ! zicea el. E sigur că ne vei scoate din încurcătură. Niciodată n-am văzut pe cineva care să se măsoare cu tine — și doar am în-

¹ Omphala, în mitologia greacă, regina Lidiei, căreia Hercule, ispășindu-și pedeapsa, i-a slujit timp de trei ani îmbrăcat în haine femeiești și torcînd alături de celelalte slujnice, în timp ce regina îi purta blana sa de leu.

tilnit și eu cîțiva oameni isteți în viața mea!" Și cu această simplă profesiune de credință, dragonul cu inima rănită de iubire o lăsa pe ea să-i hotărască rolul din planul pe care Rebecca îl alcătuisese în interesul amîndurora.

Acest rol consta pur și simplu în închirierea unei locuințe liniștite pentru căpitanul și doamna Crawley la Brompton, sau în vecinătatea Cazărmii. Căci Rebecca hotărîse — și din mare prevedere, credem noi — să fugă. Rawdon era încîntat la culme de hotărîrea ei : el o implorase neîncetat, timp de cîteva săptămîni, să ia această măsură. Și purcuse la închirierea locuinței respective cu toată impetuozitatea iubirii. El acceptă cu atîta ușurință să plătească două guinee pe săptămînă, încît proprietăresei îi păru rău că ceruse numai atîta. Porunci numaidecît un pian și o jumătate de seră de flori și o grămadă de lucruri bune. Cît despre șaluri, mănuși de piele de căprioară, ciorapi de mătase, ceasuri franțuzești de aur, brățări și parfumuri, le cumpără cu toptanul, cu profunzimea iubirii oarbe și a creditului nelimitat. Și după ce-și ușură sufletul prin această revărsare de generozitate, se duse să ia masa la club, nervos, așteptînd să sosească clipa hotărîtoare a vieții sale.

Evenimentele zilei precedente — purtarea admirabilă a Rebeccăi, prin refuzarea unei propuneri atît de avantajoase pentru ea, tainica nefericire care plana asupra ei, suavitățile și resemnarea cu care-și purta povara — o făcuseră pe domnișoara Crawley mult mai duioasă ca de obicei. Un caz de natura acestuia, o căsătorie, sau un refuz, sau o cerere în căsătorie, pune în mișcare tot regimentul de femei și dă de lucru tuturor fibrelor lor nervoase. Ca observator al naturii omenești ce mă aflu, frecventez regulat biserica Saint George din Hanover Square

în sezonul căsătoriilor din lumea mare ; și cu toate că n-am văzut niciodată un prieten de-al mirelui respectiv izbucnind în lacrimi, sau ca paracliserii sau preoții care oficiază să fie cîtuși de puțin mișcați, nu e absolut de loc neobișnuit să vezi femei care nu sînt nici pe departe interesate în acțiunea ce se desfășoară tocmai atunci — doamne bătrîne, de multă vreme trecute de vîrsta măritişului, sau femei trupeşe, la jumătatea vieţii lor și cu o droaie de băieți și fete după ele, ca să nu mai vorbim de tinerele, drăgălașele făpturi cu bonete trandafirii pe cap care ies pentru prima dată în lume și pe care trebuie să le intereseze în mod firesc această ceremonie, zic, e cît se poate de obișnuit să vezi femeile astea suspinînd care mai de care, plîngînd cu sughițuri, smiorcăindu-se, ascunzîndu-și mutrișoarele în micile și inutilele lor batiste, aproape leșinate, bătrîne sau tinere, în culmea emoției. Cînd prietenul meu, mondenul John Pimloco, s-a însurat cu drăgălașa *Lady Belgravia Green Parker* s-a stîrnit o asemenea vîlvă, încît și ființa cea mai mică și uscățivă, îngrijitoarea stranelor, care m-a condus pînă la scaun, era cu obrazul scăldat în lacrimi. Și pentru ce ? Îmi iscodesc propriul meu suflet : doar nu ea urma să se mărite.

Într-un cuvînt, după întîmplarea cu *Sir Pitt*, domnișoara *Crawley* și *Briggs* se dedară celui mai neobișnuit acces de sentimentalism, iar *Rebecca* deveni centrul interesului și al înduioșării lor. În absența ei, domnișoara *Crawley* se mîngia cu cele mai siropoase romane din biblioteca sa. Micuța *Sharp*, cu tănuitele ei necazuri, era eroina zilei.

În seara aceea *Rebecca* cîntă mai suav și glumi cu mai multă voioșie ca oricînd de la începutul șederii ei în *Park Lane*. O cucerise cu totul pe domnișoara *Crawley*. Discută foarte amuzată și rîzînd despre

propunerea lui *Sir Pitt*, bătîndu-și joc de ea ca de o fantasmagorie de om bătrîn : și ochii ei se umpleau de lacrimi, iar inima domnișoarei Briggs de nespusa durere a propriei ei înfrîngerii, cînd o auzea spunînd că nu-și dorește altă soartă decît aceea de a rămîne pe veci alături de iubita ei binefăcătoare.

— Scumpa mea mițitică, zicea bătrîna doamnă, nici prin gînd nu-mi trece să te las în voia soartei ; fii absolut sigură de asta. Cît privește întoarcerea dumitale la îngrozitorul acela de frate-meu, după cele ce s-au petrecut, nici nu mai poate fi vorba. Ai să rămii aici, cu mine și cu Briggs. Domnișoarei Briggs îi place să-și vadă cît mai des cu puțință rubeniile. Briggs, poți să te duci ori de cîte ori ai chef. Dar dumneata, draga mea, dumneata trebuie să rămii cu mine și să ai grijă de bătrîna doamnă !

Dacă *Rawdon Crawley* ar fi fost și el de față atunci, în loc să fie la club și să bea, în culmea agitației, pahar după pahar, cei doi interesați ar fi putut să se ducă în genunchi la picioarele bătrînei domnișoare și să mărturisească totul, și ar fi fost iertați cît ai bate din palme. Dar tinerei perechi nu-i era hărăzit un asemenea noroc și asta, fără îndoială, pentru ca istorisirea de față să poată fi scrisă cu numeroasele și extraordinarele aventuri care n-ar fi avut loc niciodată dac-ar fi fost oploșiți de neliniștitoare dar neinteresanta iertare a domnișoarei *Crawley*.

În casa din *Park Lane* se găsea, sub ordinele doamnei *Firkin*, o fată din *Hampshire*, a cărei îndatorire consta, printre multe altele, să bată la ușa domnișoarei *Sharp* și să-i aducă o cană de apă caldă, pe care *Firkin* mai curînd ar fi îndurat să-i cadă cerul asupra-i decît să i-o prezînte ea singură intrusei. Această fată, crescută pe lingă casa barone-

tului, avea un frate chiar în compania căpitanului Crawley, și dacă ar fi să spunem adevărul, îndrăznesc să susțin că era la curent cu anumite fapte care într-o oarecare măsură au a face cu povestirea noastră. În orice caz, ea și-a cumpărat un șal galben, o pereche de ghete verzi și o pălărie albastră cu pană roșie din cele trei guinee pe care i le-a dat Rebecca, și cum micuța Sharp nu era nicidecum risipitoare cu banii ei, nu mai există nici un fel de îndoială că Betty Martin fusese mituită pentru serviciile pe care i le adusese.

A doua zi după propunerea făcută de Sir Pitt Crawley domnișoarei Sharp, soarele răsări ca de obicei și tot ca de obicei, la ora știută, Betty Martin, fata de la etajul de sus, bătu la ușa camerei de dormit a guvernantei.

Neprimind nici un răspuns, ea bătu încă o dată. Dar nici cel mai mic zgomot nu tulbură tăcerea; și Betty, cu cana de apă caldă în mână, deschise ușa și intră în cameră.

Pătucul, acoperit cu cuvertura albă, era la fel de neatins și de dichisit ea și cu o zi înainte, când însăși Betty, cu mâinile ei, o ajutase pe domnișoara Sharp să-l facă. Două geamantanașe legate cu frînghii erau puse într-un colț al camerei; iar pe masa din fața ferestrei, pe pernița cu ace — o perniță de ace mare și umflată, căptușită cu mătase trandafirie și cu fața de dantelă, ca o bonetă femeiască de noapte, zăcea o scrisoare. Se odihnise pesemne toată noaptea acolo.

Betty veni spre ea în vârful picioarelor — ca și cum i-ar fi fost frică să n-o trezească — se uită la ea, apoi de jur împrejurul camerei, și cu un aer de mare uimire și mulțumire, luă scrisoarea și începu să rîdă din toată inima în timp ce o întorcea și pe-o parte, și pe alta, iar în cele din urmă o duse jos, în camera domnișoarei Briggs.

Tare-aş vrea să ştiu cum de-a bănuir Betty că scrisoarea era pentru domnişoara Briggs! Căci toată învăţătura ei se reducea la şcoala de duminică a doamnei Bute Crawley şi nu putea citi literele de mină, după cum nu putea citi nici ebraica.

— Hei, domnişoară Briggs! strigă fata. Oh, domnişoară, pesemne că s-a întâmplat vreo nenorocire... nu-i nimeni în camera domnişoarei Sharp; nici n-a desfăcut patul măcar, şi a plecat, şi a lăsat scrisoarea asta pentru dumneavoastră, domnişoară!

— Ce?! exclamă Briggs, scăpînd pieptenele din mină, şi părul ei rar şi veştejit îi căzu pe umeri. O răpire! A fugit domnişoara Sharp! Ce, ce-i asta?

Rupse plicul cu lăcomie şi, după cum se spune, „devoră conţinutul“ scrisorii respective.

„Dragă domnişoară Briggs, scria fugara, inima cea mai simţitoare din lume, aşa cum este inima dumitale, îşi va arăta toată mila şi bunăvoinţa ei faţă de mine şi mă va ierta. Cu lacrimi, cu rugăciuni şi cu binecuvîntări părăsesc căminul acesta, în care biata orfană a fost primită cu atita bunăvoinţă şi cu atita dragoste. Căci mă cheamă îndatoriri mult mai grave decît acelea pe care le am faţă de binefăcătoarea mea. Da, căci sînt măritată. Iar soţul meu îmi porunceşte să-l urmez în umilul cămin căruia îi spunem al nostru. Multiubita mea domnişoară Briggs, dă-i vestea aceasta, aşa cum va găsi de cuviinţă delicata dumitale sensibilitate, scumpei şi nepreţuitei mele binefăcătoare. Şi spune-i că înainte de a pleca am vărsat lacrimi amare pe scumpa ei pernă, acea pernă pe care de-atîtea şi de-atîtea ori i-am alinat suferinţele, acea pernă pe care doresc din toată inima s-o mai veghez încă... oh, cu ce bucurie mă voi întoarce la iubitul meu Park Lane! Ce zburcium pînă ce voi primi răspunsul care-mi va pecetlui soarta! Atunci cînd Sir Pitt mi-a făcut cinstea să-mi ceară mina, cinste de care adorata mea domnişoară Crawley spune că eram întru

totul demnă (binecuvîntările mele s-o însoțească pretutindeni pentru că a socotit-o pe biata orfană demnă de a-i fi soră), i-am spus lui Sir Pitt că sînt soția altcuiva ; și el m-a iertat. Dar curajul m-a părăsit, căci atunci ar fi trebuit să-i spun totul... că nu pot fi soția lui pentru că sînt fiica lui ! Sînt măritată cu cel mai bun și mai generos dintre oameni, căci Rawdon al domnișoarei Crawley este acum Rawdon al meu. Mă supun plecată poruncii lui și-l urmez în umilul nostru cămin, așa după cum l-aș urma pînă la capătul pămîntului. Oh, neîntrecuta și buna mea prietenă, pune o vorbă bună pe lingă scumpa mătușă a lui Rawdon al meu, pentru el, cît și pentru biata fată căreia toată nobila ei familie i-a arătat o incomparabilă dragoste. Roag-o pe domnișoara Crawley să-și primească copiii. Nu pot adăuga nimic altceva în afară de binecuvîntări, binecuvîntări tuturor din scumpa casă pe care o părăsesc.

A dumitale devotată și recunoscătoare

Rebecca Crawley

Miezul nopții."

Exact în clipa în care Briggs terminase de citit acest interesant și mișcător document, care o reintegra în funcția ei de primă confidentă a domnișoarei Crawley, intră și doamna Firkin în cameră.

— A venit chiar acum doamna Bute Crawley cu poștalionul de la Hampshire și vrea un ceai ; ești bună să cobori și să pregătești o gustare, domnișoară ?

Dar, spre uimirea doamnei Firkin, domnișoara Briggs, strîngîndu-și pe ea capătul, în timp ce sărăcăcioasa-i șuviță de păr despletit flutura pe spate, cu moaștele adunate ciorchine deasupra frunții, coborî în goană la doamna Bute, ținînd în mînă scrisoarea care cuprindea extraordinarele noutăți.

— Oh, doamnă Firkin! suspină Betty. Ce mai treabă! Domnișoara Sharp a spălat putina cu căpitănușul și sînt în drum spre Gretney Green!

Am consacra un capitol întreg pentru a reda emoțiile doamnei Firkin dacă grațioasa noastră muză n-ar fi pînă peste cap de ocupată cu sentimentele stăpînelor acesteia.

Cînd doamna Bute Crawley, care, înghețată de călătoria nocturnă, se încălzea în salon la focul de cîrînd ațîtat, află de la domnișoara Briggs vestea despre căsătoria secretă, spuse că era pesemne mîna providenței la mijloc că sosise tocmai la timp ca să poată fi de ajutor bieteii și scumpei domnișoare Crawley pînă ce va trece șocul și că Rebecca era o mică și isteată nemernică, în privința căreia ea își avusese întotdeauna bănuielele ei; în ceea ce-l privește pe Rawdon Crawley, ea n-a putut niciodată pricepe marea dragoste pe care i-o arăta matusa sa, căci l-a socotit toată vremea un risipitor și un desfrînat, o ființă pierdută, și purtarea lui incalificabilă, zicea doamna Bute, are să aibă cel puțin urmarea că-i va deschide ochii bieteii și iubitei domnișoare Crawley asupra adevăratului caracter al acestui om fără inimă. Apoi doamna Bute fu servită cu o ispititoare felie de pîine prăjită și cu ceai; și întrucît tocmai se eliberase în casă o cameră, nu mai era nevoie să tragă la Gloster Cafee-House, unde-o lăsase poștalionul de Portsmouth, așa că porunci lacheului de sub ordinele domnului Bowls să-i aducă numai decît cuferele.

Domnișoara Crawley, să se știe, nu-și părăsea camera pînă către amiază, căci dimineața își lua ciocolata în pat, în timp ce Becky Sharp îi citea *Morning Post* sau își pierdea vremea cu tot felul de nimicuri. Conspiratoarele de la parter căzură de acord să cruțe

sensibilitatea scumpei doamne pînă cînd își va face apariția în salon : i se trimise deocamdată vorbă că doamna Bute Crawley venise de la Hampshire cu poștalionul și că trăsese la hotelul Gloster, că-i trimitea domnișoarei Crawley toată dragostea ei și că luase micul dejun în tovărășia domnișoarei Briggs. Sosirea doamnei Bute, care oricînd altă dată n-ar fi fost primită cu prea mare bucurie, fu salutată de data asta din toată inima, căci domnișoara Crawley era doritoare de-a trîncăni cu cumnata ei despre răposata *Lady* Crawley despre felul în care a avut loc înmormîntarea, cît și despre nemaipomenitele propuneri făcute de *Sir Pitt* Rebeccăi.

Conspiratoarele găsiră de cuviință s-o supună operației respective numai după ce bătrîna doamnă se așeză în fotoliul ei obișnuit din salon și după ce îmbrățișările preliminare și întrebările de rigoare se schimbară, după toate regulile, între cele două doamne. Cine nu s-a minunat de viclesugurile și de gingașele aluzii cu care-și „pregătesc” femeile prietenele pentru veștile aducătoare de nenorocire ? Cele două prietene ale domnișoarei Crawley făuriră o asemenea țesătură plină de mister mai înainte de a-i servi noutatea, încît îi ațîțară în măsura cuvenită și îndoiala, și neliniștea.

— Și ea l-a refuzat pe *Sir Pitt*, scumpa mea, scumpă domnișoară Crawley, pregătește-te și dumneata pentru vestea asta, zise doamna Bute, pentru că ea nu putea face altfel.

— Bineînțeles că e ceva la mijloc, răspunse domnișoara Crawley. E îndrăgostită de altcineva. Așa i-a spus ieri domnișoarei Briggs.

— E îndrăgostită de altcineva... gîfii Briggs. Oh, scumpele mele prietene, ea s-a și măritat !

— Da, s-a și măritat, confirmă doamna Bute, și rămaseră amîndouă cu mîinile încrucișate, uitîndu-se cînd una la alta, cînd la victima lor.

— Trimiteți-o la mine de îndată ce sosește ! Mica mizerabilă... cum de-a îndrăznit să nu-mi spună nimic ? urlă domnișoara Crawley.

— N-are să sosească așa curînd. Pregătește-te, scumpă prietenă... ea a plecat pentru timp mai îndelungat... ea a... ea a plecat definitiv !

— Pentru numele lui Dumnezeu, și cine are să-mi mai pregătească ciocolata ? Trimiteți după ea și s-o aducă numaidecît înapoi ; vreau să vină înapoi ! porunci bătrîna domnișoară.

— A șters-o azi-noapte ! strigă doamna Bute.

— Și a lăsat o scrisoare pentru mine ! exclamă Briggs. Ea s-a măritat cu...

— Pregătește-o mai întîi, pentru Dumnezeu ! N-o chinui atîta, dragă domnișoară Briggs.

— Cu cine s-a măritat ? strigă bătrîna domnișoară, în culmea nervozității.

— Cu... cu o rudă a...

— Doar l-a refuzat pe Sir Pitt ! strigă iar victima. Vorbește odată ! Nu mă scoate din fire !

— Oh, doamnă... pregătește-o, domnișoară Briggs... s-a măritat cu Rawdon Crawley.

— Rawdon însurat... Rebecca... o guvernantă... niciodată ! Afară din casa mea, Briggs, nebuno, idioato, babă tîmpită, cum de îndrăznești ? Faci și tu parte din complot, tu l-ai silit să se însoare, crezînd că-n felul acesta n-am să-i mai las nici un ban, tu ai făcut asta, Martha ! țipă sărmana bătrîna în scurte fraze isterice.

— Eu, doamnă, tocmai eu să cer unui membru al familiei acesteia să se însoare cu fata unui profesor de desen ?

— Mama ei era o Montmorency ! zbieră bătrîna doamnă, trăgînd de cordonul clopoțelului cu toată forța.

— Mama ei era dansatoare la Operă și a jucat pe scenă, dacă nu cumva și mai rău, rosti doamna Bute.

Domnișoara Crawley scoase un țipăt final și leșină.

Cele două prietene fură silite s-o ducă înapoi în camera pe care abia o părăsise. Atacurile de nervi urmară unul după altul. Doctorul fu chemat, spițerul sosi de asemenea. Doamna Bute luă în primire postul de infirmieră, rămas acum liber.

— Toate rudele ar trebui să fie roată în jurul ei, fu de părere această caritabilă femeie.

Abia fusese dusă în camera ei, cînd o nouă persoană sosi, căreia de asemenea trebui să i se povestească toate noutățile. Noul-venit era *Sir Pitt*.

— Unde e *Becky* ? întrebă el intrînd. Unde-i sînt bagajele ? O iau cu mine la *Queen's Crawley* !

— N-ai auzit încă vestea nemaipomenită despre căsătoria ei secretă ? se miră *Briggs*.

— Ce-mi pasă mie de asta ? îi răspunse *Sir Pitt*. Știu că e măritată. Dar asta n-are nici o importanță, spune-i să coboare numaidecît și să nu mă lase s-o aștept.

— N-ai aflat, *Sir*, zise domnișoara *Briggs*, de faptul că ea a părăsit acoperișul casei noastre, spre groaza domnișoarei *Crawley*, care era cît p-aci să moară auzind de căsătoria căpitanului *Rawdon* cu domnișoara *Sharp* ?

Cînd *Sir Pitt Crawley* auzi că *Rebecca* s-a măritat cu fiul său, el dădu drumul unui torent de înjurături pe care n-ar fi cuviincios să le repetăm în asemenea loc, înjurături care-o goniră pur și simplu din cameră pe biata *Briggs*, care tremura toată, și o dată cu ea vom închide și noi ușa peste chipul acestui bă-

trîn turbat de minie și de ură sălbatică și ieșit cu totul din minți din cauza zădărnicitelor lui pofte.

A doua zi, de îndată ce ajunse la Queen's Crawley, se năpusti ca un nebun în camera pe care-o ocupase Rebecca, îi sparse cuferele cu piciorul și-i împrăstie hîrtille, rochiile și toate celelalte fleacuri. Domnișoara Horrocks, fiica majordomului, luă o parte din ele. Fetițele se îmbrăcară și jucară piese de teatru cu cele rămase. Trecuseră numai cîteva zile de cînd sărmana lor mamă fusese dusă, neplînsă și nebagată în seamă de nimeni, la locul ei liniștit din cimitir și așezată într-un cavou plin de străini.

— Ia presupune că bătrîna *Lady* nu se îmblînzește, îi spuse Rawdon soției lui pe cînd stăteau împreună în mica și tihnită lor locuință din Brompton.

Ea încercase pianul cel nou toată dimineața. Mănușile proaspăt cumpărate îi veneau ca turnate; șalurile cele noi i se potriveau de minune; inelele cele noi îi străluceau pe micuțele mîini, iar ceasul cel nou făcea tic-tac la cingătoarea ei.

— Presupune că nu cedează nici în ruptul capului; ce facem atunci, Becky?

— Atunci am să-ți croiesc eu singură norocul! zise ea, și Dalila îl lovi ușurel peste obraz pe Samson.

— Tu poți face orice, recunosc el, sărutînd mîna ei mică. Pe cinstea mea că poți; și avem să mergem la Star and Garter să mîncăm, al naibii să fiu!

CAP. XIX

DOMNIȘOARA CRAWLEY ȘI INFIRMIERA

Am văzut că Firkin, camerista onoratei doamne, de îndată ce afla vreun eveniment important privitor la familia Crawley, se grăbea să-l aducă la cu-

noștința doamnei Bute Crawley de la parohie ; și am pomenit și cît de deosebit de drăguță și de atentă era această bună doamnă față de femeia de încredere a domnișoarei Crawley. Ea fusese și-o generoasă prietenă a domnișoarei Briggs, domnișoara de companie, a cărei bunăvoință și-o cîștigase printr-o sumedenie de mici servicii și făgăduieli care-l costă atît de puțin pe cel care le face, dar cu toate acestea sînt atît de prețuite și fac atîta plăcere celui care le primește. Căci orice persoană bine chibzuită și oricine are în grijă o gospodărie trebuie să știe cît de ieftine și totuși cît de îndatoritoare sînt aceste dovezi și ce gust dau ele în viață chiar și celor mai simple bucate. Care-a fost imbecilul care-a spus, înșelîndu-se ca un prostănac, că „vorbele frumoase nu pot adăuga unt la spanac“ ? Jumătate din spanacul societății este servit, și i se dă un gust cît se poate de plăcut cu un sos de felul acesta. După cum nemuritorul Alexis Soyer¹ știa să pregătească cu o jumătate de *penny* o supă mult mai gustoasă decît știe să fiarbă un bucătar nepriceput cu kilograme întregi de zarzavat și de carne, tot așa doar cu cîteva fraze umplute și bine simțite un artist dibaci are să obțină rezultate mai mari decît cine știe ce nătărău cu cele mai substanțiale idei. Ei bine, noi știm că sînt idei substanțiale care îmbolnăvesc adesea anumite stomacuri, în vreme ce mare parte din oameni digeră vorbe de spirit cu multă plăcere, dorind să mănînce din ce în ce mai des din felul acesta. Doamna Bute le asigurase de cîteva ori, atît pe domnișoara Briggs, cît și pe doamna Firkin, de trăinicia afecțiunii ei față de ele și de ce-ar face ea dacă ar avea averea domnișoarei Crawley, pentru niște prietene atît de minunate și de credincioase, încît

¹ Bucătar francez, inovator în domeniul dieteticii (1809—1858).

doamnele în chestiune aveau cele mai trainice sentimente față de ea și-i arătau toată recunoștința și încrederea lor, ca și cum doamna Bute le-ar fi copleșit cu cele mai costisitoare atenții.

Rawdon Crawley, pe de altă parte, ca un dragon leneș și egoist ce era, nu-și dăduse niciodată nici cea mai mică osteneală să le îmbuneze pe aghiotantele mătușii sale, ci le arăta — și cât se poate mai fățiș — tot disprețul lui ; o dată o pusese pe Firkin să-i tragă cizmele și-o trimitea chiar și pe ploaie cu treburi mai prejos de demnitatea ei, iar dacă îi dăruia vreo guinee, i-o azvîrlea în nas ca și cum i-ar fi dat o palmă. Și cum mătușă-sa își bătea și ea joc de Briggs, căpitanul îi urma pilda, și-i arunca tot felul de glume, glume tot atît de delicate ca și o lovitură de copită a calului său. În timp ce doamna Bute îi cerea părerea în chestiuni de gust sau în probleme și mai complicate, îi admira poeziile și-i arăta cît de mult o prețuiește și prin alte o mie de acte de bunăvoință și de politețe ; iar cînd îi dăruia doamnei Firkin un flecușeț de cîțiva gologani, îl însoțea de atîtea complimente, încît cei cîțiva gologani se transformau în aur în inima recunoscătoarei cameriste, care în afară de asta avea în vedere, într-un viitor spre care căta cu deplină mulțumire, și cine știe ce prodigioasă răsplată care trebuia să-i revină în ziua în care doamna Bute avea să intre în stăpînirea moștenirii.

Purtarea atît de deosebită a acestor două ființe este respectuos semnalată atenției persoanelor care abia intră în viață. Ridicați în slava cerului pe toată lumea, le spun eu acestora ; nu fiți timizi, ci roștiți-vă complimentele cît mai tare și în orice împrejurare, atît în fața cetățeanului cît și în spatele lui, cînd credeți că există oarecum posibilitatea să fiți auziți din nou. Nu pierdeți niciodată prilejul de a

spune un cuvînt plăcut. După cum Colingwood nu putea vedea niciodată o palmă de pămînt necultivată pe moşile lui fără să scoată din buzunar o ghindă şi s-o semene, tot aşa să faceţi şi voi în viaţă cu complimentele voastre. O ghindă nu costă nimic, dar s-ar putea preface într-un morman de lemnărie.

Într-un cuvînt, pe vremea prosperităţii lui Rawdon Crawley el era ascultat cu un fel de supunere plină de îmbufnare, iar atunci cînd căzu în dizgraţie, nu se găsea nimeni care să-l scoată din încurcătură sau să-l compătimească. Pe cînd, de îndată ce doamna Bute preluă comanda, în casa domnişoarei Crawley garnizoana locală fu încîntată să opereze sub asemenea comandant, aşteptînd tot felul de avansări de la promisiunile, generozitatea şi vorbele ei îndatoritoare.

Că el s-ar fi dat bătut după înfrîngerea suferită şi că n-ar mai avea de gînd să facă nici o încercare pentru a-şi recîştiga poziţia pierdută, una ca asta doamna Bute Crawley nu-şi putea imagina nici în ruptul capului. Ea ştia că Rebecca e o femeie prea iscusită, prea înfocată şi prea hotărîtă ca să depună armele fără luptă, şi o simţea pregătindu-se să dea piept cu inamicul, şi mai ştia că ea trebuia să fie neîncetat cu ochii-n patru, căci se putea aştepta în orice clipă la un asalt, la cine ştie ce lucrătură sau la vreo întîmplare neprevăzută.

În primul rînd, deşi ea era aceea care cucerise pentru moment fortăreaţa, putea fi oare sigură de principalul ei ocupant? Cît timp avea să reziste domnişoara Crawley; şi nu era oare dorinţa ei secretă de a primi înapoi adversarul învins? Bătrîna doamnă îi iubea pe Rawdon şi pe Rebecca, care o înveseleau. Doamna Bute nu-şi putea ascunde niciodată faptul că nimeni din partida ei n-o putea desfăta pe mondena domnişoară în aceeaşi măsură. „Ştiu

că fetele mele cîntă insuportabil în comparație cu mica și îngrozitoarea guvernantă! își mărturisea candida preoteasă. Domnișoara Crawley se duce regulat la culcare cînd își execută Martha și cu Luisa duetele. Iar apucăturile grosolane ale lui Jim, deprinse în colegiu, și conversația bietului și dragului meu Bute despre cîini și despre cai o plictisiseră de moarte. Dacă am duce-o la parohie s-ar mînia numaidecît împotriva noastră și ar lua-o imediat din loc, știu bine c-așa ar fi, și ar putea să pice din nou în ghearele acestui Rawdon și să cadă victimă acelei mici vipere de Sharp. Deocamdată e limpede pentru mine că se simte nemaipomenit de prost și că nu se poate mișca din pat, în orice caz încă vreo cîteva săptămîni, în care răstimp trebuie să ne gîndim la un plan care s-o pună la adăpost de tertipurile oamenilor āstora lipsiți de scrupule!“

În momentele ei cele mai bune, dacă cineva îi spunea domnișoarei Crawley că se simte prost sau că arată prost, bătrîna domnișoară trimitea îndată îngrijorată după doctor; și pot afirma că ea se simțea cît se poate de rău după năprasnicul eveniment familial, care ar fi fost în măsură să dea gata o constituție și mai robustă decît a ei. În orice caz, doamna Bute crezu că e de datoria ei să aducă la cunoștința medicului, a spițerului, a doamnei de companie, cît și a servitorului că domnișoara Crawley se află într-o stare foarte critică și că ei trebuie să se poarte în consecință. Puse să se aștearnă pe stradă un strat de paie pînă la genunchi, iar ciocanul de la poartă fu înlăturat și înlocuit cu tava domnului Bowls. Stăruî ca doctorul să fie chemat de două ori pe zi și-și inunda pacienta la două ore cu droguri. Cînd intra cineva în cameră, ea rostea un „sst!“ așa de șuierător și de sinistru, că nefericita și bătrîna domnișoară se cutremura toată în

patul ei și nu putea arunca nici o privire fără să vadă ochii holbați ai domnișoarei Bute fixați stăruitor asupra ei, căci aceasta stătea neclintită în fotoliul ei de la capătul patului. Și arătau foarte strălucitori în întuneric (căci ținea perdelele lăsate), în timp ce se mișca prin cameră cu pași catifelati de pisică. Aici zăcu domnișoara Crawley zile de-a rîndul — multe și nenumărate zile de-a rîndul —, pe cînd doamna Bute îi citea cărți religioase; nopți de-a rîndul, nopți fără sfîrșit, în care n-auzea decît fluieratul paznicului și sfîrșitul lămpii de nopate; vizitată la miezul nopții de cea din urmă ființă pe care-o vedea, de spițerul care intra pe furiș, și-apoi lăsată să se uite în ochii scînteietori ai doamnei Bute sau la răsfrîngerile gălbui pe care le arunca lămpița de noapte pe tavanul negru și mohorît. Însăși Hygeia ar fi căzut la pat cu asemenea regim, darmite această sărmană, bătrîna și nervoasă victimă? S-a amintit că atunci cînd era sănătoasă și voioasă, această venerabilă cetățeană a Bîlciului deșertăciunilor avea idei tot atît de liberale despre religie și morală cum și le-ar fi putut dori însuși *monsieur* de Voltaire, dar cînd o ajungea boala, o copleșeau cele mai îngrozitoare spaime ale morții, și o frică nemaipomenită puneă stăpînire pe doborîta și bătrîna păcătoasă.

Predicile și cugetările pioase în legătură cu boala sînt, cu siguranță, foarte nelalocul lor în romane și nu vom merge pînă acolo (după moda anumitor romancieri din zilele noastre) încît să înșelăm publicul cu o predică, cînd cititorul își dă banii ca să citească lucruri vesele. Dar și, fără să precizăm, adevărul va ieși la suprafață, căci toată zarva și veselia cu care se produce în public *Bîlciul deșertăciunilor* nu-l urmează întotdeauna pe actor în viața lui particulară și uneori îl copleșesc cele mai adînci de-

presiuni sufletești și cele mai sfișietoare căințe. Amintirea celor mai strălucite oște cu greu are să mai încurajeze cît de cît vreun epicurean bolnav. Amintirile celor mai elegante rochii și-ale celor mai strălucitoare succese la baluri au s-aducă prea puține mîngîieri frumuseților veștejite. Poate că nici oamenii de stat, într-o anumită perioadă a existenței lor, nu sînt din cale-afară de mulțumiți gîndindu-se la răsunătoarele lor victorii electorale; atît succesul, cît și plăcerea de ieri capătă foarte mică *importanță* și *însemnătate* cînd un singur (cu toate că nesigur) mîine ne stă în față, un mîine la care mai devreme sau mai tîrziu trebuie să medităm cu toții. O, frate măscărici ! Oare nu sînt momente cînd cade cineva la pat din cauza prea multor țopăieli și zeflemeli și din cauză că-și scutură cu prea multă tărie tichia lui cu clopoței ? Aceasta, dragi prieteni și tovarăși, este binevoitoarea mea țintă, să mă plimb cu voi prin bîlci, să cercetez prăvăliile și bărcile de-acolo ; și-apoi să ne întoarcem acasă după iluminăția și zgomotul și veselia de-acolo și să ne simțim cu totul nenorociți în viața noastră particulară.

„Dacă bietul meu bărbat ar avea capul bine pus pe umeri, își spunea doamna Bute Crawley, de cît folos ar putea fi el în împrejurările de față acestei bătrîne și nefericite femei ! Ar putea-o convinge să se căiască de îngrozitoarele rătăcirii ; ar putea-o îndemna să-și facă datoria și să-l dezmoștenească pe nemernicul acela odios, care s-a dezonorat pe el și i-a dezonorat familia, ar putea-o îndupleca să facă dreptate scumpelor mele fete și celor doi băieți ai mei, care cer și care merită, sînt sigură, tot sprijinul pe care li-l pot da rudele lor !“

Și cum a urî viciul înseamnă întotdeauna un pas către virtute, doamna Bute Crawley se silea să-i in-

sufle cumnatei sale o firească și neîmpăcată ură împotriva feluritelor păcate ale lui Rawdon Crawley ; păcate despre care soția unchiului său prezentă un asemenea pomelnic, c-ar fi fost cu totul îndesulător pentru osîndirea la chinurile veșnice a unui întreg regiment de tineri ofițeri. Dacă un om săvîrșește cine știe ce greșală în viață, nu cunosc nici un moralist mai nerăbdător s-arunce în el cu piatra decît propriile lui rubedenii ; astfel că doamna Bute dovedea o desăvîrșită grijă pentru familie, cît și pentru cunoașterea vieții lui Rawdon. Cunoștea toate amănuntele buclucului aceluia în legătură cu căpitanul Marker, în care Rawdon, fără să aibe nici un pic de dreptate, sfîrși prin a-l împușca pe căpitan. Știa și cum nefericitul lord Dovedale, a cărei mamă închiriasse o casă la Oxford ca el să-și poată face educație acolo și care înainte de a veni la Londra nu pusese niciodată mîna pe o carte de joc, a fost corupt de Rawdon la Cocotierul, îmbătat criță de către acest groaznic seducător și corupător al tineretului și-apoi jupuit de patru mii de lire. Descria cu cea mai vie exactitate suferințele familiilor din provincie pe care le adusese la sapă de lemn, tinerii pe care-i împinsese în necinste și sărăcie, fetele pe care le ademenise spre pierzanie. Ea cunoștea și pe sărmanii negustori care dăduseră faliment din cauza extravaganței lui, josnicele expediente și pungășiile la care s-a dat, uluitoarele minciuni cu care a înșelat-o pe cea mai generoasă dintre mătuși și nerecunoștința și bătaia de joc cu care i-a răsplătit sacrificiile. Încetul cu încetul, ea îi servea domnișoarei Crawley toate aceste noutăți, căutînd s-o facă să tragă de pe urma lor tot folosul pe care-l putea trage ; simțea că e de datoria ei de creștină și de mamă de familie să procedeze în felul acesta ; nu avea nici cea mai mică remușcare sau căință pentru

victima pe care-o sacrifică limba ei ; nu, și e foarte probabil ca ea să fi găsit că purtarea asta a ei e cât se poate de lăudabilă și să se fălească cu felul ei hotărît de a proceda. Da, dacă vrei să clevețești pe socoteala cuiva, orice ai spune, nimeni nu poate s-o facă mai bine ca o rubedenie. Și trebuie s-o mărturisim, în ce-l privește pe nefericitul și ticălosul ăsta de Rawdon Crawley, că pentru osîndirea lui erau de ajuns numai faptele cele adevărate, și că toate născocirile și bîrfelile erau osteneală de prisos din partea prietenilor săi.

Rebecca, de asemenea, făcînd acuma parte din familie, își avu și ea — și încă din plin — porția ei de binevoitoare cercetări din partea doamnei Bute. Această neobosită cercetătoare a adevărului (după ce dădu ordine stricte ca ușa să fie închisă tuturor emisarilor sau scrisorilor lui Rawdon) luă trăsura domnișoarei Crawley și se duse la vechea ei prietenă, domnișoara Pinkerton, la Minerva House, din Chiswick Mall, căreia îi anunță îngrozitoarea veste a seducerii căpitanului Rawdon de către domnișoara Sharp și de la care căpătă o mulțime de amănunte ciudate în legătură cu nașterea și copilăria fostei guvernante. Prietena lexicografului era în stare să dea mare belșug de informații în privința asta. Domnișoara Jemima fu pusă să aducă chitanțele și scrisorile fostului profesor de desen. Una era scrisă dintr-o închisoare pentru datornici, în alta cerea stăruitor un avans, cealaltă mustea de recunoștință pentru primirea Rebeccăi de către doamnele de la Chiswick, iar ultimul document datorat penei nefericitului artist era acela prin care, pe patul de moarte fiind, își recomanda copila orfană protecției domnișoarei Pinkerton. Se mai găseau acolo și scrisori copilărești și cereri de-ale Rebeccăi, o colecție întreagă, implorînd ajutor pentru tatăl ei sau arătîndu-și propria-l

recunoștință. Poate că nu există în tot *Bîlciul deșertăciunilor* satire mai izbutite ca scrisorile. Luați un teanc de la iubitul vostru prieten de-acum zece ani, iubitul vostru prieten pe care în momentul de față nu-l puteți suferi. Aruncați-vă ochii peste cele de la sora voastră... cît de legați erați pînă cînd v-ați luat de păr pentru o moștenire de douăzeci de lire? Silabisește mîzgăliturile copilărești ale fiului tău, care de-atunci încoace ți-a frînt aproape inima cu neascultarea și egoismul său, sau răsfoiește cîteva din propriile tale scrisori, ce respirau o nețărmurită pasiune și iubire veșnică, care ți-au fost înapoiate de iubita ta cînd s-a măritat cu Nababul, iubita ta de care-ți pasă în momentul de față tot atît cît de regina Elizabeth. Jurăminte, dragoste, făgăduieli, mărturisiri, recunoștință, cît de ciudate vi se par după un răstimp! Ar trebui să existe o lege în *Bîlciul deșertăciunilor* care să ordone distrugerea oricărui document scris (cu excepția recipiselor de plată) după un anumit interval de timp, și scurt, și bine chibzuit. Iar șarlatanii și mizantropii aceia care fac reclamă cu cerneala japoneză care nu se șterge niciodată ar trebui nimiciți pînă la unul, cu păcătoasele lor născociri cu tot. Cea mai bună cerneală pentru nevoile celor din *Bîlciul deșertăciunilor* ar fi una care-ar dispărea complet după două zile și ar lăsa hîrtia curată și albă, ca să mai poți scrie pe ea și altcuiva.

De la domnișoara Pinkerton, neobosita doamnă Bute a pornit pe urmele lui Sharp și ale fiicei lui la locuința din Greek Street, pe care o ocupase răposatul pictor și unde portretele proprietăresei în rochie de saten alb și al bărbatului ei în haină cu nasturi de alamă, făcute de Sharp în loc de chirie, împodobeau încă pereții salonului. Doamna Stokes era o persoană limbută și-i povesti într-o clipă tot ce știa

despre domnul Sharp ; cît de desfrînat și de calic era, cît de binevoitor și de hazliu ; cum era toată vremea vînat de portărei și de creditori ; cum, spre groaza proprietăresei, deși n-o putea suferi pe femeie, el nu se însură cu nevastă-sa decît cu puțin înainte de moartea acesteia ; și ce ciudată și mică vulpoaică sălbatică era fata lui ; și cum îi făcea pe toți să ridă cu glumele și caraghioslicurile ei ; cum obișnuia ea să se ducă după gin prin cîrciumi și cum era cunoscută prin toate atelierile din cartier... pe scurt, doamna Bute căpătă o dare de seamă atît de completă în legătură cu nașterea, educația și obiceiurile noii sale nepoate, încît Rebecca nu s-ar fi simțit de loc bine dacă ar fi știut că se făcuseră atîtea cercetări cu privire la persoana ei.

Din toate aceste stăruitoare investigații, doamna Crawley era fiica unei balerine și dansase și ea. Servise ca model pictorilor. Fusesse crescută ca o demnă fiică a mamei sale. Bea rachiu de-a valma cu taică-său etc., etc. Era o femeie pierdută, care se măritase cu un bărbat pierdut, iar morala care se trăgea din povestea doamnei Bute era aceea că ticăloșia celor doi era fără leac și că nici o persoană care se respectă nu trebuie să-i mai bage vreodată în seamă.

Acesta era materialul pe care-l adunase prevăzătoarea doamnă Bute din Park Lane, proviziile și munițiile cu care-și întărea fortăreața în așteptarea asediului pe care ea știa că Rawdon și cu nevastă-sa îl vor da împotriva domnișoarei Crawley.

Dar dacă i se putea imputa vreo greșeală în planurile ei, era aceea de a se arăta prea nerăbdătoare ; ea ticluise lucrurile mult mai bine, nu era nici urmă de îndoială c-o scotea pe domnișoara Crawley mai bolnavă decît era nevoie, și cu toate că bătrîna pacientă se pleca sub autoritatea ei, doamna

Bute era atît de obositoare și de neîndurătoare, că victima ar fi fost înclinată să se descotorosească de ea la cel dintîi prilej ce i s-ar fi ivit în cale. Femeile autoritare, podoabe ale sexului lor — femei care orînduiesc totul și pentru toată lumea și care știu chiar mai bine decît cei interesați ce le pîrște vecinilor lor —, nu se gîndesc niciodată la posibilitatea unei revolte domestice sau la alte consecințe externe care-ar rezulta din nepotolita lor sete de autoritate.

Așa, de pildă, doamna Bute, deși avea fără îndoială cele mai bune intenții din lume, obosindu-se pînă la exterminare, sacrificîndu-și somnul, masa și plimbările, din iubire pentru cumnata bolnavă, mergea atît de departe cu convingerea ei despre starea disperată a bătrînei doamne, încît era cît p-aci să-i comande coșciugul. Ea atrase într-o bună zi atenția statornicului spițer, domnul Clump, asupra acestor sacrificii și ale urmărilor lor.

— Sînt sigură, dragul meu domn Clump, zicea ea, că n-am cruțat nici o osteneală pentru însănătoșirea iubitei noastre bolnave, pe care nrecunoștința nepotului său a aruncat-o pe patul de suferință. Pe mine nu mă sperie niciodată necazurile mele proprii; și nu mă dau în lături să-mi jertfesc propria mea persoană.

— Devotamentul dumneavoastră este — trebuie să mărturisim — minunat, zise domnul Clump, cu o plecăciune adîncă, dar...

— Abia de-am închis ochii de cînd am venit aici; dar eu las deoparte și somnul, și sănătatea, și orice altă plăcere în fața sentimentului meu de datorie. Cînd bietul meu James a suferit de vărsat, crezi c-am îngăduit eu vreunui străin să se atingă de el? Nici gînd!

— Ați făcut ceea ce se cuvenea să facă orice mamă excelentă, scumpa mea doamnă, cea mai bună dintre mame; dar...

— Ca mamă de familie și ca soție de cleric englez, eu am umila credință că merg pe calea cea mai bună, rosti doamna Bute, cu o fericită și gravă convingere, și atîta timp cît are să-mi îngăduie sănătatea, n-am să dezertez niciodată de la datorie, domnule Clump, niciodată. Alții pot să-i provoace fel de fel de supărări bieteii bătrîne și s-o trîntească la pat (aici doamna Bute, făcînd un semn larg cu mîna, arată spre un bust de culoare cafenie al bătrînei domnișoare Crawley, care stătea în cabinetul de toaletă), dar eu n-am s-o părăsesc niciodată. Ah, domnule Clump! Mă tem, și știu bine că bolnava noastră are nevoie de asistență spirituală tot atît de mult ca și cea medicală.

— Ceea ce am băgat eu de seamă, scumpa mea doamnă — aici hotărîtul Clump interveni cu un aer plin de blîndețe —, ceea ce-am băgat de seamă de cînd ați început a da glas sentimentelor care vă fac atît de multă cinste este, am impresia, că vă alarmați fără motiv pentru scumpa noastră prietenă și că din pricina aceasta vă sacrificați cu prea multă risipă propria dumneavoastră sănătate.

— Eu mi-aș da și viața pentru îndeplinirea datoriei mele sau pentru salvarea vreunui membru al familiei soțului meu, interveni doamna Bute.

— Da, doamnă, dac-ar fi necesar; dar noi nu vrem ca doamna Bute Crawley să se transforme în martiră, rosti Clump galant. Doctorul Squills și cu mine am examinat împreună cazul domnișoarei Crawley cu toată grija și atenția noastră, după cum vă puteți lesne închipui. Am găsit-o deprimată și nervoasă; evenimentele petrecute în familie au tulburat-o.

— Nepotul ei a apucat pe calea pierzării ! strigă doamna Crawley.

— Au tulburat-o peste măsură ; și dumneavoastră ați venit ca un înger păzitor, scumpa mea doamnă, întocmai ca un înger păzitor, vă dau cuvîntul de onoare, pentru a-i ușura chinul ei cumplit... Dar doctorul Squills și cu mine sîntem de părere că buna noastră prietenă nu-i într-o stare așa de gravă încît să stea la pat. E abătută, dar poate că statul acesta în pat o deprimă și mai mult. I-ar trebui o schimbare, aer proaspăt, veselie — acestea sînt cele mai plăcute leacuri din toată farmacopeea, zise domnul Clump zîmbind și arătîndu-și frumoasa lui dantură. Sfătuți-o să se scoale, scumpă doamnă, smulgeți-o din patul și din toropeala ei ; stăruiți pe lângă ea să facă mici plimbări cu trăsura. Plimbări care vor învia și trandafirii din obrazii dumneavoastră, dacă mă pot exprima astfel față de doamna Bute Crawley !

— O întîlnire neașteptată cu îngrozitorul ei nepot în parc, unde mi s-a spus că infamul se plimbă cu trăsura alături de nerușinata părtaşă a crimelor sale, rosti doamna Bute (dezvăluindu-și fără să vrea egoismul pe care-l ținea cît mai ascuns), i-ar pricinui un asemenea șoc, încît ar trebui s-o urcăm iarăși în pat. Ea nu trebuie să iasă din casă, domnule Clump, și nici n-are să iasă atîta timp cît voi sta să veghez eu asupra ei. Iar în ce privește sănătatea mea, ce însemnătate are asta ? Mi-o jertfesc cu dragă inimă, domnule. O sacrific pe altarul datoriei mele !

— Pe cuvîntul meu, doamnă, spuse categoric domnul Clump, eu nu pot răspunde de viața ei atîta timp cît are să rămînă închisă în camera asta întune-coasă. E atît de nervoasă, încît o putem pierde de la o zi la alta ; și dacă doriți ca Rawdon Crawley s-o

moștenească mai repede, vă previn în mod deschis, doamnă, că faceți tot posibilul să-l serviți !

— Dumnezeule, e în primejdie de moarte ? strigă doamna Bute. De ce, de ce nu m-ați înștiințat mai curînd, domnule Clump ?

Cu o seară înainte, domnul Clump și doctorul Squills avuseseră o consultație (în fața unei sticle de vin în casa lui Sir Lapin Warren, a cărei doamnă era pe cale de a-l dăruia cu a treisprezecea binecuvîntare) cu privire la domnișoara Crawley și la cazul ei.

— Ce mai scorie și femeiușca asta din Hampshire, Clump ! observă Squills ; a izbutit să pună mîna pe bătrîna Tilly Crawley. E dată dracului Ma-deira asta !

— Ce nebun a fost și Rawdon Crawley, răspunse Clump, să se însoare c-o guvernantă ! Deși nu era de loc de azvîrlit !

— Ochi verzi, ten frumos, față drăguță, frunte splendită, observă Squills. E ceva de capul ei ; dar și Crawley a fost nebun de legat, Clump !

— Nebun cu-adevărat, nu alta... întotdeauna a fost așa, răspunse spițerul.

— Bineînțeles că bătrîna domnișoară are să-l dezmoștenească, zise medicul, și după o pauză adăugă : Sper că are să lase avere mare după moarte.

— Care moarte ? făcu Clump rînjind. Vrei să pierd două sute de lire pe an ?

— Femeia asta din Hampshire are s-o dea gata în două luni, Clump băiete, dacă mai rămîne lîngă ea, îi spuse doctorul Squills. Vîrstă înaintată, indigestie, nervi, palpitații, congestie cerebrală, apoplexie, și gata ! Pune-o pe picioare, Clump, și scoate-o la aer, că de nu, se duc naibii peste cîteva săptămîni cele două sute de lire pe an ale tale.

Și în urma acestui îndemn îi vorbi vrednicul spițer cu atîta candoare doamnei Bute Crawley.

Avînd-o pe bătrîna doamnă pe mîna ei, bolnavă, și pe nimeni altul prin preajmă, doamna Bute dăduse nu o singură dată asaltul pentru a o convinge să-și schimbe testamentul. Dar domnișoara Crawley, cu obișnuința ei spaimă de moarte, se înfricoșa și mai mult cînd i se făceau asemenea funeste propuneri, și doamna Bute își dădu seama că trebuie să-și aducă pacienta într-o stare de bună dispoziție și de sănătate înainte de a putea nădăjdui să-și îndeplinească piosul scop pe care-l avea în vedere. Dar unde s-o scoată la aer? era întrebarea. Singurul loc unde ar fi avut norocul să nu-l înțîlnească pe odiosul acela de Rawdon era biserica, și locul acela n-avea s-o distreze cîtuși de puțin — doamna Bute știa asta prea bine. „Trebuie să ne ducem să vizităm frumoasele împrejurimi ale Londrei! se gîndi ea atunci. Aud că sînt cele mai pitorești din lume“; și arată un interes subit pentru Hampstead și pentru Hornsey și descoperi că Dulwich îi place la nebunie, astfel că, urcîndu-și victima în trăsură, o însoți în locurile acelea rustice, trecîndu-și timpul acestor mici călătorii în convorbiri în jurul lui Rawdon și a nevastei lui și povestind bătrînei domnișoare orice istorioară care mai putea spori cu ceva indignarea ei împotriva acestei perechi de nemernici.

Poate că doamna Bute întinsese coarda mai mult decît era nevoie. Căci, deși ea o îndemna pe domnișoara Crawley la o bine întemeiată aversiune față de neobrăzatul ei nepot, bolnava nutrea o ură neîmpăcată și-o adevărată groază ascunsă și față de călăul ei, și abia aștepta să scape de ea. Și nu după multă vreme, domnișoara Crawley se răzvrăti definitiv împotriva suburbiilor Highgate și Hornsey. Ea voia să se plimbe în parc. Doamna Bute știa că are

să-l întâlnească acolo pe îngrozitorul Rawdon, și avea dreptate. Într-una din zile își făcu apariția și gabrioleta lui Rawdon; Rebecca ședea alături de el. În echipajul inamicului, domnișoara Crawley ocupa locul său obișnuit, cu doamna Bute în stînga ei, iar cîinele și domnișoara Briggs stăteau pe banchetă. Fu un moment de mare încordare, și inima Rebeccai bătut neliniștită cînd recunoscuse trăsura; iar cînd cele două vehicule se încrucișară, ea își încleștă mîinile și se uită la bătrîna domnișoară cu o figură plină de dragoste îndurerată și de devotament. Rawdon tremura și el, iar fața i se împurpură în întregime sub mustățile lui cînite. Dar numai bătrîna Briggs își pierdu cumpătul în cealaltă trăsură și se uită cu ochii mari spre prietenele ei. Pălăria domnișoarei Crawley era cu hotărîre întoarsă spre serpentine, doamna Bute era, din întîmplare, ocupată cu cîinele, căruia-i spunea mititelul ei drag și mititelul ei dulce și drăguțul ei răsfățat.

Trăsurile mergeau, fiecare în direcția ei.

— S-a zis cu ea, sînt sigur! spuse Rawdon nevastă-si.

— Mai încearcă o dată, Rawdon! răspunse Rebecca. Nu poți să te agăți cu roțile gabrioletei tale de roțile trăsurii lor, dragul meu?

Rawdon nu avea curaj să facă asemenea manevră. Cînd trăsurile se întîlniră din nou, el se ridică în picioare în gabrioleta lui; își duse mîna la pălărie, gata să și-o scoată; privea cu încordare. Dar de astă dată fața domnișoarei Crawley nu mai căta în altă parte; atît ea, cît și doamna Bute îl priviră drept în față și-și străpunseră fără milă nepotul cu privirile. El căzu pe locul lui înjurînd și, părăsind arena, goni infuriat spre casă.

Era o strălucitoare și neîndoielnică victorie pentru doamna Bute. Dar, dîndu-și seama de vădita nervozitate a domnișoarei Crawley, începu să se teamă de primejdia prea multor întîlniri de felul acesta ; și hotărî că, pentru sănătatea scumpei sale prietene, era neapărată nevoie să părăsească pentru o vreme orașul, astfel că-i recomandă în mod cît se poate de stăruitor Brightonul.

În românește de *Constanța Tudor*
și *Ion Frunzetti*

CHARLES DICKENS

(1812—1870)

Dickens e un romancier popular în toată puterea cuvintului. Încă din timpul vieții lui, opera sa a cunoscut o enormă răspîndire. Începînd cu primul lui roman, Documentele postume ale Clubului Pickwick, Dickens și-a publicat cărțile în fascicule. Despre popularitatea pe care aceste cărți au dobîndit-o imediat și o păstrează, mereu lărgită, pînă în zilele noastre, se povestesc nenumărate întîmplări. Astfel, un muribund se consola cu gîndul că va mai apuca fascicola următoare din Pickwick.

Pînă să se întîlnească cu succesul, Dickens a parcurs un drum aspru, umilitor, pe care ni-l povestește în romanul său, în mare măsură autobiografic, David Copperfield. Provenind dintr-o familie mic-burgheză sărăcită, fiul unui personaj pitoresc și flusturatic — zugrăvit în roman prin figura domnului Micawber —, Dickens a trebuit de timpuriu să-și cîștige cu trudă existența. Tatăl lui a fost o vreme închis la închisoarea pentru datornici. O putere de voință neobișnuită l-a ajutat pe Dickens să se educe singur, să învețe meseria de stenograf parlamentar. Devine apoi gazetar, publică sub pseudonimul Boz un volum de Schițe din Londra, și la douăzeci și cinci de ani dă

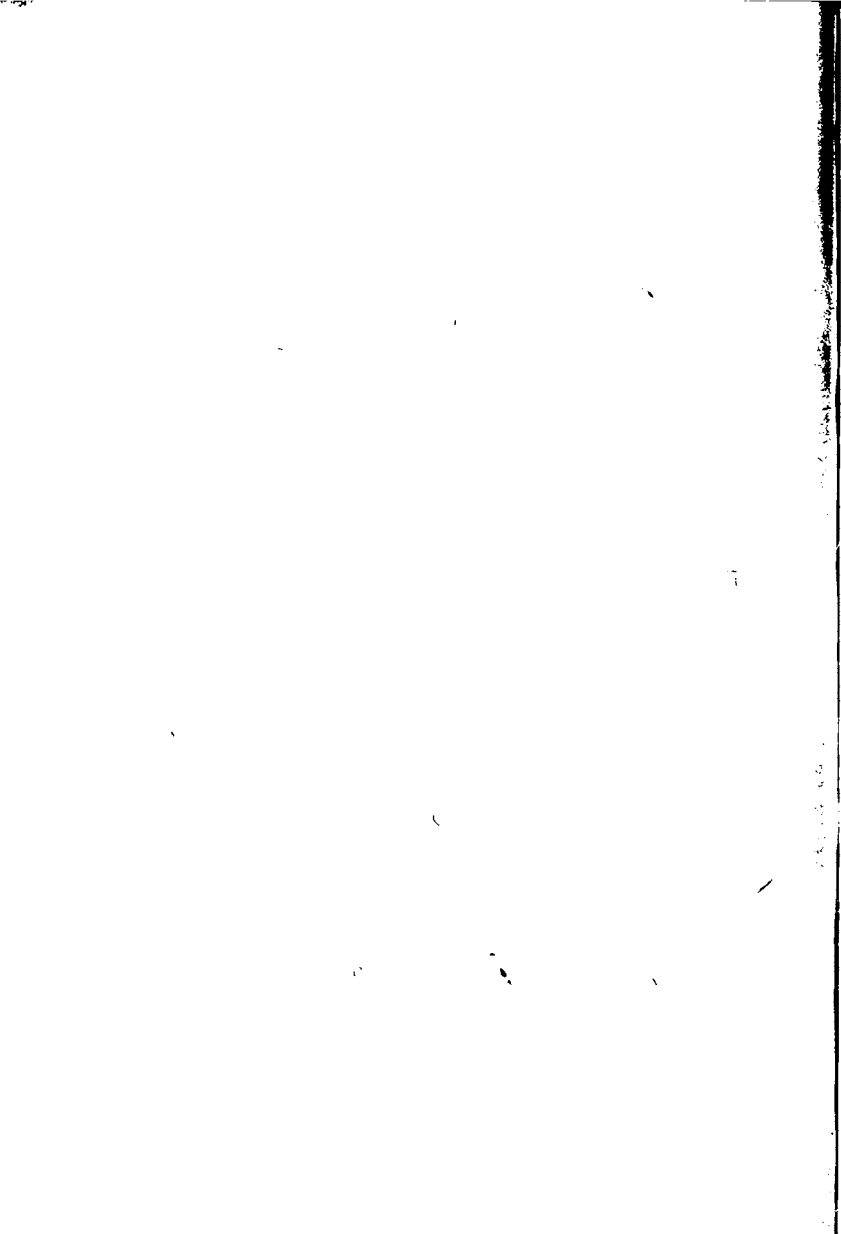
primele fascicule din Documentele postume ale Clubului Pickwick.

Romanul acesta, în care însușirile satirice ale scriitorului aproape debutant apar mature, este construit după calapodul vechilor romane picarești ale lui Fielding sau Defoe. Pe la începutul secolului trecut, membrii unui club de pseudosavanți și pseudosportivi pleacă să cerceteze Anglia. La început, fiecare e înfățișat ca avînd cîte-o faimă nemeritată, dezmințită de fapte. Picwick e considerat savant și înțelept, fricosul Winkle trece drept sportiv îndrăzneț ș.a.m.d. Dar în desfășurarea ulterioară a romanului, ocupă primul plan în special două personaje: generosul și naivul Pickwick, gata oricînd să se războiască cu nedreptățile, și neuitatul Sam Weller, valetul lui, pitoreasca variantă a ghidușului pe care-l cunoaște folclorul tuturor popoarelor, de la Nastratin Hogeala la Till Ulenspiegel. Sam Weller e ager, ascuțit la vorbă și cumsecade. Cei doi formează o nouă intruchipare a perechii Don Quijote — Sancho Panza. Aventurile celor doi eroi îi prilejuiesc lui Dickens o satiră de ansamblu a societății engleze din acea vreme, avînd ca obiect snobismul aristocrației, ipocrizia puritană, justiția și închisorile de datorii.

Satira aceasta avea să fie completată, adîncită, reînnoită de numeroasele romane pe care, cu neobișnuită putere de creație, Dickens le-a plăsmuit pînă în ultima zi de viață. A murit lăsînd neîncheiat Misterul lui Edwin Drood. Prin vastele lui romane se perindă cele mai diferite tipuri umane și ambianțe sociale. Puține sînt paginile satirice care înfățișează cu atîta vigoare justiția (Casa întunecată), școala (Nicolas Nickleby și David Copperfield), cumplitele instituții de cari-

tate ale timpului (Oliver Twist, Poveste de Crăciun). Descriindu-le, Dickens nu rămîne impasibil. În scrisul lui străbat simpatia și indignarea, iar ironia lui e adesea vehementă. Dar personajele lui nu sînt construite după capriciul scriitorului. Chiar dacă are o preferință vizibilă pentru finalurile idilice, Dickens e în primul rînd un excepțional creator de oameni. Personajele de al doilea și al treilea plan prind viață din cîteva trăsături, după cum vie, pătrunzătoare e totdeauna atmosfera cărților lui. Poet al prozei, Dickens surprinde cele mai gingașe, mai inezisabile impresii, și nu există multe pagini în literatura lumii în care mentalitatea și emoțiile copilului, ori melancolia rememorărilor să fie exprimate cu atîta adevăr și farmec.

Forța cu care a știut să observe critic societatea vremii sale și s-o înfățișeze în atîtea robuste personaje îl plasează pe Dickens printre marii realiști ai lumii.

DOCUMENTELE POSTUME ALE CLUBULUI PICKWICK

(Fragment)

CAP. XXXIV

Consacrat în întregime unei dări de seamă,
completă și fidelă, a memorabilului proces
Bardell — Pickwick

— Tare aş vrea să ştiu ce-o fi mâncat azi-dimineaţă primul jurat ! spuse domnul Snodgrass pentru a întreţine discuţia în frământata dimineaţă a zilei de 14 februarie.

— A, nădăjduiesc că s-a ospătat bine, rosti domnul Perker.

— Pentru ce ? întrebă domnul Pickwick.

— Lucrul e deosebit de important, extrem de important, scumpe domn, replică domnul Perker ; un jurat mulţumit, care s-a ospătat bine, este foarte preţios pentru noi. Juraţii nemulţumiţi sau flămânzi, scumpe domn, ţin întotdeauna cu reclamantul.

— Vai de mine, dar cum aşa ? ! se miră domnul Pickwick, complet buimac.

— Drept să spun, nu ştiu, răspunse cu răceală omuleţul ; ca să economisească timp, îmi închipui. Când juriul s-a retras şi dacă ora mesei este apropiată, primul jurat scoate ceasul şi zice : „Vai, domnilor, e cinci fără zece ; eu iau masa la cinci“. „Şi noi“, spun toţi ceilalţi, afară de vreo doi, care ar fi trebuit să mănince la trei şi care, prin urmare, sînt şi mai zoriţi să plece. Primul jurat zîmbeşte şi-şi pune ceasul la loc în buzunar. „Ei, domnilor, ce zicem ? Reclamantul, sau pîritul, domnilor ? Eu sînt dispus să cred,

între cît mă privește... Sînt dispus să cred — dar nu vreau să vă lăsați influențați de mine —, eu cred că reclamantul are dreptate." Atunci, doi-trei jurați vor spune, firește, că și ei cred la fel; după care, fără bătaie de cap, se declară în unanimitate de acord. Nouă și zece! continuă omulețul, uitîndu-se la ceas. E vremea să pornim, scumpe domn. Sala e de obicei plină cînd e vorba de încălcarea unei făgăduieli de căsătorie. Ar fi mai bine să poruncești să se aducă o trăsură, scumpe domn, altminteri ajungem prea tîrziu.

Domnul Pickwick sună imediat din clopoțel; după ce fu adusă o trăsură, tîspatru pickwickienii se urcară în ea, dimpreună cu domnul Perker, îndreptîndu-se spre Guildhall. Sam Weller, domnul Lowten și geanta albastră urmau într-o gabrioleță.

— Lowten, spuse Perker cînd ajunseră în sala pașilor pierduți, bagă-i pe prietenii domnului Pickwick în tribuna stagiatorilor; e mai bine ca domnul Pickwick să stea lîngă mine. Pe aci, scumpe domn, pe aci.

Grăind astfel, omulețul îl luă pe domnul Pickwick de mîncă și-l conduse spre o bancă mai scundă, aflată sub biroul judecătorului, construită anume pentru ca avocații să poată șopti la urechea pledantului instrucțiunile pe care mersul procesului le face necesare. Publicul, prezent totdeauna în număr mare, nu-i poate vedea pe ocupanții acestei bănci, deoarece ei stau mai jos decît pledanții și decît auditorii, ale căror scaune sînt mai ridicate. Firește, stau cu spatele spre public și pledanți și cu fața spre judecător.

— Îmi închipui că ăsta e pupitrul martorilor, spuse domnul Pickwick arătînd la stînga un fel de estradă înconjurată de o balustradă de metal.

— Da, scumpe domn, pupitrul martorilor, răspunse Perker scoțînd un teanc de hîrtii din geanta albastră, pe care Lowten o depusese atunci la picioarele lui.

— Și acolo, întrebă domnul Pickwick arătînd la dreapta două bănci împrejmuite de-o bară, stau jurații, nu-i așa ?

— Exact, scumpe domn, lămuri domnul Perker ciocănind în capacul tabacherei cu tutun de prizat.

Domnul Pickwick se ridică în picioare, plin de neastîmpăr, și-și aruncă privirile asupra sălii. La galerie spectatorii se și adunaseră grupuri-grupuri, iar pe banca avocaților pledanți se înșiruiseră un număr mare de domni cu perucă, a căror reuniune înfățișa acea agreabilă și bogată varietate de nasuri și de favoriți pentru care baroul englez este cu drept cuvînt celebru. Domnii care posedau un dosar îl țineau în modul cel mai vizibil și-și frecau din cînd în cînd nasul cu el, spre a atrage și mai mult luarea-aminte a spectatorilor. Alții, care nu aveau nici un dosar de arătat, țineau la subsuori tomuri groase, cu etichete roșii la cotor și cu scoarțe de culoarea plăcintei necoapte, bine cunoscută sub numele de *law calf*. Alții, care n-aveau nici dosare, nici cărți, își vîrau mîinile în buzunare și luau un aer cît mai înțelept cu putință ; pe cînd alții umblau foarte zoriți de colo-colo, cu o muțră gravă, satisfăcuți că stîrnesc astfel admirația și mirarea străinilor neinițiați. Spre marea uimire a domnului Pickwick, erau împărțiți în mici grupuri și discutau cu liniștea cea mai desăvîrșită despre noutățile zilei, de parcă n-ar fi fost cituși de puțin pe rol un proces care urma să fie dezbătut.

Salutul domnului Phunky, cînd intră să-și ia locul dinapoia mesei rezervate judecătorului, atrase atenția domnului Pickwick ; abia îi răspunse la salut, și se arătă maestrul Snubbin, urmat de domnul Mallard, care, după ce depuse pe masă o geantă stacojie, așa de voluminoasă încît avocatul aproape nu se mai vedea de dinapoia ei, strînse mîna domnului Perker

și se retrase. Intrară alți doi-trei avocați, iar printre ei un om rotofei, roșu la față, care făcu un semn prietenos din cap maestrului Snubbin și-i spuse că dimineața este frumoasă.

— Cine e omul acesta roșu la față care l-a salutat pe avocatul nostru și i-a spus că e o dimineață frumoasă? întrebă încet domnul Pickwick.

— E maestrul Buzfuz, răspunse domnul Perker, avocatul adversarei noastre. Domnul așezat la spatele lui e domnul Skimpin, stagiarul său.

Cuprins de groază, aflînd de mîrșăvia pe care acesta o făcuse cu sînge rece, domnul Pickwick se pregătea să întrebe cum cutează maestrul Buzfuz, avocatul părții adverse, să-și permită a spune domnului Snubbin, care e avocatul său, că e o dimineață frumoasă — cînd îl întrerupse ridicarea în picioare a avocaților la strigătul puternic de „Curtea“ pe care îl scoaseră ușierii. Uitîndu-se în jur, băgă de seamă că intrase judecătorul.

Domnul judecător Stareleigh (care judeca în lipsa primului-președinte, reținut de o indispoziție) era un bărbat bondoc și așa de gras, că părea numai fâlci și jiletcă. Se dădu de-a dura în sală pe două piciorușe crăcănate și, după ce salută cu gravitate baroul, care, cu gravitate, se înclină, își puse piciorușele sub masă și tichia cu trei colțuri pe masă. După ce domnul judecător Stareleigh făcu toate acestea, nu se mai vedea din el decît doi ochișori foarte ciudați, o față lată, trandafirie, și cam jumătate dintr-o perucă mare, foarte comică.

De îndată ce judecătorul își ocupă locul, ușierul, care stătea în picioare, în sală, strigă „Liniște!“ pe un ton de comandă, pe urmă alt ușier la galerie strigă „Liniște!“ cu voce minioasă, și alți trei-patru ușieri răcniră dojenitor, cu indignare, „Liniște!“ . Apoi un domn în negru, așezat la o masă mult mai joasă decît

a judecătorului, începu să strige numele juraților. După multe zbierete, se descoperi că erau prezenți doar zece jurați titulari. Maestrul Buzfuz cerînd atunci ca juriul special să fie completat prin supleanți, domnul în negru înhăță îndată doi jurați supleanți, un zarzavagiu și un spițer, care-i veniră mai la îndemină.

— Domnilor, spuse omul în negru, răspundeți la numele dumneavoastră pentru a depune jurămîntul. Richard Upwich ?

— Aici, răspunse zarzavagiul.

— Thomas Groffin ?

— Aici, spuse spițerul.

— Puneți mîna pe *Evanghelie*, domnilor. O să judecați cu credință și nepărtinire...

— Rog Curtea să mă ierte, întrerupse spițerul, care era înalt, uscățiv și galben, însă nădăjduiesc că mi se va îngădui să nu iau parte la ședință.

— Ce motive ai, domnule ? întrebă domnul judecător Stareleigh.

— N-am vînzător în spițerie, *Milord*, răspunse spițerul.

— N-am ce-ți face, domnule. Ar fi trebuit să-ți angajezi.

— Nu-mi pot permite, *Milord*, reluă spițerul.

— Nu mă interesează, domnule, ar fi trebuit să poți ! ripostă judecătorul înroșindu-se — căci domnul judecător Stareleigh era iritabil din fire și nu suporta contrazicerea.

— Știu că ar fi trebuit să pot dacă mi-ar merge după merit, dar nu-mi merge, *Milord*, răspunse spițerul.

— Pune-l să jure ! declară judecătorul, poruncitor.

Slujbașul nu trecuse de „o să judecați cu credință și nepărtinire“, cînd spițerul îl întrerupse iarăși.

— Trebuie să depun jurămîntul, *Milord* ? întrebă el.

— Desigur, domnule, replică îndărătnicul slujitor al justiției.

— Prea bine, *Milord*, glăsui spițerul, resemnat. Dar să știți că pînă se termină procesul s-ar putea să se-ntîmple o nenorocire. Puneți-mă să jur, dacă poftiți.

Și spițerul depuse jurămîntul mai înainte ca judecătorul să fi putut rosti o vorbă.

— *Milord*, reluă spițerul așezîndu-se cît se poate de liniștit, voiam numai să vă anunț că n-am lăsat în dugheana mea decît un băiat care-mi face comisioanele. Băiat foarte cumsecade, *Milord*, însă care se pricepe foarte puțin la doctorii ; și știu că, în capul lui, sarea de Epson înseamnă acid sulfuric, și siropul de siminichie — *laudanum*. Asta e tot, *Milord*.

După cuvintele acestea, spițerul se așează comod pe bancă, luă o mutră zîmbitoare și părea pregătit pentru toate veștile rele.

Domnul Pickwick îl cerceta cu simțămîntul celei mai profunde înfricoșări, cînd o zarvă ușoară se produse în sală ; nu trecu mult, și doamna Bardell, gata-gata să leșine, sprijinită de doamna Cluppins, își făcu apariția și fu așezată la capătul celălalt al băncii ocupate de domnul Pickwick. O umbrelă enormă fu adusă atunci de domnul Dodson, și o pereche de galenți de către domnul Fogg ; amîndoi își pregătiseră cu această ocazie figurile cele mai simpatice și înduioșate. Doamna Sanders se ivi apoi, conducînd pe domnișorul Bardell. La vederea copilului, doamna Bardell tresări ; deodată, venindu-și în fire, începu să-l sărute cu înflăcărare ; pe urmă, recăzînd în starea de inconștiență din pricina nervilor zdruncinați, buna doamnă ceru să i se spună unde se află. Răspunzînd întrebării, doamna Cluppins și doamna Sanders își întoarseră capul și începură să plîngă, pe cînd domnii Dodson și Fogg o implorară pe reclamantă să se liniștească.

Maestrul Buzfuz își frecă ochii din răspuțeri cu o batistă mare, albă, aruncînd spre jurați o privire rugătoare. Judecătorul părea și el mișcat, iar cîțiva spectatori tușiră pentru a-și ascunde emoția.

— Într-adevăr, foarte bună idee, îi șopti Perker domnului Pickwick. Strașnici băieți, Dodson și Fogg ăștia ! Iată o scenă de mare efect, scumpe domn, de mare efect.

În timp ce vorbea Perker, doamna Bardell își reveni treptat în fire, iar doamna Cluppins, după ce examinase cu grijă nasturii și cheotorile respective ale domnișorului Bardell, îl puse să stea în picioare în fața mamei sale ; poziție bine aleasă, care avea să stîrnească negreșit mila juraților și a judecătorului. Lucrul nu se putuse însă îndeplini fără o împotrivire grozavă și lacrimi multe din partea tînărului domnișor, care avea presimțiri sigure că așezarea lui în ochii judecătorului nu era altceva decît începutul unor formalități urmate de grabnica sa osîndire la moarte ori, cel puțin, la deportarea pe viață, peste mări și țări.

— Bardell și Pickwich, rosti domnul în negru, anunțînd procesul care se afla cel dintîi pe rol.

— *Milord*, spuse maestrul Buzfuz, eu o asist pe reclamantă.

— Cine mai este împreună cu dumneata, colega Buzfuz ? întrebă judecătorul.

Domnul Skimpin făcu o plecăciune, menită să arate că el era.

— Eu îl asist pe pîrît, *Milord*, declară maestrul Snubbin.

— Mai aveți pe cineva alături de dumnevoastră, colega Snubbin ? întrebă judecătorul.

— Pe domnul Phunky, *Milord*, răspunse maestrul Snubbin.

— Maestrul Buzfuz și domnul Skimpin pentru reclamantă, spuse judecătorul scriind numele într-un carnețel și articulînd ce scria. Pentru pîrît, maestrul Snubbin și domnul Monkey¹.

— Cer iertare înălțimii-voastre — Phunky.

— A, prea bine ! spuse judecătorul. Nu mai avusesem plăcerea să aud numele domnului avocat !

Domnul Phunky se înclină atunci și zîmbi, iar judecătorul se înclină de asemenea, și zîmbi ; iar domnul Phunky, îmbujorîndu-se pînă-n albul ochilor, se strădui să aibă aerul de-a nu ști că toată lumea se uită la dînsul, lucru ce nu a reușit pînă în prezent nimănui și, după toate probabilitățile, nici nu va reuși nici de-acum încolo.

— Să începem, zise judecătorul.

Ușierii strigară din nou : „Liniște !“, și domnul Skimpin deschise dezbaterile asupra cauzei respective, iar după felul cum o prezentă domnia-sa, cauza părea să conțină atît de puține elemente — întrucît păstrase pentru sine foarte multe amănunte numai de el știute —, încît atunci cînd, peste trei minute, domnul Skimpin se așeză la loc, jurații erau absolut tot atît de luminați cum fuseseră și mai înainte.

Atunci se ridică maestrul Buzfuz, cu toată semeția și demnitatea cerute de atmosfera solemnă în care se desfășurau dezbaterile, vorbi în șoaptă cu Dodson, se sfătui pe scurt cu Fogg, își trase roba peste umeri, își potrivi peruca și se adresă juraților.

Maestrul Buzfuz începu prin a spune că niciodată de-a lungul experienței sale profesionale, niciodată de cînd se consacraseră studiului și aplicării legilor nu s-a apropiat de vreo cauză cu sentimente de emoție așa de profunde, cu conștiința unei atît de apăsătoare răspunderi ; răspundere, putea spune, pe care n-ar fi

¹ Ca substantiv comun, *monkey*, în limba engleză, înseamnă maimuță.

fost în stare să și-o asume niciodată dacă nu l-ar fi îndemnat și susținut convingerea, îndestul de puternică pentru a echivala cu o fermă certitudine, convingerea că această cauză adevărată și dreaptă, sau, cu alte cuvinte, cauza clientei sale, a clientei sale insultate și nedreptățite, trebuia să triumfe în fața celor doisprezece domni inteligenți și nobili pe care îi vedea dinainte-i pe banca juraților.

Avocații încep întotdeauna astfel, deoarece caută să-i facă pe jurați să fie în termenii cei mai buni cu ei înșiși, silindu-i să creadă că sînt personaje deosebit de agere la minte. Efectul se produce neîntîrziat, și mai mulți jurați începură să ia cu sîrguință note.

— Domnilor, ați aflat de la savantul meu confrate, urmă apoi maestrul Buzfuz, deși știa bine că, ascultîndu-l pe savantul confrate pomenit mai sus, domnii jurați nu aflaseră absolut nimic de la ei ; ați aflat de la savantul meu confrate, domnilor, că vi se prezintă o acțiune împotriva nerespectării făgăduielii de luare în căsătorie, în care daunele sînt de o mie cinci sute de lire sterline. Însă n-ați aflat de la savantul meu confrate, dat fiind că nu intra în atribuțiile savantului meu confrate să vă spună, care sînt faptele și circumstanțele ce vor fi relatate amănunțit de către mine ; ele vor fi confirmate și de ireproșabilele doamne pe care le voi așeza în fața dumneavoastră, pe bancă.

Accentuînd cu o emfază teribilă asupra cuvîntului „bancă“, maestrul Buzfuz trînti cu putere un pumn în masă și se uită la Dodson și Fogg. Aceștia dădură din cap în semn de admirație față de pledant, de indignare și sfidare față de pîrît.

— Reclamanta, domnilor, continuă maestrul Buzfuz cu glas blînd, melancolic, reclamanta este văduvă. Da, domnilor, o văduvă. Răposatul domn Bardell, după ce se bucurase mulți ani de stima și încrederea suve-

ranului său, ca unul dintre păzitorii veniturilor regale, s-a strecurat aproape pe nesimțite din lumea aceasta, spre a căuta aiurea tihna și pacea pe care vama nu le poate acorda niciodată.

Descriind în termeni mișcători decesul domnului Bardell, care fusese lovit în cap cu un țăp de bere, în beciul unei cârciumi, glasul avocatului tremură, dar continuă cu emoție :

— Puțin timp înainte de a muri, el pecetluisese asemenea sa pe fruntea unui băiețuș. Cu acest băiețuș, singurul gaj al iubirii defunctului vameș, doamna Bardell se retrase din lume și își căută consolarea în liniștea străzii Goswell ; aci, ea puse la fereastra salonului un anunț, scris de mână, cu acest conținut :

„Camere mobilate pentru domn singur.

A se adresa aici.“

Spunând acestea, maestrul Buzfuz făcu o pauză, în timp ce citiva domni dintre jurați își notau cu grijă documentul.

— Piesa aceasta nu are nici o dată ? întrebă un jurat.

— Nu, domnule, nu are nici o dată, răspunse maestrul Buzfuz ; sint însă informat că anunțul a fost pus în fereastra salonului reclamantei exact acum trei ani. Atrag stăruitor atenția comisiei asupra termenelor documentului : *Camere mobilate pentru domn singur*. Domnilor, opinia ce doamna Bardell și-o formase despre sexul opus era derivată dintr-o lungă contemplare a calităților neprețuite ale soțului pe care îl pierduse. Nu avea temeri ; nu avea neîncredere ; nu avea bănuieli ; în sufletul său exista numai siguranță și încredere. Domnul Bardell, spunea văduva, domnul Bardell era un om de onoare... era un om de cuvânt... Domnul Bardell n-a fost un șarlatan. Domnul Bardell fusese cândva celibatar ; unui celibatar am să-i

cer protecție, sprijin, mîngiere ; în celibatari voi vedea veșnic ceva care îmi va reaminti ce era domnul Bardell cînd a cucerit proaspăta și neprihănită mea afecțiune ; unui celibatar, așadar, voi închiria locuința mea. Conduasă de acest frumos și mișcător imbold (unul dintre cele mai frumoase imbolduri ale firii noastre imperfecte, domnilor), văduva singură și dezolată își uscă lacrimile, își mobilă primul etaj, își strîns nevinovatul băiețaș la sînul ei matern și puse la fereastra salonului biletul de închiriat. Și credeți că biletul a rămas multă vreme acolo ? Nu. Șarpele stătea la pîndă, fitilul era aprins, mina era pregătită, săpătorul și subminatorul erau la lucru. Nici nu fusese pus de trei zile biletul la fereastra salonului... nici trei zile, domnilor ! cînd o ființă care mergea pe două picioare și aducea după aparență a om, iar nu a monstru, bătu la ușa doamnei Bardell ; se informă ; închirie locuința, și chiar a doua zi intră în posesia camerelor. Ființa aceasta era Pickwick, Pickwick pîritul !

Maestrul Buzfuz vorbise cu atîta înflăcărare, încît fața îi devenise stacojie ; se opri să-și tragă răsufarea. Tăcerea îl trezi pe domnul judecător Stareleigh, care, numaidecît, scrise ceva cu o pană ce nu avea cerneală și luă un aer adînc cugetător, pentru a-i face pe jurați să creadă că gîndea totdeauna mai profund cînd ținea ochii închiși.

Maestrul Buzfuz continuă :

— Despre acest domn Pickwick aș vrea să vă spun două-trei cuvinte ; dar subiectul prezintă puțină atracție, și eu, domnilor, nu sînt omul, iar dumneavoastră, domnilor, nu sînteți oamenii să vă extaziați în fața unei cruzimi revoltătoare și a unei mîrșavii premeditate.

Domnul Pickwick, care de cîtva timp se zvîrcolea în tăcere, tresări violent, ca și cum o vagă idee de

a-l ataca pe avocatul Buzfuz, chiar sub ochii augustei justiții și al legii, îi venise în minte. Un gest povățuitor al domnului Perker îl reținu, astfel că ascultă restul cuvântării savantului domn cu un aer de indignare, ce contrasta puternic cu figurile pline de admirație ale doamnelor Cluppins și Sanders.

— Spun mîrșăvie premeditată, domnilor, continuă maestrul Buzfuz, privindu-l pe domnul Pickwick și adresîndu-i-se direct ; iar cînd spun mîrșăvie premeditată, permiteți-mi să-l avertizez pe pîrîtul Pickwick, dacă se află în sală, după cum sînt informat că este, că ar fi procedat mai decent, mai cuviincios, cu mai multă judecată și bun gust dacă se abținea să se înfățișeze. Dați-mi voie să-l avertizez, domnilor, că dacă și-ar permite vreun gest de dezaprobare în această incintă, nu-i va fi de nici un folos, căci dumneavoastră veți ști să-l apreciați, veți ști cîte parale face ! Și dați-mi voie să-i mai spun, domnilor, cum vă va spune și *Milord*, că un avocat care își îndeplinește datoria față de clienții săi nu trebuie să fie nici intimidat, nici amenințat, nici redus la tăcere, și orice tentativă pentru a săvîrși unul sau altul, primul sau ultimul dintre aceste acte se va întoarce în capul uneltitorului, fie el reclamant sau pîrît, numească-se Pickwick, sau Noakes, sau Stoakes, sau Stiles, sau Brown, sau Thompson.

Mica digresiune de la subiectul principal aduse neapărat rezultatul dorit, acela de a îndrepta toți ochii asupra domnului Pickwick. Maestrul Buzfuz, revenindu-și parțial din starea de exaltare morală de care se lăsase biciuit, urmă :

— Vă voi dovedi, domnilor, că timp de doi ani Pickwick a continuat să rămînă statornic și fără întrerupere, fără contenire, în casa doamnei Bardell, vă voi dovedi că, toată vremea asta, doamna Bardell l-a servit, a căutat să-i facă șcderea cît mai plăcută, i-a

gătit bucatele, i-a adunat rufele ca să le dea în afară, la spălătoreasă, le-a cîrpit, le-a călcat, și l-a priment cînd au fost aduse acasă ; s-a bucurat, în sfîrșit, de toată încrederea chiriașului ei. Vă voi dovedi că, în multe ocazii, el a dat băiețașului ei cîte-o jumătate de *penny*, ba uneori bănuți de șase *penny* ; vă voi dovedi de asemenea, printr-un martor a cărui depoziție îi va fi imposibil ilustrului meu confrate s-o tăgăduiască ori s-o infirme, că o dată l-a mîngîiat pe mititel pe cap și, după ce i-a pus întrebarea dacă în ultimul timp a mai cîștigat *alley tors* sau *commoneys* (din care înțeleg că e vorba de un anume fel de bile, mult prețuite de tineretul orașului nostru), s-a servit de această remarcabilă expresie : *Ți-ar părea bine să ai iarăși un tată ?* Vă voi mai dovedi, domnilor, că, acum vreun an, Pickwick a început deodată să lipsească de acasă intervale îndelungi de timp, ca și cum ar fi avut intenția să se despartă treptat de clienta mea ; însă vă voi mai arăta că în epoca aceea hotărîrea lui nu era destul de tare, sau bunele lui sentimente dominară, dacă el poate avea și sentimente bune ; sau că farmecul și perfecțiunea clienței mele învinseră intențiile lui neomenești, căci vă voi dovedi că o dată, înapoindu-se de la țară, i-a făcut în chip categoric propuneri de căsătorie, după ce avu grijă totuși să nu existe nici un martor al contractului lor solemn ; sînt în măsură să dovedesc, după depoziția făcută de trei prieteni ai lui... martori, împotriva voinței lor, domnilor... da, martori împotriva voinței lor... că în aceeași dimineață el a fost descoperit de dîșii ținînd-o pe reclamantă în brațe și calmîndu-i tulburarea cu vorbe dulci și mîngîieri.

O impresie vădită produse asupra ascultătorilor partea aceasta a cuvîntării savantului maestru. Scoțînd din geantă două petice mici de hîrtie, continuă :

— Și acum, domnilor, încă un singur cuvînt. Între

părți au fost schimbate două scrisori, pe care pîrîtul le recunoaște ca fiind scrise de mîna sa și care grăiesc cît tomuri întregi. Scrisorile acestea de asemenea dezvăluie caracterul omului. Nu sînt scrise într-un limbaj deschis, elocvent, cald, care să nu respire nimic altceva decît o afecțiune pasionată. Nu, epistolele tăinuiesc ceva, sînt pline de șiretenie, de cuvinte ocolite, însă care, din fericire, sînt mult mai convingătoare decît dacă ar fi conținut expresiile cele mai înflăcărâte, imaginile cele mai poetice ; scrisori ce trebuie examinate cu un ochi precaut și bănuitor ; scrisori ce erau destinate, la vremea lor, de Pickwick să deruteze și să înșele persoanele în a căror mînă ar fi putut să cadă. Vă voi citi-o pe întîia, domnilor : „Garraway, amiază. Dragă doamnă Bardell. Cotlete și sos de roșii. Al dumatle, Pickwick.“ Domnilor, ce înseamnă asta ? Cotlete și sos de roșii. Al dumatle, Pickwick ! Cotlete ! Dumnezeule, și sos de roșii ! Domnilor, fericirea unei femei sensibile și încrezătoare să fie astfel luată în deridere prin aceste mîrșave tertipuri ? Scrisoarea următoare nu are dată, ceea ce prezintă ceva suspect. „Dragă doamnă B., nu voi veni acasă decît mîine dimineată ; trăsura a întîrziat !“ Și apoi, această expresie foarte interesantă : „Nu fi necăjită pentru buiotă“. Buiotă ! Ei, domnilor, cine se necăjește pentru o buiotă ? Cînd a fost tulburată liniștea unui bărbat sau a unei femei de-o buiotă ? De-o buiotă care în sine e un obiect domestic, nevătămător, folositor, și voi adăuga, domnilor, plăcut. De ce este doamna Bardell așa de serios implorată să nu-și bată capul cu buiota ? Pentru că (în privința aceasta nu există nici o umbră de îndoială) cuvîntul servește drept capac pentru un foc tănuuit, pentru că nu este scris decît cu scopul de-a înlocui vreo expresie drăgălașă sau vreo făgăduială — totul deghizat printr-un sistem de corespondență plănuit dinainte și dibaci ticluit de Pickwick în

vederea unei părăsiri premeditate, sistem pe care nu-l pot descifra acum. Apoi, aluzia la trăsura întârziată ! Căci, după cum văd eu lucrurile, se referă chiar la Pickwick, care, fără doar și poate, a rămas în întârziere criminală pe toată durata acestei afaceri, însă a cărui viteză va fi fără veste accelerată și ale cărui roți, domnilor, după cum va constata pe socoteala lui, vor fi neapărat unse de dumneavoastră.

Maestrul Buzfuz se opri în momentul acesta, spre a vedea dacă jurații zîmbesc la auzul glumei sale ; dar gluma nefiind pricepută de nimeni, afară de zarzavagiu, a cărui înțelegere în privința aceasta se datora probabil faptului că își supusese căruța, tocmai în dimineața aceea, operației cu pricina, savantul ple-dant socoti de cuviință ca înainte de a încheia să caute din nou să stirnească mila celor de față.

— Domnilor, dar destul cu toate acestea, rosti maestrul Buzfuz ; e greu să zîmbesc cu o inimă sfișiată ; e nepotrivit să glumim cînd cele mai profunde simpatii ale noastre sînt involburate. Speranțele și perspectivele clientei mele sînt distruse, și nu fac o figură retorică atunci cînd spun că ea nu mai are nici o posibilitate de a-și cîștiga existența. Biletul de închiriat nu mai este la fereastră, și cu toate acestea, chiriaș n-are. Celibatari demni de alegere trec în sus și-n jos pe stradă, însă pentru ei nu există nici o invitație de „a se adresa aici“. Totul e mohorît și liniștit în locuința doamnei Bardell ; chiar și glasul copilului este redus la tăcere ; copilul părăsește jocurile-i ino-cente cînd mama lui începe să plîngă ; *alley tors* și *commoneys*, bilele lui sînt deopotrivă lăsate uitării ; nu mai aude strigătul familiar al tovarășilor săi, „zbîrci“. A pierdut iscusința de care dădea dovadă la titirez sau la soț-ori-făr'de. Cu toate acestea, domnilor, Pickwick, distrugătorul nemilos al acestei oaze domestice din deșertul străzii Goswell, Pickwick, care

a secat izvorul și a aruncat cenușă peste iarbă, Pickwick, care se prezintă în fața dumneavoastră astăzi cu nemilosul lui *sos de roșii* și *buiote*, Pickwick își ridică încă în fața dumneavoastră fruntea, fără să roșească, plin de obrăznicie, și contemplă fără nici un suspin ruina al cărei autor este. Daune, domnilor, daune mari, sînt singura pedeapsă pe care i-o puteți da, singura răsplată pe care o puteți oferi clienței mele. Și pentru aceste daune, ea face acum un apel la înțelegerea, la spiritul înalt, la conștiința, la justiția, la bunăvoința, la măreția de suflet a unui juriu compus din concetățeni nepărtinitori.

După frumoasa sa perorație, maestrul Buzfuz se așează, iar domnul judecător Stareleigh se trezi.

— Să fie introdusă martora Elizabeth Cluppins, spuse maestrul Buzfuz cu o nouă vigoare, ridicîndu-se după un minut.

Ușierul cel mai apropiat o chemă pe „Elizabeth Tuppins“, altul la o mică distanță strigă: „Elizabeth Jupkins“, iar al treilea se năpusti în King Street și urlă cu sufletul la gură: „Elizabeth Muffins“, pînă ce răguși.

În vremea asta, doamna Cluppins, sprijinită deopotrivă de doamnele Bardell și Sanders și de domnii Dodson și Fogg, era condusă către pupitrul martorilor. Cînd fu, în sfîrșit, cățărata teafără pe treapta de sus, doamna Bardell se opri pe cea de jos, ținînd într-o mînă batista și galenții, iar într-alta un clondir în care putea să fie cam o jumătate de sfert de litru de oțet aromat, gata la caz de nevoie. Doamna Sanders, ai cărei ochi erau ațintiți cu luare-aminte asupra figurii judecătorului, se propti chiar lîngă doamna Bardell, ținîndu-i umbrela voluminoasă și apăsînd cu aer grav degetul cel mare de la mîna dreaptă pe resort, ca pentru a arăta că e gata s-o deschidă la momentul trebuitor.

— Doamnă Cluppins, spuse maestrul Buzfuz, vă rog liniștiți-vă, doamnă !

Bineînțeles că, de îndată ce fu îndemnată să se liniștească, doamna Cluppins se porni pe un plîns și mai violent, dînd diferite semne neliniștitoare de apropiat leșin, pricinuit — după cum mărturisea mai apoi — de emoțiile care o copleșeau.

— Vă aduceți aminte, doamnă Cluppins, i se adresă maestrul Buzfuz după cîteva întrebări fără însemnătate, vă aduceți aminte că erați în camera din fund, de la primul etaj, la doamna Bardell, anul trecut, într-o dimineată de iulie, pe cînd dînsa dăduse retica în apartamentul domnului Pickwick ?

— Da, *Milord* și domnilor jurați, răspunse doamna Cluppins.

— Salonul domnului Pickwick se afla, mi se pare, la primul etaj, în față, nu-i așa ?

— Da, domnule, răspunse doamna Cluppins.

— Ce făceați în camera din fund, doamnă ? întreabă micul judecător.

— *Milord* și domnilor, strigă doamna Cluppins cu o tulburare ciudată, nu vreau să vă înșel...

— Cu atît mai bine, doamnă, îi spuse micul judecător.

— Mă aflu acolo, reluă doamna Cluppins, fără știrea doamnei Bardell ; ieșisem cu un coșuleț, domnilor, să cumpăr vreo două oca de cartofi, care m-a costat cam doi *penny* jumate, cînd văz crăpată ușa de la stradă a doamnei Bardell.

— Cum ? ! exclamă micul judecător.

— Întredeschisă, *Milord*, zise maestrul Snubbin.

— A spus crăpată, zise micul judecător, cu un aer șiret.

— E același lucru, *Milord*, reluă maestrul Snubbin.

Micul judecător îl privi îndoielnic și declară că va lua notă. Doamna Cluppins continuă :

— Am intrat, domnilor, numai ca să dau bună ziua și am urcat și eu, ca omu, scările, și am pătruns în odaia din fund... Domnilor, în odaia din față se auzea voci și...

— Și-mi închipui, doamnă Cluppins, că ați ascultat, spuse maestrul Buzfuz.

— Să-mi fie cu iertăciune, domnule, replică doamna Cluppins cu demnitate, una ca asta nu-mi stă în caracter. Dar vocile era așa de tari, domnule, să-ți spargă timpanul, și mai multe nu.

— Foarte bine, doamnă Cluppins, n-ați ascultat, însă ați auzit vocile. Una dintre ele era a domnului Pickwick.

— Da, domnule, a lui.

După ce declară răspicat că domnul Pickwick se adresa doamnei Bardell, doamna Cluppins repetă pe îndelete, ca răspuns la numeroasele întrebări ce i se puseră, conversația pe care cititorii noștri o cunosc. Jurații aveau un aer bănuitor, și maestrul Buzfuz zîmbi, așezîndu-se. Înfățișarea lor deveni de-a dreptul amenințătoare cînd maestrul Snubbin declară că nu va supune pe martoră unui nou interogatoriu, deoarece domnul Pickwick socotea că relatarea ei era în substanță exactă.

După ce sparse gheața, doamna Cluppins crezu binevenit prilejul de-a face o scurtă disertație asupra propriilor ei chestiuni casnice. Începu deci prin a informa Curtea că în momentul de față ea era mama a opt copii și nutrea speranța de a dărui domnului Cluppins, peste vreo șase luni, pe-al nouălea. La punctul acesta interesant, micul judecător o întrerupse foarte mîniat, și ca urmare a întreruperii, virtuoașa doamnă împreună cu doamna Sanders fură în chip politicoș, fără multă vorbă, scoase din sală, sub escorta domnului Jackson.

— Nathaniel Winkle! spuse domnul Skimpin.

— Aici, răspunse o voce slabă.

Și domnul Winkle se îndreptă către pupitrul martorilor, iar după ce depuse jurământul convenit salută pe judecător cu un respect considerabil.

— Nu vă întoarceți spre mine, domnule, îi spuse acru judecătorul ca răspuns la salut. Priviți juriul.

Domnul Winkle se supuse îndemnului și privi spre locul unde presupunea că trebuie să fie juriul, căci, în starea de tulburare în care se afla, era absolut incapabil să vadă ceva.

Domnul Winkle fu apoi interogat de domnul Skimpin, care, fiind un tânăr promițător în vîrstă de patruzeci și doi sau patruzeci și trei de ani, era fi-rește nerăbdător să încurce pe cît era cu putință un martor vădit înclinat în favoarea celeilalte părți.

— Acum, domnule, rosti domnul Skimpin, veți avea bunătatea să comunicați numele dumneavoastră înălțimii-sale și juriului?

Domnul Skimpin lăsă capul într-o parte, să asculte cu mare încordare răspunsul și să arunce în același timp o ochire juraților, ca și cum ar fi vrut să indice că pasiunea innăscută a domnului Winkle pentru sperjur ar putea să-l îndemne a declara alt nume decît cel adevărat.

— Winkle, răspunse martorul.

— Care e numele dumneavoastră de botez, domnule? întrebă miniat micul judecător.

— Nathaniel, domnule.

— Daniel? Nu aveți alt pronume?

— Nathaniel, domnule... *Milord*, vreau să zic.

— Nathaniel Daniel, sau Daniel Nathaniel?

— Nu, *Milord*; numai Nathaniel; nici un Daniel.

— În cazul ăsta, domnule, de ce mi-ați spus Daniel? întrebă judecătorul.

— Nu am spus eu, *Milord*, răspunse domnul Winkle.

— Ați spus, domnule ! ripostă judecătorul încrun-
tind sever din sprincene. Cum aș fi putut serie *Daniel* în notele mele, dacă dumneavoastră, domnule, nu
mi-ați fi spus ?

Argumentul era, evident, fără replică.

— Domnul Winkle are memoria cam scurtă, *Milord*, întrerupse Skimpin, aruncînd o altă ochire juri-
riului ; nădăjduiesc însă că vom găsi mijlocul să
i-o îmborsăm, înainte de a-și fi terminat depo-
ziția.

— Vă sfătuiesc să luați seama, domnule, spuse
micul judecător martorului, privindu-l cu un aer si-
nistru.

Bietul domn Winkle se înclină și se strădui să dea
impresia că nu se sinchisește ; ceea ce, în starea lui
de tulburare, îi dădea mai degrabă aerul unui hoț
de buzunare prins asupra faptului.

— Acum, domnule Winkle, reluă domnul Skimpin,
ascultați-mă cu atenție, vă rog, domnule, și dați-mi
voie să vă recomand, în propriul dumneavoastră in-
teres, a nu uita îndemnurile înălțimii-sale de a fi cu
băgare de seamă. Mi se pare că sinteți prietenul in-
tim al domnului Pickwick, pîrîtul, nu-i așa ?

— Atîta cît îmi pot aminti în momentul acesta, îl
cunosc pe domnul Pickwick de aproape...

— Vă rog, domnule Winkle, nu ocoliți întrebarea.
Sinteți sau nu prieten intim cu pîrîtul ?

— Tocmai voiam să spun că...

— Vreți să răspundeți la întrebarea mea, dom-
nule, sau nu ?

— Dacă nu răspundeți la întrebare, veți fi întem-
nițat, domnule, strigă micul judecător privind pe
deasupra carnetului său de note.

— Haide, domnule ; da, sau nu ? repetă domnul
Skimpin.

— Da, sînt ! spuse domnul Winkle.

— A, sînteți ! Și de ce n-ați vrut să declarați din capul locului, domnule ? O cunoașteți poate și pe reclamantă, nu-i așa, domnule Winkle ?

— N-o cunosc, însă am văzut-o.

— Aha, n-o cunoașteți, însă ați văzut-o. Fiți bun acum și spuneți domnilor jurați ce înțelegeți prin aceasta, domnule Winkle.

— Înțeleg că nu sînt intim cu dînsa, însă am văzut-o cînd mergeam la domnul Pickwick în strada Goswell.

— De cîte ori ați văzut-o, domnule ?

— De cîte ori ?

— Da, domnule Winkle, de cîte ori ? Vă voi repeta întrebarea de o sută de ori dacă doriți, domnule.

Și după ce încrunță cu severitate din sprincene, savantul domn își puse mîinile în șolduri și zîmbi juraților cu înțeles.

Asupra acestei chestiuni se stîrni controversa edificatoare, obișnuită în asemenea cazuri. La început, domnul Winkle declară că-i e absolut imposibil să precizeze de cîte ori a văzut-o pe doamna Bardell. Atunci fu întrebat dacă a văzut-o de douăzeci de ori. La care el răspunse :

— Cu siguranță că de mai multe ori.

Apoi a fost întrebat dacă a văzut-o de o sută de ori. Dacă ar putea să jure că a văzut-o de mai mult de o sută de ori. Dacă ar putea să jure că a văzut-o mai mult de cincizeci de ori. Dacă nu era sigur că a văzut-o de cel puțin șaptezeci și cinci de ori. Și așa mai departe. În cele din urmă se ajunsese la concluzia satisfăcătoare că ar fi bine să ia seama la ce spune și la ce face. Cînd martorul fu redus prin acest procedeu la starea dorită de tulburare, interogatoriul continuă precum urmează :

— Domnule Winkle, vă amintiți că ați fost la pîrîtul Pickwick în locuința reclamantei din strada Goswell, într-o dimineață de iulie trecut?

— Da, îmi amintesc.

— Erați însoțit cu prilejul acela de un prieten anume Tupman și de altul anume Snodgrass?

— Da, domnule.

— Dînșii sînt aici?

— Da, sînt, răspunse domnul Winkle privind cu multă seriozitate locul unde se aflau prietenii săi.

— Vă rog, domnule Winkle, luați seama la ce vă spun eu și nu vă mai gîndiți la prietenii dumneavoastră, reluă domnul Skimpin, aruncînd juriului o altă privire cu înțeles. Va trebui să povestească istoria lor fără să aibă o consultație prealabilă cu dumneavoastră, dacă nu cumva vor fi avut-o. (Altă privire juriului.) Acum, domnule, spuneți domnilor jurați ce ați văzut cînd ați intrat în camera pîrîtului, în dimineața despre care este vorba! Haide, domnule, dați-i drumul; mai curînd sau mai tîrziu, tot va trebui să aflăm.

— Pîrîtul, domnul Pickwick, o ținea pe reclamantă în brațe, avînd brațul pe după talia ei, replică domnul Winkle cu o ezitare foarte firească, iar reclamanta părea că-i leșinată.

— L-ați auzit pe pîrît spunînd ceva?

— L-am auzit spunîndu-i doamnei Bardell „Suflet bun“ și îndemnînd-o să se calmeze, atrăgîndu-i atenția în ce situație s-ar afla dacă ar veni cineva, sau cam așa ceva.

— Acum, domnule Winkle, nu mai am a vă pune decît o întrebare, și vă rog să vă reamintiți avertismentul înălțimii-sale. Vreți să afirmați, sub jurămînt, că Pickwick, pîrîtul, a spus atunci, în împrejurarea aceea: „Dragă doamnă Bardell, sînteți un

suflet bun : obișnuiți-vă cu situația asta, căci tot acolo o să ajungeți“, sau *cam așa ceva* ?

— Eu... eu n-am înțeles tocmai așa, spuse domnul Winkle uimit de legătura ingenioasă creată între micul număr de cuvinte pe care le auzise. Mă aflu pe scară și n-am putut să aud lămurit. Impresia care mi-a rămas e că...

— Domnule Winkle, domnii jurați nu vor să știe impresiile dumneavoastră, care, mă tem, nu ar satisface de loc niște persoane cinstite și sincere, interveni domnul Skimpin. Vă aflați pe scară și n-ați auzit lămurit ; dar nu vreți să jurați că domnul Pickwick nu s-a servit de expresiile pe care le-am citat. V-am înțeles bine ?

— Nu, nu pot să jur, răspunse domnul Winkle.

Și domnul Skimpin se așază cu un aer triumfător.

Pînă atunci, cauza domnului Pickwick nu mersese așa de fericit încît să poată suporta povara unor noi bănuieli, însă, pentru că dorea s-o pună într-o lumină mai favorabilă, domnul Phuncky se ridică spre a scoate ceva important de la domnul Winkle printr-un nou interogatoriu. Se va vedea îndată dacă a scos într-adevăr ceva important de la el.

— Domnule Winkle, spuse domnul Phuncky, eu cred că domnul Pickwick nu mai e tînăr...

— O, nu ! răspunse domnul Winkle ; e destul de în vîrstă ca să-mi fie tată.

— Ați spus savantului meu confrate că-l cunoașteți pe domnul Pickwick de multă vreme. Ați avut vreodată motive să presupuneți că el ar fi pe punctul de a se însura ?

— O, nu ! Desigur că nu, replică domnul Winkle cu atîta înflăcărare, încît domnul Phuncky ar fi trebuit să renunțe cît mai repede la alte întrebări.

Avocații consideră că sînt două specii de martori, cu deosebire periculoși : martorul care se codește și

martorul prea binevoitor. Destinul domnului Winkle a fost să figureze în ambele ipostaze la procesul prietenului său.

— Am să merg chiar mai departe, domnule Winkle, continuă domnul Phunky, cu aerul cel mai satisfăcut și mai încrezător. Ați văzut vreodată în manierele și purtarea domnului Pickwick față de celălalt sex ceva care să vă fi putut îndreptăți a crede că s-ar fi putut gândi să se căsătorească la o vîrstă așa de înaintată?

— O, nu, desigur că nu! răspunse domnul Winkle.

— În raporturile cu femeile, conduita lui nu a fost totdeauna aceea unui om care, ajungînd la o vîrstă destul de înaintată, mulțumit de propriile-i amuzamente și preocupări, le tratează așa cum un părinte își tratează fiicele?

— Nu încapе nici o îndoială în privința aceasta, replică domnul Winkle din toată inima. Adică... da... o, da, desigur.

— Ați remarcat vreodată în conduita sa față de doamna Bardell, sau față de orice altă femeie, ceva care să fie cît de puțin suspect? adăugă domnul Phunky, pregătindu-se să se așeze, căci maestrul Snubbin îi făcea semn din ochi.

— Nu... n... nu, răspunse domnul Winkle, cu excepția unei împrejurări neînsemnate, care, sînt sigur, ar putea să fie lesne explicată.

Dacă nefericitul domn Phunky s-ar fi așezat cînd maestrul Snubbin îi făcuse semn, sau dacă maestrul Buzfuz ar fi oprit de la început aceste întrebări care nu-și aveau rostul (căci știa mai bine să oprească decît să formuleze un interogatoriu — dar, ținînd seama de neliniștea domnului Winkle, fu aproape sigur că martorul îi va ajuta într-o oarecare măsură), această nefericită întîmplare n-ar fi avut loc. În momentul cînd cuvintele ieșiră de pe buzele dom-

nului Winkle, domnul Phunky se așază, iar maestrul Snubbin, poate prea devreme, îi spuse martorului să se retragă. Domnu! Winkle se pregătea să plece, foarte grăbit, când maestrul Buzfuz îl opri.

— Stați, domnule Winkle, stați, îi spuse el. Apoi, adresându-se micului judecător: Înălțimea-voastră are bunătatea să întrebe pe martor în ce împrejurare domnul care e destul de în vîrstă pentru a-i fi părinte s-a comportat în chip suspect față de femei?

— Domnule, ați auzit întrebarea savantului maestru? zise judecătorul întorcîndu-se spre nenorocitul și disperatul domn Winkle. Descrieți împrejurarea la care ați făcut aluzie.

— *Milord*, răspunse domnul Winkle tremurînd de neliniște, aș... aș dori să nu răspund la această întrebare.

— Se prea poate, ripostă micul judecător, însă legea vă obligă să răspundeți.

În liniștea profundă a întregii adunări, domnul Winkle îngăimă că împrejurarea neînsemnată și suspectă era aceea cînd domnul Pickwick fusese găsit la miezul nopții în odaia de dormit a unei doamne, ceea ce s-a terminat, după cît credea domnul Winkle, prin rupura căsătoriei proiectate de doamna în chestiune și a dus, după cîte știa, la înfățișarea silită a pickwickienilor dinaintea lui George Nupkins, *esquire*¹, primar și judecător de pace al tîrgului Ipswich.

— Puteți să vă retrageți, domnule, spuse maestrul Snubbin.

Domnul Winkle părăsi într-adevăr pupitrul și se repezi, gonind ca un nebun, spre hotelul „George și vulturul“, unde, cîteva ore mai tîrziu, fu descoperit

¹ În Anglia, titlu de reverență, de care se face uz în special în scris.

de servitor cu capul îngropat în pernele unei sofale, scoțînd gemete sfișietoare.

Tracy Tupman și Augustus Snodgrass fură pe rînd chemați la pupitru. Amîndoi coroborară depoziția nefericitului lor prieten, simțîndu-se și unul, și altul în culmea disperării din pricina întrebărilor peste măsură de viclene ale celor care-i interogau.

Suzannah Sander fu apoi chemată și interogată de maestrul Buzfuz, iar după aceea de maestrul Snubbin. Doamna spusese și crezuse întotdeauna că domnul Pickwick o va lua pe doamna Bardell de nevastă. Știa că, după leșinul din iulie, viitoarea căsătorie a domnului Pickwick și a doamnei Bardell fusese subiectul obișnuit al conversațiilor de prin vecini. A auzit vorbindu-se despre chestia aceasta la doamna Mudberry, călcătoreasă, și la doamna Bunkin, care se îndeletnicea cu scrobitul rufelor; nu vedea însă în sală nici pe doamna Mudberry, nici pe doamna Bunkin. L-a auzit pe domnul Pickwick întrebînd pe băiețaș dacă ar vrea să aibă alt tată. Nu știe dacă pe atunci doamna Bardell era în relații cu brutarul, însă știe că brutarul pe atunci era burlac, iar azi e însurat. Nu putea să jure că doamna Bardell nu era îndrăgostită lulea de brutar, însă își închipuia că brutarul nu era prea îndrăgostit de doamna Bardell, căci în cazul acesta nu s-ar fi însurat cu altă persoană. Își închipuia că doamna Bardell a leșinat în dimineața de iulie pentru că domnul Pickwick îi ceruse să fixeze ziua căsătoriei; știa că și ea (martora) și-a pierdut cunoștința atunci cînd domnul Sanders îi ceruse să fixeze ziua căsătoriei și își închipuia că orice persoană care se poate numi o *Lady* ar face la fel într-o asemenea împrejurare. Auzise întrebarea pusă de domnul Pickwick băiețașului cu privire la *alley tors* și *commonneys*, însă jura că nu știa ce fel de bile sînt acelea.

Interogată de judecător, doamna Sanders răspunse că, pe cînd domnul Sanders îi făcea curte, primise de la el scrisori de dragoste, ca toate doamnele; în cursul corespondenței lor, domnul Sanders o numise foarte deseori „rățușca mea“, însă niciodată „cotletul meu“ sau „sosul meu de roșii“. Domnului Sanders îi plăceau la nebunie rațele; poate că dacă i-ar fi plăcut tot atît de mult cotletul sau sosul de roșii ar fi întrebuițat denumirea lor ca pe o expresie de afecțiune.

Maestrul Buzfuz se sculă cu și mai multă demnitate decît pînă atunci, dacă acest lucru e cu putință, și spuse cu o voce tunătoare:

— Să fie introdus martorul Samuel Weller.

Era cu totul de prisos să-l cheme pe Samuel Weller, căci Samuel Weller urcă sprinten la pupitru de îndată ce îi fu rostit numele. După ce își puse pălăria pe podea și brațele pe balustradă, examină de sus Curtea, cu o rotire din ochi, și zăbovi îndeosebi asupra băncii juraților, cu un aer vesel, vioi.

— Cum vă numiți, domnule? întrebă judecătorul.

— Sam Weller, *Milord*, declară *gentleman*-ul.

— Vă scrieți numele cu V, sau cu W?

— Depandă de gustul și de toanele cui scriu, *Milord*, replică Sam. Eu n-am avut ocaziunea decît o dată sau de două ori în viață, drept care îl scriu cu V.

Se auzi atunci la galerie un glas care strigă tare: „Așa, Samivel; așa, pune un V, *Milord*, pune un V!“

— Cine își permite să apostrofaze Curtea?! exclamă judecătorul ridicîndu-și ochii. Ușier!

— Poruncă, *Milord*!

— Adu imediat aci persoana aceea.

— Am înțeles, *Milord*!

Însă cum nu putu să găsească persoana, ușierul nu o aduse, astfel că, după ce se produse o mare în-

vălmășeală, asistența, care se sculase să-l vadă pe vinovat, se așează la loc.

De îndată ce indignarea îi îngădui să grăiască din nou, micul judecător se întoarse spre martor și-i spuse :

— Domnule, știți cine era acea persoană ?

— Mi se pare că era babacu, *Milord*, răspunse Sam.

— Acum îl vedeți ? întrebă judecătorul.

— Nu, nu-l văz, *Milord*, declară Sam ațintindu-și ochii spre lampa din tavan care lumina sala.

— Dacă ați fi putut să mi-l arătați, l-ași fi arestat pe loc, replică micul judecător.

Sam făcu o plecăciune plină de recunoștință și se înturnă spre maestrul Buzfuz cu aceeași netulburată bună dispoziție.

— Acum, domnule Weller... spuse maestrul.

— Acum, dom'le... declară Sam.

— Dumneavoastră sînteți, mi se pare, în serviciul domnului Pickwick, pîritul în cauză. Vorbiți deschis, vă rog, domnule Weller.

— Asta și voi, dom'le. Sînt în serviciul domnului aici prezinte, și serviciul e foarte bun.

— Îmi închipui că aveți treabă puțină și cîștig mult, glăsui maestrul Buzfuz în glumă.

— A, da, mi-e de ajuns, dom'le, cum zicea soldatul cînd s-a poruncit să i se dea trei sute cincizeci de bice.

— Nu vrem să știm ce a spus soldatul, domnule, și nici altă persoană, îl întrerupse judecătorul ; nu face parte din mărturie.

— Prea bine, *Milord*.

— Vă amintiți de ceva important care s-a întîmplat în dimineața cînd v-a angajat pîritul ? S-auzim, domnule Weller, glăsui maestrul Buzfuz.

— Da, dom'le.

— Fiți bun și spuneți domnilor jurați ce anume.

— M-am făcut cu un costum nou-nouț în dimineața aia, dom'lor jurați, rosti Sam, și pe-atunci nu mă așteptam la așa chilipir.

Cuvintele stîrniră un hohot general de rîs, însă micul judecător, privind furios pe deasupra mesei, spuse :

— Fiți cu mai multă băgare de seamă, domnule !

— La fel mi-a zis și domnul Pickwick atunci, *Milord*, replică Sam ; și am luat într-adevăr seama la țoalele alea, *Milord*.

Două minute întregi, judecătorul privi cu severitate la Sam, dar, cum trăsăturile acestuia erau pe deplin calme și senine, nu spuse nimic ; făcu numai semn maestrului Buzfuz să continue.

— Vreți cumva să spuneți, domnule Weller, reluă maestrul Buzfuz încrucișîndu-și brațele cu emfază și întorcîndu-se pe jumătate spre juriu, ca pentru a-l încredința în tăcere că-i va veni totuși de hac mărtorului, vreți cumva să spuneți, domnule Weller, că n-ați văzut-o pe reclamantă leșinată în brațele pîrîtului, așa cum ați auzit că au relatat martorii ?

— Nu, să avem pardon, replică Sam, eu eram pe coridor, și am stat pîn'ce m-a chemat, iar cocoana bătrînă nu era acolo.

— Luați seama cum vorbiți, domnule Weller, rosti maestrul Buzfuz, și muie o pană enormă în călimara de dinainte-i, ca să-l sperie pe Sam, arătîndu-i că va nota răspunsul. Vă aflați pe coridor, și cu toate astea, n-ați văzut nimic din cele întîmplute. Aveți ochi, domnule Weller ?

— Da, am ochi, declară Sam, și tocmai d-aia. Dacă ochii mei ar fi fost microscopae patente, ca să mărească, care va să zică, de două milioane de ori putere, poate că ar fi văzut prin scări și prin ușă, măcar că-i de stejar ; dar, cum n-am decît ochii pe care mi

i-a dat Dumnezeu, nici vederea nu mi-e chiar așa de ageră.

La auzul acestui răspuns, dat în modul cel mai simplu și nepăsător, fără cea mai ușoară umbră de tulburare, spectatorii chicotiră, micul judecător zîmbi, iar maestrul Buzfuz se pleoști deodată. După o scurtă consultație cu Dodson și Fogg, savantul maestru se întoarce din nou spre Sam și spuse cu o efortare penibilă de a-și tăinui supărarea :

— Acum, domnule Weller, vă voi mai pune o întrebare asupra altei chestiuni, rogu-vă.

— Cum doriți, dom'le, spuse Sam cu o desăvîrșită bună dispoziție.

— Vă amintiți că ați fost la doamna Bardell într-o seară din noiembrie trecut ?

— Da, da, foarte bine.

— Aha, asta vă amintiți, domnule Weller ! spuse maestrul Buzfuz recăpătîndu-și siguranța. Eram sigur că pînă în cele din urmă vom ajunge la ceva.

— Și eu eram sigur, dom'le, replică Sam, iar spectatorii chicotiră din nou.

— Bun. Îmi închipui că v-ați dus pentru a vorbi puținel despre proces, nu-i așa, domnule Weller ? reluă maestrul Buzfuz aruncînd o privire șireată juriului.

— M-am dus să plătesc chiria ; dar am discuta-tără puțin și de proces, răspunse Sam.

— Aha, ați discutat puțin și despre proces, repetă maestrul Buzfuz, al cărui chip deveni luminos, anticipînd o descoperire importantă. Aveți bunătatea și ne povestiți ce s-a vorbit în această privință, domnule Weller.

— Cu cea mai mare plăcere din lume, dom'le, răspunse Sam. După cîteva observații de loc ente-resante ale celor două respectabile cocoane care a fost enterogate azi acilea, ele s-a iexprimat cu ad-

mirațiune, cum că ce purtare onorabelă are domnii Dodson și Fogg, care șeade lângă dumneavoastră acu.

Cuvintele atraseră, bineînțeles, atenția generală asupra lui Dodson și Fogg, care luară un aer cît mai demn cu putință.

— Aha, asistenții reclamantei, glăsui maestrul Buzfuz; doamnele au vorbit deci elogios la adresa purtării onorabile a domnilor Dodson și Fogg, reprezentanții reclamantei, da?

— Da, dom'le. A zis că era o faptă foarte mărenimoasă din partea lor să ia din interes afacerea asta și să nu ceară cheltuieli dacă nu l-o făcea pe domnul Pickwick să le plătească.

La auzul neașteptatei replici, spectatorii chicotiră din nou, iar Dodson și Fogg, care se făcuseră roșii ca para focului, se plecară spre maestrul Buzfuz și, în mare grabă, îi șoptiră ceva la ureche.

— Aveți absolută dreptate, rosti maestrul Buzfuz cu glas tare, cu o liniște prefăcută. Este pe de-a-ntregul inutil, *Milord*, să se scoată vreo lămurire din prostia de nepătruns a acestui martor. Nu voi plictisi Curtea adresînd alte întrebări. Puteți pleca, domnule.

— Alt domn nu dorește să mai afle cîte ceva de la mine? întrebă foarte liniștit Sam, luîndu-și pălăria și privind în jur.

— Nu, eu nu, domnule Weller, mulțumesc, spuse maestrul Snubbin rîzînd.

— Puteți să vă retrageți, domnule, rosti maestrul Buzfuz agitînd mîna cu nerăbdare.

Sam coborî, deci, după ce făcuse intereselor domnilor Dodson și Fogg răul pe care putea să-l facă și după ce vorbise cît mai puțin despre domnul Pickwick, ceea ce era exact scopul ce-și propusese.

— Nu am nici o obiecțiune, *Milord*, în a admite, spuse maestrul Snubbin, dacă aceasta ne va scuti

de audierea altor martori, că domnul Pickwick s-a retras din afaceri și posedă o considerabilă avere personală.

— Foarte bine, replică maestrul Buzfuz depunînd în dosar cele două scrisori ale domnului Pickwick. Acestea sînt deci concluziile noastre.

Maestrul Snubbin se adresă atunci juriului în favoarea pîrîtului și debită un foarte lung și foarte emfatic discurs, prin care aduse conduitei și caracterului domnului Pickwick cele mai înalte elogii. Deoarece, însă, cititorii noștri își vor fi format cu privire la meritele și virtutea domnului Pickwick o opinie mult mai precisă decît aceea a domnului Snubbin, nu credem de cuviință să reproducem pe larg observațiile învățatului *gentleman*. Se strădui să demonstreze că scrisorile ce fuseseră prezentate se refereau pur și simplu la masa domnului Pickwick și la pregătirile în vederea primirii la înapoierea dintr-o excursie la țară. E de ajuns să spunem că în genere maestrul Snubbin a făcut tot ce a putut în favoarea domnului Pickwick; și după cum toată lumea știe, pornind de la autoritatea de nezdruccinat a unui vechi proverb, nici cea mai frumoasă fată nu poate da mai mult decît are.

Domnul judecător Stareleigh rezumă dezbaterile, potrivit obiceiului și formelor de mult stabilite și aprobate. Citi juriului, atît cît putu descifra, din notele sale luate în timp așa de scurt și făcu în treacăt comentarii asupra fiecărei mărturii. Dacă doamna Bardell avea dreptate, atunci era perfect vădit că domnul Pickwick nu avea. Dacă jurații gîndeau că mărturia doamnei Cluppins era vrednică de încredere, aveau datoria să-i dea crezare; dacă nu, nu. Dacă erau convinși că a fost o încălcare a făgăduielii de căsătorie, trebuia să acorde reclamantei daunele-interese pe care le vor socoti de cuviință; pe de altă

parte, însă, dacă li se părea că n-a fost făcută nici o făgăduială de căsătorie, atunci trebuia să-l achite pe pîrît. După aceasta, jurații se retraseră în camera de chibzuire, iar judecătorul se retrase în cabinetul său, pentru a se înviora cu o costiță de berbec și un pahar de sherry.

Se scurse un sfert de oră plin de-ncredere. Juriul se înapoie ; fu chemat judecătorul. Domnul Pickwick își puse ochelarii și contemplă pe primul jurat cu tulburare și cu inima bătînd să-i spargă pieptul.

— Domnilor, glăsui individul în negru, sînteți toți de acord asupra verdictului dumneavoastră ?

— Da, sîntem de acord, răspunse primul jurat.

— Hotăriți în favoarea reclamantei, sau a pîrîtu-lui, domnilor ?

— În favoarea reclamantei.

— Cu ce daune, domnilor ?

— Șapte sute cincizeci de lire sterline.

Domnul Pickwick își scoase ochelarii, șterse cu grijă sticlele, îi închise în cutia lor și-i băgă în buzunar. Apoi, punîndu-și cu luare-aminte mînușile, în timp ce continua să-l examineze pe primul jurat, privi mașinal în urma genții albastre și a domnului Perker.

Se opriră într-o sală alăturată ; domnul Perker plăti onorariile Curții. Acolo, domnul Pickwick fu adus de prietenii săi, și tot acolo îi întîlni pe domnii Dodson și Fogg, care-și frecau mîinile cu toate semnele exterioare de satisfacție.

— Hei, domnilor ! zise domnul Pickwick.

— Hei, domnule ! rosti Dodson pentru sine și partenerul său.

— Vă închipuiți că o să puneți mîna pe gologani, nu-i așa, domnilor ? întrebă domnul Pickwick.

Fogg răspunse că socotea aceasta un lucru foarte probabil, iar Dodson zîmbi spunînd că au să încerce.

— Puteți să încercați mult și bine, domnilor Dodson și Fogg, exclamă domnul Pickwick cu vehemență, însă n-o să scoateți niciodată de la mine nici măcar o lescaie ca daune sau cheltuieli, chiar de-ar fi să-mi petrec tot restul vieții în închisoarea pentru datornici !

— Ha-ha, rise Dodson, o să vă luați seama înainte de primul termen, dom'le Pickwick !

— Hi-hi-hi, vom vedea în curînd, domnule Pickwick ! rînji domnul Fogg.

Mut de indignare, domnul Pickwick îngădui să fie condus pînă la ușă de prietenii săi și de avocat, care îl urcară într-o trăsură adusă de grijuliul Sam Weller.

Sam ridicase scara și se pregătea să sară pe capră, cînd se simți ușor atins pe umăr. Se întoarse și-l văzu pe tatăl său. Chipul bătrînului domn avea o expresie tare jalnică. Clătină din cap cu gravitate și spuse muștrător :

— Știam c-o să se întîmple așa. O, Sammy, Sammy, de ce nu s-au slujit de-un *alebui* ?

În românește de Ion Pas

MARTIN CHUZZLEWIT

(Fragment)

CAP. XVI

În regiunile mărginașe ale acestei țări a libertății domnea o oarecare agitație : cu o zi înainte avusese loc alegerea unui consilier comunal, și, cum asemenea eveniment stîrnește întotdeauna emoții vije-

lioase, prietenii candidatului, care rămăsese mofluz, găsiseră de cuviință să demonstreze frumusețea înălțătoarelor principii după care se conduceau — Alegerile libere și Libertatea de opinie — cotonogindu-și cîțiva dintre concetățeni, iar pe unul dintre ei, socotit ca deosebit de primejdios, urmărindu-l pe străzi pentru a-i reteza nasul. Se pare că dezlănțuirea acestor mici toane nu era un fenomen atît de neobișnuit încît să facă vîlvă a doua zi, totuși, strigătele vînzătorilor de ziare îi dădură importanța cuvenită. Aceștia proclamau cele petrecute cu țipete stridente, pe toate străzile și ulițele orașului, pe chei și în port, ba pînă și pe puntea și în cabinele vaporului, care, chiar înainte de-a ajunge la mal, fu asaltat și invadat de o sumedenie de tineri cetățeni americani, fiecare cu teancul respectiv de ziare.

— Cumpărați, domnilor ! striga unul. *New York Sewer*¹ de azi. A apărut *New York Stabber*² ! Poftiți *New York Family Spy*³ ! *New York Private Listener*⁴ ! *New York Peeper*⁵ ! *New York Plunderer*⁶ ! *New York Keyhole Reporter*⁷ ! *New York Rowdy Journal*⁸ ! Aveți aici toate ziarele din New York, cu detalii amănunțite asupra acțiunii patriotice de ieri, în care liberalii au fost bine scărmănați ; citiți cum i s-au scos ochii unui cetățean din Alabama ; interesanta descriere a unei bătăi cu cuțitele în Arkan-

¹ Cloaca New Yorkului. (N.t.)

² Viespea New Yorkului. (N.t.)

³ Spionul familiei newyorkeze. (N.t.)

⁴ Cel ce trage cu urechea la viața intimă a New Yorkului. (N.t.)

⁵ Cel ce trage cu ochiul la viața intimă a New Yorkului. (N.t.)

⁶ Jefuitorul newyorkez. (N.t.)

⁷ Reporterul newyorkez care privește prin gaura cheii. (N.t.)

⁸ Zurbagiul newyorkez. (N.t.)

sas; toate știrile politice, comerciale și mondene. Ziare !... Ziare !... Cine mai dorește ziare ?

— Luați *Cloaca* ! strigă altul. *Cloaca* ! *Cloaca* de astăzi ! Tiraj douăsprezece mii de exemplare, cu cele mai noi cursuri ale bursei din America și din lumea întreagă și știri maritime ; patru coloane de corespondență din țară și o descriere amănunțită a balului dat ieri seară de doamna White, la care s-au întrunit toate frumusețile și toată elita New Yorkului ; corespondentul special al ziarului dă ultimele amănunte inedite asupra vieții particulare a doamnelor ce se aflau acolo. Cumpărați *Cloaca* ! Priviți, iată aici câteva exemplare din tirajul de douăsprezece mii al *New York Sewer*-ului ! *Sewer*-ul demască cloaca din Wall Street ; *Sewer*-ul prezintă în adevărata lumină cloaca din Washington ! Citiți reportajul despre flagrantul delict al secretarului de stat, comis la vîrsta de opt ani ; faptele nu sînt cunoscute decît de ziarul *Sewer*, care le-a obținut cu mari sacrificii de la însăși doica secretarului. Cumpărați *Sewer*-ul, domnilor, ziarul *Sewer*, *New York Sewer*, tras în douăsprezece mii de exemplare ; cu o coloană întreagă consacrată demascării cîtorva cetățeni din New York, ale căror nume le publicăm în întregime. Aveți aici un articol asupra judecătorului care alaltăieri ne-a dat în judecată pentru calomnie, precum și tributul de recunoștință al *Sewer*-ului către jurații imparțiali care ne-au achitat, precum și o dare de seamă despre ceea ce i-ar fi așteptat în cazul cînd ne-ar fi condamnat ! Citiți *Cloaca* ! Poftiți *Cloaca* ! Luați *Cloaca* ! Totdeauna la datorie, știe tot, vede tot ! Primul ziar din Statele Unite ! Un tiraj de douăsprezece mii de exemplare, care continuă să crească ! Luați *New York Sewer* !

— Iată prin ce minunate mijloace — șopti o voce aproape în urechea lui Martin — se exprimă patimile clocotitoare ale țării mele!

Fără să vrea, Martin se întoarse și văzu lângă el un om cu fața palidă și scofilcită, cu părul negru, ochii mici, dar vii, și cu o expresie curioasă, jumătate sarcastică, jumătate severă, care putea fi interpretată la prima vedere și într-un fel, și în celălalt. Privindu-l mai bine, ai fi putut defini această expresie drept un amestec de șiretenie vulgară și de îngîmfare, dar definiția n-ar fi fost destul de satisfăcătoare. Numitul domn, pentru a-și da un aer mai important, purta o pălărie cu boruri largi, iar pentru a avea o atitudine cît mai gravă, își ținea brațele încrucișate pe piept. Purta un pardesiu albastru, cam jerpelit, lung pînă-n călcîie, pantaloni scurți și largi, tot albaștri, și-o vestă roasă, din piele de căprioară, peste reverele căreia se revărsa un jabou de dantelă soios, care ținea parcă să demonstreze că are aceleași drepturi cetățenești ca și celelalte attribute vestimentare ca să facă o declarație de independență pe cont propriu. Omul stătea jumătate rezemat, jumătate așezat pe balustrada punții, cu picioarele — de o lungime neobișnuită — încrucișate neglijent; avea un baston gros, cu vîrf de metal, pe care-l purta agățat de braț cu un șnur cu canaf. Personajul acesta, astfel dichisit, vrînd să dea impresia unui om cu prestanță, repetă cu o grimasă ce-i strîmba puțin colțul drept al gurii și făcea să i se închidă ușor ochiul drept:

— Iată prin ce minunate mijloace se exprimă patimile clocotitoare ale țării mele.

Deoarece se uita la Martin, iar în jurul tînărului nu se mai găsea nimeni, acesta dădu din cap și zise:

— Faceți aluzie la...

— La acest templu al libertății raționale în care trăim și la crunta tiranie ce domnește în afară, rosti celălalt, arătînd cu vîrfurile bastonului spre un vînzător de ziare chior și grozav de murdar. Fac aluzie — continuă el — la ceea ce provoacă invidia întregii lumi; fac aluzie la liderii civilizației umane. Îmi îngădui să te întreb, zise el, înfigînd autoritar în puncte clonțul metalic al bastonului, ca și cum ar fi vrut să arate că el nu acceptă răspunsuri în doi peri, cum ți se pare țara noastră?

— Deocamdată n-aș putea să vă răspund la întrebare, spuse Martin, pentru că nici n-am debarcat încă.

— Ai dreptate; sînt însă sigur că nu te așteptai să vezi o națiune atît de prosperă...

Și-i arătă vasele care se înșirau de-a lungul cheiului, după care își învîrți bastonul prin aer, ca și cum ar fi vrut să includă în spusesele lui văzduhul și chiar oceanul.

— Mda!... zise Martin. Nu știu. Ba, la drept vorbind, mă așteptam.

Domnul cu pardesiul albastru îi aruncă o privire șireată, declarînd că este bun diplomat.

— E și natural, spuse el. Ca filozof, îmi place să observ prejudecățile spiritului omenesc.

Întorcîndu-se apoi de-a binelea spre Martin, declară, sprijinindu-se pe minierul bastonului:

— După cum văd, ai adus cu dumneata obișnuitul tribut de josnicie, mizerie, ignoranță și crimă, pentru a le lepăda în sînul acestei mari republici. Foarte bine. Să ni se aducă cît mai multe încărcături de acest fel din bătrîna patrie. Se zice că atunci cînd un vas e pe punctul de a se scufunda, guzganii îl părăsesc. După părerea mea, zicala asta conține mult adevăr.

— Bătrînul vas la care faci aluzie mai ține un an, doi, răspunse Martin, cu un zîmbet provocat în parte de spusele numitului domn, dar mai ales de felul destul de ciudat în care vorbea, accentuînd numai cuvintele scurte, monosilabice, iar pe celelalte lăsîndu-le în voia soartei, ca și cum și-ar fi făcut socoteala că fiind mai mari le poți lăsa de capul lor, pe cînd celor mai mici trebuie să le porți mereu de grijă.

— Speranța este doica micuței Dorințe, zice poetul, adăugă interlocutorul său.

Martin răspunse că auzise și el spunîndu-se că această virtute cardinală ar avea cîteodată și asemenea atribuții casnice.

— În cazul nostru, zise omul, vei vedea că nu va mai apuca să-și dădăcească pruncul.

— Asta urmează s-o arate timpul, zise Martin.

Domnul cu pardesiul albastru dădu din cap cu gravitate și întrebă :

— Care este numele dumitale ?

Martin i-l spuse.

— Vîrsta ?

Martin îi spuse și vîrsta.

— Profesia ?

Martin îi răspunse și la această întrebare.

— Și unde ai de gînd să te duci ? îl întrebă iar respectivul domn.

— De astă dată — zise rîzînd Martin — nu vă mai pot răspunde, deoarece nici eu singur nu știu.

— Așa ? strigă domnul.

— Așa, zise Martin.

Domnul cu pardesiul albastru își puse bastonul sub brațul stîng, supunîndu-l pe Martin unei examinări ceva mai amănunțite și mai complete decît înainte. După ce-și termină inspecția, îi strînse mîna și-i zise :

— Mă numesc colonelul Diver și sînt editorul și redactorul lui *New York Rowdy Journal*, da, sînt editorul *Zurbagiului*.

Martin primi această comunicare cu tot respectul cuvenit.

— *Zurbagiul* — continuă colonelul — este, precum poate ai auzit, organul aristocrației orașului nostru.

— Cum? zise Martin. Există o aristocrație în acest oraș? Și din cine se compune?

— Din inteligență, răspunse colonelul, din inteligență și virtute, precum și din corolarul lor în republica noastră: din dolari.

Martin fu foarte încîntat să afle acest lucru, gîndindu-se că dacă prin inteligență și virtute se pot dobîndi capitaluri, apoi cu siguranță că în scurt timp va putea deveni și el un mare capitalist. Voia tocmai să-i exprime satisfacția pe care i-o prilejuia această veste bună, cînd fu întrerupt de căpitanul vaporului, care se apropie de ei ca să dea mîna cu colonelul; văzînd pe punte un străin bine îmbrăcat (Martin își scoase pardesiul cel uzat), îi strînsese mîna și lui. Martin simți o mare ușurare, căci, în ciuda faptului că superioritatea inteligenței și a virtuții era recunoscută în această țară, ar fi fost cît se poate de umilit să apară în ochii colonelului Diver sub aspectul jalnic al unui călător de clasa a treia.

— Ce mai e nou, domnule căpitan? zise colonelul.

— Nimic nou, domnule colonel, răspunse căpitanul. Ei, da știi că arăți minunat? Aproape să nu te mai recunosc.

— A fost o călătorie plăcută? întrebă colonelul, luîndu-l deoparte.

— Hm, ce să spun, a fost destul de agitată. Am avut o vreme!...

Căpitanul vorbea — sau mai degrabă cînta — cu accentul caracteristic celor din Noua Anglie.

— Zău?! se miră colonelul.

— Îngrozitoare, domnule colonel, întări căpitanul. Să știi că am și trimis un băiat de pe vapor la dumneata la birou cu lista pasagerilor.

— Nu mai ai încă unul la dispoziție? întrebă colonelul, cu un ton aproape sever.

— Ba da, cum să nu, și o duzină dacă vrei, domnule colonel!

— Unul mi-ajunge, dar să fie solid, ca să-mi ducă pînă acasă vreo duzină de sticle cu șampanie, răspunse colonelul, cu un aer visător. Va să zică, ați avut o călătorie agitată.

— Da, grozavă.

— Stau destul de aproape, îi atrase din nou atenția colonelul. Îmi pare bine că nu v-ați plictisit pe drum, căpitane! Dacă nu ai sticle de cele mari, nu face nimic. Băiatul poate să facă două drumuri, cu cîte-o duzină de sticle mici de fiecare dată. Și cum spuneai, nu v-ați plictisit pe drum, căpitane?

— Ba a fost chiar o distracție grozavă, răspunse proprietarul corăbiei.

— Felicitările mele pentru acest succes, căpitane! Ai putea să-mi împrumuți totodată și un tirbușon și cîteva pahare, dacă ești atît de bun.

Se întoarse apoi către Martin, spunîndu-i, în timp ce făcea niște arabescuri pe punte cu vîrful bastonului:

— Zadarnic se unesc forțele naturii împotriva acestui nobil vas al țării mele; el își vede de drum fără să-i pese de nimic.

Aducîndu-și aminte că în timpul acesta proprietarul și redactorul ziarului *Cloaca* se ospătau copios într-o cabină, în vreme ce într-alta redactorul amabilului ziar *Viespea* bea pe rupte, căpitanul își luă prietenește rămas bun de la amicul său, colonelul, și se grăbi să-i trimită sticlele de șampanie, știind

(precum se va dovedi mai târziu) că dacă nu se pune bine cu redactorul *Zurbagiului*, acest potentat nu va aștepta nici pînă a doua zi pentru a-l defăima atît pe el, cît și vasul său, cu litere de-o șchioapă, necruțînd nici memoria mamei sale, moartă de vreo douăzeci de ani.

Colonelul rămase singur cu Martin. Văzînd că tînărul e gata s-o pornească în altă direcție, îl opri, oferindu-se — din considerație pentru titlul său de englez — să-i arate orașul și să-l ducă, dacă dorește, într-o elegantă pensiune de familie.

— Dar în primul rînd — zise el — nădăjduiesc că-mi vei face plăcerea să mă întovărășești pînă la redacție, ca să beau un păhărel din șampania importată direct din Franța.

Atitudinea ziaristului era atît de prietenoasă și de ospitalieră, încît Martin se grăbi să accepte, cu toate că era încă destul de devreme. Îi dădu deci dispoziție lui Mark, care se ocupa de mama celor trei copii, ca, îndată ce va termina cu această familie și cu bagajele, să vină la redacția *Zurbagiului* pentru a primi noi instrucțiuni, după care descinse pe țarm în tovărășia noului său prieten.

Străbătura, nu fără greutate, trista mulțime a emigranților de pe chei, care stăteau strînși grămadă, cu pături și bagaje pe pămîntul gol și sub cerul liber, și păreau atît de dezorientați, de parcă ar fi picat dintr-o altă planetă; meraseră apoi cîtva timp de-a lungul cheiului, pe o stradă aglomerată, mărginită de un șir nesfîrșit de birouri și depozite din cărămidă roșie, pe care se aflau agățate atît de multe firme scrise cu negru pe fond alb sau cu alb pe fond negru, cîte nu văzuse Martin în viața lui nici pe o întindere de cincizeci de ori mai mare. Intrară apoi într-o uliță strîmtă, și de acolo în alte străzi

tot atît de înguste, pînă ce se opriră în fața unei case pe care stătea scris cu litere mari „*Rowdy Journal*“.

Colonelul, care umblase tot timpul cu mîna vîrită între cheotorile de la piept ale hainei, cu pălăria pe ceafă și clătînd cînd și cînd din cap, ca un om obosit de povara propriei sale mărimi, o porni înainte, pe o scară întunecoasă și murdară, conducîndu-l într-o cameră la fel de întunecoasă și de murdară, unde pretutindeni nu vedeai decît bucăți de ziare, de manuscrise și de șpalturi. La o masuță care abia se mai ținea pe picioare, stătea un individ cu un cotoț de pană între dinți și cu o foarfecă mare în mîna dreaptă, cu care făcea tăieturi într-un teanc de ziare. Era atît de caraghios, încît Martin cu greu își stăpîni rîsul, știind că colonelul Diver nu-l slăbește din ochi.

Individul care se îndeletnicea cu forfecatul era un tinerel scund, cu fața de-o paloare bolnăvicioasă, datorată în parte activității sale intelectuale și în parte consumului excesiv de tutun, din care chiar în clipa aceea mesteca de zor, mai-mai să-și rupă falcile. Dacă gulerul cămășii îi stătea răsfrînt peste o panglică neagră, iar părul lung și rar, pe care-l purta pe spate, ca să nu acopere nimic din poetica sa fizionomie, era pe alocuri smuls din rădăcină, ceea ce explica considerabilul număr de coșuri pe care le purta țănos pe frunte, nasul său, care făcea parte din categoria celor pe care invidioșii le numesc cîrne, își ținea vîrfurile ridicate cu un fel de sfidare disprețuitoare. Deasupra buzelor lui mijeau o umbră de puf roșcat, o umbră atît de slabă, atît de invizibilă, încît, deși posesorul ei o încuraja să se îndesească prin toate mijloacele posibile, părea a fi mai curînd o urmă rămasă de la masa de dimineață (și atare presupunere ar fi fost justificată de vîrsta fragedă a ziaristului nostru), decît o mustață adevărată. Tînărul era adîncit în lucru, și de fiecare dată cînd închidea foarfecile, făl-

cile lui făceau exact aceeași mișcare, ceea ce-i dădea o înfățișare fioroasă.

De cum îl zări, Martin socoti că trebuie să fie fiul colonelului Diver, speranța familiei, viitorul „articol de fond” al *Zurbagiului*; ba chiar deschise gura pentru a declara că, fără îndoială, dumnealui este băiețelul colonelului, adăugînd că-i tare nostim, așa cum se joacă de-a redactorul, cu toată seriozitatea vîrstei lui copilărești, cînd colonelul i-o luă înainte, făcînd prezentările :

— Corespondentul meu de război, rosti el cu mîndrie, domnul Jefferson Brick !

La auzul acestei recomandații neașteptate, Martin tresări fără să vrea, gîndindu-se la greșeala de neiertat pe care era cît pe ce s-o săvîrșească.

Domnul Brick păru mulțumit de impresia pe care o produsese asupra străinului ; îi strînse mîna cu un aer protector, menit să-l liniștească și să-i aducă la cunoștință că nu e cazul să se teamă, căci el, Brick, nu-i va face nici un rău.

— După cît se pare, se vede că ai auzit și dumneata vorbindu-se de Jefferson Brick, spuse zîmbind colonelul. Anglia a auzit de Jefferson Brick, Europa a auzit de Jefferson Brick. Stai puțin ! Cînd ai părăsit dumneata Anglia ?

— Acum vreo cinci săptămîni, răspunse Martin.

— Vreo cinci săptămîni, repetă colonelul, gînditor. Se așeză pe masă și începu să-și legene picioarele. Permite-mi să te întreb acum care din articolele domnului Brick au făcut o impresie mai puternică acum cinci săptămîni în Parlamentul britanic și la Curtea din Saint James ?

— Pe cuvîntul meu... murmură Martin.

— Am motivele mele să cred — îl întrerupse colonelul — că cercurile aristocratice ale țării dumitale tremură la auzul numelui lui Jefferson Brick. Mi-ar

face plăcere să aflu, chiar din gura dumitale, care din argumentele lui a dat lovitura de grație...

— Cele o sută de capete ale Hidrei corupte, ce se tirăște astăzi prin praf sub amenințarea lăncii Rațiunii, și care împrășcă cu sînge bolta cerească, completă domrul Brick, care înainte de a cita din ultimul său articol își pusese pe cap o șapcă albastră, cu corozoc lucios de piele.

— Libațiunile libertății, Brick... îi suflă colonelul.

— Se fac cîteodată cu sacrificii de sînge, domnule colonel, continuă tînărul țipînd, și, rostind cuvîntul „sînge“, mînuie foarfecele cu atîta energie, încît ai fi crezut că vrea să sfîrtece pe cineva, acolo pe loc.

După această frază profetică, tăcură și unul, și altul și se uitară la Martin, în așteptarea unui răspuns.

— Pe viața mea, făcu Martin, care își recăpătase între timp obișnuitul său sînge rece, n-aș putea să vă dau nici un fel de informație satisfăcătoare în legătură cu ceea ce m-ați întreat. Adevărul este că...

— Stai ! strigă colonelul aruncînd o privire asupra corespondentului de război și dînd din cap la fiecare frază. Adevărul este că n-ai auzit niciodată vorbindu-se de Jefferson Brick, că n-ai citit niciodată ziarul nostru și că habar n-ai de covîrșitoarea lui influență asupra cabinetelor europene. Nu-i așa ?

— Tocmai asta voiam să vă spun, răspunse Martin.

— Stăpînește-te, Jefferson, rosti cu gravitate colonelul. Nu-ți ieși din fire ! Ah, voi europenii aștia ! Și acum, să ciocnim un păhărel de vin !

Și cu acestea, descinse de pe masă și scoase o sticlă de șampanie și trei pahare dintr-un coșuleț de după ușă.

— Domnule Jefferson Brick, zise colonelul împin-gînd spre el sticla, după ce umpluse mai întîi paharul lui Martin și apoi pe al său, fii bun și ține-ne un mic toast.

— Bine, aprobă redactorul de război. Fiindcă ape-
lați la mine, am să mă supun. Voi închina pentru
Zurbagiul și pentru confracții săi, pentru această fin-
tînă a adevărului, a cărei apă este neagră, fiind plină
cu cerneală tipografică, dar care totuși este destul de
limpede pentru a oglindi în ea umbra destinului
acestei țări.

— Bravo, bravo ! strigă colonelul în extaz. Trebuie
să recunoști că limbajul prietenului nostru este în-
florat !

— Adevărat, este înflorat, ce să spun ? ! mărturisi
Martin.

— Iată numărul de azi al ziarului nostru, adăugă
colonelul întinzându-i jurnalul. Te vei convinge că
Jefferson Brick este la postul său în avangarda civili-
zației omenești, susținător al purității moravurilor.

Zicînd acestea, colonelul se instalează din nou pe masă.
Domnul Brick luă loc lîngă el, și amîndoi se puseră
pe băut. Se uitau din cînd în cînd la Martin, care ci-
tea ziarul, și schimbau priviri între ei. Cînd Martin
își termină lectura, ceilalți doi tocmai goliseră cea
de-a doua sticlă de șampanie ; colonelul îl întrebă ce
păreră are despre ziar.

— E foarte personal, zise Martin.

Observația aceasta păru a-i face o deosebită plăcere
colonelului, care declară că tocmai aceasta era și me-
nirea ziarului său.

— Noi, cei de aici, întări domnul Jefferson Brick,
ne bucurăm de o independență completă. Fiecare fa-
cem ce ne place.

— Judecînd după cele citite, răspunse Martin, există
în acest oraș cîteva mii de oameni care, dimpotrivă,
fac tocmai ceea ce nu le place ; asta ar fi oarecum
reversul medaliei.

— Ei, zise colonelul, aceștia trebuie să se plece în fața voinței atotputernice a instructorului public ; se mai găsește pe ici, pe colo câte unul care încearcă să se împotrivească ; dar, în general, noi dăm directivele în ceea ce privește atât viața particulară, cât și viața publică a cetățenilor noștri ; pentru că în fericita noastră patrie, ziaristica este o instituție tot atât de nobilă ca de exemplu...

— De exemplu, sclavia negrilor, îi suflă domnul Brick.

— Ab-so-lut just ! făcu colonelul.

— Mă rog, zise Martin după o clipă de șovăire, aș putea să vă întreb, referitor la un fapt relatat în ziarul dumneavoastră : dacă i se întâmplă des instructorului public (nu știu cum m-aș putea exprima ca să să nu vă jignesc) să comită falsuri, să falsifice, de pildă, scrisori, urmă el văzînd că interlocutorul său rămîne la fel de calm și netulburat la cuvintele lui, de parcă i s-ar fi făcut un compliment, afirmînd în modul cel mai solemn că ele au fost scrise recent de oameni care sînt încă în viață ?

— Mda... se întâmplă și asta din cînd în cînd, răspunse colonelul.

— Și publicul ce face atunci ? întrebă Martin.

— Le cumpără, răspunse colonelul.

Domnul Jefferson trînti un scuipat și rîse cu un aer aprobator.

— Le cumpără cu sutele de mii, continuă colonelul. Sîntem o națiune întreprinzătoare și știm să apreciem această calitate și la alții.

— Așadar, în America a comite un fals înseamnă a avea spirit întreprinzător ? întrebă Martin.

— Desigur, zise colonelul. Americanii au adoptat o seamă de lucruri bune care în alte părți ale lumii

se cheamă altfel. Voi europenii nu sînteți obișnuiți cu așa ceva, pe cîtă vreme la noi e ceva firesc.

- „Da, așa este, se gîndi Martin. Și unde mai pui că
• nu stați prea mult la gînduri cînd e vorba să adop-
tați cît mai multe? !“

— În orice caz, zise colonelul, aplecîndu-se ca să facă vînt celei de-a treia sticle goale, care se rostogoli pe podele pînă-n colțul camerei, lîngă celelalte două, oricare ar fi numele pe care i-l dăm noi, falsul, dragă domnule, nu în America a fost inventat.

— Cred că nu, răspunse Martin.

— Și nici celelalte dovezi de spirit întreprinzător n-au fost inventate aci.

— Inventate? Nu, desigur.

— Bine, zise colonelul. Ceea ce înseamnă atunci că toate acestea au venit din fosta noastră patrie, așa că toată vina cade asupra ei, iar nu asupra celei noi. Și cu asta, socot discuția încheiată! Acum, dumnea-voastră fiți așa de bun și luați-o înainte. Eu rămîn ultimul, ca să închid ușa.

Luînd spusele lui drept o politicoasă invitație de plecare, Martin coborî scara în urma corespondentului de răzoi, care îl preceda cu un aer maiestuos. Colonelul încheia șirul; părăsiră deci redacția ziarului, ieșind în stradă. Pe drum, Martin nu se putea hotărî dacă trebuie să-l trateze pe colonel cu răceală fiindcă avusese îndrăzneala să-i adreseze cuvîntul fără a-l cunoaște, sau dacă era mai bine să-i suporte grosolăniile, pe motiv că el și instituția lui ar putea să se prenumere printre așezămintele ce se aflau la mare preț pe acest pămînt al făgăduinței.

În românește de *Mihnea Gheorghiu*

DAVID COPPERFIELD

(Fragment)

CAP. XI

Încep să trăiesc din munca mea și nu sînt
încîntat

Cunosc destul de bine lumea ca să nu mă mir de nimic ; totuși, nici acum nu înțeleg cum a fost cu puțință să fiu aruncat pe drumuri cu atîta nepăsare la o vîrstă atît de fragedă. Mi se pare de necrezut că nu s-a aflat nimeni să facă măcar un gest în apărarea mea, cu toate că eram un copil deosebit de înzestrat, perspicace, ager, vioi, gîngăș, de timpuriu încercat trupește și sufletește. Fapt e că nimeni n-a ridicat măcar un deget ; și astfel m-am trezit, la vîrsta de 10 ani, argătînd la firma Murdstone & Grinby.

Depozitul Murdstone & Grinby se afla pe malul Tamisei, undeva lîngă Blackfriars¹. Astăzi, datorită îmbunătățirilor recente, aspectul locurilor acelora e schimbat ; era în ultima casă la capătul de jos al unei ulițe, care cobora șerpuind spre fluviu, în prelungirea căreia se aflau cîteva trepte, folosite ca debarcader. Era o clădire veche, dărăpănată, plină de șobolani, cu schelă proprie, care în timpul fluxului înainta în apă, iar în orele refluxului rămînea în-

¹ *Blackfriars* — cartier în inima Londrei, pe malul Tamisei, al cărui nume se trage de la o mînăstire dominicană așezată mai demult pe acele locuri. (În traducere, *black friars* înseamnă călugării negri.)

conjurată de nămol. Odăile aveau pereții îmbrăcați cu panouri de lemn afumate și îmbicsite de murdărie de mai bine de un veac ; podelele și scările erau putrede ; chițcăitul bătrînilor șobolani cenușii care forfoteau prin beciuri și murdăria și putreziciunea ce domneau pretutindeni sînt prezente în mintea mea nu precum imaginile unui trecut îndepărtat, ci vii ca senzațiile clipei de față. Le am pe toate aievea înaintea ochilor, așa cum le-am avut în ceasul blestemat cînd am pășit în mijlocul lor întîia oară, cu mîna-mi tremurîndă în mîna lui *Mister Quinion*.

Clientela firmei *Murdstone & Grinby* era alcătuită din fel de fel de oameni, însă în afacerile ei un loc de seamă îl ocupa aprovizionarea cu vinuri și spirtoase a anumite vase care efectuau curse regulate. Nu mai țin minte care era destinația lor, dar pare-mi-se că printre ele erau și unele ce luau drumul *Indiilor Occidentale* și al *Indiilor Orientale*. Știu însă că de pe urma acestui comerț se aduna o mare mulțime de sticle goale, pe care cîțiva bărbați și copii trebuia să le cerceteze la lumină pentru a le da deoparte pe cele crăpate și pentru a le spăla și clăti pe celelalte. Cînd lipseau sticlele goale, fie că trebuiau etichetate, astupate și pecetluite sticlele umplute, fie că trebuiau așezate în lăzi sticlele gata dichisite. Asta era munca mea, eu fiind unul dintre băieții plătiți s-o facă.

Erau trei sau patru băieți, cu mine inclusiv. Lueam într-un ungher al depozitului, de unde *Mister Quinion*, dacă se cocoța pe stinghia de jos a scaunului, putea oricînd să mă vadă prin fereastra din fața biroului. Acolo a fost chemat în prima zi, cînd, sub auspicii atît de prielnice, am început să trăiesc din munca mea, cel mai vîrstnic dintre băieții angajați mai demult, și i s-a dat poruncă să-mi arate ce am de făcut. Se numea *Mick Walker* și purta un

șorț peticit și o tichie de hîrtie. Mi-a spus că tatăl său lucrează pe un barcăz și că ia parte la procesiunea lordului-primar¹, gătit cu o pălărie neagră de catifea. De asemenea mi-a adus la cunoștință că vom lucra împreună cu un alt băiat, pe care mi l-a prezentat sub numele foarte ciudat de Mealy Potatoes². Am aflat mai tîrziu că acesta nu-i era numele, ci o poreclă pusă aici la depozit, pentru că avea fața palidă, albicioasă. Taică-său era sacagiu și avea și cinstea de a sluji ca pompier la un teatru mai de seamă; un teatru la care o tîină rubedenie a lui Mealy — chiar surioara lui, pare-mi-se — juca roluri de spiriduș în spectacolele de pantomimă.

Îmi lipsesc cuvintele ca să descriu mîhnirea ascunsă de care am fost cuprins cînd m-am pomenit în această societate; cînd i-am comparat pe acești oameni, în mijlocul cărora urma să trăiesc zi de zi, cu tovarășii copilăriei mele fericite, ca să nu mai vorbesc de Steerforth, de Traddles și de ceilalți băieți; cînd mi-am dat seama că orice nădejde de a ajunge om învățat și cu vază s-a spulberat. Iar amintirea simțămîntului că nu-mi rămîne nici o li-cărare de speranță, a simțămîntului de rușine că am ajuns în această situație, a durerii ce-o încercam în inima mea de copil la gîndul că, treptat, tot ceea ce învățasem și cugetasem și îndrăgisem, precum și tot ce-mi îmboldise închipuirea și ambiția se va șterge pentru totdeauna nu poate fi exprimată în scris. De cîte ori, în dimineața aceea, Mick Walker s-a depărtat puțin, lacrimile mele se rostogo-

¹ Procesiune care se organizează în fiecare an la Londra, la 9 noiembrie, cu prilejul alegerii noului lord-primar al orașului.

² *Mealy potatoes* (engl.), cartoafă făinoasă.

leau în apa în care spălam sticlele, și gemeam, ca și cum inima mea ar fi stat să plesnească.

Pendula din birou arăta ora douăsprezece și jumătate și toată lumea se pregătea să se ducă la masă, când *Mister Quinion* a bătut în fereastra biroului și mi-a făcut semn să poftesc înăuntru. Intrînd, am văzut un bărbat îndesat, între două vîrste, cu o redingotă cafenie, cu ciorapi lungi și ghetе negre, care nu avea nici un fir de păr pe cap (un cap mare și lucios) și a cărui față foarte lată era întoarsă spre mine. Hainele îi erau jerpelite, dar purta un plastron impunător. Avea și un baston nostim, împodobit cu doi ciucuri mari, ruginii; și de redingotă atirna un lornion — ornamental, după cum am constatat mai târziu, căci nu-l folosea decît foarte rar, și atunci nu vedea nimic.

— Asta e, i-a zis *Mister Quinion*, arătînd către mine.

— Asta-i *Master Copperfield*, a spus străinul, cu o anumită inflexiune binevoitoare și cu o indescritibilă distincție, care m-au impresionat adînc. Nădăduiesc că vă simțiți bine, *Sir*.

I-am răspuns că mă simt foarte bine și mi-am exprimat speranța că și dînsul se simte la fel. Dumnezeu știe cît de nenorocit eram, dar pe vremea aceea nu prea aveam obiceiul să mă plîng, de aceea i-am zis că mă simt foarte bine și mi-am exprimat speranța că și dînsul se simte la fel.

— Slavă Domnului, mi-a zis străinul, sînt bine, sănătos! Am primit o scrisoare de la *Mister Murdstone*, prin care-mi împărtășește dorința să adăpostesc pe tînărul începător, cu care am avut acum plăcerea... într-un apartament care e tocmai liber în partea din fund a caselor mele și care, într-un cuvînt, e de închiriat ca... Și aici străinul zîmbi și, într-un subit acces de comunicativitate, adăugă:

Într-un cuvînt, ca dormitor... și străinul făcu un gest larg cu mîna și își vîrî bărbia în plastron.

— Acesta-i *Mister Micawber*, mi-a zis *Mister Quinion*.

— Îh ! a întărit străinul. Așa mă cheamă.

— *Mister Micawber*, a urmat *Mister Quinion*, este o cunoștință a lui *Mister Murdstone*. Ia comenzi pe bază de comision, pentru noi, cînd are ocazie. *Mister Murdstone* i-a scris, cerîndu-i să te găzduiască, așa că vei fi chiriașul lui.

— Adresa mea, a spus *Mister Micawber*, e *Windsor Terrace, City Road*. Într-un cuvînt, a adăugat *Mister Micawber* cu aceeași distincție și cuprins de un nou acces de sinceritate, acolo locuiesc.

I-am făcut o plecăciune.

— Întrucît, pare-mi-se, a continuat *Mister Micawber*, n-ați avut încă prilejul să cunoașteți prea bine această metropolă și întrucît s-ar putea să nu reușiți a răzbate fără unele greutăți, prin labirintul acestui *Babilon modern*, în direcția lui *City Road*... Și aici *Mister Micawber*, cuprins de un nou acces de comunicativitate, mi-a zis : Într-un cuvînt, ca să nu vă rătăciți, voi fi fericit să vin să vă iau diseară și să vă arăt drumul cel mai scurt.

I-am mulțumit din tot sufletul, căci era foarte frumos din partea lui că voia să-și dea atîta osteneală.

— La ce oră să... ? a întrebat *Mister Micawber*.

— Pe la opt, i-a răspuns *Mister Quinion*.

— Pe la opt, a repetat *Mister Micawber*. Dați-mi voie să vă salut, *Mister Quinion*. N-aș vrea să vă mai rețin.

Și și-a pus pălăria și-a ieșit, cu bastonul sub braț ; umbla foarte țăntos, și cum a trecut pragul, a început să fredoneze.

Mister Quinion m-a îndemnat apoi foarte solemn să lucrez cu rîvnă pentru firma *Murdstone & Grinby*,

urmînd să primesc, mi se pare, şase şilingi pe săptămîină. Nu mai ştiu sigur dacă erau şase sau şapte şilingi. Îndoielile ce le am în această privinţă mă împing să cred că la început mi s-au plătit şase, iar mai tîrziu şapte. Mi-a dat leafa pe o săptămîină înainte (cred că din buzunarul său), din care şase *pence* i-am dat lui Mealy ca să-mi ducă seara cufărul pînă la Windsor Terrace, căci, pirpiriu cum eram, nu mă simţeam în stare să car o povară atît de grea. Am cheltuit alţi şase *pence* cu masa de prînz, alcătuită dintr-o plăcintă cu carne şi apă rece de la o cişmea din apropiere; şi am petrecut pauza de un ceas ce ni se dădea pentru masă hoinărind pe străzi.

Seara, la ora hotărîtă, *Mister Micawber* s-a înfăţişat din nou. M-am spălat pe mîini şi pe faţă, ca să mă arăt vrednic de amabilitatea lui, şi am pornit împreună spre casa noastră, cum socotesc c-o pot numi de aci înainte. Pe cînd mergeam împreună, *Mister Micawber* mi-a atras atenţia asupra numelui străzilor şi asupra formei clădirilor de la colţuri, ca să le ţin minte, şi dimineaţa să pot nimeri uşor înapoi.

Cînd am ajuns la locuinţa sa din Windsor Terrace (care am băgat de seamă că era jerpelită ca şi el, deşi, la fel ca dînsul, dorea să pară arătoasă), m-a prezentat lui *Missis Micawber*, o femeie trecută, uscăţivă şi veştejită, care, cu un copil la sîn, stătea în salon (parterul clădirii nu era mobilat, dar, pentru a-i amăgi pe vecini, obloanele erau lăsate). Copilul era unul dintre doi gemeni, şi trebuie să spun că în tot timpul cît am stat la această familie nu cred s-o fi văzut vreodată pe *Missis Micawber* fără unul dintre cei doi gemeni în braţe. Întotdeauna unul se afla la pieptul ei.

Mai aveau încă doi copii : *Master Micawber*, în vîrstă de vreo 4 ani, *Miss Micawber*, de vreo 3 ani.

Aceștia, împreună cu slujnica familiei, o tânără oa-cheșă — care avea obiceiul să pufnească și care în prima jumătate de ceas când m-a cunoscut mi-a povestit că era „orfelină“ și că scăpase din casa de muncă¹ St. Luke, aflată în vecinătate —, întregeau gospodăria. Odaia mea se afla la mansardă, în partea dinapoi a casei; o odaie strîmtă, zugrăvită cu un motiv ornamental, care pentru frageda-mi închipuire reprezenta o chiflă albastră; foarte sărăcăcios mobilată.

— Înainte de-a mă mărita, mi-a zis *Missis Micawber* când, cu gemeni cu tot, a venit sus ca să-mi arate apartamentul, și s-a așezat să-și tragă suflarea, pe când locuiam cu tatăcu și cu mămica, n-aș fi crezut c-am să fiu vreodată nevoită să iau un chiriaș. Dar acum, *Mister Micawber* fiind la strîmtoare, trebuie să las la o parte susceptibilitățile personale.

— Așa-i, *Ma'am*²! i-am zis.

— Greutățile lui *Mister Micawber* sînt acum mai mari ca niciodată, a urmat *Missis Micawber*, și nu știu dacă are să reușească să le facă față. Pe vremea când locuiam acasă, cu tatăcu și cu mămica, nici n-aș fi priceput ce înseamnă cuvîntul greutate în înțelesul pe care i-l dau astăzi, dar, cum obișnuia să zică tatăcu, *experientia*³ te-nvață.

Nu-mi mai amintesc dacă dînsa mi-a spus că *Mister Micawber* a fost ofițer de marină, sau dacă acest

¹ Casele de muncă (*workhouses*), organizate în Anglia începînd din 1834, aveau menirea să ofere adăpost și lucru șomerilor și azil bătrînilor și celor incapabili de muncă; în practică, însă, au ajuns adevărate închisori, pe care poporul le-a numit, foarte plastic, „bastilii ale legii de asistență socială“.

² Forma contrasă a cuvîntului englezesc *Madam* — doamnă.

³ *Experientia* (lat.), experiență, practică; ca multe alte formulări din romanele lui Dickens, expresia „*experientia* te-nvață“ a căpătat valoare de proverb.

amănunt este rodul imaginației mele. Singurul lucru pe care-l știu este că și în ziua de azi cred, fără să-mi dau seama de ce, că a servit cîndva în marină. Acum era un fel de agent de piață care lucra pentru mai multe firme, dar cred că nu făcea prea mare scofală.

— Dacă *au să refuze* să-l păsuiască, mi-a mai zis *Missis Micawber*, creditorii vor avea de suferit urmările : și cu cît mai repede se vor învoi cu el, cu atît va fi mai bine. Nu se pot scoate bani din piatră seacă, și, așa cum stau lucrurile acum, nu vor scoate nimic (de cheltuieli de judecată nici nu mai vorbesc) de la *Mister Micawber*.

N-am reușit niciodată să-mi dau seama dacă faptul că-mi cîștigam existența a înșelat-o pe *Missis Micawber* asupra vîrstei mele, sau dacă nu cumva era atît de obsedată de această problemă, încît, neavînd pe nimeni altul care s-o asculte, n-ar fi fost în stare să discute chiar și cu cei doi gemeni ; în orice caz, mie astea mi le-a spus din prima zi, și de cîte ori am vorbit cu ea, mereu a reluat subiectul.

Biata *Missis Micawber* ! Mi-a spus — și nu-i pun vorba la îndoială — că își dăduse toată osteneala să cîștige și ea un ban. În mijlocul ușii dinspre stradă era o firmă de alamă, pe care erau gravate cuvintele : „*Pensionul pentru tinere domnișoare Micawber*“, dar n-am auzit că vreo tînră domnișoară ar fi învățat vreodată la acest pension, sau că vreo domnișoară ar fi călcat sau ar fi avut de gînd să calce pe acolo ; după cum n-am văzut niciodată să se fi făcut pregătiri pentru a găzdui vreo domnișoară. Singurii vizitatori pe care i-am văzut sau despre care am auzit c-au fost pe acolo erau creditorii. Dădeau buzna la orice oră, și unii dintre ei erau de-a dreptul fioroși. Un individ cu fața murdară, care cred că era cizmar, luase obiceiul să se strecoare în gangul de

la intrare, dimineața la 7, și să-i strige lui *Mister Micawber* de la capătul scării :

— Hei ! Știu bine că n-ai plecat încă ! N-ai de gînd să ne plătești ? Auzi ? Nu te mai ascunde, e josnic ce faci ! Dac-aș fi în locul tău, nu m-aș purta așa. N-ai de gînd să ne plătești ? Hai, plătește-ne odată ! N-auzi ? Hai !

Neprimind răspuns, se mînia și arunca vorbe grele; „tîlharule“ și „pungașule“, și cînd vedea că și aceste ocări sînt zadarnice, ieșea uneori în stradă și începea să vocifereze în fața ferestrelor de la catul întii, unde știa că locuiește *Mister Micawber*. În asemenea ocazii, *Mister Micawber* cădea pradă unei deznădejdi și unei mîhniri atît de adînci, încît punea mîna pe brici (cum am aflat într-un rînd datorită țipetelor nevastei sale), mai-mai să-și taie beregata ; dar o jumătate de ceas mai tîrziu își lustruia ghetele cu un zel nemai-pomenit, și apoi ieșea în oraș, fredonînd o melodie, cu un aer mai distins ca oricînd. Și *Missis Micawber* avea o fire la fel de elastică. Într-o zi, la ora 3, am văzut-o leșinînd pentru că n-avea cu ce plăti impozitul, iar la ceasurile 4 mîncînd cu poftă costițe de miel pe pîine prăjită și bînd bere (plătită cu bani luați pe două lingurițe amanetate). Cu alt prilej, întorcîndu-mă acasă, nu mai știu de ce, pe la ceasurile 6, am găsit-o prăbușită lîngă cămin, cu părul căzut pe față și răvășit (și, firește, cu unul dintre gemeni în brațe) pentru că primise o publicație de vînzare ; dar în aceeași seară, mai veselă ca oricînd, și-a prăjit un cotlet de vițel în bucătărie, povestindu-mi despre tăticu și mămica și despre mesele ce le dădeau.

În casa asta și în mijlocul acestei familii îmi petreceam tot timpul liber. Îmi cumpăram singur pîine și lapte de cîte-un *penny* pentru gustarea de dimineață și, într-un colț anume al unui bufet anume, puneam deoparte o pîiniță și o bucătică de brînză,

ca să am ce mânca seara, cînd mă întorceam acasă. Asta reprezenta, știu bine, o cheltuială mare față de cei șase sau șapte șilingi ai mei, și doar munceam toată ziua la depozit, și banii ăștia trebuia să-mi ajungă pe toată săptămîna. De luni dimineată pînă sîmbătă seara nu auzeam nici o vorbă bună, nici un sfat, nu primeam nici o îmbărbătare, nici un sprijin, nici un ajutor de nici un fel de la nimeni, să mă bată Dumnezeu dacă mint !

Eram atît de necopt, atît de copilăros și atît de nepregătit pentru viață — și era oare de așteptat să fiu altfel ? — încît uneori, dimineata, în drum spre Murdstone & Grinby, nu puteam ține piept ispitei de a cumpăra o prăjitură rîncedă, din cele expuse cu jumătate preț în fața cofetăriilor, cheltuind astfel banii pe care ar fi trebuit să-i păstrez pentru masa de prînz. Și atunci posteam sau îmi cumpăram o chiflă sau o porție de budincă. Îmi amintesc de două dugheni între care oscilam în raport cu starea finanțelor mele. Una se afla într-o curticică, lîngă biserica St. Martin — în spatele bisericii —, care nu mai există astăzi. Acolo, budinca era cu coacăze și foarte gustoasă, dar scumpă, căci costa doi *pence* porția, deși nu era mai mare decît o porție de un *penny* de budincă obișnuită. Cealaltă dugheană unde se vindea budincă obișnuită se afla pe Strand¹, în partea care a fost reclădită între timp. Era o budincă deasă, de culoare deschisă, lipicioasă și greu de mistuit, cu stafide din alea mari, întregi, dar destul de rare. Era caldă, proaspăt scoasă din cuptor la ora cînd ieșeam, și de multe ori cu asta mă săturam la prînz. Cînd mîncam ca lumea, pe săturate, îmi

¹ Una dintre principalele artere comerciale ale capitalei engleze ; numele ei, care în traducere înseamnă maulul, se explică prin faptul că artera este paralelă cu maulul Tamisei.

cumpăram un cîrnat și o pîiniță de un *penny* sau o porție de friptură de vacă de patru *pence* de la un birt ; sau o porție de brînză cu pîine și un pahar cu bere de la o cîrciumă veche și prăpădită, numită La Leu sau La Leul și..., ceva ce am uitat, care se afla peste drum de depozit. Îmi aduc aminte că într-un rînd am intrat într-un local de lîngă Drury Lane ¹, pe atunci foarte *à la mode*, unde se serveau fripturi de vacă, ținînd sub braț, învelită în hîrtie, o pîine luată de acasă de dimineață, și am cerut o porție mică de *roast beef* ². Nu știu ce-o fi gîndit chelnerul de ciudata apariție a unui băiețel care vine să mă-nînce singur-singurel la birt ; dar parcă îl văd și acum cum se holba la mine în timp ce mîncam și cum l-a chemat și pe celălalt chelner ca să mă vadă. I-am dat o juma de *penny* bacșiș, și tare aș mai fi fost bucuros dac-ar fi refuzat să-l primească !

Dacă-mi aduc bine aminte, ni se dădea o jumătate de ceas pentru ceai. Cînd aveam bani, luam o ceașcă de cafea gata făcută și o felie de pîine cu unt. Cînd n-aveam, mă duceam să mă uit în vitrina unui magazin cu vînat de pe Fleet Street sau pînă în piața de la Covent Garden ³, să mă satur privind ananașii. Îmi plăcea să hoinăresc de-a lungul terasei Adelphi ⁴, ale cărei bolți întunecate făceau ca locul acela să-mi pară plin de taine. Parcă mă văd ieșind într-o seară de sub una dintre aceste bolți și dînd peste o cîrciumioară, așezată chiar pe malul Tamisei și avînd în față un maidan unde dansau cîțiva hamali cărbunari, și

¹ Stradă pe care se află Drury Lane Theatre, unul dintre cele mai vechi și mai vestite teatre ale Londrei.

² Mușchi de vacă, foarte puțin fript, aproape crud la mijloc.

³ Piață londoneză de zarzavaturi, de fructe și de flori.

⁴ Complex arhitectonic, avînd frumoase porticuri și terase privind spre Tamisa.

parcă mă văd cum, ca să-i privesc, m-am așezat pe o bancă. Mă întreb, ce-or fi gîndit despre mine ?

Eram încă un copil, și atît de mic, încît uneori cînd intram într-o cîrciumă al cărei prag îl treceam întîia oară și ceream la tejghea un pahar de bere blondă sau neagră, ca să-mi ud gîtlejul după masă, se temeau să mă servească. Îmi aduc aminte că într-o seară călduroasă m-am apropiat de barul unei cîrciumi și m-am adresat patronului :

— Cît costă o halbă din berea cea mai bună — cea mai bună — pe care o aveți ?

Era un prilej deosebit. Nu mai știu ce. Poate să fi fost ziua mea.

— Doi *pence* și jumătate halba de Genuine Stunning¹, mi-a răspuns.

— Atunci, i-am spus eu, scoțînd banii, puneți-mi, vă rog, o halbă de Genuine Stunning, cu guler.

Cu un zîmbet ciudat, patronul s-a uitat la mine peste bar, măsurîndu-mă din cap pînă-n picioare ; și în loc să-mi toarne berea, a aruncat o privire după paravan și i-a spus ceva nevستی-si. Aceasta a ieșit cu lucrul în mîină și s-a apucat și ea să mă măsoare. Parcă văd și acum cum stăteam toți trei. Patronul cu mînele suflecate, sprijinindu-se de geamlicul barului ; soția lui uitîndu-se la mine peste ușa batantă ; iar eu, în fața barului, holbîndu-mă la ei cam fisticit. Mi-au pus o sumedenie de întrebări : cum mă cheamă, cîți ani am, unde locuiesc, ce slujbă fac și cum de nimerisem acolo. Pentru a nu compromite pe nimeni, la toate aceste întrebări am născocit răspunsuri potrivite. Mi-au servit și halba, am însă bănuiele că nu mi-au dat Genuine Stunning ; apoi, nevasta patronului, deschizînd ușa, s-a aplecat, mi-a înapoiat banii și m-a sărutat cu admirație amestecată cu milă și — sînt în-

¹ Ametitoare veritabilă.

credințat de asta — cu o duioșie maternă izvorită din fundul inimii.

Sînt sigur că nu exagerez, fără voie sau fără să-mi dau seama, nici sărăcia în care m-am zbatut, nici greutățile înfruntate. Știu că ori de cîte ori se întîmpla ca Mister Quinion să-mi dăruiască un șiling, îl cheltuiam pe mîncare sau ceai. Știu că eram un copil plăpînd, care din zori pînă-n noapte muncea cot la cot cu bărbați și băieți de rînd. Știu că băteam ulițele jumătate flămînd. Știu că numai din mila lui Dumnezeu n-am ajuns hoț sau vagabond, căci nu era nimeni care să-mi poarte de grijă.

Cu toate acestea, mă bucuram de oarecare considerație la Murdstone & Grinby. Afară de faptul că Mister Quinion făcea tot ce e în stare să întreprindă un om nepăsător și foarte ocupat cînd are a face cu un caz atît de neobișnuit, purtîndu-se cu mine altfel decît se purta cu ceilalți, eu unul n-am spus niciodată nimănui — mare sau mic — cum de ajunseseam acolo și n-am lăsat nici măcar să se întrevadă că nu m-aș fi simțit bine acolo. Și astfel, nimeni afară de mine n-a știut că sufeream în ascuns și că sufeream strașnic. Cum am mai spus, mi-e cu neputință să povestesc cît am suferit. Dar mi-am ținut gura și mi-am văzut de treabă. Am știut de la bun început că dacă nu-mi voi îndeplini munca la fel de bine ca și ceilalți băieți voi fi disprețuit și batjocorit. În scurt timp, am devenit cel puțin tot atît de îndemînat și de pricepîut ca și ei. Deși mă arătam foarte prietenos cu ei, totuși, felul meu de a fi și de a mă purta se deosebea atît de mult de al lor, încît a creat o distanță între noi. Cînd vorbeau despre mine, băieții și oamenii mă numeau „micul *gentleman*” sau „tînărul din Suffolk”. Un anume Gregory, care era șeful ambalorilor, și un altul, pe nume Tipp, care era căruțaș și purta o livrea roșie, îmi spuneau uneori David ; dar asta nu s-a în-

tîmplat decît după ce ne-am mai împrietenit și cînd, fără a mă opri din muncă, mă sileam să-i înveselesc cu amintiri din vechile mele lecturi, care mi se ștergeau tot mai mult din amintire. Într-o zi, Mealy Potatoes a izbucnit revoltat, pentru motivul că făceam pe distinsul ; dar imediat Mick Walker l-a pus la punct.

Socoteam că-i exclus să scap vreodată de această viață și, prin urmare, pierdusem orice nădejde. Sînt însă convins că nici o clipă nu m-am împăcat cu această situație și că tot timpul m-am simțit nespus de nefericit ; totuși, am îndurat-o ; și nici măcar lui Peggotty, deși i-am expediat și am primit de la ea destul de multe scrisori, nu i-am dezvăluit vreodată adevărul, pe de o parte pentru că o iubeam, iar pe de alta pentru că mi-era rușine.

Belelele lui *Mister Micawber* constituiau încă un motiv de amărăciune. Singur fiind, am ajuns să mă simt strîns legat de familia lui, și mergeam pe stradă absorbit de planurile lui *Missis Micawber* de a găsi o ieșire din impas și încovoiat sub povara datoriilor lui *Mister Micawber*. Sîmbătă seara — care pentru mine era o adevărată sărbătoare, pe de o parte fiindcă îmi făcea mare plăcere să merg spre casă cu șase sau șapte șilingi în buzunar, uitîndu-mă în vitrine și chibzuind ce s-ar putea cumpăra cu acești bani, iar pe de alta pentru că sîmbăta părăseam lucrul mai devreme — *Missis Micawber* obișnuia să-mi facă cele mai sfîșietoare destăinuiri ; la fel se întîmpla și duminica dimineța, cînd îmi pregăteam ceaiul sau porția de cafea, cumpărată de cu seară, într-un mic vas de bărbierit și zăboveam pînă tîrziu cu gustarea. Nu era nicidecum neobișnuit ca la începutul acestor taifasuri de sîmbătă seara *Mister Micawber* să plîngă cu hohote, pentru ca spre sfîrșitul lor să cînte romanța despre frumoasa Nan, mîn-

gîierea și fericirea lui Jack¹. Nu o dată l-am văzut venind acasă la cină vărsînd șuvoaie de lacrimi și văicărîndu-se că are să-l mănînce pușcăria ; ca apoi să se ducă la culcare socotind cît ar costa amenajarea unor *bow-window*²-uri „dacă o să-i surîdă norocul“, cum îi plăcea să spună. La fel era și *Missis Micawber*.

În ciuda uriașei diferențe de vîrstă, între mine și acești oameni s-a statornicit o bizară prietenie pe picior de egalitate, care presupun că se datora faptului că ne aflam în situații similare. Dar niciodată n-am acceptat vreo invitație de a mânca și a bea la masa lor (căci știam că erau în conflict cu măcelarul și brutarul și că deseori n-aveau de ajuns nici pentru ei) pînă ce *Missis Micawber* mi s-a destăinuit fără nici o rezervă. Asta s-a întîmplat într-o seară, și anume în felul următor :

— *Master Copperfield*, mi-a zis, nu te socotesc străin și de aceea nici nu ezit să-ți dezvălui că încurcăturile lui *Mister Micawber* se apropie de deznodămînt.

Foarte mîhnit de cele auzite, m-am uitat cu jale în ochii ei înroșiți de plîns.

— În afară de o coajă de brînză de Olanda, care nu reprezintă un aliment potrivit pentru cei mici, nu ne-a mai rămas absolut nimic în cămară, mi-a zis *Missis Micawber*. M-am deprins să vorbesc despre cămară de pe vremea cînd trăiam cu tătucu și cu mămica și folosesc mereu acest cuvînt fără să vreau. Ceea ce vreau să spun e că nu mai avem nimic de mîncare.

— Vai ! am exclamat foarte mîhnit.

¹ Cîntec de Charles Dibdin (1745—1814), poet, compozitor și dramaturg englez.

² *Bow-window* (engl.), nișă care prelungește spre exterior o cameră.

Mai aveam doi sau trei șilingi din leafa mea săptăminală — ceea ce mă face să presupun că discuția a avut loc într-o miercuri seară — și îndată i-am scos din buzunar și, cu sinceră emoție, am rugat-o pe *Missis Micawber* să-i ia cu împrumut. Dar dînsa, sărutîndu-mă și silindu-mă să-i pun la loc, mi-a zis că nu-i poate accepta sub nici un cuvînt.

— Nu se poate, *Master Copperfield*, mi-a spus, de parte de mine asemenea gînd. Dumneata ai însă tact și discernămint mai presus de vîrsta dumitale, și dacă ai vrea ai fi în măsură să-mi vii într-ajutor în alt fel, și un serviciu aș primi cu recunoștință.

Am rugat-o pe *Missis Micawber* să-mi spună despre ce e vorba.

— Argintăria am dat-o cu mîna mea, a zis *Missis Micawber*. Șase lingurițe de ceai, două solnițe și un clește pentru zahăr le-am amanetat pe ascuns, în mai multe rînduri. Dar gemenii mă țin legată acasă; pentru mine, cu amintirile mele despre tăticu și mămică, asemenea tranzacții sînt foarte dureroase. Ne-au mai rămas cîteva fleacuri de care ne putem despărți. Lui *Mister Micawber* sensibilitatea nu i-ar îngădui niciodată să le înstrăineze, iar *Clickett* (așa se numea slujnica lor, care fusese cîndva într-o casă de muncă) e o necioplită și și-ar lua nasul la purtare dacă i-aș arăta prea multă încredere. *Master Copperfield*, pot îndrăzni să-ți cer...

Am ghicit îndată ce voia *Missis Micawber* și am rugat-o să-mi ceară orice. Și chiar în seara aceea m-am dus să vînd cîteva mărunțișuri; iar apoi, mai în fiecare dimineață, înainte de a mă prezenta la *Murdstone & Grinby*, făceam cîte-un drum de acest fel.

Mister Micawber avea cîteva cărți deasupra unui șifonier, căruia îi zicea „biblioteca“ lui. Acestea au fost sacrificate întii și-ntîi. Una cîte una, le-am dus unui anticar de pe City Road — din care, pe vremea aceea, o porțiune, în apropiere de casa noastră, era ocupată de gheretele unor anticari și ale unor negustori păsărari, și le-am vîndut la orice preț. Anticarul locuia într-o căsuță undeva în dosul gheretei sale și se îmbăta în fiecare seară, iar nevasta îl ocăra în fiecare dimineată. Și de multe ori, cînd mă prezentam acolo devreme, dimineata, mă primea întins pe un pat pliant, cu o cicatrice la frunte sau cu un ochi umflat, care atestau excesele lui nocturne (pare-mi-se că era cam certăreț la beție), și cu o mină tremurîndă scotocea prin buzunarele hainelor, aruncate pe jos, căutînd cei cîtiva șilingi de care avea nevoie, în timp ce nevastă-sa, cu un prunc în brațe și încălțată cu pantofi scîlțiați, nu contenea să-l certe. Uneori nu găsea banii și-mi spunea să trec mai tîrziu ; dar nevastă-sa avea întotdeauna bani — îmi vine să cred că îi lua chiar ea cînd era beat —, și atunci încheiam tîrgul pe ascuns, pe scară, unde cobora după mine.

Începusem să fiu bine cunoscut și în dugheana cămătarului care dădea bani pe amanet. Domnul care oficia la tejghea îmi acorda o deosebită atenție ; țin bine minte că deseori mă puneă să-i declin la ureche un substantiv sau un adjectiv latinesc sau să-i conjug vreun verb în timp ce-mi făcea socoteala. Cînd mă întorceam cu bani, Missis Micawber organiza un mic ospăț, de obicei seara ; și aceste mese aveau o deosebită savoare, de care îmi aduc bine aminte.

În cele din urmă, greutățile financiare ale lui Mister Micawber au atins punctul culminant. Într-o bună dimineată l-au arestat și l-au dus la închi-

soarea din Borough¹, a tribunalului King's Bench². Înainte de a părăsi casa, mi-a zis că Dumnezeu și-a întors fața de la el, și am crezut că inima îi era tot atît de zdrobită ca și a mea. După aceea am auzit, însă, că a fost văzut în dimineața aceea chiar jucînd, foarte bine dispus, o partidă de popice.

În prima duminică după arestare urma să mă duc să-l văd și să iau prînzul cu el. Mi s-a spus să întreb cum să ajung pînă în cutare loc, și de acolo voi vedea cutare alt loc, și puțin înainte de locul acesta voi vedea un maidan pe care urma să-l străbat, și să merg drept înainte, pînă voi zări un gardian. Am urmat întocmai toate aceste indicații, și cînd, în cele din urmă, l-am găsit pe gardian, mi-am amintit (ce copilăros mai eram !) de Roderick Random și de faptul că atunci cînd l-au băgat la închisoare pentru datorii a dat peste un om care n-avea altă îmbrăcăminte decît o pătură zdrențuită, și atunci nu l-am mai văzut pe gardian, pentru că inima a început a-mi bate și ochii mi s-au umplut de lacrimi.

Mister Micawber mă aștepta lingă poartă și ne-am suit în odăița sa (situată la penultimul cat) și am plîns amîndoi. Țin bine minte că m-a rugat solemn să trag învățămintele cuvenite din pățania sa ; și să nu uit niciodată că cine are douăzeci de lire venit pe an va fi fericit de nu va cheltui decît nouăsprezece lire și nouăsprezece șilingi și șase *pence*, iar de va cheltui douăzeci de lire și un șiling va fi nenorocit. După care mi-a cerut să-i împrumut un șiling pentru bere și mi-a dat un ordin de plată către Missis Micawber pentru această sumă, și-a pus baltista deoparte și s-a înseninat.

¹ Nume sub care este denumită în mod curent suburbia londoneză Southwark, situată pe malul de sud al Tamisei.

² Suprema instanță judecătorească engleză în privința proceselor derivînd din contracte și obligații.

Am stat apoi în fața căminului, pe al cărui grătar ruginit se aflau două cărămizi, câte una de fiecare parte, ca să nu se ardă prea mulți cărbuni, pînă ce a venit de la bucătărie datornicul cu care *Mister Micawber* împărțea odăița, cu pulpa de berbec din care urma să mîncăm toți trei. După aceea *Mister Micawber* m-a trimis la căpitanul Hopkins, care locuia în odaia de deasupra, căruia să-i spun că sînt prietenul cel tînăr al lui *Mister Micawber* și să-i transmit salutări din partea lui și să-i cer cu împrumut un cuțit și o furculiță.

Căpitanul Hopkins mi-a împrumutat cuțitul și furculița, și la rîndul său i-a trimis salutări lui *Mister Micawber*. În odăița sa am văzut o doamnă foarte murdară și două fete jigărite, fiicele sale, care aveau cîte-o claie de păr în cap. Și mi-am zis că-i preferabil să-i ceri căpitanului Hopkins să-ți împrumute un cuțit și o furculiță decît să-i ceri un pieptene. Căpitanul era cît se poate de jerpelit, avea favoriți lungi și purta o manta veche, veche, cafenie, fără haină dedesubt. Patul pliant se afla într-un colț, și toate farfuriile și străchinile pe care le avea erau îngrămădite pe o policioară; și am ghicit (*Dumnezeu știe cum*) că, deși cele două fete ciufulite erau fiicele căpitanului Hopkins, totuși doamna cea murdară nu era soția lui. Sfios, n-am stat în pragul odăii căpitanului mai mult de două minute; dar cînd am coborît, eram tot atît de încredințat de acest lucru pe cît eram de sigur că țin în mînă cuțitul și furculița.

La masă a domnit o atmosferă boemă și plăcută. După prînz i-am dus înapoi căpitanului Hopkins cuțitul și furculița și am plecat acasă, s-o liniștesc pe *Missis Micawber* și să-i povestesc cum a decurs vizita. Cînd m-a văzut înapoindu-mă, a leșinat, iar

după aceea a pregătit o cană de *egg-hot*¹, ca să ne întărească în timpul convorbirii.

Nu știu cum s-a vîndut mobila din casă în folosul familiei, nici cine a vîndut-o, în orice caz, eu n-am avut nici un amestec. S-a vîndut totuși și s-a cărat de acolo cu camionul totul, în afară de paturi, cîteva scaune și o masă de bucatărie.

Cu lucrurile rămase, *Missis Micawber*, copiii, „orfelina” și cu mine ne-am retras în două odăi ale casei pustii din *Windsor Terrace*; și acolo am locuit și ziua, și noaptea. Nu mai îmi dau seama cît a durat această situație, dar mi se pare că a ținut destul de mult. În cele din urmă, *Missis Micawber* s-a hotărît să se mute la închisoare, unde *Mister Micawber* obținuse o odaie numai pentru el. I-am dus proprietarului cheia casei, și dînsul a primit-o foarte bucuros. Paturile au fost trimise tribunatului *King's Bench*, afară de al meu, care a fost transportat într-o odăiță luată cu chirie în vecinătatea închisorii, spre marea mea mulțumire, căci, datorită nefericirilor noastre comune, mă obișnuisem atît de bine cu membrii familiei *Micawber* și ei cu mine, încît nu ne mai puteam despărți. „Orfelina” și-a găsit și ea o locuință ieftină prin apropiere. Odăița mea, cu tavanul înclinat, destul de tihnită, se afla într-o mansardă, de unde aveam o vedere plăcută asupra unui depozit de cherestea; cînd m-am mutat în ea, m-am gîndit că acum necazurile lui *Mister Micawber* atinseseră punctul culminant și mi s-a părut un adevărat paradis.

În acest răstimp am continuat să lucrez ca mai înainte la *Murdstone & Grinby*, alături de aceiași neciopliți tovarăși de muncă, stăpînit de același sentiment de nemerită înjosire ca în prima zi. Dar,

¹ Băutură preparată din bere fierbinte, amestecată cu ou, zahăr și nucșoară.

un rericire pentru mine, n-am făcut cunoștință și n-am stat de vorbă cu nici unul dintre nenumărații băieți pe care îi întâlneam zilnic în drum spre depozit și de la depozit acasă, sau în timpul pauzei de prînz, cînd hoinăream pe străzi. Duceam aceeași viață lipsită de orice bucurii; dar trăiam mai departe singur, închis în mine însumi. Singurele schimbări de care-mi dădeam seama erau următoarele: mai întîi că devenisem tot mai jerpelit, și apoi că scăpasem, în mare măsură, de povara grijilor ce-i apăsau pe soții Micawber; căci, în greaua încercare prin care treceau, cîteva rude sau prieteni începură să-i ajute, așa că în închisoare o duceau mai bine decît o duseseră multă vreme liberi fiind. Gustarea de dimineață o luam cu ei pe baza unei învoielii, ale cărei amănunte îmi scapă. De asemenea, am uitat ora la care se deschideau porțile închisorii și puteam intra; dar îmi aduc aminte că adesea eram în picioare de la ora 6 și că pînă se deschideau porțile așteptam pe bătrînul London Bridge¹, unde, așezat într-una din firidele de piatră ce-l împodobesc, priveam trecătorii sau contemplem peste balustradă soarele care-și revărsa razele asupra fluviului și aprindea flacăra de aur din vîrfurile Monumentului². Uneori mă aștepta aici „orfelina“, ca să-i istorisesc întîmplări ciudate în legătură cu do-

¹ Podul Londrei, cel mai vechi dintre podurile ce leagă City-ul de cartierele situate pe malul de sud al Tamisei, construit inițial în secolul al XII-lea, a fost, pînă în 1739, singurul pod al Londrei.

² Coloană dorică, înaltă de 61,5 m, ridicată în amintirea focului care a mistuit City-ul în 1666; în vîrfurile coloanei se află o urnă din care se înalță o flacără de aur.

curile și cu Turnul Londrei¹, despre care nu pot spune decât un singur lucru, și anume că le credeam adevărate, cel puțin așa sper. Serile obișnuiam să trec pe la închisoare și să mă plimb pe alee cu *Mister Micawber*; sau să joc o partidă de *casino*² cu *Missis Micawber* și s-o ascult depănându-și amintirile despre tată și mămică. N-aș putea spune dacă *Mister Murdstone* știa măcar unde locuiesc. Căci celor de la *Murdstone & Grinby* niciodată nu le-am pomenit despre toate acestea.

Deși momentul cel mai greu trecuse, situația lui *Mister Micawber* era foarte încurcată din cauza unui anumit „document”, de care am auzit vorbindu-se adesea și care — presupun acum — trebuie să fi fost o învoială mai veche cu creditorii săi; pe vremea aceea nu înțelegeam ce putea fi acest „document” și-mi dau seama că mi se părea că trebuie să fie vorba de acele pergamente întărind legămintele diavolești foarte răspândite în Germania pe vremuri. În cele din urmă, nu știu cum, acest act a fost dat deoparte; în orice caz, n-a mai constituit un obstacol insurmontabil, ca mai înainte; și *Missis Micawber* mi-a spus că „familia ei” luase hotărîrea ca *Mister Micawber* să ceară punerea în libertate, potrivit legii cu privire la datornicii insolvabili, așa că se aștepta ca pînă în cel mult șase săptămîni să i se dea drumul.

— Și atunci, mi-a zis *Mister Micawber*, care era de față, nu mă îndoiesc că voi începe, cu ajutorul lui Dumnezeu, să mă descurc și eu și să duc cu totul

¹ *London Tower*, vechea citadelă a Londrei, construită de descălecătorii normanzi în secolul al XI-lea; a fost folosită veacuri de-a rîndul ca temniță pentru infractorii poliției; la sfîrșitul secolului al XIX-lea a fost transformată în muzeu.

² *Casino* — joc de cărți.

altă viață dacă... într-un cuvînt, dacă o să-mi surîdă norocul.

Pentru orice eventualitate, trebuie să amintesc aici că *Mister Micawber* a redactat o petiție către Camera Comunelor, cerînd amendarea legii cu privire la închisoarea pentru datorii. Mă opresc asupra acestei întîmplări pentru că învederează cum îmbinam vechile mele lecturi cu noul meu fel de viață și cum cu faptele de pe uliță și cu bărbații și femeile pe care îi întîlneam țeseam fel de fel de povești; și cum treptat s-au format unele trăsături de caracter mai de seamă, care presupun că, vrînd-nevrînd, vor ieși la iveală în cursul acestei descrieri a vieții mele.

În închisoare era un club unde *Mister Micawber*, în calitatea lui de *gentleman*, avea mare trecere. *Mister Micawber* le făcuse cunoscută membrilor clubului ideea de-a întocmi această petiție, și ei o aprobaseră cu entuziasm. Atunci, *Mister Micawber* (care era un om cît se poate de bun și de o energie fără seamăn în toate privințele, în afară doar de propriile sale treburi, și se simțea nespus de fericit ori de cîte ori se îndeletnicea cu ceva din care nu putea trage nici un folos personal) s-a pus pe scris petiția, a redactat-o, a transcris-o pe curat pe o coală de hîrtie uriașă, a întins-o pe masă și a fixat ora la care toți membrii clubului și toți cei aflați în închisoare să poftească, dacă vor, în odaia sa și s-o semneze.

Cînd am auzit de ceremonia care trebuia să aibă loc, am fost atît de curios să-i văd venind unul după altul să semneze, cu toate că îi cunoșteam mai pe toți și mă știau și ei pe mine, încît am cerut învoire un ceas de la *Murdstone & Grinby* și m-am postat într-un colț al odăii, ca să asist la eveniment. Membrii cei mai de seamă ai clubului, ațiția cîți încăpuseră în odăiță, luaseră loc alături de *Mister*

Micawber, iar vechiul meu prieten, căpitanul Hopkins (care se spălase în cinstea acestei solemnități), s-a așezat lângă masă ca să poată citi petiția tuturor acelor care nu-i cunoșteau cuprinsul. Ușa a fost apoi larg deschisă, și oamenii au început să intre pe rînd : intra unul, iar pînă ce semna și ieșea, ceilalți așteptau afară. Căpitanul Hopkins punea fiecăruia întrebarea :

— Ați citit-o ?

— Nu.

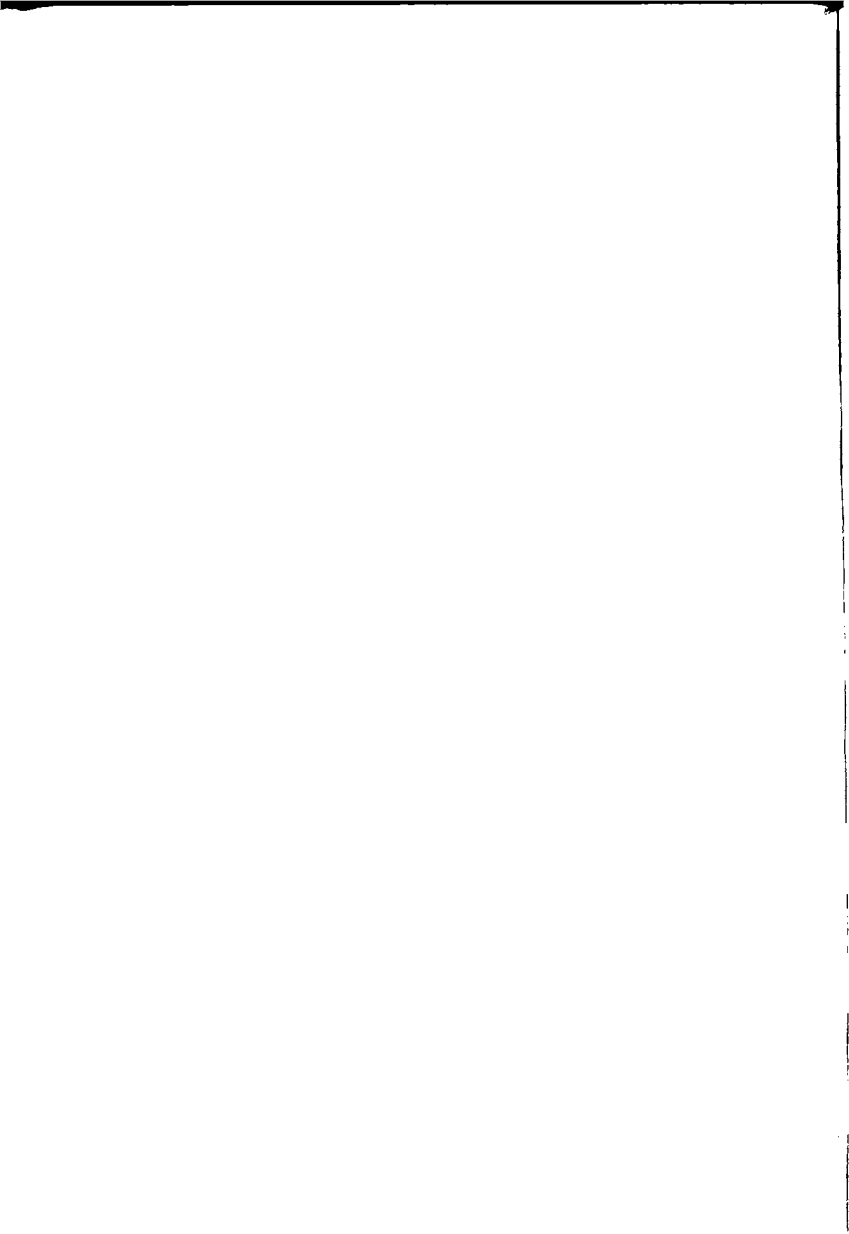
— Ați vrea să fie citită ?

Și dacă acela care era la rînd se arăta cît de cît dornic să-i fie citită, căpitanul Hopkins i-o citea cu glas tare, răsunător, de la un capăt la altul. Dacă s-ar fi găsit douăzeci de mii de oameni doritori s-o asculte, căpitanul ar fi citit-o bucuros de douăzeci de mii de ori, fiecăruia în parte. Îmi amintesc de voluptatea cu care intona anumite crîmpeie de frază, cum ar fi de pildă : „Reprezentanții poporului adunați în parlament“, sau : „De aceea, noi, cei mai jos semnați, venim cu smerenie în fața acestei preaonorate adunări“, sau „Nefericiții supuși ai augustei-sale majestăți“ ; auzindu-l, ai fi zis că aceste cuvinte aveau pentru el o savoare reală ; la rîndul lui, Mister Micawber asculta cu orgoliul autorului și privea nu prea sever cuiele bătute în peretele din față.

Bătînd zilnic drumul de la Southwark la Blackfriars și-napoi, sau colindînd la prînz ușițele acelea întunecoase al căror caldarîm poate mai poartă și astăzi, cine știe, urmele pașilor mei de copil, mă întrebam adesea cîți dintre cei care se îmbulziseră atunci să semneze petiția nu-mi vor reveni în amintire, o dată cu ecourile vocii căpitanului Hopkins ! Iar astăzi, cînd mă întorc cu gîndul la acel lung cortegiu de suferințe ale tinereții mele, mă întreb cîte

din poveștile pe care le-am înfiripat în jurul acestor oameni mai învăluie ca negurile închipuirii faptele de care-mi aduc atît de bine aminte ! Și cînd pașii mă poartă iar pe acest tărîm al trecutului, nu-i de mirare că parcă văd mergînd în fața mea un băiețaș romantic și nevinovat, care-și făurește o lume imaginară din asemenea ciudate și jalnice întîmplări, și nu-i de mirare că mă înduioșez.

În românește de *Ion Comșa*

GEORGE ELIOT

(1819—1890)

În grupul marilor romancieri realiști englezi al veacului al XIX-lea, scriitoarea George Eliot (Mary Ann Evans) ocupă un loc important și puternic particularizat prin personalitatea romancierei și înclinările ei intelectuale. Preocupările științifice și filozofice ale veacului și-au pus amprenta asupra creației lui George Eliot, creație ce contrazice violent toate locurile comune în circulație cu privire la literatura feminină. Dintre toate orientările filozofice ale timpului, George Eliot s-a simțit atrasă mai ales de pozitivismul lui Comte și evoluționismul de tip spencerian, și romanele ei, fără a fi o ilustrație tezigă a vreunei idei filozofice, se resimt puternic de influența pozițiilor filozofice amintite. Cu puține excepții (Romola este un roman istoric), George Eliot se inspiră din viața contemporană și mai ales din cea rurală. Viața fermierilor din Warwickshire, pe care a cunoscut-o în copilărie, trăiește în cele mai multe romane ale scriitoarei engleze și se reconstituie din elemente de viață cotidiană, din amănunte de existență materială, ce se dovedesc pînă la urmă hotăritoare pentru evocarea unei atmosfere, pentru dezvoltarea unui caracter. Analiza caractere-

lor, pe care le privește evolutiv, este una dintre preocupările lui George Eliot, ilustră reprezentantă a romanului psihologic. De asemenea, opera ei e străbătută de acea simpatie pentru oamenii simpli și existențele aparent cenușii, simpatie ce caracterizează pe cîțiva dintre marii realiști englezi ai veacului, printre care Dickens. Acest interes pentru dramele puternice ale oamenilor în aparență cei mai banali se vădește în Adam Bede (1859), Moara de pe Floss (1860) și Silas Marner (1861). Afecțiunea pentru oamenii mărunți generează în unele pagini ale lui George Eliot, ca și la Dickens, un umor cald, pe care-l descoperim, de pildă, în paginile ce evocă cu tandrețe copilăria din romanul Moara de pe Floss sau în fragmentul ce urmează din romanul Silas Marner.

MOARA DE PE FLOSS

(Fragmente)

CAP. VI

ÎN CARE SÎNT AȘTEPTAȚI UNCHII ȘI MĂTUȘILE

Era săptămîna Paștelui, și plăcintele cu brînză făcute de doamna Tulliver ieșiseră mai bune și mai pufoase ca oricînd : „Cea mai mică adiere le-ar face să-și ia zborul ca niște pene“, spunea Kezia, fata din casă, mîndră că se află în serviciul unei stăpîne în stare să facă asemenea prăjituri. Așa că nici un anotimp și nici o împrejurare nu putea fi mai prielnică unei petreceri de familie, chiar dacă familia Tulliver n-ar fi socotit că e bine să ceară sfatul mătușii Glegg și mătușii Pullet în legătură cu școala pe care avea s-o urmeze Tom.

— Pe sora Deane n-aș mai pofti-o de data asta, spuse doamna Tulliver. N-am pomenit femeie mai geloasă și mai hrăpăreață ! Nu pierde niciodată prilejul să-mi ponegrească copiii în fața unchilor și a mătușilor.

— Nu, nu, răspunse domnul Tulliver, poștește-o și pe ea, că nu apuc niciodată să mai stau și eu de vorbă cu Deane, n-a mai dat pe la noi de vreo șase luni. Ce-ți pasă ce spune soră-ta ? Eu nu dau socoteală nimănui ce fac cu copiii mei.

— Așa spui dumneata întotdeauna, domnule Tulliver. Da știu eu că nici unul din neamurile dumitale, vreun unchi sau vreo mătușă, nu-i în stare să

lase moștenire copiilor nici măcar o hîrtie de cinci lire. Și doar sora Glegg sau sora Pullet agonisesc bani pe ascuns — că pun deoparte toată dobînda lor, ba chiar și banii de coșniță; și bărbații lor le cumpără toate celea!

Doamna Tulliver era o femeie blîndă, dar chiar și o oaie se zbate, cît de cît, pentru mieii ei.

— Ei, asta-i acum! exclamă domnul Tulliver. Cînd ai mulți oaspeți la masă, trebuie să tai o pîine mare. Ce-mi tot vorbești de bănuții surorilor tale, cînd au o juma' de duzină de nepoți și nepoate la care trebuie să-i împartă? Și nu prea cred că soră-ta Deane îi strînge ca să-i lase unuia singur, să aibă lumea ce bîrfi după moartea ei.

— Nu știu ce o să facă, răspunse doamna Tulliver, că tare nu se pricep copiii mei să se poarte cu unchii și cu mătușile! Cînd vin pe-aici, Maggie e de o mie de ori mai rea ca de obicei și nici Tom, mîncă-l-ar mama, nu prea ține la ei, cu toate că-i mai nimerit să se poarte rău un băiat decît o fată. Uită-te la Lucy Deane ce copil bun! — poți s-o pui pe un scaun, și nici că se mai mișcă un ceas de-acolo și nici nu cere s-o dai jos. Nu știu de ce, dar mi-e dragă fata asta de parc-ar fi a mea! De fapt, seamănă mai mult cu mine decît cu soră-mea Deane, care de cînd o știu a fost searbădă, de parcă nici n-ar fi fost din neamul nostru.

— Păi, dacă ții la fată, spune-i maică-si și lui tat-su s-o aducă și pe ea. Și nu vrei să poștești și pe mătușa și pe unchiul Moss, și pe cîteva dintre copiii lor?

— Vai, dragă domnule Tulliver, ce vorbești dumneata? O s-avem opt musafiri, în afară de copii, așa că trebuie să măresc masa cu două scînduri, ca să nu mai vorbim c-o să fie nevoie să mai aduc și cîteva farfurii în plus din serviciul de masă. Și pe urmă,

știi și dumneata că surorile mele nu se potrivesc cu sora dumitale.

— Bine-bine, fă cum vrei, Bessy, răspunse domnul Tulliver, luîndu-și pălăria și pornind către moară.

Atîta timp cît nu era vorba de neamurile ei, doamna Tulliver era cea mai supusă nevastă; dar era născută Dodson, și familia Dodson era o familie foarte respectabilă; nu găseai familie mai respectabilă în toată parohia și nici în parohiile din jur. Se spusese întotdeauna că domnișoarele Dodson umblă cu nasul pe sus, așa că nimeni nu s-a mirat cînd cele două fete mai mari s-au căsătorit atît de bine — e drept că nu s-au căsătorit foarte tinere, fiindcă așa ceva nu se obișnuia în familia Dodson, unde fiecare lucru se făcea după un anumit tipic: albitul pînzeturilor, prepararea vinului din ciuboțica-cucului, afumarea șuncilor și păstrarea conservelor de coacăze; așa că nici o fată din această familie nu putea privi cu indiferență privilegiul de a se fi născut o Dodson în loc să se fi născut o Gibson sau o Watson. În familia Dodson, înmormîntările erau întotdeauna regizate cu o deosebită decență: panglicile de la pălărie nu băteau niciodată în albastru, mănușile nu crăpau niciodată în dreptul degetului mare, toți cei care trebuia să plîngă plîngeau, și se găseau întotdeauna basmale pentru cele care trebuia să le poarte. Cînd cineva din familie era lovit de vreo durere sau de vreo boală, toți ceilalți veneau în vizită la ruda nenorocită, de obicei în același timp, și nu se sfiau să rostească adevărurile cele mai neplăcute pe care le cerea un adevărat sentiment de familie; iar dacă boala sau necazul erau din vina victimei, cei din familia Dodson nu se sfiau să i-o spună verde în față. Pe scurt, exista în această familie o anumită tradiție care te învăța cum e bine

să procedezi în gospodărie și în societate, și singurul punct dureros al acestei superiorități era incapacitatea penibilă a membrilor familiei de a aproba bucatele sau purtarea familiilor care nu se conduceau după tradiția Dodson. Când se aflau într-o casă străină, femeile din familia Dodson mincau la ceai doar pâine goală și refuzau orice fel de alimente conservate, neavînd încredere în calitatea untului și temîndu-se ca nu cumva conservele să fi început să fermenteze, din pricină că n-aveau destul zahăr sau că nu erau fierte de ajuns. Existau, e drept, unii membri din familia Dodson care aveau mai puține caracteristici ale familiei decît alții, asta era admis; dar de vreme ce erau „din familie“, erau în mod obligatoriu mai buni decît cei care nu erau „din familie“. Este remarcabil că în timp ce nici un Dodson, ca individ, nu era mulțumit de vreun alt Dodson în parte, fiecare dintre ei era satisfăcut nu numai de propria lui persoană, ci și de familia Dodson în totalitatea ei. Chiar și cel mai neînsemnat membru al unei familii, cel mai lipsit de personalitate, este adesea doar o esență a obiceiurilor și tradițiilor familiale; iar doamna Tulliver rămînea o adevărată Dodson, cu toate că era un exemplar blînd al familiei, după cum berea tot bere se cheamă, chiar dacă e foarte slabă; și cu toate că în tinerețe suferise oarecum tirania surorilor mai mari și mai vărsa cîte-o lacrimă din pricina muștrărilor lor, nu era ea omul să schimbe ideile familiei. Era mulțumită că e „o Dodson“ și că are măcar un copil care să semene cu familia ei, cel puțin la trăsături, la culoarea pielii și prin faptul că-i plăcea sarea în mîncare și fasolea, ceea ce la un Tulliver nu se pomenise nici odată.

Dar în alte privințe, adevăratul spirit al familiei Dodson nu se trezise încă în Tom, așa că băiatul era

tot atît de departe de a-și iubi neamurile din partea maică-si ca și Maggie; de obicei, cînd reușea să afle din timp că sosesc unchii și mătușile, o ștergea de acasă, luînd cu el cît mai multă mîncare, și nu mai apărea toată ziua, simptom moral din care mătușa Glegg trăgea concluziile cele mai pesimiste în ceea ce privea viitorul lui. Maggie se necăjea că Tom o ștergea de acasă fără să-i spună și ei, dar e un lucru îndeobște cunoscut că sexul slab constituie o piedică serioasă în caz de fugă.

Miercuri, cu o zi înainte de sosirea unchilor și a mătușilor, pluteau în casă atîtea mirosuri plăcute de tot felul — aroma de prăjitură cu prune la cuptor și de jeleuri fierbinți, amestecată cu aroma sosului —, încît era greu să fii amărit. Speranța plutea în aer. Tom și Maggie năvăliră de cîteva ori în bucătărie și, ca toți jefuitorii, se învoiră să rămînă deoparte numai după ce li se îngădui să plece cu o pradă serioasă.

— Tom, spuse Maggie, în timp ce stăteau cocoțați în crengile socului și mîncau plăcinte cu marmeladă, ai de gînd să fugi mîine de-acasă?

— Nu, răspunse Tom încet, după ce-și terminase a doua plăcintă și începuse să privească fix la a treia, pe care urma s-o împartă pe din două. Nu, nu fug.

— Da de ce? Fiindcă vine Lucy?

— Nu, răspunse Tom deschizîndu-și briceagul și ținîndu-l deasupra plăcintei; stătea cu capul aplecat într-o parte, plin de îndoială. (Era tare greu să împarți acel poligon neregulat în două părți egale.) Ce-am eu cu Lucy? E doar o fată... și nici nu știe să se joace cu mingea.

— Atunci, poate din cauza prăjiturii cu cremă? întrebă Maggie, străduindu-se să ghicească și aple-

cîndu-se către Tom cu ochii țintă la briceag, care tremura în aer.

— Nu, proasto, că e bună și a doua zi. Rămîn din cauza budincii. Știu de care-o să fie ! D-aia cu caise. Mamă, ce bună e !

O dată cu această exclamație, briceagul coborî în plăcintă și o tăie în două. Rezultatul nu-l mulțumi însă pe Tom, care se tot uita la cele două jumătăți cu îndoială. În cele din urmă, spuse :

— Închide ochii, Maggie.

— De ce ?

— N-are-a face ! Închide-i, dacă-ți spun.

Maggie se supuse.

— Ei, acu spune pe care-o vrei — pe a din dreapta, sau pe a din stînga ?

— O vreau pe-aia din care s-a scurs marmelada, răspunse Maggie ținînd ochii închiși ca să nu-l supere pe Tom.

— De ce ? Știu bine că aia nu-ți place, proasto. N-ai decît s-o iei, dacă pe aia o nimerești, da fără șmecherii, că altfel nu ți-o dau. Dreapta, sau stînga — hai, alege ! Ei ! strigă Tom exasperat, văzînd că Maggie deschide un ochi pe furiș. Ține ochii închiși, că altfel nu-ți mai dau nici una.

Puterea ei de sacrificiu nu mergea chiar atît de departe ; de fapt, poate că nici n-o interesa atît de mult ca Tom să mănînce bucățica mai mare cît o interesa ca să fie mulțumit de ea, fiindcă-i dădea bucățica cea mai bună. Așa că Maggie strînse tare pleoapele pînă cînd Tom îi spuse : „Ei, pe care ?“, și atunci răspunse :

— Pe cea din stînga.

— Aia e ! spuse Tom pe un ton supărat.

— Care ? Bucata din care s-a scurs marmelada ?

— Nu. Uite, ia-o, spuse Tom răspicat, întinzându-i jumătatea care, după cum se vedea, era cea mai bună.

— Ah, Tom, te rog, ia-o tu. Pentru mine-i totuna. Mie-mi place cealaltă. Ia-o tu pe asta, te rog.

— Nu vreau, răspunse Tom furios, începînd să muște din bucata lui mai proastă.

Gîndindu-se că n-are rost să mai discute, Maggie începu să muște din prăjitură și-și termină partea înghițind repede și cu multă poftă. Dar Tom isprăvi înaintea ei, așa că rămase privind la Maggie cum înghițea ultimele două îmbucături și simțind că nu i-ar fi stricat puțin mai multă prăjitură. Maggie nu știa că Tom se uită la ea ; se legăna pe ramura de soc fără să vadă nimic în jur, avînd doar o vagă senzație de marmeladă și de lene.

— Vai, ce lacomă ești ! exclamă Tom după ce Maggie înghițise ultima îmbucătură.

Socotea că se purtase foarte frumos și gîndea că Maggie ar fi trebuit să țină seama de asta și să-l despăgubească. Dacă Maggie i-ar fi dat o bucățică din prăjitura ei mai înainte, Tom ar fi refuzat, dar, după cum e și firesc, nu poți avea același punct de vedere înainte și după ce înghiți ultima îmbucătură din propria ta prăjitură.

Maggie se făcu albă la față.

— Vai, Tom, de ce nu mi-ai cerut ?

— Doar nu era să-ți cer eu, lacom ! Trebuia să te gîndești singură la asta, că doar știai că ți-am dat bucățica cea mai bună.

— Da știi bine că am vrut să ți-o las ție.

— Da, da nu puteam să umblu cu înșelătorii, ca Spouncer. El ia totdeauna bucățica cea mai bună

dacă nu te repezi să-l plesnești. Și dacă se întâmplă s-alegi cu ochii închiși și să-ți pice ție bucata mai bună, schimbă mâinile. Da eu dacă fac juma-juma cu cineva o fac fără șmecherii, numai că eu nu sînt lacom !

CAP. VII

ÎN CARE SOSESC UNCHII ȘI MĂTUȘILE

Familia Dodson era, fără îndoială, o familie de oameni frumoși, iar doamna Glegg nu era cea mai puțin frumoasă dintre surori. Văzînd-o în fotoliul doamnei Tulliver, nimeni n-ar fi putut să tăgăduiască că, la cei cincizeci de ani ai ei, era foarte atrăgătoare, la chip și la trup, cu toate că, după părerea lui Tom și a lui Maggie, mătușa Glegg era întruchiparea urîteniei. E foarte adevărat că mătușa disprețuia oamenii cărora le plăcea să se îmbrace frumos, căci, după cum spunea adesea, cu toate că nu există femeie cu haine mai bune decît ale ei, nu obișnuia să îmbrace haine noi înainte de a le uza pe cele vechi, așa ca alte femei care n-aveau decît să poarte într-una și să le dea la fiecare spălat cele mai bune dantele de ață. Dar o să vadă lumea cînd o fi să moară doamna Glegg că ea avea în sertarul din dreapta al dulapului din camera cu tapet stropit dantele mai bune decît fusese în stare să-și cumpere doamna Wooll din St. Gogg's o viață întreagă, cu toate că doamna Wooll purta dantelele înainte de a le fi plătit. Același lucru se putea spune și despre cîrlionții falși care îi împodobeau fruntea. Doamna Glegg avea, fără îndoială, în sertarele ei cei mai mătăsoși și mai creți cîrlionți castanii, precum și alți cîrlionți mai mult sau mai puțin coafați ; dar să privești lumea într-o zi de lucru de sub un breton

fals de păr creț și mătăsos ar însemna că creezi o confuzie neplăcută între cele sfinte și cele lumești și să dai dovadă de lipsă de simț al realității. E drept că, atunci cînd făcea o vizită în zilele de lucru, doamna Glegg purta uneori bretoane false mai bune, dar numai pe cele de calitate a treia, lucru pe care nu-l făcea niciodată cînd se ducea la surorile ei și mai ales la doamna Tulliver, care de cînd se măritase o necăjise foarte rău purtînd părul ei natural, cu toate că, după cum se exprimase o dată doamna Glegg față de doamna Deane, s-ar fi convenit ca o mamă de familie cum era Bessy, cu un bărbat care bate toată ziua tribunalele, să știe mai bine ce trebuie să poarte. Dar Bessy fusese întotdeauna slabă de inger !

Și dacă bretonul fals al doamnei Glegg arăta astăzi mai înfocat și mai necoafat decît de obicei, era pentru că sub el se ascundea un plan : doamna Glegg avea de gînd să facă niște aluzii cît se poate de înțepătoare și de tăioase la adresa buclelor blonde ale doamnei Tulliver, despărțite prin cîte-un val de păr lins, de fiecare parte a cărării. I se întîmplase de multe ori doamnei Tulliver să verse lacrimi din pricina răutăților emise de doamna Glegg cu privire la aceste bucle nedemne de o mamă de familie, dar convingerea că-i veneau bine îi dădea bineînțeles curaj. Doamna Glegg se hotărîse să rămînă astăzi cu boneta pe cap, desigur dezlegată și puțin înclinată într-o parte, cum o purta uneori cînd făcea o vizită și se întîmpla să fie în toane rele : într-o casă străină nu știi niciodată dacă nu cumva e curent. Din aceleași motive purta și o mică pelerină neagră, care-i ajungea exact pînă la umeri și era departe de a-i cuprinde pieptul plin, în timp ce gîtul lung

era apărat de un *chevaux de frise*¹ din diferite franjuri. Trebuia să fii la curent cu moda acelor timpuri ca să-ți poți da seama cât de demodată era rochia pe care o purta doamna Glegg : o rochie de mătase de culoarea ardeziei. Dar, judecînd după anumite stele galbene și după mirosul de mucegai pe care-l răspîndea și care evoca imaginea unui scrin cu haine umede, rochia aparținea probabil unui rînd de straie destul de vechi ca să fi ajuns din nou la modă.

Doamna Glegg își luă în mînă ceasul mare de aur, înfășurîndu-și în jurul degetelor lanțul cu mai multe rînduri, și îi comunică doamnei Tulliver, care tocmai dăduse o raită pe la bucătărie, că, oricare ar fi ora după orologiile și ceasurile altora, după ceasul ei era douăsprezece și jumătate.

— Nu știu ce-o fi pățit soră-mea Pullet, continuă ea. În familia noastră se obișnuia ca toți să sosească în același timp. Mi-amintesc foarte bine că așa era cînd trăia bietul tata, nu ca azi, cînd o soră stă cîte o jumătate de ceas să le aștepte pe celelalte. Dar nu e vina mea că s-au schimbat obiceiurile în familie... eu n-am să vin niciodată în casa omului cînd ceilalți sînt pe plecate. Mă mir de soră-mea Deane... că ea semăna mai mult cu mine. Dar dacă m-ai asculta pe mine, Bessy, ai servi masa puțin mai devreme în loc s-o amîni, fiindcă cei care întîrzie ar trebui să învețe cum să se poarte.

— Nu te teme, soră dragă, or să vină toți la timp, spuse doamna Tulliver cu tonul ei pe jumătate blînd, pe jumătate îmbufnat. Masa nu e gata înainte de

¹ Sens ironic : prin *chevaux de frise* se înțelege un dispozitiv de apărare, făcînd parte din armura calului, pus la punct în Frigia, la sfîrșitul secolului al XVI-lea î.e.n. ; este alcătuit dintr-un băț prevăzut cu mărăcini artificiali.

unu și jumătate. Dar dacă nu poți aștepta pîn-atunci, pot să-ți aduc o brînzoaică și un pahar cu vin.

— Vai, Bessy ! exclamă doamna Glegg cu un zîmbet amar, dînd aproape imperceptibil din cap. Credeam că-ți cunoști mai bine sora. Eu nu mănînc niciodată între mese și n-am de gînd să-mi schimb obiceiurile acum. Numai că nu pot să sufăr prostia asta cu prînzul la unu și jumătate, cînd poți foarte bine să prînzești la unu. Altfel ai fost tu crescută, Bessy !

— Ce pot să fac, Jane ? Domnul Tulliver nu vrea să se așeze la masă înainte de ora două, iar de hatîrul tău o să mîncăm azi cu o jumătate de oră mai devreme...

— Da, da, știu eu cum e cu bărbații ăștia... sînt gata să amîne tot... după ei prînzul s-ar amîna pînă după ora ceaiului, dacă ar avea neveste destul de slabe ca să le facă-n voie. E păcat de tine, Bessy, că nu ai mai multă minte. Vezi să n-aibă copiii de suferit din pricina asta ! Și sper că n-ai pregătit cine știe ce masă pentru noi... sper că nu te-ai băgat la cheltuieli pentru surorile tale... care mai degrabă ar roade o coajă de pîine uscată decît să te împingă la ruină. De ce nu iei și tu exemplul de la soră-ta Deane ? — ea are mult mai multă minte decît tine. Gîndește-te că ai doi copii, pentru care trebuie să agonisești, și bărbatu-tău ți-a prăpădit averea prin tribunale și e-n stare să și-o prăpădească și pe-a lui. Niște rasol din care poți scoate și o supă pentru servitori, adăugă doamna Glegg, pe un ton de puternic protest, și o budincă simplă, cu o lingură de zahăr și fără nici un fel de mirodenii, ar fi fost mult mai nimerite.

Cu doamna Glegg în această dispoziție, ziua se anunța veselă. Doamna Tulliver nu mergea niciodată atît de departe încît să se certe cu soră-sa, după cum

nu se poate spune despre o pasăre de apă care ridică un picior în mod dezaprobativ că se ceartă cu băiatul care aruncă în ea cu pietre. Dar problema asta a prînzului era o chestiune delicată și care fusese deseori discutată pînă atunci; astfel încît doamna Tulliver nu putea decît să-i răspundă așa cum îi mai răspunsese alteori:

— Domnul Tulliver zicea că o să dea întotdeauna o masă bună pentru prieteni, atîta timp cît are cu ce-o plăti, și are dreptul să facă ce pofteste în casa lui.

— Uite ce e, Bessy, eu n-am de unde să le las copiilor tăi destui bani din economiile mele ca să-i scap de ruină. Și nu cumva să-ți închipui c-o să v-alegeți cu ceva din banii domnului Glegg... bine ar fi să nu mă prăpădesc eu întîi... că el se trage dintr-o familie de oameni cu viață lungă... dar dacă moare și mă lasă pe mine asigurată cu ce-mi trebuie pentru restul zilelor, are el grijă să strîngă băierile pungii în așa fel încît să se-ntoarcă banii la neamul lui.

Dar deodată se auzi un huruit de roți, care puse capăt discuției, spre marea bucurie a doamnei Tulliver, grăbită să iasă în întîmpinarea sorii Pullet, căci ea trebuie să fie, de vreme ce huruitul era al unei trăsură cu patru roți.

Doamna Glegg dădu din cap și făcu o mutră acră gîndindu-se la „trăsura cu patru roți“. Părerile ei în această chestiune erau cît se poate de categorice.

Cînd trăsura trasă de un cal se opri în fața casei, sora Pullet apărură cu fața scîldată în lacrimi, fără a da de loc impresia că ar avea de gînd să se oprească din plîns, căci, deși soțul ei și doamna Tulliver erau gata s-o ajute să coboare, rămase nemișcată, dînd din cap cu tristețe și fixînd prin perdeaua de lacrimi un punct vag în depărtare.

— Ce e, soră, ce s-a întâmplat? întrebă doamna Tulliver.

Cu toate că nu era o femeie cu imaginație, doamna Tulliver se gândi că s-ar fi putut ca oglinda mare de toaletă din dormitorul cel bun al sorei Pullet să se fi spart pentru a doua oară.

În loc de răspuns, doamna Pullet continuă să dea din cap, ridicându-se încet și coborînd din trăsura, după ce aruncă însă o privire spre domnul Pullet ca să vadă dacă e atent să nu i se murdărească rochia frumoasă de mătase. Domnul Pullet era un om mărunțel, cîrn, cu ochi mici sclipitori și buze subțiri. Era îmbrăcat într-un costum negru, îngrijit, și purta la gît o cravată albă, care părea să fi fost legată strîns dintr-un considerent mai înalt, care-l depășea pe cel al simplei comodități personale. Între el și soția lui, o femeie masivă și bine făcută, îmbrăcată într-o rochie cu mîneci bufante, o pelerină largă și o bonetă mare, cu două rînduri de pene și panglici, exista cam același raport ca într-o bărcuță de pescuit și o navă cu toate pînzele sus.

Ce spectacol patetic și ce tablou izbitor al emoțiilor complexe create de o civilizație avansată poate oferi o femeie îndurerată, îmbrăcată după ultima modă! Ce serie nesfîrșită de gradații există între durerea unui hotentot și aceea a unei femei care poartă mîneci largi și bufante, mai multe brățări pe fiecare braț, o bonetă monumentală și panglici fine de mătase! Un om civilizat, cu mintea luminată, reacționează la durere înăbușînd-o sau îmbrăcînd-o într-o formă cît se poate de subtilă, furnizînd astfel o problemă interesantă pentru un spirit analitic. Dacă doamna Pullet, așa cum era ea acum, cu inima frîntă și cu ochii pe jumătate orbiți de lacrimi, ar fi trecut peste prag cu un pas prea șovăielnic, ar fi

putut să-și mototolească mincile țepene și, conștientă de această posibilitate, își veni în fire și se strădui să nu se atingă de canatul ușii. Dându-și seama că lacrimile i se rostogolesc repede pe obraji, își desfăcu panglicile și le dădu pe spate — gest emoționant, care, chiar și într-un moment de nenorocire adâncă, dezvăluie speranța că vor veni clipe fără lacrimi, când panglicile bonetei își vor recăpăta locul. Când plîsul se mai potoli, dădu capul pe spate, înclinîndu-l astfel încît să nu-și strice boneta, și trecu prin acel moment îngrozitor cînd durerea, care a făcut ca totul în jur să pară searbăd, devine ea însăși searbădă; își privi, dusă pe gânduri, brățile, le așeză închizătorile cu un gest grațios, firesc dar studiat, care i-ar fi făcut și ei plăcere dac-ar fi fost din nou liniștită și în starea ei normală.

Doamna Pullet atinse ușor canaturile ușilor, cam la înălțimea umerilor (pe vremea aceea o femeie era pur și simplu ridicolă pentru un ochi de cunoscător dacă nu avea umerii lați de un iard și jumătate), și, încordîndu-și mușchii feței în străduința ei de a vărsa noi lacrimi, intră în salonul unde se afla doamna Glegg.

— Ei, soră, ce s-a întîmplat de-ai întîrziat așa? întrebă doamna Glegg cam înțepată, strîngîndu-i mîna.

Înainte de a răspunde, doamna Pullet se așeză, ridicîndu-și cu grijă pelerina.

— Și-a dat duhul! exclamă, folosind, fără să vrea, o impresionantă expresie retorică.

„A, va să zică de data asta nu e vorba de oglindă“, gîndi doamna Tulliver.

— A murit alaltăieri, urmă doamna Pullet. Și avea picioarele groase cît corpul meu, adăugă ea după o

pauză, cu durere. Au scos lichid din ea de nu știu câte ori... ah, și apa... puteai să înoți în ea dacă voiai.

— Atunci, e mai bine că s-a dus (cine-o mai fi și asta?), spuse doamna Glegg prompt și răspicat, cu tonul unui om hotărît. Dar eu una n-am de unde să știu despre cine vorbești.

— Las', că eu știu, răspunse doamna Pullet, suspinînd și dînd din cap. Nu mai e în toată parohia nici un caz de dropică la fel cu asta. Cum să nu știu, dacă e vorba de doamna Sutton, bătrîna de la Twen-tylands?

— Bine, da nu e neam cu noi, și, după câte știu, nici nu e o cunoștință mai apropiată, spuse doamna Glegg, care plîngea întotdeauna exact atît cît se cuvenea, cînd se întîmpla ceva „neamurilor“ ei, dar niciodată în alte împrejurări.

— Cum să nu fie, dacă i-am văzut picioarele cînd erau umflate ca o bășică de porc... E o cucoană bătrînă, care și-a înzecit averea, și și-a administrat-o singură pînă-n ultima clipă, și ținea mereu punga cu chei sub pernă. Eu nu cunosc mulți ca ea în parohie.

— Și lumea zice c-a înghițit atîtea leacuri, de puteai să umpli o căruță cu ele, adăugă domnul Pullet.

— Ah, suspină doamna Pullet, a mai avut ea o boală cu mulți ani în urmă, cînd n-avea încă dropică, și doctorii nu știau ce are. Mi-a spus mie cînd am fost pe la ea, de Crăciun, uite-așa mi-a spus: „Doamnă Pullet, dac-o fi să suferi vreodată de dropică, să te gîndești la mine“. Chiar așa a spus, repetă doamna Pullet, pornindu-se din nou pe plîns. Astea au fost chiar cuvintele ei. O îngroapă sîmbătă... L-au poftit pe Pullet la înmormîntare.

— Sophy, spuse doamna Glegg al cărei bun-simț nu se putea împiedica să protesteze, Sophy, mă mir cînd văd că te frămînti așa și-ți nenorocеști sănătatea din pricina unor străini. Asta n-am pomenit-o nici la bietu taică-tu, nici la mătușă-ta Frances și, după cîte știu, nici la alte neamuri de-ale noastre. Cred că dac-ai auzi că vărul Abbott a murit peste noapte și n-a apucat să-și facă testamentul, tot nu te-ai frămînta mai mult.

Doamna Pullet nu răspunse, căci nu isprăvisе de plîns. Era mai degrabă măgulită decît revoltată că soră-sa o ceartă pentru că plînge prea mult. Nu oricine își putea îngădui să plîngă pentru niște vecini care nu i-au lăsat nici o moștenire; dar doamna Pullet se măritase cu un fermier înstărit și avea destul timp și bani ca să-și permită să plîngă sau să facă orice poftea, păstrînd în același timp cel mai înalt grad de respectabilitate.

— Să nu credeți cumva că doamna Sutton a murit fără să-și facă testamentul, interveni domnul Pullet, avînd impresia că cele spuse de el justificau lacrimile nevesti-si. E drept că avem o parohie bogată, și cu toate astea se spune că nimeni n-ar putea să lase după moarte atîta avere cît a lăsat doamna Sutton. Și nu și-a împărțit moștenirea, a lăsat toți banii unui nepot dinspre partea lui bărbat-su.

— Atunci, la ce i-a mai folosit atîta avere, comentă doamna Glegg, dacă tot n-a avut cui s-o lase decît rudelor lui bărbat-su? E păcat să-ți rupi bucățica de la gură pentru atîta lucru... măcar că eu nu sînt dintre ăia care n-ar dori să lase la bancă, pentru a fi împărțiți moștenitorilor, mai mulți bani decît își închipuie unii c-ar avea. Da tare-i rău să-ți încapă averea pe mîinile străinilor!

— Aşa e, soră, confirmă doamna Pullet, care-şi revenise destul ca să-şi poată scoate şalul şi să-l împăturească frumos, da să ştii că domnu care-o moşteneşte pe doamna Sutton e om de treabă... suferă de astmă şi-n fiecare seară se culcă la opt. Chiar el mi-a spus-o, fără nici o sfială, într-o duminică în care a venit la biserica noastră. Poartă blană de iepure pe piept, şi când vorbeşte îi tremură vocea... E un om cu purtări foarte alese. I-am spus că şi eu sînt mai tot timpul bolnavă. Şi el mi-a răspuns : „Doamnă Pullet, îmi dau seama ce simţiţi“. Uite-aşa a spus... chiar aşa. Ah, suspină doamna Pullet, dînd din cap la gîndul că erau puţini oameni în stare s-o înţeleagă într-adevăr în privinţa alifiilor ei roze sau albe, a doctoriilor tari în sticlute mici şi a celor slabe în sticle mari, a hapurilor umede care se vînd cu un şiling bucată şi a picăturilor de optsprezece penny. Soră, acu pot să mă duc să-mi scot boneta. Ai spus să-mi scoată cutia de pălării ? întrebă ea, întorcîndu-se către bărbatu-său.

Domnul Pullet avusese un lapsus de neînţeles şi uitase de cutie, aşa că, plin de remuşcări, ieşi fuga să repare greşeala.

— Lasă, soră, că ţi-o aduce sus, spuse doamna Tulliver, care ar fi vrut să plece imediat, de teamă ca nu cumva doamna Glegg să înceapă a-şi exprima părerea în legătură cu faptul că Sophy era primul om din familia Dodson care şi-a nenorocit sănătatea cu fel de fel de leacuri.

.

In româneşte de *Catinca Ralea*
şi *Eugenia Cîncea*

SILAS MARNER

(Fragment)

CAP. VI

Conversația, care atinse un înalt grad de însuflețire când Silas se apropie de ușa Curcubeului, lîncezise, cum se întîmplă de obicei la începutul reuniunii. Oamenii începuseră prin a pufăi din lulele, într-o tăcere care părea severă; mușteriii cei mai cu vază, cei care beau băuturi spirtoase și ședeau lîngă foc, se uitau țintă unii la alții, ca și cum primul care ar fi clipit ar fi pierdut un rămășag; în timp ce băutorii de bere, cei mai mulți bărbați în surtucuri de aba și în bluze țărănești, stăteau cu pleoapele plecate și-și treceau mîna peste gură, de parcă băutul berii ar fi fost o îndatorire funerară, la care se participa cu tristețe stînjenită. În cele din urmă, domnul Snell, hangiuul, un om de o dispoziție neutră, obișnuit să facă abstracție de deosebiriile dintre oameni — ființe care aveau în egală măsură nevoie de băutură —, rupse tăcerea, spunînd, cu ton de îndoială, vărului său, măcelarul :

— Unii zic că ai adus ieri o vită frumoasă, Bob.

Măcelarul, un om vesel, zîmbitor, cu părul roșu, nu era dispus să răspundă în pripă. Pufăi de cîteva ori din lulea, scuipă și apoi răspunse :

— Și nu sînt departe de adevăr, John.

După acest slab și înșelător dezgheț, tăcerea se așternu iar, la fel de severă ca adineauri.

— O fi fost o vacă roșie de Durham? spuse potcovarul, reluînd firul discuției, după ce se scurseseră cîteva minute.

Potcovarul privi spre hangiu, iar hangiuul privi spre măcelar, ca spre persoana care trebuia să-și asume răspunderea de a vorbi.

— Roșie era, spuse măcelarul, cu glasul lui vesel, dar sec, de sopran, și de Durham era.

— Atunci, nici să nu-mi spui de la cine ai cumpărat-o, continuă potcovarul, căruia i se rotunjise fața de triumf. Cunosce pe fiecare om din ținut care are o vacă roșie de Durham. Și pun rămășag pe un penny că avea o stea albă în frunte. Potcovarul se aplecă înainte, cu mâinile proptite pe genunchi, în timp ce punea întrebarea, iar ochii îi sclipeau știutori.

— Da, sigur, s-ar putea, vorbea măcelarul rar, socotind că dă un răspuns hotărâtor. Nu spun că nu-i așa...

.

— Așa-i că-ți amintești când a venit prima oară tatăl domnului Lammeter prin părțile astea, așa-i, domnule Macey ? întrebă hangiu.

— Te cred că-mi amintesc ! răspunse bătrînul, care trecuse prin procesul prealabil, necesar pentru a-l aduce în stare propice povestirii. Și ce bătrîn cumsecade era, tot așa de cumsecade, ba mai cumsecade decît e acum domnul Lammeter. Venea de pe undeva din nord, de așa departe, că nu ne-am dumirit niciodată de unde. Dar nimeni nu știe ce-i prin părțile alea, doar atît : că locul nu putea fi prea depărtat și nici prea deosebit de părțile noastre, fiindcă omul a adus cu el un soi bun de oi, așa că-i musai să fie pășuni pe acolo și tot ce trebuie. Zicea lumea că-și vînduse pămîntul de acolo ca să vină aici și să arendeze moșia Warrens, și părea ciudat ca omul să-și vîndă ce-i al lui, ca să arendeze o fermă prin străini. Dar zice-se că asta a fost după ce i-a murit nevasta. Sînt amănunte în treaba asta pe care încă nu le-a dibuit nimeni, așa că eu atît pot să spun, măcar că se află deștepți care pe loc îți găsesc cincizeci de pricini, în timp ce pricina adevărată le face semn, dar ei n-o

văd. Oricum, s-a văzut curînd că ne-am ales cu un enoriaş de treabă, care ştie rostul lucrurilor şi ţine gospodărie frumoasă şi toată lumea îl cinsteşte. Şi ă! tînăr — ăsta-i domnul Lammeter de acum, că surori n-a avut — a început curînd să vorbească cu domnişoara Osgood, sora domnului Osgood al nostru, şi tare era fetişcană frumuşică — nici nu vă închipuiţi cum era, măcar că lumea zice că asta de acum seamănă cu ea, dar aşa e cu oamenii care habar n-au ce-a fost înainte de vremea lor. Ştiu eu cum era, că doar i-am ajutat pastorului ălui bătrîn — pe atunci era domnul Drumlow — de i-a cununat.

Aci, domnul Macey se opri; totdeauna îşi depăna istoria în rate, aşteptînd să i se pună întrebări, după cum fusese obişnuit.

— Da aşa-i că s-a întîmplat ceva deosebit, aşa-i, domnule Macey, de te-a făcut să ţii minte nunta asta? întrebă hangiu, cu ton de felicitare.

— Te cred că s-a întîmplat un lucru foarte deosebit, spuse domnul Macey, clătînd din cap. Fiindcă domnul Drumlow, bietul de el, tare mi-era drag, deşi nu prea era el limpede la cap, mai de vîrstă, mai de niţică băutură caldă, cînd avea slujbă dimineaţa, pe frig. Şi domnul Lammeter cel tînăr nu voia în ruptul capului să se însoare decît în ianuarie, care se ştie că nu-i o lună potrivită pentru cununii şi doar nu-i botez sau înmormîntare, care nu se poate amîna; şi aşa, bătrînul domn Drumlow — sărmanul, tare mi-era drag — cînd să pună întrebările, le-a pus de-a-ndoaselea; şi-a zis: „Vrei să-l iei pe bărbatul ăsta drept nevastă?“, zice, şi pe urmă zice: „Vrei s-o iei pe femeia asta drept bărbat?“ zice. Dar cel mai grozav lucru dintre toate e că nimeni n-a băgat de seamă decît mine, şi-au răspuns amîndoi da — ca şi cum eu aş zice „amin“ la locul potrivit, dar fără să fi ascultat ce s-a spus înainte.

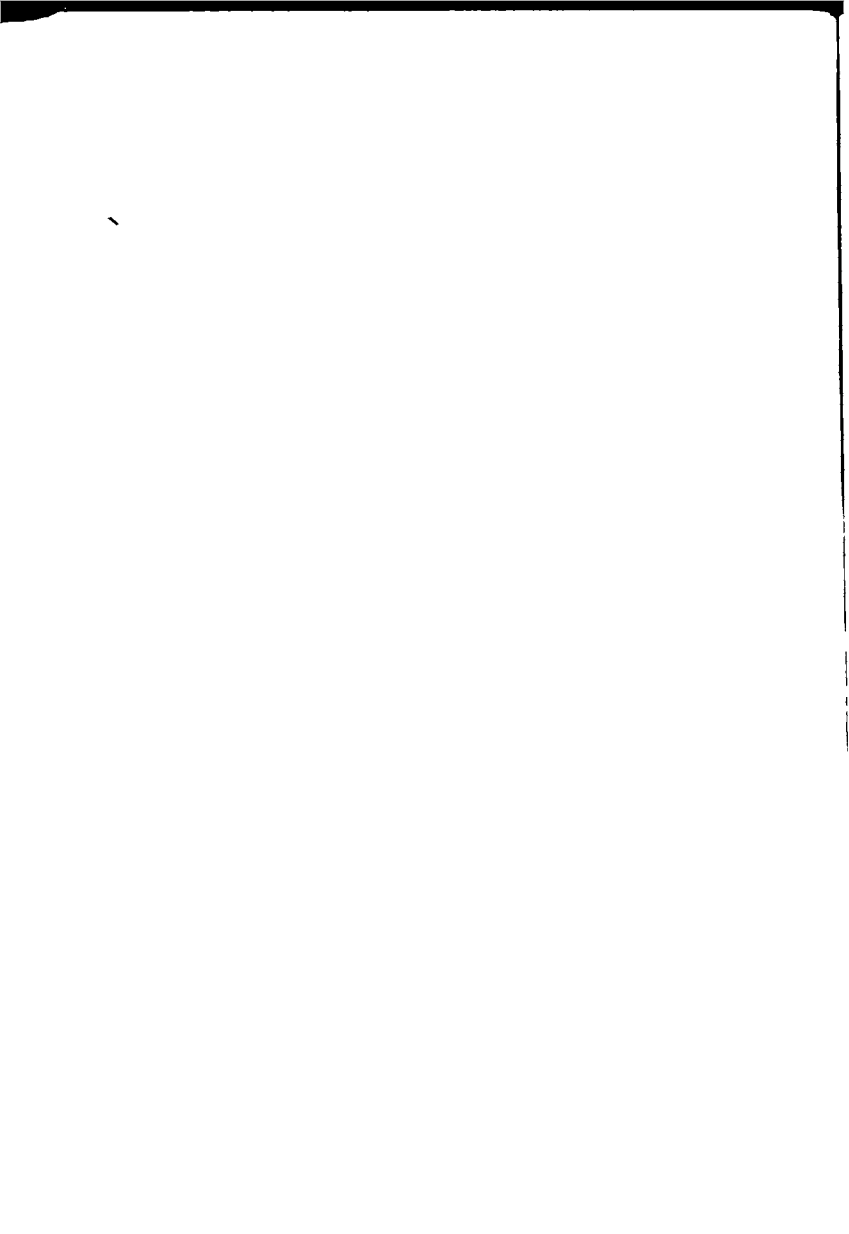
— Dar dumneata știai ce se întâmplase, nu-i așa, domnule Macey ? Dumneata erai treaz, așa-i ? întrebă măcelarul.

— Doamne-Dumnezeule, te cred ! spuse domnul Macey, oprindu-se și zîmbind plin de compasiune la gîndul imaginației atît de sărace a ascultătorilor. Păi, tremuram tot. Mă simțeam ca o haină trasă în două părți de cele două pulpane. Că nu puteam să-l opresc pe pastor, nu puteam să iau asupra mea una ca asta ; și totuși, îmi spuneam : te pomenești că nu-s cununați în lege, fiindcă vorbele au fost spuse pe dos ? Și mi se învîrtea capul ca o moară, că dintotdeauna mi-a plăcut să răsucesc lucrurile pe față și pe dos și să le privesc din toate părțile ; și-mi spuneam : „Oare la o cununie înțelesul cuvintelor e cel ce unește oamenii ?“ Fiindcă pastorul avea gînd cinstiț, iar mirele și mireasa la fel. Dar pe de altă parte, cînd chibzuiam mai bine, nu era vorba numai de înțeles, fiindcă dacă vrei să lipești două lucruri și cleiul e prost, ce-ai făcut ? Și-mi spuneam : „Nu-i înțelesul, e cleiul“. Și eram încurcat, de parc-ar fi trebuit să trag trei clopote deodată, cînd i-am văzut în tindă, unde începuseră să-și semneze numele. Dar ce să mai vorbim ? Nu vă puteți închipui ce se întâmplă înăuntrul unui om ager.

— Dar te-ai ținut tare, așa-i ? întrebă hangiu.

— Da, m-am ținut pînă am rămas singur cu domnul Drumlow, și-atunci am spus tot, dar cu respect, cum făceam totdeauna. Dar el a luat-o ușor și-a zis : „Lasă-lasă, Macey, liniștește-te, a zis, nici înțelesul, nici vorbele nu-s totul. *Registru-i* lucrul cel mai important, asta-i cleiul.“

In românește de Vera Călin

LEWIS CARROLL

(1832—1898)

Intr-o literatură în care umorul joacă un rol atât de însemnat ca în cea engleză, este firesc ca și basmul să fie tratat tot în maniera umoristică. De altfel, comicul și fantasticul au făcut totdeauna casă bună. Prin comic, atîția mari povestitori ai lumii — Perrault și mai ales Creangă al nostru sau Andersen — au știut să domolească caracterul înspăimîntător al fantasticului, să-l lege cu nenumărate fire de realitate. Eroii basmelor lui Creangă sînt țărani humuleșteni, iar păstăile de mazăre sau răfuștele lui Andersen au apucături și năravuri omenești.

Una dintre cele mai faimoase cărți, în care fantasticul pare a interveni cel mai firesc în viața de toate zilele, născînd o pătrunzătoare poezie, a scris-o un profesor de treizeci și trei de ani, care și-a dobîndit astfel un loc unic în istoria literară. Charles Lustwidge Dodgson a fost un matematician prețuit, autor de grave și solide lucrări de specialitate, profesor la Universitatea din Oxford. Acest matematician a publicat în 1865, sub pseudonimul de Lewis Carroll, Alice în Țara minunilor. Sînt aventurile năstrușnice pe care le trăiește în vis o fetiță. În țările de limbă engleză, popu-

laritatea lui Carroll este uriașă, și ea a devenit de mult mondială. Pisica din Cheshire, care zîmbește, dispare și reapare, pălărierul nebun, regina care știe doar să taie capetele sînt figuri de mult familiare copiilor și adulților.

Căci prin arta lui de povestitor, Carroll se adresează adulților ca și copiilor. Il distinge în special grația cu care umorul se naște din folosirea absurdului în situații și dialog, în povestirea propriuzisă sau în versurile umoristice presărate prin cărți. Trebuie subliniat însă că această înclinare spre umorul absurd îl împinge pe Carroll spre o anumită gratuitate a comicului, care e adesea văduvit de posibilitățile lui critice.

Lewis Carroll a mai scris și alte cărți pentru copii: Prin telescop, O poveste complicată. Cea mai desăvîrșită rămîne Alice în Țara minunilor, carte care e mereu în stare să reamintească oamenilor maturi de zilele copilăriei. După cum scrie Carroll, îi face să înțeleagă din nou „marile ei supărări, marile ei bucurii... și zilele fericite de vară”.

ALICE ÎN ȚARA MINUNILOR

(Fragmente)

CAP. V

LINA ȘI APA

În timp ce vorbea, prinse șalul din zbor și se uită de jur împrejur, să vadă cui îi aparține ; peste o clipă își făcu apariția Regina Albă, alergînd nebunește prin pădure, cu brațele întinse larg în lături, de parcă ar fi zburat, și Alice se duse foarte politicoasă s-o întîmpine, cu șalul în mînă.

— Îmi pare foarte bine că s-a întîmplat să mă aflu aici, la îndemînă, zise Alice, ajutînd-o să-și pună șalul la loc pe umeri.

Regina Albă nu făcu decît să se uite la ea, cu un aer cam speriat și neputincios ; repeta mereu în șoaptă, ca pentru ea însăși, ceva care părea să sune a „pîine cu unt, pîine cu unt“, și Alice simți că dacă e vorba de ceva conversație, trebuie s-o facă singură. Drept care, începu destul de timid :

— Îmi dați voie să-mi îmbrac gîndurile într-un omagiu pentru Regina Albă ?

— Mde, la urma urmei, de ce nu, dacă crezi că asta se cheamă a îmbrăca, zise regina. În orice caz, mie nu mi se pare de loc că-i așa.

Alice se gîndi că n-are nici un rost să se certe încă de la începutul conversației lor, așa că zîmbi, și spuse :

— Dacă maiestatea-voastră ar avea bunătatea să-mi spună cum trebuie să încep, am s-o fac atît de bine cît am să pot.

— Dar eu nu vreau s-o facă nimeni, gemu biata regină. De două ceasuri nu fac altceva decît să mă îmbrac.

Totuşi, lui Alice i se păru că n-ar fi fost de loc rău să se lase îmbrăcată de altcineva, întrucît avea o ținută îngrozitor de neglijentă. „Toate sînt strîmbe pe ea, îşi zise Alice în sinea ei. Şi e plină toată de ace cu gămălie!” Apoi adăugă cu glas tare :

— Îmi îngăduiţi să vă îndrept puţin şalul ?

— Nu ştiu ce se întîmplă cu el ! zise regina pe un ton melancolic. Cred că şi-a ieşit din fire. Eu l-am prins şi ici şi colo cu ace, dar e imposibil să-i faci pe plac !

— Dar nici nu poate să stea drept, după cum vă daţi şi dumneavoastră seama, dacă îl prindeţi cu ace numai pe o parte, zise Alice în timp ce i-l aranja ; vai, Doamne, dar în ce hal vă stă părul !

— Mi s-a încurcat peria în el ! zise oftînd regina. Iar pieptenele mi l-am pierdut ieri.

Alice dădu drumul cu multă grijă la perie şi se strădui din răsputeri să-i refacă coafura.

— Uitaţi, acuma arătaţi mult mai bine ! zise ea după ce mutase mai toate acele. Însă zău că ar trebui să aveţi o cameristă !

— Vai, pe dumneata te-aş angaja cu plăcere ! zise regina. Ți-aş da doi *penny* pe săptămînă şi marmeladă la două zile.

Lui Alice îi veni să rîdă şi nu se putu stăpîni. Îi răspunse :

— Eu nu pe mine ziceam să mă angajaţi ; şi pe deasupra, nu pot să sufăr marmelada.

— Să ştii că e foarte bună, zise regina.

— Mă rog, dar în orice caz, *astăzi* nu am nici un chef de marmeladă.

— Chiar dacă ai fi *vrut*, tot n-ai fi putut s-o capeți, zise regina. Regula este marmeladă *mîine* și marmeladă ieri, dar niciodată *astăzi*.

— Totuși, *trebuie* uneori să fie și „marmeladă *astăzi*“, obiectă Alice.

— Ba nu se poate, zise regina. Regula e marmeladă o zi nu, cealaltă zi da. Or, azi nu poate fi cealaltă zi, înțelegi?

— Eu nu vă-nțeleg de loc, zise Alice. E o bălmăjeală îngrozitoare.

— Asta din cauză că trăiești de-a îndăratelea, zise amabilă regina. La început, întotdeauna te zăpăcește nițel...

— Trăiesc de-a îndăratelea! repetă Alice, cum nu se poate mai uimită. În viața mea n-am auzit de așa ceva!

— ...Dar în orice caz, asta are un mare avantaj, căci memoria îți lucrează în amîndouă sensurile.

— Eu sînt sigură că memoria *mea* nu lucrează decît într-un singur sens, zise Alice. Eu nu-mi pot aminti lucrurile înainte de a se întîmpla.

— E o mare nenorocire să ai o memorie care nu lucrează decît de-a îndăratelea, declară regina.

— Dar dumneavoastră ce fel de lucruri vă amintiți mai bine? îndrăzni Alice să întrebe.

— Ooo, lucrurile care s-au întîmplat peste două săptămîni, răspunse regina pe un ton nepăsător. Uite, continuă ea, lipindu-și o bucată mare de plasture pe deget, să-l luăm de pildă pe mesagerul regelui. Zace în închisoare, a fost osîndit, însă procesul n-o să-nceapă decît miercurea viitoare; și, bineînțeles, crima vine la urmă de tot.

— Dar dacă nu făptuiește niciodată crima ? întrebă Alice.

— Păi, ăsta ar fi cel mai bun lucru, nu ? zise regina, legîndu-și plasturele în jurul degetului cu o bucată de panglică.

Alice își dădu seama că acest lucru nu-l putea nega.

— Bineînțeles că da, zise ea, însă pedepsirea lui n-ar fi cel mai bun lucru.

— Ei, tocmai aici te înșeli, zise regina. Tu ai fost pedepsită vreodată ?

— Numai pentru greșelile făcute, răspunse Alice.

— Și asta ți-a slujit de minune, știu eu ! zise triumfătoare regina.

— Bine, dar eu făptuisem lucrurile pentru care am fost pedepsită. Și asta e cu totul altceva.

— Dar dacă nu le-ai fi făcut, zise regina, ar fi fost și mai bine ; și mai bine, și mai bine, și mai bine !

Glasul reginei urca de fiecare dată cînd rostea cuvîntul „bine“, așa că pînă la urmă ajunse aproape un guișat.

Alice tocmai dădea să spună „dar trebuie să fie o greșeală pe undeva...“, cînd regina începu să țipe atît de tare, încît trebui să lase propoziția neterminată.

— Au — au — au ! strigă regina, scuturîndu-și mîna, de parcă ar fi vrut să și-o smulgă din umăr. Îmi curge sînge din deget ! Au — au — au — au !

Țipetele ei semănau atît de tare cu fluieratul unei locomotive, încît Alice trebui să-și astupe urechile.

— Dar ce s-a întîmplat ? întrebă ea de îndată ce prinse un moment în care avea vreo șansă de a fi auzită. V-ați înțepat la deget ?

— Încă nu, zise regina, dar am să mă înțep curînd. Au — au — au !

— Cam cînd vă așteptați să se întîmple asta ? întrebă Alice cu o poftă nebună de rîs.

— Cînd o să-mi prind iarăși șalul, gemu biata regină, atunci o să se desfacă imediat broșa. Au — au !

Și tocmai cînd rostea aceste cuvinte, broșa se desfăcu, și regina o apucă înspăimîntată, încercînd cu disperare s-o prindă la loc.

— Băgați de seamă, strigă Alice, o țineți strîmbă ! Alice apucă broșa ; dar era prea tîrziu ; acul alunecase, și regina se înțepase la deget.

— Iată pricina sîngerării, îi spuse ea fetei, zîmbind. Acum înțelegeți cum se întîmplă lucrurile aici.

— Bine, dar de ce nu țipați acum ? întrebă Alice, pregătindu-se să-și astupe iarăși urechile.

— Cum, dar am terminat deja cu țipatul, zise regina. Ce rost ar avea să luăm totul de la capăt ?

Între timp, se lumina de ziuă.

— Corbul a zburat, după cum bănuiesc, zise Alice. Îmi pare așa de bine că a plecat ! Credeam că vine noaptea.

— Ce n-aș da să pot să mă bucur și eu ! zise regina. Dar eu nu-mi pot aminti niciodată regula. Trebuie să fii foarte fericită că trăiești în pădurea asta și că te poți bucura oricînd dorești.

— Da, numai că aicea e atîta singurătate ! zise Alice cu melancolie.

Și, la gîndul singurătății în care trăiește, i se rostogoliră două lacrimi mari pe obraji.

— Vai, nu te porni în halul ăsta ! strigă biata regină, frîgîndu-și mîinile de disperare. Gîndește-te doar că nu mai ești un copil. Gîndește-te numai cît drum ai străbătut astăzi, gîndește-te cît e ceasul, gîndește-te la orice, numai nu plînge !

Alice nu putu să nu rîdă la auzul acestor vorbe, cu toate că lacrimile îi curgeau șiroaie.

— Dar ce, dumneavoastră vă puteți alunga lacrimile gîndindu-vă la una sau la alta ?

— Aşa se cade, zise regina, foarte hotărîtă. Ştii, nimeni nu poate face două lucruri deodată. Să ne gîndim mai întîi la vîrsta ta. Cîţi ani ai ?

— Am exact şapte ani şi jumătate.

— Nu-i nevoie să spui „exact“, zise regina. Eu te cred şi fără asta. Acum, să-ţi spun eu ţie ceva care să crezi. Eu am o sută unu ani, cinci luni şi o zi.

— Asta nu pot s-o cred ! zise Alice.

— Nu poţi ? zise regina, pe un ton de compătimire. Ia, mai încearcă : trage aer mult în piept şi închide ochii.

Alice rîse de-a binelea.

— N-are rost să încerc, zise ea. E imposibil să cred lucruri imposibile.

— Am impresia că nu ai destul exerciţiu, zise regina. Cînd aveam vîrsta ta, făceam întotdeauna asta, timp de o jumătate de oră pe zi. Ce să-ţi spun, uneori credeam cel puţin şase lucruri imposibile înainte de a bea ceaiul de dimineaţă. Uite, iar pleacă şalul !

În timp ce vorbea, broşa se desfăcuse, şi o suflare neaşteptată de vînt îi smulse şalul şi-l azvirli dincolo de pîrîiaş. Regina întinse iar braţele în lături şi zbură după el, izbutind de data aceasta să-l prindă singură.

— L-am prins ! strigă ea pe un ton victorios. Acuma să vezi cum o să mi-l fixez singură-singurică.

— Atuncea, sper că nu vă mai doare degetul, zise Alice foarte politicoasă, traversînd pîrîiaşul în urma reginei.

.

— Aaa, e mult mai bine ! zise regina, şi, pe măsură ce vorbea, glasul începea să-i guiţe. E mult mai bine ! mai biiiine ! Mai bineee ! Biii-neee ! Ultimul cuvînt se sfîrşi cu un fel de behăit prelung, care aducea atît de mult cu al mielului, încît Alice tresări.

Se uită la regină, care părea că s-a acoperit brusc cu lînă. Alice se frecă la ochi și privi din nou. Nu-și putu da de loc seama ce s-a întîmplat. Se afla oare într-o prăvălie? Și era oare într-adevăr — de partea cealaltă a tejghelei —, era oare o oaie? Dar degeaba se freca la ochi, că tot nu putea să vadă mai bine. Se afla într-o dugheană întunecoasă, cu coatele pe tejghea, și în fața ei era o „oaie bătrînă“, care stătea într-un fotoliu și împletea; din cînd în cînd, ridica ochii de pe lucrul de mînă și o privea pe Alice prin niște ochelari cît toate zilele.

— Ce vrei să cumperi? întrebă în cele din urmă Oaia, ridicînd o clipă capul de pe lucru.

— Încă nu știu *prea bine*, zise Alice, foarte dulce. Dacă se poate, aș vrea mai întîi să-mi arunc nițeluș ochii prin prăvălie.

— Se poate să-ți arunci ochii înainte, într-o parte și în alta, dacă vrei, îi spuse Oaia, dar nu-ți poți arunca ochii prin toată prăvălia — decît cel mult dacă ai ochi de aruncat.

Dar, întîmplător, Alice *nu* avea. Drept care, se mulțumi să se învîrtă ea privind rafturile în dreptul cărora ajungea.

Prăvălia părea plină de tot felul de lucruri curioase, dar cea mai mare ciudățenie era faptul că ori de cîte ori se uita mai atent la vreun raft, ca să descopere precis ce e pe el, tocmai raftul acela se întîmpla întotdeauna să fie absolut gol; și doar celelalte din jurul lui erau înțesate de lucru.

— Vai, dar cum zboară lucrurile pe aicea! zise ea într-un tîrziu, pe un ton plîngăreț, după ce petrecuse vreo două minute urmărind zadarnic un obiect mare și strălucitor, care uneori arăta a păpușă și alteori a cutie de lucru, și întotdeauna se afla pe raftul de deasupra celui la care se uita ea. Și asta e cel mai enervant din toate; dar am să vă spun ceva... adăugă

ea, lovită de un gând năprasnic. Am să-l urmăresc pînă la ultimul raft de sus. Sper că n-o să aibă încotro, că doar n-o trece prin tavan.

Și totuși, chiar și acest plan dădu greș: „obiectul” trecu prin tavan, cum nu se poate mai calm, de parcă s-ar fi obișnuit cu asta de cînd lumea.

— Ce ești tu, copil, sau titirez? întrebă Oaia, punînd mîna pe altă pereche de undrele. Ai să mă amețești de tot dacă te tot răsucești așa.

În momentul acela, Oaia împletea cu paisprezece perechi de undrele deodată, și, uitîndu-se la ea, Alice înmărmuri.

„Cum poate să împletească cu atîtea în același timp? se întrebă în sinea ei copila, nedumerită. Parcă cu fiecare clipă începe să semene mai tare cu un porc spinos!”

— Știi să vislești? întrebă Oaia, întinzîndu-i o pereche de undrele.

— Știu puțin... dar nu pe uscat... și nu cu undrele... tocmai începea Alice să spună, cînd deodată undrelele din mîna ei se prefăcură în visle și se trezi că se află, împreună cu Oaia, într-o bărcuță, alunecînd între malurile apei. Deci, ce era să facă? Trebuia să facă față.

— Pană! strigă Oaia, ridicînd altă pereche de undrele.

Această vorbă nu păru de loc o remarcă ce necesită vreun răspuns, așa că Alice nu zise nimic, ci visli mai departe. I se păru că e ceva ciudat cu apa, întrucît din cînd în cînd vislele se înțepeneau în ea și nu mai voiau să iasă la suprafață,

— Pană! Pană! strigă iar Oaia, luînd alte și alte undrele. Indată ai să ai o pană și ai să mergi de-a-ndaratelea, ca rácii ăia.

Alice se gîndi : „Vai, ce mult mi-ar plăcea să pot merge de-a-ndaratele, ca racii ăia mici și drăguți !“

— N-ai auzit că am spus „pană“ ? strigă furioasă Oaia, luînd un pumn întreg de undrele.

— Ba, cum să n-aud ? zise Alice. Ați spus de atîtea ori, și foarte tare. Dar unde sînt racii ăia ?

— Cum unde ? În apă ! zise Oaia, înfigîndu-și cîteva undrele în păr, pentru că avea prea multe în mînă. Pană, zic !

— Dar de ce ziceți atît de des „pană“ ? întrebă pînă la urmă Alice, exasperată. Doar nu sînt pasăre.

— Ba ești ! zise Oaia. Ești o gîsculiță.

Alice se simți puțin ofensată, așa că vreo două minute conversația se întrerupse. Între timp barca aluneca lin mai departe, uneori printre smocuri de brădiș (care făceau să se înțepenească vîslele în apă mai rău ca oricînd), iar altele pe sub copaci, dar întotdeauna între aceleași maluri înalte, care se încruntau deasupra capetelor lor.

— Vai, vă rog ! Uitați-vă, niște trestii parfumate ! strigă Alice, încîntată la culme. Zău că sînt — și ce frumoase sînt !

— Nu-i nevoie să-mi spui „vă rog“ cînd vorbești despre trestii, zise Oaia, fără să ridice ochii de la lîna pe care o împletea. Nu eu le-am pus acolo, și nici n-o să le iau de acolo.

— Nu, dar am vrut să spun — vă rog, nu putem să așteptăm puțin și să culegem vreo cîteva ? se rugă Alice. Dacă nu vă supărați, să oprim o clipă barca.

— Dar cum s-o opresc eu ? întrebă Oaia. Dacă nu mai vîslești, o să se oprească și singură.

Așadar, lăsară barca să plutească după bunul ei plac în josul apei, pînă ce se strecură încetîșor printre trestiile unduitoare. Și apoi își suflecă cu grijă mînecele, și brațele micuțe se afundară pînă la coate, pentru a apuca trestiile de jos de tot

înainte de a le rupe — și deocamdată, Alice uită cu totul de Oaie și de împletitul ei, aplecându-se peste marginea bărcii, și numai capetele părului ei încâlcit erau muiate în apă — în timp ce cu ochii strălucitori și lacomi apuca, smoc după smoc, din trestiiile dragi și parfumate.

„Sper din tot sufletul să nu se răstoarne barca ! își zise Alice în sinea ei. O, vai ce frumoasă e asta ! Numai că nu pot chiar s-o ating.“ Și într-adevăr, părea să fie nițel supărător : („Ca și cum ar face într-adins“, se gândi Alice), căci deși ea izbuti să culeagă o mulțime de trestii frumoase, în timp ce barca înainta, rămânea întotdeauna o trestie mai frumoasă, pe care ea n-o putea apuca.

— Cele mai frumoase sînt întotdeauna mai departe ! zise ea în cele din urmă, oftînd din pricina încăpățînării trestiiilor de a crește atît de departe. Între timp, cu obrazii îmbujorați și cu apa șiroindu-i din păr și pe mîini, se strădui să se așeze la locul ei și începu să aranjeze comorile de curînd descoperite.

Ce-i păsa ei în momentul acela că trestiiile au început să se ofilească, să-și piardă parfumul și frumusețea, încă din clipa în care le culesese ? Știți, chiar și trestiiile parfumate adevărate nu dăinuie decît foarte puțină vreme, iar astea, fiind trestii de vis, se topeau aproape ca zăpada, îngrămădindu-se mormane peste mormane la picioarele ei — dar Alice aproape că nici nu băga de seamă toate astea, dat fiind că erau atîtea alte lucruri curioase, la care trebuia să se gîndească.

Nu înaintaseră prea mult, cînd una din vîsle se înțepeni de tot în apă și nu mai vru în ruptul capului să iasă la suprafață (sau cel puțin așa explică Alice lucrurile după aceea). Urmarea : mînerul vîslei o pocni în bărbie și, în ciuda unui întreg șir de mici țî-

pete „Au — au — au !“ pe care le scoase biata Alice, o aruncă de pe locul ei, trîntind-o drept în mijlocul mormanului de trestii.

Însă nu păți nimic, și curînd se ridică din nou. Oaia continuă tot timpul să împletească, de parcă nu s-ar fi întîmplat nici cel mai mic lucru.

— Ai avut o pană de toată frumusețea ! Ai văzut cum dă racul înapoi ? observă ea cînd Alice reveni la locul ei, cu un sentiment de mare ușurare, întrucît se văzu încă în barcă.

— N-am văzut. Unde e racul ? zise Alice, uitîndu-se prudentă peste marginea bărcii, în apa întunecată. Ce n-aș fi dat să-l văd și eu — tare mi-ar fi plăcut să văd un rac pe apă !

Dar Oaia nu-i răspunse decît printr-un rîs disprețuitor și-și văzu mai departe de împletit.

— Sînt mulți raci pe-aici ? întrebă Alice.

— Sînt și raci, și cîte și mai cîte, zise Oaia ; ai de unde alege, numai să te hotărăști. Ei, ce vrei să cumperi ?

— Să cumpăr ? ! repetă Alice, pe un ton jumătate mirat și jumătate speriat — pentru că într-o clipă dispăruseră și vîslele, și barca, și gîrla, iar ea revenise în dugheana întunecoasă. Aș vrea să cumpăr un ou, vă rog, zise ea timidă. Cum le vindeți ?

— Cinci penny și un sfert bucata — două la doi penny, răspunse Oaia.

— Va să zică, două costă mai puțin decît unul ? întrebă Alice surprinsă, scoțîndu-și punga.

— Numai că, din moment ce cumperi două, trebuie neapărat să le mănînci pe amîndouă, zise Oaia.

— Bine, atunci iau numai unul, vă rog, zise Alice, punînd banii pe tejghea. În sinea ei își spuse : „S-ar putea să nu fie de loc bune“.

Oaia luă banii și-i puse în cutie. Apoi zise :

— Eu niciodată nu pun vreun lucru în mîna oamenilor — așa ceva nu merge, trebuie să ți-l iei singură.

Acestea fiind zise, se duse în celălalt capăt al prăvăliei și puse oul în picioare pe un raft.

„Mă întreb, de ce nu merge așa ceva?” se gîndi Alice, căutîndu-și drumul pe bîjbite printre mese și scaune, pentru că mai ales în capătul prăvăliei era un întuneric să-ți dai cu degetele în ochi. „Și oul ăla parcă de ce mă apropie de el, de ce se îndepărtează. Ia să vedem, ăsta e scaun? Vai de mine, dar are ramuri, parol! Vai, ce ciudat, să vezi cum cresc pomii aici! Și aicea chiar că e un pîrîiaș! Ei nu, că asta e cea mai ciudată prăvălie pe care am văzut-o vreodată!”

.

Și tot așa, merse mai departe, minunîndu-se din ce în ce mai mult la fiecare pas, intrucît fiecare obiect de care se apropia se prefăcea într-un copac și, firește, ea se aștepta ca și ouă să facă la fel.

În românește de Andrei Bantaș

CAP. VI

DESPRE PORC ȘI PIPER

Alice stătu cîtva timp în fața casei, privind și întrebîndu-se ce să facă. Deodată, sosi în goană, din pădure, un lacheu în livrea (ea sîcoti că trebuie să fie lacheu, de vreme ce purta livrea, altfel, judecînd numai după față, ai fi spus mai degrabă că e pește) și bătu de citeva ori la ușă. Aceasta fu deschisă tot de un lacheu în livrea, cu fața rotundă și cu ochi

bulbucați, ca de broască. Alice băgă de seamă că amîndoi lacheii aveau părul pudrat. Nemaiputînd răbda de curiozitate să afle ce se întîmplă acolo, ea se strecură o bucățică de drum afară din pădure, ca să poată trage cu urechea.

— Și ce-i fu dat să vadă :

Lacheul-pește scoase de la subsuoară o scrisoare mare, aproape tot atît de mare cît și el, pe care o întinse celuilalt lacheu, spunînd ceremonios :

— Pentru ducesa ! O invitație din partea reginei, la crochet !

Lacheul-broască răspunse tot atît de ceremonios, însă întorcînd cuvintele :

— Din partea reginei ! O invitație pentru ducesa, la crochet.

Se ploconiră adînc unul în fața celuilalt, pînă ce li se amestecară bucelele.

Văzînd aceasta, Alice izbucni într-un hohot de ris atît de puternic, încît fu nevoită s-o ia la goană înapoi în pădure, de teamă să n-o audă cei doi lachei. Cînd privi din nou, lacheul-pește plecase, iar celălalt se așezase pe jos, lîngă ușa, și se holba prosteste spre cer.

Alice se apropie sfioasă de ușă și băt看.

— N-are nici un rost să bați, spuse lacheul, și asta din două motive : mai întîi, pentru că eu mă aflu de aceeași parte a ușii cu tine, și al doilea, pentru că cei dinăuntru fac atîta larmă, încît nici nu te pot auzi.

Din casă răzbătea într-adevăr un zgomot grozav, un plîns și un strănutat neînterupt ; din cînd în cînd se mai auzea și o trosnitură teribilă, ca și cum cineva ar fi spart o farfurie sau un castron.

— Atunci, spune-mi te rog, cum să intru ?

— Ar avea rost să bați la ușă — vorbi lacheul mai departe, fără să asculte ce spune ea — dacă ușa s-ar

afla între noi. Aşa, de pildă, dacă ai fi înăuntru ai bate, şi eu ți-aş putea deschide.

În timp ce vorbea, lacheul privea în sus, şi Alice găsi că asta nu era de loc politicos.

„Dar poate că e silit să privească astfel — îşi spuse în sinea ei — pentru că ochii îi sînt aşezaţi chiar în creştetul capului. În tot cazul, însă, ar putea să răspundă la întrebări.”

— Cum să fac să intru ? întrebă ea din nou cu glas tare.

— Eu voi sta aci — făcu lacheul — pînă mîine dimineată.

În clipa aceea, uşa se deschise, şi o farfurie mare zbură drept în capul lacheului ; îi atinse vîrfurile nasului şi se făcu ţandări de unul dintre copacii din spatele lui.

— ...sau poate pînă poimîine, urmă lacheul fără să schimbe tonul, ca şi cum nu s-ar fi întîmplat nimic.

— Cum să fac să intru ? întrebă din nou Alice mai tare.

— Trebuie numaidecît să intru ? o întrebă lacheul. La urma urmei, *asta* e prima întrebare.

Aşa era, fireşte, numai că Alice nu găsi întrebarea pe placul ei.

— E îngrozitor — mormăi ea — cum discută fapăturile astea fiecare lucru. Te înnebunesc, nu alta !

Lacheul găsi prilejul nimerit să repete ce spusese mai înainte, însă cu alte cuvinte, şi anume :

— Voi sta aci, fără întrerupere, multe zile de-a rîndul.

— Şi eu ce să fac ? întrebă Alice.

— Te priveşte, răspunse lacheul, şi începu să fluiera.

„Ei, n-are nici un rost să vorbesc cu el, își spuse Alice pierzîndu-și răbdarea ; e un timpit fără pereche !” Apoi deschise ușa și intră.

Ușa dădea într-o bucătărie mare, plină de fum. Ducea seșea pe un scăunel cu trei picioare în mijlocul bucătăriei și ținea în brațe un prunc ; bucătăreasa stătea aplecată peste plită și amesteca ceva într-un ceaun mare, în care părea să fie ciorbă.

— Cu siguranță că a pus prea mult piper în ciorbă, izbuti cu greu Alice să îndruge printre strănături.

Aerul era plin de piper. Chiar și ducea strănuta cîteodată, iar pruncul ba urla, ba strănuta, fără o clipă de răgaz. Singurii care nu strănutau erau bucătăreasa și o pisică mare, care seșea la gura sobei și rînjea cu gura pînă la urechi.

— Ați putea să-mi spuneți, vă rog, întrebă Alice sfioasă, căci nu prea știa dacă era politicos din partea ei să vorbească fără să fie întreată, de ce rînjește pisica dumneavoastră ?

— Pentru că e o pisică din Cheshire, răspunse ducea. Porcule !

Acest din urmă cuvînt fu rostit cu atîta furie, încît Alice tresări speriată, dar peste o clipă își dădu seama că era adresat pruncului, și nu ei. Își luă deci inima-n dinți și urmă :

— N-am știut că pisicile din Cheshire rînjesc, sau mai degrabă n-am știut că sînt și pisici care știu să rînjească.

— Toate știu, răspunse ducea, și cele mai multe o și fac.

— Nu știu pe nici una care să facă așa ceva, spuse Alice, pe un ton cît mai politicos.

Îi părea foarte bine că izbutise să intre în vorbă cu cineva.

— Ei, multe nu știi tu ! strigă ducea.

Alice nu fu de loc mulțumită de felul în care spuse ducesa aceste cuvinte și încercă să schimbe vorba. În timp ce se gîdea cum să înceapă, bucătăreasa dădu jos ceaunul cu ciorbă de pe foc și se porni să arunce cu ce-i cădea în mînă în ducesă și în copil. Mai întîi aruncă cleștele și vătraiul, apoi urmă un adevărat potop de cratițe, farfurii și farfurioare. Ducesa nu le lua în seamă nici chiar cînd o loveau. Pruncul urla însă mai departe, așa încît nu puteai ști dacă îl supără loviturile sau nu.

— Te rog, bagă de seamă ce faci ! strigă Alice sărind, înnebunită de spaimă. Vai, uite că-i rupe drăguțului de năsuc ! exclamă ea cînd o cratiță neobișnuit de mare zbură chiar pe lîngă nasul copilului, gata-gata să i-l smulgă.

— Dacă fiecare și-ar vedea de treaba lui, mormăi ducesa cu glas răgușit, pămîntul s-ar învîrți mult mai repede.

— Ceea ce n-ar fi de nici un folos, spuse Alice, bucuroasă că are prilejul să se laude cu știința ei. Gîndește-te cît ar da asta de lucru zilelor și nopților ! Știi doar că pămîntului îi trebuie douăzeci și patru de ore ca să se răsucească în jurul propriei lui axe...

— Dacă tot vorbim despre răsucit, spuse ducesa către bucătăreasă, sucește-i gîtul !

Alice privi înspăimîntată la bucătăreasă, ca să vadă dacă are de gînd să asculte de vorbele ducesei, dar bucătăreasa era foarte ocupată cu amestecatul ciorbei și nu părea să fi auzit nimic. De aceea, fețița cuteză să reia firul :

— Cred că douăzeci și patru de ore, sau poate că numai douăsprezece ? Eu...

— Ei, nu-mi bate capul, spuse ducesa ; niciodată n-am putut suferi cifrele !

Pe urmă începu să-și legene din nou pruncul, cîntîndu-i un fel de cîntec de leagăn și scuturîndu-l cu putere la sfîrșitul fiecărei strofe :

*La fecioru-ți te încruntă,
Cînd strănută arde-i una,
Căci anume-o face, zău,
Să te necăjească-ntr-una !*

Corul

(format din bucătăreasă și prunc)

Hau ! Hau ! Hau !

Pe cînd cînta a doua strofă, ducesa arunca copilul cu atîta furie în sus și-n jos și bietul mititel urla atît de tare, încît Alice abia de putea să audă cuvintele :

*Cum îl văd, mă și răstesc,
Și-l pocnesc pe-al meu fecior,
Căci e mort după piper
Și îl mestecă de zor.*

Corul

(ca mai sus)

Hau ! Hau ! Hau !

— Prinde-l, spuse ducesa către Alice, aruncîndu-i pruncul. Poți să-l legeni și tu puțin, dacă vrei. Trebuie să mă gătesc ca să joc crochet cu regina.

Cu aceste vorbe, ieși repede din cameră.

Bucătăreasa aruncă o tingire după ea, dar n-o nimeri.

Alice abia de putu să prindă pruncul, pentru că acesta avea o formă ciudată și ținea mîinile și picioarele întinse în lături. „Întocmai ca o stea de mare“, gîndi Alice. Bietul micuț pufăia ca o mașină cu aburi. După ce îl prinse, fetița îl ținu strîns, ca

să nu-l scape — atît se smucea și se răsucea în brațele ei.

După ce se asigură că nu-i scapă (îl apucase de urechea dreaptă și de piciorul stîng), îl scoase afară, la aer.

„Dacă nu iau copilul de-aci, gîndi Alice, cu siguranță că-l vor uide în curînd. N-ar fi o crimă din partea mea să-l las?”

Ultimele cuvinte le spuse cu glas tare, și micuțul grohăi în chip de răspuns (acum nu mai strănuta).

— Nu mormăi! spuse Alice. Nu-i frumos să faci așa!

Pruncul grohăi din nou, și Alice îi privi îngrijorată fața, ca să vadă ce-i cu el; nasul îi era sucit în sus și era limpede că aducea mai degrabă a rît decît a nas adevărat; de asemenea, ochii erau mult prea mici pentru un prunc. Alice nu era de loc mulțumită de înfățișarea lui.

„Poate că e așa din pricină că plînge”, gîndi ea, și privi din nou la prunc, ca să vadă dacă nu are ochii plini de lacrimi.

Nu, nici urmă de lacrimi!

— Dacă ai de gînd să te prefaci în porc, spuse Alice, serioasă, nu mai vreau să am de-a face cu tine. Bagă de seamă!

Bietul micuț se porni iarăși pe plîns (sau ~~poate pe~~ grohăit, căci nu se deslușea prea bine ce face). Alice tăcu o bucată de vreme.

„Ce-o să fac cu făptura asta cînd ajung acasă?” începu ea să se întrebe.

Făptura grohăia atît de tare, încît fetița fu nevoită s-o privească cu atenție. De data aceasta nu mai încăpea nici o îndoială: pruncul nu era altceva decît un porc! Alice simți că era caraghios să-l mai țină în brațe.

Îl puse deci jos pe micuț și văzu cu ușurare cum acesta o porni liniștit în trap spre pădure.

„Dacă s-ar fi făcut mare, ar fi devenit un copil grozav de urît, dar ca porc e destul de drăguț!” își spuse fetița.

Începu apoi să se gîndească la unii copii pe care-i cunoștea și cărora le-ar fi stat mai bine să fie purcei decît copii și adăugă :

„Numai dacă ar ști oamenii cum să-i prefacă în purcei !”

Deodată, tresări, căci zărise pisica de Cheshire șezînd pe craca unui copac, la cîțiva pași de ea.

Pisica rînji cînd o văzu pe Alice.

„Pare blajină”, își spuse Alice.

Totuși, pisica avea gheare lungi și o sumedenie de dinți, așa încît fetița simți că e mai bine să se poarte respectuos cu ea.

— Pisicuță de Cheshire, începu Alice, cam sfioasă, căci nu știa dacă îi va plăcea sau nu pisicii să i se spună așa.

Pisica rînji și mai tare.

„Pînă acum văd că-i place”, gîndi fetița, și-i vorbi mai departe :

— N-ai vrea să-mi spui încotro ar trebui s-o iau ?

— Asta depinde foarte mult de locul unde vrei să ajungi, răspunse pisica.

— Mi-e totuna... răspunse Alice.

— Atunci, ți-e totuna și încotro o apuci, spuse pisica.

— ...numai să ajung *undeva*, adăugă Alice, în chip de lămurire.

— De ajuns ajungi tu, spuse pisica, numai să mergi destul.

Alice își dădu seama că pisica are dreptate și îi mai puse o întrebare :

— Ce fel de oameni trăiesc pe-aci ?

— În partea aceea — spuse pisica, fluturînd lăbuța dreaptă cam în toate direcțiile — locuiește un pălărier, și în partea cealaltă — adăugă ea fluturînd lăbuța stîngă — locuiește un iepuraș născut în martie. Du-te la care vrei, că tot sînt amîndoi scrîntiți la cap.¹

— Dar nu vreau să mă duc la niște nebuni ! făcu Alice.

— N-ai încotro, răspunse pisica, deoarece pe-aci toți sîntem nebuni. Eu sînt nebună, tu ești nebună...

— De unde știi că sînt nebună ? întrebă Alice.

— Altfel n-ai fi venit încoace, răspunse pisica.

Alice nu credea că aceasta este o dovadă, totuși urmă :

— Și de unde știi că tu ești nebună ?

— Mai întîi de toate, un cîine nu-i nebun, spuse pisica. Admiți asta ?

— Așa cred, răspunse Alice.

— Ei bine, în acest caz, continuă pisica, știi doar că un cîine mîrîie cînd e supărat și că dă din coadă cînd e bucuros. Ei bine, eu mîrîi cînd sînt bucuroasă și dau din coadă cînd sînt supărată, deci sînt nebună.

— Eu numesc asta a toarce, nu a mîrîi, spuse Alice.

— Numeste-o cum vrei, răspunse pisica. Joci azi crochet cu regina ?

— Aș dori foarte mult să joc, numai că n-am fost încă poftită.

— O să ne vedem acolo, adăugă pisica — și se făcu nevăzută.

Alice nu se miră prea tare de felul cum plecase pisica, pentru că începuse să se obișnuiască cu întîmplările neobișnuite. În timp ce mai privea încă la locul unde stătuse pisica, aceasta se arată din nou.

¹ O zicală englezească spune : „Nebun ca un pălărier“ și „Nebun ca un iepuraș de martie“. (N.t.)

— Apropo ! Ce s-a făcut cu pruncul ? întrebă pisica. Era cît pe ce să uit să te întreb.

— S-a prefăcut în purcel, răspunse Alice liniștită, de parcă revenirea pisicii s-ar fi produs în modul cel mai firesc din lume.

— M-am așteptat eu la așa ceva ! exclamă pisica, și se făcu iarăși nevăzută.

Alice așteptă puțin, nădăduind că pisica va apărea din nou, dar după cîteva clipe o porni în direcția în care aceasta îi spusese că locuiește iepurașul de martie.

„Pălărieri am mai văzut eu, își spuse ea ; iepurașul de martie este mult mai interesant și poate că, de vreme ce sîntem acum în luna mai, nici n-o să mai fie atît de zurliu... cel puțin nu așa cum era în luna martie.“

Pe cînd își spunea toate acestea în gînd, privind în sus văzu că pisica se întorsese și ședea pe craca unui copac.

— Ai spus purcel, ori puricel ? întrebă pisica.

— Am spus purcel, răspunse Alice, și tare aș dori să nu tot dispari și să apari așa, fără veste, căci mă faci să ameteșc !

— Bine, răspunse pisica, și de data aceasta se topi încetîșor, începînd cu vîrfurile cozii și isprăvind cu rînjetul, care mai pluti în aer cîtva timp după ce ea se făcuse nevăzută.

„Ah ! Mi-a mai fost dat să văd pisică fără rînjet, gîndi Alice, dar rînjet fără pisică — niciodată ! Acesta este lucrul cel mai ciudat pe care l-am pomenit în viața mea !“

Fetița merse cîtva timp, pînă se pomeni în fața casei iepurașului de martie ; bănuî că aceasta era casa lui, deoarece coșurile aveau forma urechilor de iepure, iar acoperișul era făcut din blană de iepure. Casa i se păru atît de mare, încît nu cuteză să se

apropie de ea pînă nu ciuguli puțin din bucățica de ciupercă pe care o ținea în mîna stîngă ; în felul acesta, crescuseră pînă se făcuseră cam de trei palme. Dar chiar și așa se îndreptă cu teamă spre căsuță, spunîndu-și :

„Ce mă fac dacă, la urma urmei, e într-adevăr nebun de legat ? Mai bine m-aș fi dus la pălărier !“

.

CAP. VIII

REGINA JOACĂ CROCHET

Chiar lingă intrarea în grădină, se afla o mlădiță de tradafiri. Florile care creșteau pe ea erau albe, dar trei grădinari dădeau zor să le vopsească în roșu. Alice găsi treaba asta foarte ciudată, și de aceea se apropie să vadă mai bine ce făceau. Cînd ajunse lingă ei, îl auzi pe unul spunînd :

— Bagă de seamă, Cinci, că mă stropești cu vopsea !

— Nu-s eu de vină, răspunse Cinci bosumflat. Șapte mi-a dat peste cot !

Șapte privi la ei și spuse :

— Ei bravo, Cinci ! Vezi să dai întotdeauna vina pe alții !

— Mai bine n-ai mai vorbi ! spuse Cinci. Chiar ieri am auzit-o pe regină spunînd că ai merita să ți se taie capul !

— Pentru ce ? întrebă cel ce vorbise întîi.

— Asta nu-i treaba ta, Doi ! răspunse Șapte.

— Ba e treaba lui, spuse Cinci. Și-i voi spune și de ce ; pentru că a adus bucătăresei bulbi de lalele în loc de ceapă.

Şapte aruncă peria din mână şi se răsti mînios :

— Cea mai mare nedreptate !

Dar deodată dădu cu ochii de Alice, care stătea şi-i privea. Şapte se opri brusc din vorbă, în timp ce ceilalţi întoarseră capul spre ea şi se plecară adînc.

— N-aţi vrea să-mi spuneţi — întrebă Alice cam sfioasă — de ce vopsiţi trandafirii ?

Cinci şi Şapte nu răspunseră, ci priviră spre Doi. Doi începu cu glas scăzut :

— De fapt, ştii, domnişoară, acesta de aci ar fi trebuit să fie un trandafir roşu, dar noi am sădit unul alb din greşeală, şi dacă descoperă regina treaba asta, pune să ne taie capul la toţi. Şi uite aşa, domnişoară, facem şi noi ce putem pînă nu vine...

În clipa asta, Cinci, care-şi plimba îngrijorat privirile prin grădină, strigă :

— Regina, regina !

Cei trei grădinari se aruncară cu faţa la pămînt. Se auzi un zgomot de paşi, şi Alice întoarse capul, foarte curioasă s-o vadă pe regină.

Mai întîi veneau zece soldaţi, care ţineau în mînă cîte-o treflă. Aceştia aveau aceeaşi formă ca şi cei trei grădinari, adică erau lungăreţi şi turtiţi, şi mîinile şi picioarele le ţineau întinse în cele patru colţuri ; apoi veneau zece curteni. Aceştia erau împodobiţi de sus pînă jos cu carouri şi umblau doi cîte doi, ca soldaţii. După ei veneau copiii regelui ; erau zece cu toţi şi drăguţii de ei înaintau topăind veseli, ţinîndu-se de mînă doi cîte doi ; erau împodobiţi numai cu cupe. Apoi urmau musafirii, printre care erau şi cîţiva regi şi regine. Alice îl recunoscuse pe iepurele alb, care mergea grăbit şi speriat, zîmbind la tot ce se spunea. Iepurele trecu fără s-o bage în seamă. După el venea valetul de cupă, ducînd coroana rege-

lui pe o pernă de catifea roșie. În urma acestui măreț cortegiu, păseau REGELE și REGINA DE CUPĂ.

Alice se întreba dacă n-ar trebui să se arunce cu fața la pământ, ca cei trei grădinari, dar nu-și amintea să fi auzit vreodată despre asemenea regulă la parazi.

„Și la urma urmei, la ce-ar folosi toată parada dacă oamenii ar trebui să stea tot timpul cu fața în jos? N-ar mai putea să vadă nimic.“ Fetița rămase deci în picioare la locul ei și așteptă.

Cînd alaiul sosi în fața ei, se opriră cu toții și o priviră, iar regina întrebă aspru :

— Cine este asta ?

Se adresase valetului de cupă, care făcu o plecăciune, și zîmbi în loc de răspuns.

— Tîmpitule ! strigă regina, dînd capul pe spate furioasă. Și întorcîndu-se către Alice, urmă : Cum te cheamă, fetiço ?

— Mă cheamă Alice, cu voia mării-tale, răspunse Alice foarte cuviincioasă, dar în sinea ei adăugă : „Ia te uită ! La urma urmei, nu sînt cu toții decît un pachet de cărți de joc și n-are de ce să-mi fie frică de ei !“

— Și ăștia cine sînt ? o întrebă regina, arătînd spre cei trei grădinari, care zăceau lîngă trandafir.

Căci, de vreme ce stăteau cu fața în jos, iar pe spate aveau același model ca și celelalte cărți de joc, regina nu putea ști dacă erau grădinari, soldați, curteni, sau poate chiar trei dintre copiii ei.

— De unde vrei să știu eu ? , răspunse Alice, mirată de propria ei îndrăzneală. Nu-i treaba mea.

De furie, regina se făcu roșie ca para focului și, după ce o fulgeră pe Alice cu o privire de fiară sălbatică, urlă :

— Tăiați-i capul ! Jos cu ea !

— Prostii ! spuse Alice cu glas tare și hotărît, și regina tăcu.

Regele puse mîna pe brațul reginei și-i spuse sfios :

— Gîndește-te, draga mea, că nu-i decît un copil !

Regina îi întoarse spatele, supărată, și-i spuse valetului :

— Întoarce-i cu fața-n sus !

Valetul făcu ce i se poruncise, dar cu mare băgare de seamă și numai cu vîrful piciorului.

— Sculați-vă ! țipă regina cu glas pițigăiat.

Grădinarii săriră repede în picioare și începură să se ploconească în fața regelui și a reginei, în fața copiilor lor și a tuturor celor prezenți.

— Isprăviți odată, strigă regina, că ametesc ! Apoi, arătînd către tufișul de trandafiri : Ce faceați aci ?

— Măria-ta, răspunse Doi umil, lăsîndu-se jos pe un genunchi, încercam tocmai...

— Am înțeles ! țipă regina, care între timp cercetase trandafirii. Tăiați-le capul.

Alaiul porni mai departe, iar trei soldați rămaseră în urmă ca să execute pe nenorociții de grădinari. Aceștia fugiseră la Alice, căutînd scăpare la ea.

— Las', că nu vi se taie capul, spuse Alice, și-i băgă într-un ghiveci mare de flori, care se afla lîngă ea.

Cei trei soldați se învîrtiră cîtva timp în căutarea grădinarilor și, negăsindu-i, o luară liniștiți după ceilalți.

— Le-ați tăiat capul ? țipă regina.

— S-au dus, măria-ta ! strigară soldații drept răspuns.

— În regulă ! făcu regina. Știi să joci crochet ?

Soldații priviră în tăcere la Alice, deoarece întrebarea îi fusese adresată ei.

— Da ! strigă Alice.

— Atunci, vino încoace ! urlă regina, și Alice se alătură cortegiului, întrebându-se ce se va mai întâmpla.

— Frumoasă vreme ! spuse un glas sfios de lângă ea.

Era iepurele alb, care o privea îngrijorat.

— Foarte frumoasă, răspunse Alice. Dar unde-i ducesa ?

— St ! St ! făcu iepurele în șoaptă. Pe când vorbea, privea tot timpul înspăimântat peste umăr, apoi deodată se ridică în vârful picioarelor, apropie gura de urechea fetei și șopti : Au condamnat-o la moarte !

— Ce-a făcut ?

— Ai spus ce păcat ? întrebă iepurele.

— N-am spus așa ceva, răspunse Alice, pentru că nu cred de loc că e păcat ! Am întrebat ce-a făcut.

— I-a tras reginei câteva... începu iepurele.

Alice izbucni într-un hohot de râs.

— St, șopti iepurele, înspăimântat, că te-aude regina. Știi, a sosit cam târziu, și regina a spus...

— Duceți-vă la locurile voastre ! strigă tocmai atunci regina, cu glas tunător, și oamenii începură să alerge care-ncotro, împiedicându-se unul de altul. Totuși, peste câteva minute fiecare se afla la locul lui, și jocul începu. Alice își spunea că nu văzuse de când era un teren de crochet atât de caraghios. Locul era plin de brazde și de hîrtoape, mingile erau arici vii, iar ciocanele — lebede vii ; soldații stăteau încovoiați și atingeau pămîntul cu mîinile, formînd astfel arcurile prin care trebuia să treacă mingile.

La început, Alice crezu că greutatea cea mare va fi să știe cum să-și mînuiască lebăda. Izbuti s-o găbuiască și s-o țină la subsuoară, cu picioarele atîrnîndu-i în jos, dar de fiecare dată cînd credea că îi întinsese îndeajuns gîtul ca să poată lovi ariciul cu

capul ei, lebăda se răsucea și o privea drept în ochi, atît de mirată, încît fetița nu se putea stăpîni să nu izbucnească în rîs. Cînd îi aplecă, în sfîrșit, din nou capul și se pregătea să înceapă jocul, văzu foarte enervată că ariciul nu mai stătea ghem, ci se desfăcuse și era gata s-o ia la sănătoasa. Peste tot locul pe unde avea ea de gînd să trimită ariciul erau șanțuri și brazde, iar soldații care aveau datoria să stea încovoiați ca niște arcuri se ridicau mereu și porneau spre alte puncte ale terenului. Alice își dădu foarte repede seama că jocul era neobișnuit de greu.

Musafirii jucau toți deodată, fără să-și aștepte rîndul, certîndu-se și îmbrîncindu-se tot timpul pentru arici. Peste puțin, regina se înfurie atît de tare, încît începu să bată din picior și să țipe :

— Tăiați-i capul ăstuia ! sau : Tăiați-i capul ăsteia !

Alice nu se mai simțea bine printre ei. Pînă acum nu avusese nici o ciocnire cu regina, dar știa prea bine că asta se poate întîmpla în orice clipă, „și atunci ce-mi vor face ?” se întrebă ea. „Tare le mai place să taie capul la oameni ! E de mirare că mai sînt unii în viață.”

În timp ce se gîndea astfel, privea în jur, căutînd un mijloc de scăpare și întrebîndu-se cum ar putea s-o șteargă fără să fie văzută. Deodată, observă în aer ceva ciudat ; la început fu foarte nedumerită, dar, privind atentă cîțva timp, își dădu seama că era un rînjet și își spuse : „Asta e pisica de Cheshire ; ei, acum voi avea cu cine sta de vorbă !”

— Cum îți mai merge ? o întrebă pisica de îndată ce se ivi o parte destul de mare din gura ei, ca să poată vorbi.

Alice așteptă să se arate și ochii și apoi dădu din cap.

„Ce rost are — își spuse ea — să vorbesc înainte de a-i fi apărut urechile, sau cel puțin una din ele? Tot nu mă poate auzi!”

Peste o clipă apăru tot capul, și atunci începu să-i povestească pisicii cum merge jocul, bucuroasă că are cine s-o asculte. Probabil că pisica găsea că se vede destul din ea, căci nu mai apăru nimic.

— Cred că nu joacă cinstiț, începu Alice să se plîngă, și toți se ceartă atît de îngrozitor, încît nici nu-ți mai auzi glasul. Apoi, se pare că nu există nici un fel de reguli, sau dacă există, nimeni nu se ține de ele și nici nu-ți poți închipui cît te zăpăcești din pricină că toate lucrurile sînt vii, ca de pildă arcurile; tocmai cînd trebuie să trimiți mingea pe sub ele, soldații din care sînt făcute se plimbă la celălalt capăt al terenului... eram gata-gata să lovesc ariciul reginei, dar prostul de el a șters-o cînd a dat cu ochii de al meu!

— Cum îți place regina? întrebă pisica aproape în șoaptă.

— Nu-mi place de loc, răspunse Alice; e atît de grozav de...

În acel moment băgă de seamă că regina se apropiase de ei și asculta ce spune, de aceea urmă:

— ...sigur că va cîștiga, nici nu mai face să isprăvești jocul.

Regina zîmbi și trecu mai departe.

— Cu cine vorbești? întrebă regele, apropiindu-se de Alice și privind foarte curios capul pisicii.

— Cu o prietenă de-a mea... o pisică de Cheshire, răspunse Alice. Dă-mi voie să ți-o recomand.

— Nu-mi place de loc mutra ei, făcu regele; totuși, dacă vrea, îi îngădui să-mi sărute mîna.

— Nu vreau! spuse pisica.

— Nu fi obraznică — strigă regele — și nu te uita așa la mine!

Vorbind, regele se ascunse după Alice.

— Orice pisică are voie să-l privească pe rege, spuse Alice. Am citit asta într-o carte, dar nu-mi mai amintesc în care.

— În tot cazul, trebuie luată de-aci, spuse regele cu hotărîre, și o chemă pe regină, care tocmai trecea pe acolo. Draga mea, aș dori să poruncești să se ia pisica asta de aici !

Regina avea un singur mijloc să înlătore lucrurile, mari sau mici, care nu-i erau pe plac, și anume să poruncească :

— Tăiați-i capul !

Regina striga într-una așa, fără măcar să vadă despre ce este vorba.

— Mă duc eu însumi să aduc călăul, se grăbi regele să spună, și o șterse cît ai clipi.

Alice se gîndi că ar fi bine să vadă cum mai merge jocul, cînd auzi deodată în depărtare glasul reginei, care urla de furie. O auzise și mai înainte condamînd la moarte pe trei dintre jucători pentru că-și pierduseră rîndul. Alice nu găsea jocul pe placul ei, căci era atîta zăpăceală, încît nici nu puteai ști cînd îți vine rîndul ; totuși, se duse să-și caute ariciul.

Ariciul ei se încăierase cu alt arici, ceea ce i se păru fetei un prilej foarte nimerit să-i ciocnească pe unul de celălalt. Lebăda ei trecuse însă de partea cealaltă a grădinii, unde, după cum vedea ea, încerca în zadar să zboare într-un copac. Pînă să prindă Alice lebăda și s-o aducă înapoi la locul ei, lupta dintre cei doi arici se isprăvisese, și amîndoi se făcuseră nevăzuți.

„Nu face nimic, gîndi Alice, căci tot au plecat arcurile din partea asta a terenului !“

Ținu bine lebăda subsuoară, ca să nu-i mai scape, și se duse să stea puțin de vorbă cu prietena ei, pisica.

Cînd ajunse la locul unde stătea pisica de Cheshire, se miră foarte mult, căci văzu o mare mulțime adunată în jurul ei. Se iscase o ceartă între călău de o parte și regele și regina de alta. Vorbeau toți o dată, în timp ce mulțimea din jurul lor tăcea și părea foarte stînjinită.

Cum sosi Alice, cei trei împricinați o chemară să hotărască cine are dreptate și repetară în fața ei toate argumentele ; dar fiindcă vorbeau toți o dată, îi fu foarte greu fetei să înțeleagă ce spun.

Argumentele călăului erau că nu poți să tai un cap dacă nu este și un trup de la care să-l tai, că nu mai făcuse niciodată asemenea treabă pînă acum și că nu avea să se apuce tocmai acum, la bătrînețe, de astfel de lucruri.

Argumentele regelui erau că orice are cap poate fi decapitat și că nu trebuie să îndrugi vorbe necugetate.

Regina avea un singur argument, și anume că, dacă nu se face ceva în mai puțin decît cel mai scurt timp, va porunci să fie decapitați toți cei de față. (Această ultimă declarație a reginei îi făcuse pe cei de față să aibă mutre nespuse de serioase și de îngrijorate.)

Fetei nu-i dădu în gînd să spună altceva decît :

— De vreme ce pisica aparține ducesei, întrebați-o mai bine pe ea ce este de făcut.

— Ducesa e la închisoare, i se adresă regina călăului. Du-te și ad-o încoace !

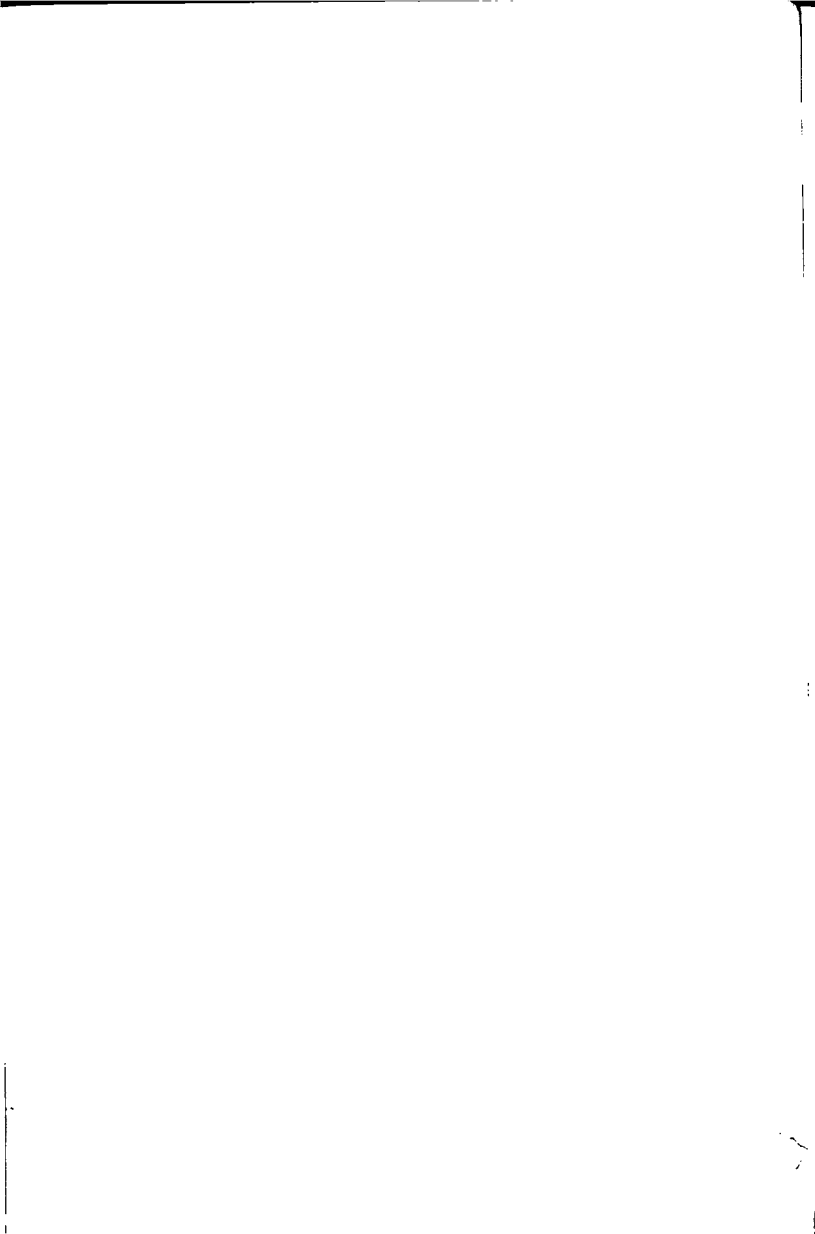
Călăul fugi ca din pușcă.

Cum plecă el, capul pisicii începu să dispară, și pînă se întoarse omul înapoi cu ducesa, capul nu se mai vedea de loc ; regele și călăul începură să fugă ca nebunii de colo-colo și să caute capul pisicii, în timp ce invitații plecară să-și vadă mai departe de joc.

CUPRINS

Prefață	V
<i>D. Defoe</i>	
Întâmplările fericite și nefericite ale vestitei Moll Flanders (Fragment) .	5
<i>J. Swift</i>	
Povestea butoiului	25
Bătălia cărților (Fragment)	32
Călătoriile lui Gulliver (Fragmente) .	37
O modestă propunere	65
<i>J. Addison</i>	
Clubul spectatorului	81
Despre cluburi...	86
Despre benghiuri ca semne distinctive ale partidelor...	92
Sir Roger se duce la teatru... . .	95
<i>H. Fielding</i>	
Joseph Andrews (Fragment)	105
Tom Jones (Fragmente)	108
<i>L. Sterne</i>	
Tristram Shandy (Fragment)	133
O călătorie sentimentală prin Franța și Italia (Fragment)	140

<i>T. Smollett</i>	
Roderick Random (Fragmente) . . .	147
Humphrey Clinker (Fragment) . . .	167
<i>O. Goldsmith</i>	
Cetățeanul lumii (Fragment) . . .	181
Vicarul din Wakefield (Fragmente) .	187
<i>J. Austen</i>	
Mîndrie și prejudecată (Fragment) .	195
<i>E. Gaskell</i>	
Cranford (Fragment) . . .	209
<i>W. M. Thackeray</i>	
Cartea snobilor (Fragment) . . .	217
Bilciul deșertăciunilor (Fragmente)	222
<i>Ch. Dickens</i>	
Documentele postume ale clubului	
Pickwick (Fragment)	257
Martin Chuzzlewit (Fragment) . . .	290
David Copperfield (Fragment) . . .	305
<i>George Eliot</i>	
Moara de pe Floss (Fragmente)	333
Silas Marner (Fragment) . . .	350
<i>L. Carroll</i>	
Alice în Țara Minunilor (Fragmente) .	357

Redactor responsabil : BIANCA SCHÄCHTER
Tehnoredactor : ION TUDOR

*Dat la cules 06.07.1965. Bun de tipar 19.11.1965.
Apărut 1965. Tiraj 40.160 ex. Broșate 37.080 ex.
Legate $\frac{1}{4}$ 3080 ex. Hirtie tipar de 50 g/m². For-
mat 700×920/32. Coli ed. 17,60. Coli tipar 12,75.
A. nr. 7387/1965. C.Z. pentru bibliotecile mari 82.
C.Z. pentru bibliotecile mici 82—(08)=R.*

Tiparul executat sub comanda nr. 50.568 la
Combinatul Poligrafic „Casa Scintei” — Piața
Scintei, nr. 1, București — Republica Socialistă
România

